

CRITICATAC

© 2014, CriticAtac, TACT pentru prezenta ediție.
Toate drepturile rezervate.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Ucraina live: criza din Ucraina: de la Maidan la războiul civil /
coord.: Vasile Ernu, Florin Poenaru - Cluj-Napoca: Tact, 2014

ISBN 978-606-8437-49-1

I. Ernu, Vasile (coord.)
II. Poenaru, Florin (coord.)

94(477)

Antologia
CRITICATAC
2013-2014

Ucraina live

Criza din Ucraina: de la Maidan la război civil

COORDONATORI:
Vasile Ernu, Florin Poenaru

tact
editura

I.

Introduceri

Ucraina live

**Alex Cistelecan, Vasile Ernu,
Florin Poenaru, Costi Rogozanu**

Dacă acum un an cineva ne-ar fi spus ce avea să se întâmple în Ucraina, cu siguranță că mai nimeni nu ar fi crezut. Nimeni nu pronostica o explozie atât de violentă, un adevărat război civil, chiar dacă anumite semne prevesteau vremuri grele în zonă. Multe cercetări și analize arătau o ruptură profundă între părțile de est și de vest ale Ucrainei. Multă lume vorbea despre ruptura lingvistică și culturală dintre cele „două Ucraine”, care cu greu pot trăi împreună. Și la fel, mulți vorbeau despre o reinventare – politică, economică, culturală și identitară – a acestui nou stat, care putea să devină cumva un liant între Occident și Orient.

Deodată însă, Ucraina, acest „hotar geostrategic” al întâlnirii dintre Occident/ Europa & SUA și Asia/ Eurasia/ Rusia a luat foc și cu toții am înțeles că ceea ce se întâmplă acolo poate fi un mare pericol pentru toată lumea, mai ales pentru statul bunăstării și păcii construit în spațiul numit convențional Occident. Deodată, spațiul de la „hotar/ margine”, adică Ucraina, a explodat și ne amenință pe noi, cei de dincoace de granița securizată de o putere militară, NATO, și de un sistem social, politic și economic, UE. Așa am înțeles că nu mai există nici „dincolo” și nici „dincoace” de hotar, că ceea ce se întâmplă acolo e parte a ceea ce suntem și noi.

Și a venit conflictul, și a venit EuroMaidanul, și a venit războiul civil, și au venit implicările Rusiei și ale tuturor puterilor regionale și din restul lumii. Și odată cu ele a venit și un război propagandistic și mediatic, care a construit imagini și „realități”, deseori în cu

totul alt scop decât acela de a ne informa, explica și oferi cunoaștere și înțelegere a „crizei ucrainene”, fenomen de un mare tragism. Deodată – pentru a câta oară? –, lumea s-a împărțit în buni și răi, în eroi și ticăloși, în civilizați și necivilizați, în prooccidentali și antioccidentali. Toată această luptă propagandistică imensă nu ne mai lasă loc de dialog și de înțelegere, contribuind mai degrabă la crearea unui amplu mecanism de distrugere a cunoașterii unei realități. Partea și mai tragică e că această luptă mediatică pune în funcțiune o amplă mașinărie ce produce ură, ignoranță și violență.

În diverse regiuni, acest fenomen mediatic s-a produs diferit. În spațiul occidental, de la care ne revendicăm cu atâta mândrie și superioritate, fenomenul a fost ceva mai echilibrat prezentat, chiar dacă a dominat o anumită o grilă de interpretare. Acolo, *mainstream*-ul a fost totuși nevoit, în fața presiunii diverselor grupuri critice/ alternative/ independente, să mai cedeze din „monopolul asupra adevărului”. În România, acest fenomen a devenit însă mult mai grav. Cum să fie informată populația unei țări despre ce se întâmplă în Est, când dispune de o mass-media într-o stare de profundă descompunere, care nu lucrează cu ziariști de teren, ci informează/ traduce doar din presa *mainstream* occidentală de o anumită culoare, preponderent de limbă engleză? Cum să existe dezbateri când țara noastră nu dispune de instituții care să se ocupe serios și solid de analiza Estului, nu dispune (cu mici excepții) de experți competenți în subiecte și teme ce țin de spațiul fostului stat sovietic, ci doar de „experți” producători de „rapoarte la comandă”, proveniți din anumite think tank-uri bine formate ideologic? Avem noi ziariști și experți care să fie afiliați la grupuri independente de informare și dezbateri regională?

Și atunci, cel mai simplu nu e să cauți să te informezi și să analizezi, ci să preiei un discurs oficios sau oficial occidental „dat de-a gata” și să-l reciclezi în varianta vulgară locală: binele se luptă cu răul și cine pune la îndoială o iotă din mantra rostită cu sfințenie devine damnable. Nu e loc de nuanțe, de îndoieli, de întrebări, de dialog și de înțelegere. În spațiul occidental, pe care îl mimăm parțial, fără niciun efect, există loc pentru critică, pentru altfel de voci și pentru

vederi alternative; la noi, însă, nu au dreptul să existe. *Mainstream*-ul românesc a mers încă și mai departe: pentru prima dată după foarte mulți ani, au apărut liste cu „dușmani”: cei care nu se înregistrează de partea „sfintei legiuni a binelui” trebuie supuși oprobiului public și scoși în afara societății.

În acest context, platforma CriticAtac, gazdă și partener al platformei regionale LeftEast, și-a propus să fie o voce distinctă și independentă. Din păcate însă, e una dintre foarte puținele de acest tip din România. Da, CriticAtac a condamnat deschis atât imperialismul rus (și asta înainte ca Putin să devină adversarul recent al neoconservatorilor locali), cât și naționalismul ucrainean, trecut la noi sub tăcere. Dar nu și-a propus doar atât. CriticAtac și-a propus să informeze publicul local și regional, oferind și alte surse decât cele oficiale, și să prezinte analize cât mai diverse și totodată independente față de grupurile centrale de putere din Est sau Vest. De-a lungul întregii perioade de conflict din Ucraina, CriticAtac a încercat să depășească capcana problematicilor prinse în dihotomia banală pro-Vest și pro-Est, ca să nu mai vorbim despre deja dogmatica „ciocnire a civilizațiilor”. CriticAtac a încercat să arate argumentat și documentat că acest conflict are o multitudine de cauze (interne și externe deopotrivă) și că într-un astfel de joc și de război nu există părți implicate nevinovate. Am încercat să evidențiem că dincolo de ruptura culturală și lingvistică există o mulțime de probleme legate mai ales de situația economică și socială, a căror rădăcini duc nu doar spre capitalul autohton, profund corupt, ci și spre marele capital, la fel de corupt și de cinic. Într-un astfel de război regional, în condițiile actuale, trebuie să fii ori foarte naiv, ori înconștient, ca să crezi că astfel de lupte se duc cu „valori”, „culturi” și „civilizații”, care, firește, pot avea un anumit rol, dar nu de prima mărime, și să nu înțelegi că aici avem de-a face mai întâi cu lupte economice și geopolitice, aflate la baza unui conflict major din care o mică elită globală va avea mereu de câștigat, iar o populație imensă va avea mereu de pierdut.

Ceea ce se petrece în Ucraina încă nu s-a încheiat, iar povestea tragică e în derulare. În Ucraina s-a dezlănțuit, din păcate, un conflict

pe care-l vedem repetându-se cu o regularitate îngrijorătoare și cu o violență tot mai mare în diverse alte locuri ale mapamondului. Uneori ne minunăm câte similitudini există între aceste „revoluții colorate” și „războaiele civile” mai mult sau mai puțin controlate. O certitudine e însă următorul fapt: la o analiză mai atentă, cauzele și rădăcinile acestor fenomene sunt aceleași. Și cu aceleași efecte dezastruoase pentru majoritatea populației.

Volumul de față este rezultatul muncii platformelor CriticAtac și LeftEast; textele publicate sunt scrise de câțiva intelectuali implicați, buni cunoscători ai Estului și a fenomenelor din zonă, proveniți atât din regiune, cât și din țări occidentale. Cartea este compusă din două părți: prima parte conține texte scrise și traduse special pentru publicul român, iar a doua textele produse în limba engleză, pentru un public (internațional) de limba engleză. Tematic și stilistic, volumul acoperă o arie largă de subiecte și voci politice, îmbinând reflecția și comentariul cu datele brute și informațiile de la fața locului. Acest volum este unic în felul lui nu doar pentru spațiul românesc, ci și în cel regional, fiind, practic, primul demers de acest fel care a reușit să abordeze, dintr-o perspectivă transnațională, o problemă deopotrivă regională și globală.

Conflictul din Ucraina este departe de a se fi încheiat, iar urmările sale pe termen lung sunt încă foarte neclare. Volumul de față este rezultatul unui efort colectiv de a înțelege *live*, la cald și împotriva ideilor primite de-a gata, evenimente și situații care se desfășoară cu rapiditate și care nu sunt niciodată clare, nici chiar pentru cei care sunt actorii lor principali. În ultimă instanță, volumul este urmarea unei solidarități de la distanță cu toți aceia care au fost prinși în vârtoarea acestui conflict, cu urmări dramatice asupra vieții lor. E puținul pe care îl putem face pentru ei, împreună cu ei: să ne informăm și să înțelegem. Sperăm că acest volum e o deschidere în acest sens.

17 octombrie 2014

Cronologia crizei din Ucraina: 2013-2014

Cele mai importante evenimente

Prima etapă: apariția EuroMaidanului

2013

- 21 noiembrie* - Puterea de la Kiev declară că renunță la semnarea „Acordului de asociere dintre Ucraina și UE”.
- 21-22 noiembrie* - Declanșarea protestelor la Kiev; se instalează primele corturi în centrul capitalei; începe ceea ce va căpăta un nume: EuroMaidanul.
- 30 noiembrie* - Puterea încearcă să împrăstie lumea de pe EuroMaidan. Imaginile cu violențele poliției nu fac decât să aducă mai multă lume în stradă.
- 1 decembrie* - Primăria Kievului este ocupată de activiștii pro-maidan.
- 8 decembrie* - Urmează un nou șir de proteste; la Kiev vine în vizită vicepreședintele Comisiei Europene, Catherine Ashton.
- 17 decembrie* - Vladimir Putin anunță un pachet de ajutor pentru Ucraina de 15 miliarde de dolari și reducerea costului gazului.

2014

- 16 ianuarie* - Rada Superioară de la Kiev instituie o lege care prevede „înăsprirea sancțiunilor pentru participarea la acțiunile de masă”.
- 19-20 ianuarie* - Are loc o nouă serie de ciocniri violente între demonstranți și forțele de ordine.

- 22 ianuarie – Apar victime și primii morți; încep să fie luate cu asalt și ocupate clădirile administrative din diverse regiuni ale Ucrainei.
- 28 ianuarie – Primul ministru Mykola Azarov își dă demisia; se renunță la legile „dictatoriale”; are loc amnistia celor reținuți.
- 16 februarie – În urma eliberării celor reținuți, activiștii EuroMaidanului eliberează clădirile administrative ocupate din Kiev.
- 18 februarie – În timpul unui miting pașnic, o parte a demonstranților, în mod special activiștii partidului radical Svoboda, organizează ciocniri violente cu poliția; începe asaltul asupra unor clădiri administrative importante; în urma acestor ciocniri, se înregistrează morți și răniți de ambele părți; încep să aibă loc ocuparea unor depozite de arme și a unor unități militare; la ora locală 22.00, la Kiev se introduce „starea de excepție”.
- 19-20 februarie – SBU începe „operațiunea antiteroristă” pe tot teritoriul Ucrainei; la Kiev au loc ciocniri violente și lupte de stradă, în care 88 de oameni sunt omorâți și alte câteva sute sunt răniți.
- 21 februarie – Se semnează „Acordul de reglementare a crizei din Ucraina”; Acordul a fost semnat de președinte, liderii opoziției și de miniștrii de externe ai Germaniei și Poloniei.

A doua etapă: schimbarea puterii

- 21-22 februarie – Liderii grupurilor radicale (în mod special Pravîi Sektor) nu recunosc Acordul și se începe asaltul asupra clădirilor administrative; Ianukovici părăsește Kievul.
- 22 februarie – Președintele Radei Superioare își dă demisia; noul purtător de cuvânt devine A. Turcinov. Totodată, Iulia Timoșenko este eliberată din închisoare. Se fixează data alegerilor prezidențiale anticipate pentru 25 mai.
- 23 februarie – Turcinov devine președinte interimar; în aceeași zi este schimbată „legea privind statutul limbilor”, în defavoarea populației de limbă rusă. La Sevastopol au loc organizarea primelor „grupuri de autoapărare” împotriva noii puteri de la Kiev; astfel de procese au loc în mai multe regiuni din sudul și estul Ucrainei.

- 27 februarie* – Prim-ministrul Ucrainei devine Arseni Iașeniuk. În Crimeea se ia decizia organizării referendumului „în ce privește statutul regiunii”; Kievul nu recunoaște aceste decizii; încep să apară primele trupe înarmate, care ocupă clădiri administrative și declară că nu vor să se supună noii puteri de la Kiev; în Sîmfiropol sunt ocupate clădirile administrative; este luat sub control și hotarul de pe uscat care unește peninsula cu cealaltă parte a Ucrainei.
- 28 februarie* – Forțele anti-Kiev ocupă aeroportul din Simferopol.
- 1 martie* – Au loc mitinguri la Lugansk, Donețk și în alte orașe; ciocniri între susținătorii și adversarii noii puteri de la Kiev. Totodată, Consiliul Federației Rusiei își dă acordul, la cererea președintelui Putin, cu privire la posibilitatea de a introduce forțe armate ruse pe teritoriul Ucrainei „doar în condițiile înrăutățirii situației și a punerii în pericolul a vieții cetățenilor ruși”.
- 11 martie* – Parlamentul din Crimeea adoptă „Declarația de independență față de Ucraina”.
- 12 martie* – Se creează Garda Națională a Ucrainei și intră în structurile Ministerului de Interne.
- 16 martie* – Are loc Referendumul din Crimeea cu privire la aderarea la Federația Rusă; conform datelor oficiale, marea majoritate a populației votează aderarea la Federația Rusă.
- 17 martie* – SUA introduce primul pachet de sancțiuni împotriva Rusiei; la scurt timp li se alătură și UE. Președintele rus semnează decretul de recunoaștere a regiunii ucrainene Crimeea drept stat suveran și independent. În conformitate cu dreptul internațional, recunoașterea Crimeei ca stat independent este o etapă necesară pentru integrarea în Rusia, întrucât acest proces trebuie să facă obiectul unui acord între două state independente.
- 18 martie* – Președintele rus Vladimir Putin și noii lideri ai peninsulei Crimeea (președintele legislativului din Crimeea, premierul Crimeei și primarul orașului Sevastopol) semnează acordul prin care regiunea Crimeea și orașul Sevastopol intră în componența Federației Ruse.

- 21 martie – Se adoptă primele sancțiuni de către SUA și UE împotriva Rusiei.
- 24 martie – Este lichidat A. Muzîciko, unul dintre liderii grupării Pravîi sektor; se speculează că ar fi mâna Ministerului de Interne al Ucrainei. Totodată, G8 încetează să mai existe, prin refuzul țărilor G7 de a se întâlni cu Rusia.

A treia etapă: începutul conflictului militar

- 1 aprilie – NATO anunță suspendarea tuturor legăturilor cu Rusia.
- 6 aprilie – Grupări pro-ruse ocupă clădirile administrative din Donețk, Lugansk, Harkov ca reacție la presiunile și arestările care se fac în rândul activiștilor care protestează împotriva noii puteri de la Kiev.
- 7 aprilie – Are loc proclamarea Republicii Populare Donețk.
- 12-13 aprilie – La Kiev are loc vizita directorului CIA, John Brennan.
- 13 aprilie – În raionul Slaveansk au loc primele ciocniri militare între forțele de ordine ucrainene și grupările care declară că luptă pentru autonomie/ separație și împotriva noii puteri de la Kiev. Apar primele victime, de ambele părți.
- 14 aprilie – Președintele interimar al Ucrainei, Turcinov, semnează un decret prin care permite o intervenție militară „antiteroristă” în estul Ucrainei. În urma unei convorbiri telefonice, Putin și Obama nu reușesc să cadă de acord asupra situației din Ucraina. UE anunță noi sancțiuni împotriva Rusiei.
- 15 aprilie – Se înregistrează lupte în Kramatorsk și Slaveansk.
- 15-16 aprilie – Are loc una dintre primele încercări de părăsire în masă a operațiunilor militare de către soldații ucraineni.
- 17 aprilie – Cei mai importanți diplomați din Rusia, Ucraina, Statele Unite și Uniunea Europeană discută la Geneva, în Elveția, despre modalitățile de-escaladării conflictului dintre Kiev și Moscova.
- 18 aprilie – Ministerul Afacerilor Interne al Ucrainei anunță „stoparea fazei active a operațiunilor antiteroriste”.

- 19 aprilie* – La 5 km de Sloviansk este găsit trupul unui deputat al partidului Batkivșina.
- 21-22 aprilie* – Vine în vizită la Kiev vicepreședintele american, Joe Biden.
- 22 aprilie* – Turcinov anunță reînceperea „operațiunilor antiteroriste”.
- 23 aprilie* – Liderii Pravi Sektor anunță oficial participarea la „luptele antiteroriste” din sud-estul Ucrainei.
- 24 aprilie* – Trupele ucrainene încep atacul asupra orașului Sloviansk.
- 25 aprilie* – În apropiere de Sloviansk, opt observatori OSCE, între care patru germani, calificați drept „prizonieri de război”, sunt capturați de grupările pro-ruse.
- 28 aprilie* – SUA și UE introduc un nou pachet de sancțiuni împotriva Rusiei. Are loc declararea Republicii Populare Lugansk.
- 30 aprilie* – FMI aprobă un ajutor de 17 miliarde de dolari pentru Ucraina.
- 1 mai* – Presa anunță schimbarea lui A. Avakov, conducătorul „luptelor antiteroriste”, cu B. Nalivaichenko. Mai multe clădiri guvernamentale din Donețk sunt ocupate de luptători pro-ruși.
- 2 mai* – Are loc un nou atac asupra orașului Sloviansk, precum și tragedia de la Odesa, în care au murit arși de vii, conform datelor oficiale, peste 40 de oameni.
- 3 mai* – În urma intervenției unui mediator rus, separatiștii îi repun în libertate pe observatorii militari ai OSCE.
- 5 mai* – Se intensifică luptele de la Sloviansk, înregistrându-se 30 de morți.
- 7 mai* – Putin anunță că va respecta calendarul alegerilor pentru președinția Ucrainei, precum și rezultatul acestora.
- 9 mai* – Au loc lupte în Mariupol, soldate cu numeroase victime. Putin vizitează Crimeea.
- 11 mai* – Are loc referendumul privind statutul Republicilor Populare Donețk și Lugansk.
- 12 mai* – Republicile Populare Donețk și Lugansk se declară suverane.

- 13 mai – Trupele militare ucrainene cad într-o ambuscadă organizată de rebeli. Se înregistrează cele mai mari pierderi suferite de armata ucraineană de la începutul conflictului.
- 22 mai – Au loc primele confruntări militare majore de pe teritoriul regiunii Lugansk; se înregistrează un număr mare de victime de partea armatei ucrainene.
- 23 mai – Este distrus batalionul „Donbass”.
- 24 mai – Reprezentanții regiunilor Donețk și Lugansk semnează un document care prevede „unirea celor două Republici Populare”.
- 25 mai – Are loc alegerea noului președinte al Ucrainei, în persoana lui Petro Poroșenko.

A patra etapă: lupta continuă

- 26 mai – Începe „bătălia pentru Donețk”.
- 27 mai – Puterea de la Kiev anunță ieșirea din CSI.
- 30 mai – Au loc primele lupte pe teritoriul regiunii Harkov.
- 31 mai – Vitalie Kliciko, câștigător al alegerilor pentru primăria Kiev, cheamă la eliberarea și curățirea EuroMaidanului; o parte a demonstranților nu vor să părăsească locul.
- 2 iunie – Au loc primele lupte importante în Lugansk.
- 6 iunie – Cu ocazia vizitei lui Putin în Franța are loc și prima întâlnire personală a liderului rus cu Poroșenko.
- 7 iunie – La Kiev are loc ceremonia de inaugurare a noului președinte ales.
- 8 iunie – Ministerul Afacerilor Externe al Franței anunță că „Ucraina nu este pregătită să adere la UE” și că e nevoie de „o relație de bună vecinătate între UE și Rusia”; Poroșenko declară „necesitatea încetării focului în estul Ucrainei”; SUA își trimite în Ucraina „consilieri militari”.
- 10 iunie – Au loc lupte la Kramatorsk, Sloviansk și Lugansk, care se soldează cu peste 40 de morți.

- 12 iunie – Șeful Gazprom, A. Miller, anunță că în cazul unei neînțelegeri cu furnizorul ucrainean Naftogaz livrările spre Ucraina vor fi oprite.
- 13 iunie – Începe o nouă operațiune militară a trupelor ucrainene în Mariupol; prim-ministrul Ucrainei anunță pregătirile pentru o ipotetică deconectare de la gazul rusesc.
- 14 iunie – Lângă Lugansk este doborât un avion militar ucrainean, 49 de militari fiind uciși. Este cea mai grea lovitură dată Ucrainei de la începutul conflictului; seara, demonstranții încearcă să ia cu asalt Ambasada Rusiei de la Kiev.
- 15 iunie – Secretarul General al NATO, Anders Fogh Rasmussen, anunță că alianța va acorda ajutor pentru modernizarea forțelor militare ale Ucrainei.
- 16 iunie – Negocierile dintre Rusia și Ucraina cu privire la gaz se blochează; Naftogaz este pus să plătească gazul rusesc în avans. Rusia oprește gazul pentru Ucraina. Președintele Ucrainei anunță punerea în aplicare a unui „plan de pace”.
- 17 iunie – În regiunea Poltava are loc o explozie a unui gazoduct ce leagă Rusia de Europa.
- 20 iunie – Rusia începe un plan de verificare a pregătirii sale de luptă. Puterea de la Kiev anunță încetarea focului și a acțiunilor de luptă până pe data de 27 iunie.
- 22 iunie – În Kiev au loc diverse atacuri asupra unor sucursale bancare; Poroșenko se întâlnește cu liderii EuroMaidanului; în regiunea Donețk are loc o explozie pe calea ferată, ceea ce face ca un tren de marfă aparținând căilor ferate ruse să iasă de pe șine.
- 23 iunie – Trupele pro-ruse încep să lupte activ în zona aeroportului din Lugansk. Cele două părți beligerante cad de acord să înceteze focul până în data de 27 iunie.
- 24 iunie – Un elicopter al armatei ucrainene este doborât.
- 25 iunie – Parlamentul Rusiei anulează o rezoluție parlamentară de autorizare a utilizării forțelor ruse în Ucraina. Liderii UE salută decizia.

27 iunie – UE semnează un „Acord de Asociere cu Ucraina”; președintele Petro Poroșenko susține că este cea mai importantă zi din istoria țării de la declararea independenței în 1991.

A cincea etapă: drumul spre nicăieri

5 iulie – Rebelii abandonează centrul lor de comandă de la Slaviansk în fața ofensivei guvernamentale.

11-12 iulie – În regiunea Donețk au loc lupte intense între trupele ucrainene și rebeli; se înregistrează 300 de morți de ambele părți, precum și victime în rândul civililor.

14 iulie – Un avion militar de transport ucrainean *An-26* este doborât în apropiere de granița cu Rusia, la o înălțime de 6.500 m; oficialii ucraineni susțin că a fost o rachetă rusească.

17 iulie – Avionul *MH17*, aparținând companiei Malaysia Airlines, ce zbura de la Amsterdam, este doborât pe teritoriul ocupat de rebeli în apropiere de granița cu Rusia; 298 de persoane au fost ucise, inclusiv 80 de copii; țările occidentale declară că avionul a fost lovit de o rachetă rusească, trasă de rebeli; autoritățile ruse și rebelii neagă că ar fi implicați.

21-23 iulie – Primele rămășițe ale victimelor catastrofei aviatice sunt mutate cu trenul la Harkov. Două zile mai târziu, ele ajung în Țările de Jos. Au loc noi lupte în regiunea Donețk.

30 iulie – UE și SUA anunță alte sancțiuni împotriva Rusiei, accentul fiind pus pe sectorul petrolier și energetic, precum și pe echipamente și tehnologii de vârf.

3 august – Forțele ucrainene au înconjurat practic orașul de Lugansk; orașul trece printr-o criză de energie, apă și mâncare.

5 august – Au loc lupte foarte dure în orașul Donețk; ONU susține că mai mult de 1.000 de civili au fugit în fiecare zi din zona de conflict.

6 august – Președintele rus Vladimir Putin dă un răspuns sancțiunilor occidentale și anunță un „embargo complet” pe fructe, legume, carne, pește, lapte și produse lactate care vin din UE și SUA.

- 18 august* – Un convoi de refugiați din zona Lugansk este lovit de rachete, care omoară femei și copii.
- 22 august* – Un convoi de peste 100 de camioane din Rusia intră în Ucraina fără permisiune; Rusia spune că este un ajutor umanitar pentru orașul asediat Lugansk.
- 25 august* – Se fixează data alegerilor parlamentare anticipate pentru 26 octombrie 2014.
- 26 august* – Ucraina prezintă videoclipuri cu parașutiști ruși capturați; acest lucru se întâmplă la două zile după ce rebelii au organizat o paradă pe străzile din Donețk cu captivi ucraineni; președinții Putin și Poroșenko se întâlnesc la Minsk, în Belarus.
- 27-28 august* – Rebelii deschid un nou front, spre Marea Azov; președintele ucrainean Petro Poroșenko acuză Rusia că aduce trupele în Ucraina; liderul rebel Alexander Zaharcenko spune că există trei-patru mii de civili ruși în rândurile lor.
- 29 august* – Germania avertizează că întreaga criză din estul Ucrainei este „scăpată de sub control” și trebuie oprită, pentru a evita o confruntare militară directă între Ucraina și Rusia.
- 31 august* – UE oferă Rusiei un ultimatum de o săptămână pentru a-și regla relația cu Ucraina, în caz contrar fiind supusă unor noi sancțiuni.
- 1 septembrie* – Ucraina susține că 700 de soldați ucraineni au fost luați prizonieri de rebelii pro-ruși; forțele guvernamentale se retrag de pe aeroport Lugansk; NATO anunță planuri pentru o reacție rapidă, pentru a-și proteja membrii din Europa de Est împotriva unei posibile agresiuni ruse.
- 3 septembrie* – Președintele rus susține acordul de încetare a focului dintre cele două părți. Președintele SUA vizitează Estonia, pentru a reasigura statele baltice de sprijin NATO.
- 4 septembrie* – La Summit-ul din Țara Galilor, NATO confirmă sprijinirea Ucrainei în fața acțiunilor destabilizatoare ale Rusiei.
- 5 septembrie* – Ucraina și forțele rebele pro-ruse semnează un armistițiu de încetare a focului, după o perioadă de cinci luni de lupte.

8 septembrie – Bombardamentele din apropierea aeroportului Donețk pun la îndoială acordul de încetare a focului.

15 septembrie – Regiunile din estul țării primesc o autonomie sporită din partea președintelui ucrainian.

În acest moment, sancțiunile Occidentului la adresa Rusiei se mențin, experții nu au dat încă un verdict clar în privința catastrofei aviatice de pe 17 iulie, iar regiunile în care s-au dus lupte sunt controlate în mare parte de grupările pro-ruse. Nimic nu este încă tranșat și încheiat.

Material selectat și
sintetizat de Vasile Ernu

10 octombrie 2014

II.

De la Maidan la război civil

Poker geopolitic UE-Ucraina-Rusia. Cine va câștiga?

De la statul-clan la statul-corporație

Vasile Ernu

Cea mai interesantă bătălie politică din regiune se duce acum în Ucraina înainte de Summit-ul Parteneriatului Estic de la Vilnius. Câteva observații:

- Ucraina este scoasă la licitație de către elita politică a țării.
- Jocul politic UE-Ucraina-Rusia seamănă cu un joc de poker, în care toți încalcă regulile. Vai, și UE? Mai ales UE. Întrebare: de ce a secretizat Uniunea Europeană tratatele făcute cu țările ex-sovietice? De ce a secretizat „în totalitate textul DCFTA, deși am avea interes să vedem care sunt parametrii negociați pentru drepturile muncii, tarife și taxe vamale, cote de export pe anumite categorii de produse” (Vitalie Sprînceană)? E vorba de Moldova în acest caz. Ucraina joacă însă clar la cacealma, pentru că ea se simte ca o cetate asediată de două forțe prea mari pentru puterile ei. UE are în mână așii. Rusia are instrumente mai puține, însă puternice: ea a spus ce avea de spus.

VASILE ERNU este absolvent al Facultății de filosofie (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 1996) și al unui masterat de filosofie (Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj, 1997). A fost redactor fondator al revistei *Philosophy & Stuff* și redactor asociat al revistei *IDEA artă + societate*. A publicat volumele: *Născut în URSS* (Polirom, 2006), *Ultimii eretici ai Imperiului* (Polirom, 2009), *Ceea ce ne desparte. Epistolarul de la Hanul lui Manuc* (împreună cu Bogdan-Alexandru Stănescu; Polirom, 2009), *Intelighenția rusă azi. Interviuuri* (Cartier, 2012), *Sunt un om de stânga* (Cartier, 2013). A coordonat (împreună cu Costi Rogozanu, Ciprian Șiulea și Ovidiu Țichindeleanu) volumul colectiv *Iluzia anticomunismului. Lecturi critice ale Raportului Tismăneanu* (Cartier, 2008). Este coordonator al platformei CriticAtac.

Ultimul cuvânt aparține, însă, în acest context, Uniunii Europene: din fericire sau din păcate, acolo sunt politicieni de o calitate și o lipsă de viziune deplorabile. Însă tot marele bussines va decide.

- UE are o miză importantă, însă mai mică decât miza Rusiei. UE vrea o zonă tampon, extindere a pieței de desfacere, zonă donor – resurse naturale & umane. Rusia vrea ceea ce crede că-i aparține. Ea încă gândește în termeni clasici, însă vine tare din urmă și elementul neoliberal: Putin e în acest moment poate cel mai neoliberal lider euroasiatic.
- Iulia Timoșenko – fata cu cosițe (elementul juridic de care face caz UE) – e doar o monedă de schimb. Să privim regional: așteptăm să vedem ce o să se întâmple cu Saakașvili & co. și cu povestea lui de succes. În Georgia încep imediat arestările echipei lui. SUA & UE vor sări în apărare. Va avea noua echipă curaj să-i bage la pușcărie, sau va negocia? Probabil fostul președinte va fi monedă de schimb pentru diverse negocieri. Revenind la Ucraina: analiștii spun că însuși „capul Iuliei” costa 20 miliarde de USD. Deci bătlia nu e „capul Iuliei” ca element juridic, ci costul „capului Iuliei”.
- Cel mai important element ucrainean: oamenii importanți de business s-au unit și cer amânarea semnării tratatului de preaderare. De ce? Pentru că încă nu și-au reglat conexiunile cu marele business Est-Vest. Ei înțeleg cel mai bine pericolul care vine: pierderea propriului lor monopol economic în favoarea altui monopol, mult mai puternic, cum e cel occidental. Pentru populația țării, ambele monopoluri merg pe o logică asemănătoare, dezastruoase pentru marea parte a cetățenilor.
- Ce e foarte vizibil: elita politică a Ucrainei este orientată doar spre marele capital și acționează ca o corporație, nu ca un stat. UE nu e departe de acest model. Rusia vine cu toata puterea pe urmele lor. Modelul stat-corporație este cel cu care ne vom confrunta în următoarea perioadă. În Est are loc un transfer politic „civilizatoriu”: de la stat-clan la stat-corporație. Aici se duce adevărata bătlie.
- La fel de vizibil este faptul că nu există un conflict direct al marelui capital: acolo chiar avem o colaborare regională de invidiat. Unde apar conflictele? Între interesele punctuale ale corporațiilor

multinaționale și cele naționale. Aici se duc bătălii de mare anvergură.

- Poate cel mai vizibil: micul business și populația majoritară va avea doar de pierdut. Definitiv. România este un exemplu la îndemână: de ce nu facem o analiză să vedem cum, în ultimii 5 ani, au fost scoși de pe piață marea parte a producătorilor locali? Și cel mai grav: cum se face că populația rurală și tot ce produce ea (peste 50% din populația țării) au fost definitiv aruncate la coșul de gunoi? Într-o țară agrară ca România, agricultura nu mai contează aproape deloc. România nu mai este o țară agrară, ci doar rurală, pentru că „agricultura” care contează e una de import. (Victor Ciobanu o zicea despre Moldova.) Oare de ce? Care sunt cauzele? Despre ce piață liberă vorbim?
- Există viață după Vilnius? Iată întrebarea tuturor.
- Dacă Ucraina semnează tratatul, va fi poate cea mai mare lovitură geopolitică adusă Rusiei după 1991 (căderea URSS). Rusia va fi împinsă definitiv în Asia.
- Asta va însemna, din punctul meu de vedere, și cea mai mare pierdere a Europei. Europa fără Rusia nu va mai putea gândi și acționa economic și politic niciodată pe spații mari, iar Rusia va fi nevoită să găsească o formulă politică și economică asiatică: o combinație cu China, India, Iran etc.
- O alternativă plauzibilă: apariția unei noi strategii în relația UE-Rusia care să integreze și Ucraina. Practic e vorba de interesele marelui capital care nu vrea o confruntare directă, ci o colaborare în care statele să-i fie subordonate. Cât de rațional sau irațional va juca capitalul vom vedea în următoarea perioadă. Cert este că el va fi marele câștigător, jucând în propriul lui interes cu pierderi imense pentru populația acestor țări.
- Nesemnarea tratatului nu va însemna însă o victorie a Rusiei, ci o nouă luptă de poziționare și reconfigurare a forțelor regionale.

Va fi o mică pauză pentru statul-clan și businessul clanurilor locale, care vor avea un mic răgaz să se pregătească pentru o poziționare mai favorabilă pe valul marelui capital global.

[18 noiembrie 2013]

Evoluția: EuroMaidanul, EuroViolență, EuroPace, EuroBani.

Reportaj de la miezul nopții

Vasile Ernu

Politica ucraineană pe înțelesul copiilor

Un cunoscut ucrainean la ale cărui opinii țin mult, Yuriy Romanenko, îmi face sinteza... Iată cum arată politica ucraineană:

Vlasenko luptă împotriva lui Poroșenko, Grițenko luptă împotriva lui Iațeniuk, Iațeniuk împotriva lui Kliciko, Teagnibok împotriva lui Kliciko și a lui Iațeniuk, iar toți împreună formează opoziția care luptă împotriva lui Ianukovici.

La rândul său, Levocikin, care conduce administrația lui Ianukovici și care luptă împotriva opoziției, îl susține în secret pe Kliciko. Levocikin, de asemenea, luptă împotriva lui Kliuev, care luptă cu opoziția, dar care se întâlnește pe ascuns cu Iațeniuk, care la rândul lui luptă împotriva lui Ianukovici. Kliuev e și el prieten cu Poroșenko, care luptă deschis cu Ianukovici, iar în secret cu Iațeniuk și Kliciko.

Arbuzov și Klimenko luptă cu toată lumea, însă în secret îl susțin pe Teagnibok, care luptă împotriva lui Ianukovici, pentru a-l ajuta să-i învingă pe toți aceia care luptă împotriva sa. Aceasta este politica ucraineană...

Deocamdată avem o putere nehotărâtă, o opoziție fragmentată, o oligarhie puternică și cu interese diverse, o populație dezamăgită și

mulți protestatari. De câteva zile avem și multă violență. Încotro se îndreaptă Ucraina? Nimeni nu poate răspunde. Sper însă că nu spre un război civil...

EuroMaidanul comentat în direct

Despre Ucraina prinsă între UE și Rusia, am scris acum câteva zile¹, înainte de Summit-ul de la Vilnius. Rezultatul îl știm: Ucraina nu a semnat acest tratat de preaderare la UE. Au semnat doar Republica Moldova și Georgia. Mult entuziasm de partea semnatarilor, dar să nu uităm că Turcia a semnat Acordul de Asociere în 1963. Nu e cazul să disperăm. Important e că „piața liberă” și capitalul au întâietate. Oamenii mai așteaptă. Dar e o altă discuție.

Revenim la Ucraina. O parte a ucrainenilor s-au revoltat, au ieșit pe faimosul Maidan din centrul Kievului și și-au exprimat așa cum au știut ei „visul proeuropean”. Totul părea să intre în cursul firesc al lucrurilor. Puterea să se repoziționeze treptat, opoziția, după câteva săptămâni de scandal, să obosească și să meargă la locul ei, iar protestatarii de pe Maidan, devenit între timp EuroMaidan, să plece pe la casele lor. Puterea însă a gafat fundamental: a vrut să facă „curățenie” repede, în forță, folosind structurile de putere, dând decrete de interdicție a demonstrațiilor. Cei din stradă și opoziția au reacționat. Ucraina nu mai e cea care a fost, iar memoria Maidanului din 2004 și a „revoluțiilor colorate” nu a trecut. Mai ales la Kiev. Și de 1 decembrie au ieșit în stradă, doar la Kiev, peste 200.000 de cetățeni, care au ocupat tot centrul orașului.

Am urmărit toată seara mai multe canale de știri, ucrainene, rusești și occidentale. Multe dintre ele au transmis și comentat evenimentul în direct. Scriu în viteză, subiectiv, din ce prind din zbor; probabil că în câteva ore unele informații se vor modifica. Nu cred că și sensul poveștii. Voi reveni dacă e cazul.

¹ <http://www.criticatac.ro/24261/poker-geopolitic-ue-ucraina-ru-cine-va-citiga-de-la-statul-clan-la-statul-corporaie/>.

- A început ca o demonstrație mare, pașnică, bine organizată. Vizual arăta impresionant.
- Locul principal al desfășurării, EuroMaidanul, firește, locul în care a avut loc și „Revoluția Portocalie”. Însă manifestația s-a extins tot mai mult pe străzile lăturalnice și în alte piețe din apropiere.
- Trupele de ordine au fost și ele destul de numeroase. Ele au încercat mai degrabă să apere instituțiile statului și să păstreze protestul într-un cadru cât de cât controlabil.
- După masă, dar mai ales spre seară, protestele au crescut în forță. O parte a protestatarilor au devenit violenți și au început să forțeze intrarea în instituțiile statului. A fost cucerită Casa Sindicatelor și Clădirea Administrației orașului Kiev. Se zvonea că una dintre aceste „cuceriri” va fi centrul de coordonare al opoziției. Oficial nu știm nimic.
- La un moment dat, protestatarii au pus în funcțiune un tractor (excavator) și au luat cu asalt clădirea administrației prezidențiale, însă fără să reușească să intre.
- Pe strada Bankov au fost cele mai dure ciocniri dintre manifestanți și trupele de ordine: gaze lacrimogene, cocktailuri Molotov, lupte directe.
- Se anunță la un moment dat că Președintele Poloniei a sosit la Kiev inopinant. Sper să nu fie adevărat. Ar fi o gafă impardonabilă. Oricum, și UE, și rușii joacă pe față, fără multe scrupule. Mizele sunt mari. Ucraina e în pierdere, din păcate.
- Opoziția a negat că e implicată în aceste acte violente. Spre seară au început să cheme la calm și ordine. Klichiko, unul dintre oamenii opoziției, a făcut și el un apel la calm și ordine. Multe momente de confuzie, inclusiv din partea opoziției. Singurul mesaj clar, final, a fost apelul la demonstrații pașnice și anunțarea unei greve generale naționale. Puterea e și mai confuză: nicio declarație oficială.
- După apelurile insistente ale opoziției la liniște și pace, totul a luat o turnură „pacifistă”. Mai ales după „asaltul” clădirii administrației prezidențiale. Forțele de ordine reușesc să o protejeze.

- Aparent se joacă la două capete. Avem, pe de o parte, opoziția „civilizată” (parlamentară și extraparlamentară), care cheamă la ordine și proteste „în cadrul legii”, lucrând paralel la „noua configurație politică” a celor care vor veni la putere, iar pe de altă parte „radicalii violenți”, care atacă instituțiile statului, fac presiune și destabilizează tot, dar au un statut „neidentificat”, nu aparțin „nimănui” și nu au „cerințe clare”. Jocul e bun. Nu se știe pentru cine...
- A apărut, deci, subiectul politic „neidentificat”: oamenii cu măști care susțin că nu au încredere în opoziție și vor să ia cu asalt clădirea administrației prezidențiale. Opoziția îi numește „provocatori”, iar puterea dă vina pe opoziție. Ei se distanțează de ambele centre, care-i folosesc ca țapi ispășitori. Nu știm cine sunt, cui se subordonează, ce interese au.
- Marea parte a grupărilor de stânga independente au lipsit parțial, pentru că acum câteva zile au fost izgoniți de pe EuroMaidan. Ce anume cereau ei? Erau și ei proeuropeni, însă erau pentru o Europă socialistă și cereau înlocuirea agendei neoliberale cu o alta, care să fie în slujba cetățenilor, nu a unei elite privilegiate. Pe EuroMaidan nu e loc de astfel de doleanțe.
- Recunosc că m-a impresionat gestul unei biserici care a pus la dispoziție protestatarilor lăcașul, dându-le posibilitatea să se adăpostească de miliție și să poată dormi peste noapte. Sper să se întâmple acest lucru și când vor fi manifestații gay, când radicalii de dreapta îi vor alergeră prin centru pe manifestanți. Asta înseamnă o biserică aproape de popor: să-i protejeze pe cei mai slabi, nu pe cei tari, nu puterea.

Teza mea centrală este însă aceasta:

Cel mai important lucru înainte de a privi spre EuroMaidan și frământările din aceste zile din Ucraina este să înțelegem, fie și schematic, relația dintre marele business ucrainean și puterea de la Kiev. Ianukovici, actualul președinte și cel căruia i se atribuie eșecul de la Vilnius, a venit la putere pentru că a reușit să adune în jurul

său cele mai importante grupuri financiare și industriale ale Ucrainei. Până și grupurile apropiate lui Iuliei Timoșenko nu au vrut să mai riște și au mers pe mâna lui.

Majoritatea celor care au contribuit la crearea business-proiectului „Ianukovici” și-au luat deja dividendele. Aceste grupuri au controlat până acum în mare parte bugetul, resursele și puterea acestui stat slab. A apărut o fisură în cadrul acestui business-proiect „Ianukovici”, în momentul în care au apărut proiectele UE (adică, mai precis, liberalizarea comerțului cu UE) și Uniunea Vamală (UV), ceea ce a atras o reconfigurare a business-ului cu Rusia după o altă schemă. Aceste grupuri diverse, care până mai ieri făceau parte din „Familie”, au fost puse într-o situație de conflict. Însă cele mai mari conflicte tactice și strategice dintre aceste două tendințe, care, repet, până în acest moment făceau parte din același grup, au apărut în momentul reconfigurării noului buget de stat. Noua formă a bugetului de stat a devenit strâns legată de direcția UE sau UV. Și nu e vorba de „democrație”, „vector european”, „civilizație”, ci de faptul că această balansare financiară într-o parte sau alta a afectat profitul unora dintre grupurile financiare și industriale, punând în același timp sub amenințare celelalte grupuri și modul lor de a face business. Avantajează o parte, dezavantajează altă parte. În acest moment, prin tot ce a făcut și face Ianukovici, se vede clar că o parte a business-proiectului „Ianukovici” a pierdut controlul asupra centrului puterii. E haos în grup, e haos și bătaie în Rada, e haos pe EuroMaidan. Acum curg de toate, în toate direcțiile: puterea sub diverse forme, bani, propagandă, interese etc. Grupurile externe cu interesele lor trag și ele de unde apucă.

Aceasta nu înseamnă însă că marea parte a populației nu protestează sincer. Oare nu așa a fost și în 2004? Și ce dezamăgiri au urmat! Dar ce va urma acum? Două posibilități: a) o parte a grupului va părăsi proiectul „Ianukovici” și va încerca să facă o majoritate în Rada, pentru a-l detrona pe Președinte și gruparea lui politică; b) „Familia” refăcută va salva proiectul „Ianukovici”, însă doar dacă el va fi profitabil pentru o grupare mai mare. Cu siguranță însă, nimeni nu vrea să verse sânge de dragul lui Ianukovici. Doar interesele

financiare sunt la mijloc. Simplu spus, repetăm scenariul din 2004: se împacă „Familia”, iar elita activă se integrează în structuri pe care le coordonează „marea Familie politică și economică” și devine „tovarăș de drum” al „noului vladică”. Dacă Ianukovici va fi forțat (cu ajutorul EuroMaidanului) să plece de la putere, va începe o nouă luptă pentru „tronul” liber. Trăim timpuri politice ciclice, dar care cu siguranță nu se vor repeta exact la fel.

- Miliția și trupele de ordine au început să se retragă. Protestatarii au început să cânte. Opoziția îi roagă pe protestatari să se îmbrace mai gros. Vine o noapte mai răcoroasă. Presa anunță, fără ironie, că pe EuroMaidan s-au terminat alimentele, cafeaua și banii din bancomate. Începe să fie tot mai multă liniște și calm.

Ultima oră (20-23, ora locală):

- Lucrurile păreau să se calmeze. Au apărut și veteranii din Afghanistan, un grup special în fostul spațiu sovietic. Au devenit la un moment dat un soi de legătură între protestatari și forțele de ordine. „Afganii” au o autoritate aparte. Aici se pare că au reapărut mici scânteii și au repornit mișcările violente de stradă.
- În zona Baikov (după ora 20, ora locală) au început noi ciocniri între protestatari și forțele de ordine. Kliciko cheamă protestatarii la calm și-i roagă să vină spre Maidan. Totul se dispersează în mai multe grupuri. EuroMaidanul rămâne central și pașnic, în alte zone apar diverse grupuri dispersate și încep ciocniri cu miliția sau cu trupele speciale.
- În zona Pieței Basarabene (cea mai faimoasă piață alimentară din Kiev) și lângă monumentul lui Lenin au loc ciocniri între trupele speciale și protestatari puși pe lupte. E un du-te-vino continuu.
- Oficialii anunță că au peste 100 de răniți în rândurile miliției și trupelor speciale. Încă nu știm câți civili și jurnaliști răniți avem. Însă avem destui. Se anunță o zi dificilă. Apare o listă neoficială cu jurnaliști răniți.²

² http://news.liga.net/news/politics/933645-v_kieve_postradali_bolshe_desyatka_zhurnalistov_spisok.htm.

- Maidanul se liniștește. Se cânta Okean Elza (și mie îmi place): *Nu ne vom da fără luptă...*³, zice piesa. Noaptea e încă lungă. Dar e timpul să mă culc. Aflăm continuarea mâine dimineață.

[2 decembrie 2013]

³ <http://www.youtube.com/watch?v=aMmUlc9TPZY>.

Ucraina: zile de hotărâri, zile de luptă

Ilia Budraitskis

Ceea ce se întâmplă în Ucraina în aceste zile și în aceste clipe seamănă tot mai mult cu definiția clasică a unei situații revoluționare. Odată ieșite în stradă, mișcările de masă sunt gata acum să se apere până și cu prețul celor mai dure confruntări. Sloganele au adus mișcarea la viață au convers în cele din urmă către chestiunea principală a revoluției – problema puterii. Fluctuațiile și diviziunile evidente din cercurile celor aflați la guvernare, zarurile aruncate în marele joc al liderilor mondiali, discuțiile și înțelegerile din spatele culiselor, conspirațiile și manipulările din mass-media, toate depind de această mișcare, de dinamica ei, de determinarea acesteia de a merge până la capăt. Această revoluție stranie nu are un proiect alternativ al său – nici politic și nici, cu atât mai puțin, social. Dar ea există ca proces, iar participanții, la fel ca în cazul celorlalte revoluții, trăiesc aici și acum implicarea lor în istorie.

Toate acestea arată exact așa, și tocmai de aceea nu avem și nici nu poate exista vreun motiv să fim optimiști. Căci jumătatea cealaltă de adevăr constă în faptul că viitorul guvern revoluționar va fi constituit din coaliția drepteii cu extrema dreaptă, iar Ucraina riscă să se transforme în cea mai mare „pată neagră” de pe harta care configurează

ILYA BUDRAITSKIS este istoric, activist cultural și politic. Din 2009 este doctorand la Institutul de Istorie Mondială din cadrul Academiei Ruse de Științe de la Moscova. Între 2001 și 2004 a fost organizatorul activiștilor ruși în mobilizările împotriva G8 la Forumul Social European și la Forumul Social Mondial. Din 2011 este activist și purtător de cuvânt al Mișcării Socialiste Ruse. Redactor la *Moscow Art Magazine*. Scrie în mod curent pentru mai multe platforme politice și culturale on-line.

astăzi întreaga Europă de Est. Locuitori ai unei țări sărace, cătrăniți de-atâta corupție și abuz, flutură într-un extaz prostesc toate steagurile naționale și se războiesc cu simbolurile unui trecut îndepărtat, în loc să încerce să-și schimbe viața în mai bine.

Această iraționalitate a evenimentelor actuale din Ucraina a devenit, poate, și cea mai bună justificare a pasivității celor care s-au obișnuit să vadă în revoluții exclusiv un act de conștientizare ultimă a „intereselor obiective”, ignorate în acest moment. Fără îndoială, asistăm la o revoluție „incorectă” și surghiunită – care, tocmai din acest motiv, nu încetează să fie totuși o revoluție. Iluziile participanților, oricât de ridicole ar fi, nu sunt un simplu rezultat al „pierderii minții” colective, ci reprezintă în sine un produs firesc și evident al societății din care provin.

Comentatorii de stânga au scris mult și pe bună dreptate despre situația generată de semnarea acordului cu UE, care va afecta industria ucraineană prin eradicarea a mii de locuri de muncă, în timp ce oamenii de rând nu vor fi decât victimele ciocnirii intereselor clanurilor burgheze. Dar problemele ideologiei sunt privite de regulă, în mod tacit, ca fiind ceva secundar și sunt percepute drept manifestări iritante ale „falsei conștiințe”. Însă când vine vorba despre susținerea procesului revoluționar – mai ales despre lupta pentru aceasta susținere –, problemele ideologiei devin centrale. În societățile post sovietice, în care fragmentarea socială și-a atins limitele, fundamentele solidarizării politice, ale oricărei forme de cooperare a oamenilor, iau naștere din gunoi, în sensul cel mai precis al acestui cuvânt. Iar problema nu constă numai în degradarea educației și într-o cultură politică intoxicată de câteva decenii bune de corupție și înșelăciune. Nefirescul „nevoilor sociale” ale mișcărilor de stradă din Moscova 2011 și Kiev 2013 dau la iveală un paradox destul de urât, semnalat în permanență de către activiștii de stânga, care au încercat cu încăpățânare să îl „introducă” în miezul respectivelor mișcări; el se leagă de acțiunea distructivă a triumfului pieței neoliberale. E vorba nu numai de distrugerea economiei, e distrusă însăși conștiința colectivă, capacitatea de a avea încredere unii în ceilalți și de a acționa împreună. În locul încrederii autentice, survenită din identitatea comună a intereselor,

a apărut o vagă nostalgie după această încredere pierdută, o oboseală revoltată împotriva propriei suspiciuni, împotriva logicii concurenței, care a pătruns la toate nivelurile vieții cotidiene. Această oboseală își găsește acum expresia într-un limbaj politic – nu al unei politici ideale a dreptății și egalității, ci al singurului tip de politică astăzi cunoscut.

Într-un text extrem de pătrunzător, activista ucraineană Olga Papaș se întreabă cum de se pot combina, în mod organic, în conștiința protestatarilor, sloganele integrării europene cu retorica de peșteră a „naționalismului integral”. Ea identifică just punctul în care cele două ideologii aparent contradictorii înlătură conflictul inerent și dau naștere unei sinteze ciudate, care însuflețește protestele ucrainene. Acesta e vectorul „departe de Moscova”, este punctul în care s-au întâlnit tradiția seculară a naționalismului ucrainean (în plus, nu doar reacționar, ci și antiimperialist, de eliberare națională), elita ucraineană post-sovietică, care și-a legitimat în ochii supușilor dreptul la guvernare printr-o „indigenizare” birocratică, și, în sfârșit, frica de agresiunea adevăratelor corporații rusești, cât se poate de reale și neinventate, și de puterea autoritară a Kremlinului, care le deservește. În decursul ultimului deceniu, agresiunea crescândă a elitelor rusești, efortul lor de a înscrie Ucraina în sfera nedisociată a intereselor lor comerciale, camuflată într-o propagandă de tip șovinist, au animat parcă și mai mult miturile conservatoare ale naționalismului ucrainean.

Astăzi, chestiunea subminării hegemoniei naționaliste asupra Ucrainei se leagă nemijlocit de capacitatea forțelor rusești progresiste și de stânga de a prezenta o altă Rusie. O Rusie care întruchipează idealurile democrației autentice, ale egalității și eliberării sociale, idealuri care au fost cândva reprezentative și pentru mișcarea ucraineană de eliberare. Mi se pare că anume către această versiune de „patriotism progresist” *sui generis* ar trebui să se îndrepte și stânga ucraineană. Căci slogane precum „Comuniștii la ștreang!” și „Moarte dușmanilor!” nu sunt singura formă legitimă de prelungire a tradiției cu care s-au identificat Ivan Franko, Vladimir Vinnicenko sau Mikola Hviľevoi.

La fel, și cea de-a doua componentă a centaurului ideologic al opoziției ucrainene de dreapta – apelul la democrație, control popular

și transparență – poate și trebuie să fie contestată de stânga. Și nu altfel, ci de pe pozițiile democrației directe trebuie contestate imediat și în mod repetat toate pretențiile „liderilor” privind reprezentarea monopolistă a mișcării – la fel ca și sângeroasa cenzură autoritară reprezentată încă și acum de către războinicii „libertății” din piețele din Kiev.

Fiecare dintre figurile ideologiei care definește aspectul protestelor ucrainene va putea fi contestată numai atunci când vom putea apropria mișcarea reală ca pe propria noastră mișcare – chiar și atunci când îi putem împărtăși, fie și pe moment, înfrângerile și nu victoriile îndoielnice.

Traducere de Igor Mocanu

[20 decembrie 2013]

Ucraina, de partea cui?

Jean-Marie Chauvier

Întrebarea mi-a fost pusă ca pe vremurile „Revoluției Portocalii” din 2004: trebuie „să ținem partea unei tabere împotriva celeilalte”, să fim de partea opozanților unanim susținuți în Occident, ori de partea celor care se împotrivesc ingerințelor apusene, în cazul de față puterea legală opusă răzvrătiților ce caută „să răstoarne regimul” cu încurajarea Bruxelles-ului și Washington-ului, căci despre asta-i vorba, iar violența primă nu este oare cea a puterii, prea confuză și neputincioasă ca să se apere?!

Ca pe vremuri, nu văd niciun motiv să „aleg o tabără”, în cazul de față un clan al oligarhiei industriale și financiare împotriva altuia, grupurile dominante din Est, mai apropiate de Rusia, împotriva altor grupuri înrădăcinate în Vest, susținute de către SUA și UE. Nu am „interese” de nicio parte.

Așadar, „nici, nici”? Îmi pare rău, da: „nici, nici”. Însă, totuși, nu din echidistanță și nici din nepăsare la ceea ce se joacă între actorii cu care nu ne identificăm, fie că sunt „decidenții” (Kiev, Moscova, Bruxelles, Washington) sau manifestanții manipulați de aceeași decidenți sau de aventurieri fasciști.

JEAN-MARIE CHAUVIER este jurnalist și eseist belgian, specializat încă din anii '60-'70 în problemele politice și economice ale Uniunii Sovietice și ale Blocului estic. În anii '70-'80 a fost membru fondator al Comitetului Cehoslovacia și al Comitetului 1 Mai, ce reuneau militanții stângii belgiene în numele solidarității cu dizidenții regimurilor de dincolo de Cortina de Fier. În prezent publică în mod constant în *Le Monde Diplomatique* și pe rețelele presei alternative socialiste. Printre lucrările sale se numără *URSS: o societate în mișcare* (1988) și *Iugoslavia, Rusia, Belarus: războaiele morale* (1999, în colaborare cu Annick Louviaux).

Există în dezbaterea ucraineană, așa cum ne este prezentată, simplificată peste măsură („proruși” contra „proeuropeni”), nu doar o caricatură (prorușii nu sunt antieuropeni, iar între Ianukovici și Putin nu-i o iubire nesfârșită), dar mai cu seamă o mare absență: poporul ucrainian, muncitorii, țăranii, supuși unui capitalism de șoc, distrugerii sistematice a tuturor drepturilor sociale, puterilor mafioate de toate felurile.

Cred că viziunea noastră occidentală – chiar și „la stânga” – asupra Ucrainei este puternic înrăuită de prejudecăți anticomuniste și antirusești. Dar asta nu-i totul: noi nu călătorim sau nu ne întâlnim în general decât cu ucraineni din Vest (cea mai mare parte a emigranților vine din Vest) sau din Kiev, fiind vorba de elitele occidentalizate. De această parte de țară și de populației ne simțim mai apropiați, de cei care oglindesc puțin imaginea noastră. Până și militanților de stânga le place să se întâlnească, la Moscova, la Kiev, cu oameni care le seamănă, care vorbesc limba lor. Către răsărit, totul e mai rusesc, mai muncitoresc, mai sovietic, deci mai puțin de înțeles pentru intelectualul apusean. Iar intelectualul ucrainian pe care-l va întâlni va căuta, la rândul lui, să vorbească ca la Paris sau ca la Londra. E adevărat și pentru militanți și pentru oamenii de afaceri: ne aflăm în „satul global”, vorbim „*globish*”, e spiritului lui *jet society*.

Salvarea prin Europa? Mulți tineri, la Kiev și în alte ținuturi, chiar și din Est, cred în ea și nu înțeleg de ce mai trebuie vize. Dacă le-am oferi liberă trecere, apartamente frumoase și salarii grase, întreaga Ucraină s-ar goli. La fel, Africa. Problema, care este prost înțeleasă la Kiev, e că nu putem găzdui toată „nenorocirea lumii”, fie ea și ucraineană. Priviți de altminteri greutățile noastre cu grecii, cu portughezii!

Apărătorii „alegerii europene”, la Bruxelles ori la Kiev, nu par să-și bată mintea cu urmările nimicitoare pe care le-ar avea pentru producțiile locale, locurile de muncă, nivelul de viață o „adeziune la Uniunea Europeană”, care, oricum, nu-i la ordinea zilei, dar care, înainte de a fi, i-ar lipsi deja de „piața naturală” din Rusia și din restul fostei Uniuni Sovietice.

Nu sunt în măsură să judec rezultatele eventuale ale unei integrări în Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan-Ucraina, ce are bineînțeles avantajul de a se întemeia pe o comunitate care dăinuie de veacuri, pe legături economice, tehnologice, umane, cel puțin în Est și în Sud. Sunt ei dornici să se regăsească în mahalaua Bruxelles-ului? Mulți sunt deja, exploatați peste măsură pe șantierele de construcții, în serele din Andaluzia, în rețelele de prostituție – milioane de ucraineni au apucat calea pribegiei după sfârșitul URSS, care a însemnat pentru ei, mai mult decât în Rusia, o catastrofă.

Cred că „dorința de Europa” pe care o vedem exprimată pe Maidan este mai ales rodul fantasmelor și fără îndoială a intereselor unei noi burghezii foarte încântată de „look”-ul nostru, dar și a acțiunii tentaculare a fundațiilor și a mijloacelor media finanțate de Statele Unite și Uniunea Europeană pentru a răspândi ideologia occidentalistă, liberul schimb, consumerismul, rusofobia. Să pretinzi că „analizezi” sau chiar „susții” contestațiile în desfășurare (ca și „Revoluția Portocalie” cu zece ani în urmă) fără să numești sau minimizând aceste amestecuri din afară ține de orbire sau de manipulare intelectuală. Or, constat că aceasta are loc în mijloacele media obișnuite – nicio o surpriză –, însă și în mediile „de stânga”, care, *de facto*, participă la acest tip de ideologie colonială ce se revendică de la „valorile” Europei.

Sunt lucruri și mai grave, ascunderea sau minimizarea fenomenului pe care-l calificăm cu bunăvoință ca „naționalist” și care este de fapt fascist, ba chiar cu totul nazist. Este localizat în principal (dar nu exclusiv) în partidul SVOBODA, condus de Oleg Tiahnibok, și în regiunea apuseană corespunzând fostei „Galiții orientale” poloneze. De câte ori n-am văzut, auzit, citit declarații ale acestui partid și ale conducătorului său numiți doar „opozanți”, fără nicio altă precizare?

Se vorbește chiar și de frumoși tineri „voluntari în autoapărare” veniți de la Liov (Lviv, Lwow, Lemberg) la Kiev, când este vorba de comandouri recrutate de extrema dreaptă în această regiune, care reprezintă bastionul ei.

Nu-i ușoară responsabilitatea celor care – politicieni, jurnaliști – fac astfel jocul curenților xenofobe, rusofobe, antisemite, rasiste,

celebrând memoria colaboraționismului nazist și a Waffen SS, care și-au avut patria în Galiția (și nu în toată Ucraina!). Birocrații de la Bruxelles se joacă cu focul.

S-ar părea că ura față de Rusia a devenit liantul ideologiei noastre mediatice, cu totul isterică pe acest plan.

Și mă gândesc și la „specialiștii pe Ucraina” din piața pariziană, care sunt în cârdășie cu „istoricii” militanți, moștenitori ai Organizației Naționalistilor Ucraineni, întâi aliați naziștilor și apoi convertiți la „Lumea Liberă” în timpul Războiului Rece, azi ideologii naționalismului în Ucraina... și aproape toți cu rădăcini în aceeași regiune galițiană. Să nu ne lăsăm trași pe sfoară!

Trebuie, de asemenea, știut (de câte ori trebuie să o repetăm!) că Ucraina este împărțită – istoric, cultural, politic – între Est și Vest – și că nu are niciun rost să ridici una împotriva celeilalte, doar dacă nu cumva mizezi pe ruptura lor sau chiar pe un război civil, ceea ce poate că intră în socotelile câtorva. Împingând Ucraina la destrămare, cum fac occidentalii și marionetele lor din zonă, ar putea veni clipa în care UE și NATO își vor putea căpăta „partea lor”, însă și Rusia și-o va lua pe a sa! N-ar fi prima țară pe care am arunca-o voit în aer, mizând pe „ciocnirea civilizațiilor”, în cazul de față pe deosebirile dintre ucrainofoni și rusofoni, între culturile industrial-urbane din Est și cele agricol-rurale din Vest, între Ortodoxia majoritară în Est și catolicismul uniatic (unit cu Vaticanul) influent în Vest. Nimeni nu trebuie să uite că alegerea europeană va fi și una militară: va urma NATO și de îndată se va pune problema bazei rusești de la Sevastopol, din Crimeea majoritar rusă și strategic crucială pentru prezența în Marea Neagră. Unul dintre țelurile vădit urmărite este debarcarea trupelor americane în sudul Ucrainei. Sunt îndoieli că un Putin le va întinde covorul roșu.

Nimic din toate acestea nu „legitimează” politica puterii actuale, în mare parte responsabilă de criza socială din care trage foloase extrema-dreaptă... și înșelătoarele sirene ale Uniunii Europene și ale NATO. Putere neputincioasă, de fapt, care este apărătoarea unei oligarhii și nu a „Patriei” de la care se revendică.

Există astfel de situații, în care alegerea unei „tabere” contra alteia ar fi absurdă, dar în care este important să fii lucid, să cauți să înțelegi, să bagi de seamă care sunt pericolele.

Din păcate pentru ucraineni, vremurile înnegurate și zbuciumate nu s-au sfârșit încă. Iar „Europa” mult visată nu există decât în vise.

Traducere de Claudiu Gaiu

[23 decembrie 2013]

Maidanul și Programul Stângii

Programul-manifest al Opoziției de stânga
din Ucraina

1. Democrația în locul puterii oligarhilor

Trecerea de la o republică prezidențială la una parlamentară, cu limitarea autorității președintelui la funcțiile de reprezentare pe scena internațională. Transferul atribuțiilor puterii de la administrațiile superioare la comitetele executive ale organelor electorale (consiliilor) din teren. Dreptul la revocarea deputaților care nu au justificat încrederea acordată, instituirea eligibilității judecătorilor și a șefilor de poliție.

2. Naționalizarea principalelor ramuri ale economiei

Industria metalurgică, industria mineritului și industria chimică, precum și întreprinderile ce țin de infrastructură (energie, transport și comunicații) trebuie să contribuie la bunăstarea societății.

3. Controlul muncitorilor asupra întreprinderilor

Construirea, după model european, a unei rețele extinse de asociații profesionale independente, care să controleze activitatea conducerii și să asigure drepturile angajaților la locul de muncă. Extinderea dreptului la grevă (refuzul de a munci în cazul neplății salariului). Dreptul de a obține credit în contul angajatorului în schimbul reținerii salariului (după modelul Portugaliei). Garantarea publicării on-line a datelor financiare ale tuturor întreprinderilor de producție,

contabilitate și administrare pentru care lucrează mai mult de 50 de angajați sau care dețin un profit mai mare de 1 milion de dolari.

4. Introducerea impozitului pe lux

Impozitarea la o rată de 50% pentru achiziționarea de obiecte de lux – iahturi, automobile de lux ș.a. – al căror cost depășește 1 milion de grivne. Introducerea impozitării progresive a profitului persoanelor fizice. Creșterea necesară a ratei de impozitare până la 50% pentru persoanele cu un profit anual mai mare de 1 milion de grivne, urmând exemplul Danemarcei (în formula aceasta, numai Rinat Ahmetov ar fi achitat la bugetul de stat pe 2013 nu 400 de milioane la o rată de 17%, ci 1,2 miliarde de grivne).

5. Încetarea introducerii capitalului în companii offshore

Anularea actelor normative conform cărora întreprinderile ucrainene sunt exonerate de impozitare în rândul țărilor *offshore* cu scopul profilaxiei introducerii capitalurilor în companii *offshore*. Sechestrarea tuturor companiilor *offshore* din Ucraina, cu numirea unei administrații provizorii până la momentul dovedirii legalității mijloacelor investite.

6. Diviziunea reală a puterii și afacerilor

Interzicerea de a ocupa o funcție publică și de a alege deputați în consilii la orice nivel, dintre și de către persoanele cu un profit anual mai mare de 1 milion de grivne. Desfășurarea alegerilor generale prin punerea în aplicare a restricțiilor enunțate mai sus.

7. Reducerea cheltuielilor alocate aparatului birocratic

Asigurarea unui control transparent asupra cheltuielilor organelor de stat. Derularea unei reforme administrative pentru diminuarea numărului demnitarilor. Deja există foarte multe departamente în regi

care pot fi înlocuite prin *software*. În schimb, în ultimii 8 ani numărul funcționarilor a crescut cu aproape 10%, numărând acum mai mult de 372.000 de oameni (în Ucraina, pentru o mie de oameni corespund 8 funcționari, în timp ce în Franța – numai 5!).

*8. Dizolvarea unităților speciale „berkut”
și a subdiviziilor lor speciale*

Reducerea drastică, începând cu 2014, a cheltuielilor alocate aparatului de constrângere: MAI, SSU (Serviciul de Securitate al Ucrainei), procuratura și subdiviziile speciale ale poliției. Este inadmisibilă o situație în care pentru finanțarea MAI pe 2013 sunt alocate peste 16,9 miliarde de grivne, depășind cu 6,9 miliarde cheltuielile pentru întreg sistemul de sănătate!

9. Accesul gratuit la educație și medicină

Acestea pot fi obținute prin mijloacele rezultate din naționalizarea întreprinderilor, din reducerea cheltuielilor alocate structurilor de forță și aparatului birocratic al țării. Eradicarea corupției în cele două sfere se poate realiza numai prin creșterea salarizării medicilor și cadrelor didactice și prin restabilirea prestigiului profesiilor din sfera umanistă.

10. Eliberarea de prigoana creditului exercitată de organizațiile internaționale

Pledăm pentru refuzul colaborării viitoare cu Fondul Monetar Internațional și cu alte agenții financiare internaționale, cât și pentru închiderea filialelor acestora de pe teritoriul Ucrainei. Trebuie adoptat modelul Islandei, refuzând plata datoriilor acumulate de către bancheri și funcționari prin garanții de stat, în scopul îmbogățirii personale, și a „mandatelor sociale” în locul dezvoltării producției.

Traducere de Igor Mocanu

[15 ianuarie 2014]

Sensul geopolitic al schismei din Ucraina

Immanuel Wallerstein

Ucraina a suferit de ceva vreme din cauza unei schisme interne care amenință să devină unul dintre acele războaie civile urâte care apar în tot mai multe țări. Granițele actuale ale Ucrainei acoperă o ruptură est-vest cu dimensiuni lingvistice, religioase, economice și culturale, fiecare parte deținând aproape 50%. Guvernul actual (despre care se spune că e dominat de jumătatea estică) e acuzat în demonstrațiile publice, de cealaltă parte, de corupție și conducere autoritară. Fără îndoială, acuzațiile sunt îndreptățite, cel puțin parțial. Din aceasta nu rezultă însă că un guvern dominat de partea vestică ar fi mai puțin corupt și autoritar. În orice caz, problema e formulată intern în termeni geopolitici: ar trebui să fie Ucraina parte a Uniunii Europene, sau ar fi mai bine să strângă relațiile cu Rusia?

În mod oarecum surprinzător, pe YouTube a apărut o înregistrare care o arată pe Victoria Nuland, Secretarul Statelor Unite pentru Afaceri Europene și Euroasiatice, discutând cu ambasadorul SUA strategia politică față la Ucraina. În înregistrare, d-na Nuland prezintă problema ca luptă geopolitică între Statele Unite și Europa (mai precis

IMMANUEL WALLERSTEIN este Senior Research Scholar la Yale University și director al Centrului Fernand Braudel al Universității Binghamton. Este fondatorul uneia dintre cele mai importante școli și direcții de cercetare în sociologia calitativă contemporană, analiza sistemelor-lume. Printre cărțile sale se numără: *The Modern World-System* (4 volume: 1974, 1980, 1989, 2011), *Historical Capitalism* (1983, 1995), *Race, Nation, Class: Ambiguous Identities* (împreună cu Étienne Balibar, 1991), *Geopolitics and Geoculture: Essays on the Changing World-System* (1991), *After Liberalism* (1995), *The Uncertainties of Knowledge* (2005), *European Universalism: The Rhetoric of Power* (2006).

Germania). E surprinsă într-o izbucnire în care spune „*Fuck the EU*”¹ – Uniunea Europeană, nu rușii.

Înainte de a începe analiza, să ne rezervăm un moment pentru a oferi sentimentele noastre de simpatie generală tuturor oamenilor importanți din ziua de azi. În ultimii ani s-a discutat mult despre pierderea intimității comunicațiilor, însă mereu era vorba de oamenii de jos care sunt spionați de guverne, în special de Agenția Națională de Securitate (NSA) a Statelor Unite. Iată că pierderea intimității se extinde și asupra unor persoane ca d-na Nuland. Se speculează intens referitor la sursa care a înregistrat conversația și a transformat-o într-un material viral pe YouTube. Ceea ce contează e că biata d-na Nuland nu mai poate spune nimic în siguranță – sau cel puțin nimic din cele ce nu ar trebui știute de întreaga lume. Dar să vedem cine e d-na Nuland: o supraviețuitoare a clicii neoconservatoare dimprejurul lui George W. Bush, în al cărui guvern a lucrat. Soțul său, Robert Kagan, e unul dintre cei mai notorii ideologi ai grupului neoconservator. Nu e deloc clar ce caută ea într-o poziție-cheie a Departamentului de Stat al Președinției Obama. Se presupunea că Obama și Secretarul de Stat John Kerry ar fi trebuit măcar să elimine neoconservatorii din asemenea roluri.

Să ne amintim acum linia neoconservatoare, din timpul lui Bush, referitoare la Europa. Pe atunci, Secretarul Apărării Donald Rumsfeld numise Franța și Germania „Europa veche”, opunând-o, în percepția sa, „Europei noi”, adică țărilor care erau de acord cu invazia iminentă în Irak. Noua Europă însemna pentru Rumsfeld Marea Britanie și, în special, Europa Centrală și de Est, adică țările din fostul Bloc socialist. D-na Nuland pare a împărtăși aceeași percepție.

Ca urmare, aș vrea să propun următoarea teză: Ucraina e doar scuză convenabilă pentru o diviziune geopolitică ce nu are a face absolut nimic cu schisma internă ucraineană. Ceea ce îi preocupă pe toți cei de teapa lui Nuland nu e o potențială „absorbție” a Ucrainei de către Rusia – cu asta se poate lucra. Ceea ce o îngrijorează pe Nuland și pe cei cu convingeri similare e o alianță geopolitică între Germania/ Franța și Rusia. Coșmarul unei axe Paris-Berlin-Moscova s-a atenuat puțin de la

¹ Vezi <http://www.youtube.com/watch?v=Vdn-4L27sq0>.

apogeul său din 2003, atunci când încercarea Statelor Unite de a face Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite să susțină invazia Irakului de către SUA, în 2003, a fost oprită de Franța și Germania.

Coșmarul s-a atenuat puțin, însă bântuie dedesubtul aparențelor, și pe bună dreptate. O asemenea alianță are sens geopolitic pentru Germania/ Franța și Rusia, iar pe lângă sensul geopolitic diferențele ideologice contează foarte puțin. Alegerile geopolitice pot fi influențate de indivizii aflați la putere, însă presiunea intereselor naționale pe termen lung rămâne puternică.

De ce are sens o axă Paris-Berlin-Moscova? Există motive serioase. Unul e turnura Statelor Unite către Pacific, care înlocuiește lunga sa istorie centrată pe Atlantic. Coșmarul Rusiei (și al Germaniei) nu e un război SUA-China, ci o alianță SUA-China (care ar include Japonia și Coreea). Unica soluție a Germaniei e o alianță cu Rusia, pentru a micșora această amenințare la adresa prosperității și puterii sale. Politica Germaniei față de Ucraina demonstrează tocmai prioritatea acordată rezolvării problemelor europene mai degrabă prin includerea decât prin excluderea Rusiei.

Cât despre Franța, Hollande a încercat să farmece Statele Unite comportându-se ca și cum Franța ar fi o parte a „Noii Europe”. Cu toate acestea, poziția geopolitică de bază a Franței a rămas încă din 1945 gaullismul. Chiar și președinții non-gaulliști ca Mitterand și Sarkozy au pus de fapt în practică politici gaulliste. La rândul său, Hollande va afla curând că unica sa alegere e tot gaullismul. Gaullismul nu reprezintă vreun „stângism”, ci percepția faptului că Statele Unite constituie principala amenințare la adresa rolului geopolitic al Franței. Franța își va apăra interesele deschizându-se către Rusia, pentru a contrabalansa puterea Statelor Unite.

Cine va câștiga acest joc? Rămâne de văzut. Dar Victoria Nuland seamănă cu regele Cnut cel Mare, cel care credea că deține putere și asupra valurilor. Și s-ar putea ca bieții ucraineni să fie nevoiți să își încleie rănilor interne indiferent dacă vor asta sau nu.

(Comentariul nr. 371,
15 februarie 2014)

Traducere de
Ovidiu Țichindeleanu

[19 februarie 2014]

Câteva lucruri despre criza din Ucraina

(pe care le puteți afla doar dacă
închideți televizorul/ calculatorul)

Vitalie Sprînceană

1. Nu există, în criza ucraineană, o parte progresistă și o parte reacționară, una modernă și una retrogradă, una democrat reformatoare și una autoritar conservatoare. Se confruntă unele grupuri ce reprezintă categorii social-politice diferite: Ianukovici (cu familia), oligarhii ucraineni (cu interesele lor), mase urbane și rurale sărăcite în Vest și Est (categoriile perdante ale tranziției ucrainene, mobilizate totuși sub false slogane de genul UE vs. Rusia), grupuri politice, radicale și moderate, care au afiliere istorice și simbolice opuse, un fel de clasă medie (nemulțumită de arhaismul sistemului politic ucrainean, dar totuși înfricoșată de posibilitatea unor dezordini în masă ce i-ar pune în pericol siguranța fragilă), un tineret educat, dar fără prea multe perspective de muncă sau trai decent, o birocrație enormă a cărei supraviețuire depinde direct de stabilitatea statului etc.

Grupurile acestea nu se aliniază nicicum pe scheme de genul Bine vs. Rău, ci fac alianțe și coeziuni de moment. Unele alianțe vor dura probabil puțin (grupurile proeuropene și cele naționaliste), altele vor dura cu siguranță mai mult (oligarhii lui Ianukovici pot găsi interese comune cu guvernul opoziției, dacă aceasta câștigă).

VITALIE SPRÎNCEANĂ a studiat științe politice în Bulgaria, filosofie în Moldova și acum face un doctorat la universitatea George Mason din SUA. Jurnalist, activist, fotograf amator și autor de blog.

2. Jocurile geopolitice există, chiar dacă nu în sensul tragerii de sfori, cum vorbesc mulți „experți în geopolitică” apăruiți peste noapte. Puteți fi siguri, bătrânelele care transmit din mână în mână pietre pentru construcția baricadelor nu ridică salarii de la Ambasada SUA. Asta nu înseamnă că nu există grupuri plătite pentru a provoca dezordini – așa-zișii titușki și IT-titușki. Dar mulți dintre cei care stau noaptea în piață, aduc hrană și provizii protestatarilor (sau luptă cu aceștia) o fac pe gratis, mânați de disperarea și nemulțumirea lor.

E adevărat că Putin tușește și se cutremură toată Ucraina. La fel de adevărat e că și tusea Uniunii Europene zguduie Ucraina. Și strănutul (sau înjurătura) SUA tot ravagii face. E normal ca unele țări/ blocuri de țări să aibă interesul ca lucrurile în Ucraina să se desfășoare într-un fel anume. Ce mai, chiar și minusculea Moldova are interese geopolitice în Ucraina: vrem ca situația să nu degenereze într-un război civil – depindem masiv de importurile agricole și industriale ucrainene, iar piețele din Odesa (km 7), Cernăuți și Hmelnițk alimentează o foarte mare parte a comerțului cu amănuntul din țară. (E adevărat că tusea Moldovei n-o ia nimeni în seamă.)

Partea tristă a jocurilor geopolitice e că acestea găsesc ecou în Ucraina, că țara poate fi destabilizată foarte ușor: un telefon al lui Putin, al unei secretare americane sau al unui eurocomisar. Căci Ucraina nu are o imunitate – în sensul unei solidarități naționale sau a unui proiect viabil de țară – care ar anula/ absorbi aceste încercări externe de a influența situația.

3. Lipsa unui proiect de țară în care ar încăpea monumentul lui Bandera (din vest) și al lui Lenin (din est), ce ar evita împărțirea țării într-un grup mic de oligarhi (care au privatizat fostul complex industrial sovietic și au monopolizat noile industrii), un grup destul de subțire de clasă medie și un grup enorm de săraci urbani și rurali – iată „marea moștenire” a guvernărilor succesive: independentistul Kravciuk, prorusul Kuchma, proeuropeanul Iușcenko, flexibilul (inițial prorus, apoi proeuropean, apoi prorus din nou) Ianukovici.

Nu e o noutate că țara e divizată. Noutatea e că Ucraina e la fel de divizată ca acum douăzeci ani. Că nimic nu s-a schimbat și că elitele politice care s-au perindat s-au complăcut în această „nimic facere”.

N-ar trebui să ne facem iluzii: Ianukovici nu are un program politic coerent (decât să-și îmbogățească familia). Kliciko și „opозиția”, dincolo de slogane (sus democrația, jos dictatura), nu dispune de ceva consistent.

Semn că, oricare ar fi rezultatul crizei de acum, rezolvarea se amână. Pe un termen nedefinit. Până când elitele ucrainene vor învăța să construiască poduri între Lvov și Donețk, între diferitele memorii istorice, între respect pentru trecut (plăți sociale pentru bătrâni), protecție pentru prezent (drepturi și protecție socială pentru angajați) și proiect de viitor (condiții pentru tineri), între oligarhi și micii producători etc.

4. *Lipsa unui arbitru intern credibil* care ar fi putut media criza, de genul Bisericii Catolice în tranziția poloneză. Da, călugării de la Lavra Pecerska s-au pus în două ocazii între protestatari și forțele de menținere a ordinii (Berkut și miliție). Da, bisericile au găzduit răniți și au adăpostit unii oameni urmăriți de poliție sau huligani. Da, bisericile au mai scos câteva comunicate de presă. Dar n-au reușit să adune la o masă opoziția și puterea, să medieze în vreun fel conflictul, să garanteze îndeplinirea promisiunilor. Au tratat rănile, dar nu au putut să dezarmeze forțele beligerante.

Arbitri nu-s nici în societatea civilă, nici în lumea intelectuală. Doar telefonul (de la Bruxelles, Washington sau Moscova) mai are o greutate la Kiev.

5. *Despre Berkut*. Care a devenit în ultimele luni un fel de în-truchipare a Satanei, răul absolut și sluga regimului lui Ianukovici. Percepțiile negative despre Berkut sunt firești până la un punct. Le-am întâlnit și printre activiștii urbani de la Kiev cu care am vorbit anii trecuți și printre alți artiști și intelectuali ucraineni cu care am interacționat. Sunt firești, întrucât, dacă faci un protest sau o acțiune publică, nu Ianukovici vine să-ți rupă *bannerele*, ci vin băieții de la

Berkut. A arunca însă vina pe Berkut pentru aceste acțiuni înseamnă însă a te lupta cu aparențele.

Citiți-l pe Pasolini. Poetul („*PCI ai giovani!*”¹). Pentru că arta e bună și pe timp de revoluție/ revoltă/ dezordini în masă.

Cine e Berkut? Trupele speciale ale miliției ucrainene, care au rolul de a lupta cu terorismul și banditismul. Cine lucrează în Berkut? Oligarhi și feciori de oligarhi? Odrasle de noi îmbogățiți, medici sau alte grupuri prospere? Tineri cu studii la Harvard sau Sorbona? Nu, Berkut angajează oameni care n-au avut șansa/ norocul să găsească slujbe bune, să facă studii la universități ori să moștenească un puț de petrol sau o mină de cărbune. Berkut angajează bărbați din sărăcimea urbană și rurală, inși pentru care slujba în aceste structuri e calea unică (cu excepția emigrației) de mobilitate socială ascendentă, de job permanent cu salariu. Tinerii din grupurile radicale și angajații Berkutului fac parte, de fapt, din aceeași clasă socială, chiar dacă aruncă pietre, bastoane de cauciuc și cocktailuri Molotov unii în alții. Săraccii luptă cu săraccii.

Oligarhul „disident Poroșenko”, nehotărâtul Ahmetov și grupurile din jurul familiei Ianukovici fac parte împreună din altă clasă socială. Ultima clasă a decis să-și rezolve niște probleme interne cu ajutorul primei clase și a creat niște diviziuni artificiale, pe care le-a ambalat în slogane isterice: *democrație, patrie, datorie sfântă*. Oligarhul Poroșenko poate trece oricând dintr-o tabără în alta (cum a mai făcut-o), angajatul Berkut originar dintr-un sat de lângă Odesa nu poate.

Nu justific în niciun fel manifestările de brutalitate ale angajaților Berkut. Dar mi se pare că partea cea mai tragică a momentului e faptul că o unitate de forță care a fost construită și antrenată pentru lupta cu terorismul și crima organizată este asmuțată acum voit contra unei părți nevinovate (și la fel de neputincioase) a poporului, de către și în interesul lui Ianukovici plus grupurile din jurul lui...

Curajoșilor locali care se indignează sincer la tema abuzurilor Berkutului și umplu Facebook-ul, Twitter-ul, ziarele și televiziunile cu „Jos Ianukovici!” le recomand să mediteze 10 minute pe zi la

¹ http://www.pasolini.net/poesia_ppp_pciaigiovani.htm.

evenimentele din 7 aprilie 2009 (se împlinesc 5 ani de atunci), la cât de puțin timp le-a trebuit polițiștilor moldoveni să organizeze lagăre de tortură în comisariate (răspuns: mai puțin de 24 de ore) și la câți polițiști/ judecători au răspuns pentru asta (răspuns: ajung degetele de la o mână pentru a-i număra). Am și o sugestie de lectură: raportul „Sub acoperirea impunității”².

6. Desigur că *există probleme cu democrația în Ucraina*. Probleme despre care se vorbește mult: corupția, birocratia excesivă, barierele în calea libertății de exprimare, intoleranțe etnice și simbolice (uneori stimulate intenționat), inegalități economice, absența transparenței, un sistem judecătoresc corupt, declinul pronunțat al satelor și orașelor mici. Probleme despre care se vorbește mai puțin: monopolurile și cartelurile economice în industrii, agricultură, transporturi, dar și mass-media, exploatarea forței de muncă a emigranților externi (inclusiv moldoveni) și interni, distribuția inegală a veniturilor, spălările de bani, alianțele între politică și marile interese economice (interne și externe deopotrivă).

Majoritatea sunt probleme cu istorie. Adică cu barbă. Preparate și transmise cu grijă de la o guvernare la alta. Ce ne-ar face să credem că fostul boxer Kliciko ar avea voința de a le soluționa pe toate? Faptul că vorbește frumos despre UE nu se ia în calcul. Iușcenko a vorbit la fel de frumos și tot europenește.

7. *Despre vorbit*. Sunt foarte multe voci ale crizei. În fapt, există o pluralitate de voci care vorbesc în registre și tonalități diferite. Unele voci informează – ucrainene, rusești, englezești, franțuzești, nemțești etc. Altele (tot ucrainene, rusești, englezești, franțuzești, nemțești etc.) dezinformează – unii jurnaliști în căutare de senzații și trafic de click-uri AdSense au băgat poze cu revoltele din Turcia (2013) sau din Moldova (2009) scriind că „fac reportaje” din Lvov sau Kiev.

Au și protestatarii vocea lor. Câteva canale YouTube. În care fac transmisiune directă de pe Maidan: concerte, discursuri, slogane, apeluri la mobilizare.

² <http://www.soros.md/publication/2010-09-23-3>.

Pe Facebook, oamenii citează de obicei vocile care le confirmă părerile despre evenimentele din Ucraina. Adică urmăresc mersul evenimentelor nu pentru a se informa, ci pentru a-și confirma părerile pe care deja le au. (Stranie distorsiune a societății informaționale a cunoașterii!)

8. Dincolo de bătălia din stradă se poartă și o *altă bătălie*, la fel de crâncenă. Una *retorică*. Orice protest are și un aspect performativ, în care lupta pentru categoriile discursive este foarte importantă. Vedem cum grupul 1 își zice proeuropean și democrat și îl numește pe grupul 2 prorus și autoritar. Cum grupul 2 își zice „apărător al ordinii constituționale” și vorbește despre grupul 1 ca fiind huligan și vândut Occidentului.

Ce ne facem cu aceste etichete și porecle politice? Le luăm în serios și ajungem în situații caraghioase de a explica cum un „democrat” aruncă pietre într-un apărător al ordinii „constituționale”? Nicidecum. Trebuie să învățăm să le privim pe toate cu neîncredere, să înțelegem că ele reprezintă cadre conceptuale efemere, în care oamenii își organizează/ justifică pe moment acțiunile. Ele vor fi rescrise încă de foarte multe ori până va fi clar rezultatul final al confruntării. Istoria se întâmplă și se scrie/ rescrie simultan. Apoi post factum. (Cum a fost și pe 7 aprilie 2009.³)

9. *Despre voința poporului, revoltă și democrație*. Reiau comentariul unui om pe care-l citesc și respect mult, Boris Kagarlițki: „Majoritatea locuitorilor Ucrainei nu susține vreo tabără. Din acest motiv conflictul se prelungește la nesfârșit. Dacă «poporul ucrainean» s-ar fi revoltat cu adevărat, ori, cum ne zic comentatorii conservatori, ar fi fost gata să «apere ordinea constituțională», lucrurile s-ar fi terminat de mult în vreun fel sau altul. Însă în această confruntare, exact pentru popor nu se prea găsește loc”.

[20 februarie 2014]

³ <http://www.spranceana.com/2009/04/11/o-istorie-terminologica-a-crizei-moldo-venesti/>.

Extazul ce prevestește agonia –

Reflecții despre criza ucraineană

Alexandru Racu

Iulia Timoșenko a fost eliberată printr-o decizie a Parlamentului, și tot printr-o decizie a Parlamentului a fost suspendat Ianukovici. Întrebare: este specificată în Constituția Ucrainei posibilitatea ca o majoritate parlamentară să voteze eliberarea unei persoane încarcerate în urma unei hotărâri judecătorești? Dacă da, înseamnă că nu este prevăzută separația puterilor în stat în Constituția ucraineană, sau, altfel spus, înseamnă că în Ucraina nu există stat de drept, că majoritatea parlamentară este deasupra legii și poate orice. Dacă nu (cum cred că este cazul), înseamnă că ordinea de drept tocmai a fost abolită printr-un act revoluționar (așa cum cel mai probabil stau lucrurile și cu suspendarea lui Ianukovici). Din câte se pare, în momentul de față Constituția a picat, fără să fie supusă voinței populare exprimate prin referendum o nouă Constituție, deoarece opoziția s-a grăbit, încălcând astfel acordul semnat aseară. Prin aceasta, răul de care mă temeam de la bun început s-a produs: s-a ieșit din cadrul instituțional și s-a plonjat în vidul revoluționar. Ca atare, din momentul acesta ne putem aștepta la orice.

Să remarcăm și reacția halucinantă a lui Barroso: „Salut eliberarea Iuliei Timoșenko. O justiție independentă este esențială pentru o

ALEXANDRU RACU este absolvent al Facultății de Științe Politice din cadrul Universității București; a urmat un master în Studii Sud-Est Europene la Universitatea din Atena și a obținut doctoratul în filosofie politică la Universitatea din Ottawa, cu o teză despre raportul dintre modernitate și problema teologico-politică la Joseph de Maistre și Feodor Dostoievski.

Ucraină democratică”. La noi, referendumul recunoscut ca valid de către Curtea Constituțională a fost etichetat de către înalții oficiali ai UE drept lovitură de stat parlamentară. Acum, suspendarea statului de drept trece drept justiție independentă. Așa că trebuie de fapt să ne punem următoarea întrebare: justiție independentă în raport cu cine? Și, în consecință, dependentă de cine? Pentru că, așa cum subliniază Carl Schmitt, domnia legii reprezintă iluzia în spatele căreia se ascunde realitatea suveranului care decide asupra stării de excepție. În momentul de față, majoritatea parlamentară a aruncat mănua, revendicându-și cu de la sine putere acest statut. În realitate însă, decizia acestei majorități doar a dizolvat corpul politic, generând astfel starea de excepție, care se manifestă prin năvala la bancomate, prăbușirea ordinii publice și izbucnirea războiului dintre facțiunile rivale, și din care se iese doar prin violența suverană ce transformă anarhia într-o nouă normativitate.

În momentul de față, dacă e să ținem cont și de declarațiile șefului armatei, anarhia, spre deosebire de criza egipteană, nu pare să reprezinte deloc a treia forță capabilă să pacifice țara, menținându-i astfel unitatea. S-ar părea mai degrabă că aceasta riscă la rândul ei să se divizeze odată cu corpul politic, ceea ce, evident, este extrem de grav. Ca atare, singura alternativă la un război civil cu consecințe catastrofale pentru întreaga regiune pare să fie pacificarea externă. Însă Ucraina, după cum bine știm, este terenul geopolitic al luptei dintre două mari puteri, iar una dintre ele tocmai i-a dat binecuvântare facțiunii pe care o susține să dinamiteze cadrul instituțional al țării și să și-o revendice, pentru sine, printr-un act de forță brută, tradus în limbaj eurocrat ca „justiție independentă (...) pentru o Ucraină democratică”.

În esență, nici la noi nu s-a întâmplat altceva în vara lui 2012, doar că, dat fiind statutul nostru geopolitic radical diferit (ne aflăm pe deplin în ograda euroatlantică), aparențele au fost salvate și, slavă Domnului, nu a curs sânge. În Ucraina a curs sânge, iar acum, după fuga lui Ianukovici, Kievul trăiește febra electrizantă a revoluției, acel sentiment sublim al democrației directe, al puterii restituite poporului.

Experiența istorică ne învață însă că acest sentiment este, la fel ca și sentimentul sublim de dinaintea unei crize de epilepsie, pe cât de intens, pe atât de scurt și de rău prevestitor. Pe acest fond, nu poate decât să-ți dea fiori absența cvasi-completă a vocilor din *mainstream* care să facă apel, în aceste momente, la rațiune și, vorba unor textieri de pe *contributors*, la „moderație”. Aparent, Occidentul a jucat cartea diplomatică brutal, punându-l pe Putin în situația de alege între o replică și mai brutală (care ar ieși probabil din sfera diplomatică, intrând, într-o formă sau alta, în cea militară) sau o retragere cu coada între picioare, fapt care nu doar că ar dăuna reputației sale de mascul politic feroce, ci ar da clar de înțeles că cruciada democratică globală poate de acum să avanseze, cu aceleași mijloace, până la cucerirea Moscovei. Cum este prea puțin plauzibil ca Moscova să se dea bătută atât de ușor, am putea să sperăm mai degrabă că Rusia și UE au ajuns de fapt, în prealabil, la o înțelegere politică în privința Ucrainei. Dar, presupunând că așa stau lucrurile, atunci de ce au mai trebuit să se întâmple toate grozăviile care s-au întâmplat până acum? Iar dacă nu s-a ajuns în prealabil la o înțelegere, cum am mai putea spera că se va ajunge la una de acum înainte, văzând că până acum negocierile au fost într-atât de constructive încât s-a ajuns pe buza prăpastiei? Când și cum se va termina toată această nebunie?

Post-scriptum: Ideea e că, în condițiile ascuțirii luptei geopolitice dintre două Blocuri care par tot mai mult să fi revenit la logica Războiului Rece, un stat precum Ucraina nu poate fi viabil decât dacă există un consens național cu privire la procedurile prin care se iau deciziile politice (astfel încât ele să fie acceptate de fiecare parte, chiar dacă nu sunt agreate decât de una), consens mai puternic decât diviziunile alimentate cinic și, aparent iresponsabil, de către cele două Blocuri geopolitice rivale. Nimic din ce s-a întâmplat până acum nu ne dă motive să credem că așa stau lucrurile de fapt. Dimpotrivă, ultimele acțiuni ale opoziției, binecuvântate fără rezerve de înalți oficiali europeni, parcă par concepute special pentru a dizolva tot ceea ce rămăsese din acest consens național care face viabil un stat. În aceste condiții, pacea la granița de nord a României nu poate fi menținută

decât în trei moduri posibile: Rusia (și nu doar ea, ci și ucrainenii din est) se dă bătută, se cade de acord asupra unei împărțiri pașnice a țării după model cehoslovac, sau, dincolo de retorica belicoasă a zilelor acestea și chiar de o eventuală împărțire pașnică, se constituie un Bloc continental ruso-franco-german, în mijlocul căruia ar continua să existe un spațiu ucrainean pacificat. Fapt care, așa cum remarcă într-un articol recent și Immanuel Wallerstein, ar putea să explice acel „*fuck the EU*” al Victoriei Nuland.

[23 februarie 2014]

Cât costă Ucraina și cine o cumpără, sau de ce după Februarie vine Octombrie?

Vasile Ernu

E foarte greu să vorbești acum despre Ucraina lucid. Este prea aproape geografic, iar evenimentele prea fierbinți și încă în desfășurare. Ne trebuie timp. Iar presa de la noi (moldo-românească), din păcate, e prea isterică, polarizată și cu opinii prestabilite când e vorba de acest subiect. Până și presa ucraineană, care aparent ar trebui să fie mai „fierbinte”, pare mult mai lucidă decât cea de la noi, unde dominantă e grila anti-RU și pro-UE: fără nuanțe, fără discernământ, cu ură sau dragoste, cu „argumente” ce amintesc mai mult de credințe religioase decât de încercări de a înțelege ce se întâmplă de fapt, și cu foarte puțină raționalitate și reflecție politică. În presa noastră, se uită că în bătaia politică și economică dintre state domină un machiavelism cinic: alianțe pe bază de interese, nu pe prietenii.

Când discutăm despre Ucraina, mai toți comentatorii vorbesc despre pro-Vest, pro-Est, „civilizați”, „necivilizați” etc. Eu cred că e grila de interpretare cea mai facilă și foarte departe de realitate: avem acolo rupturi sociale, structurale, economice mult mai profunde. Haideți să încercăm să privim puțin altfel această zonă. Pe lângă harta protestelor, vă propun să ne uităm la harta economică a Ucrainei. Să povestim datele statistice în termenii de „știați că?”.

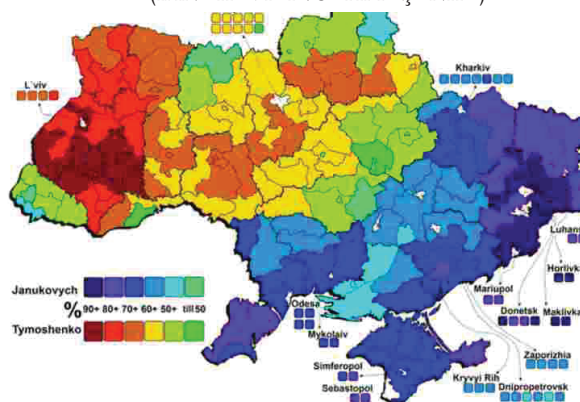
[illegible]

- Tradițional, se spune că estul Ucrainei este „prorus și antioccidental”, iar Vestul este „proeuropean și naționalist”.
- Tradițional, știm că dintre cele cinci orașe mari ale Ucrainei, numai Kievul este „ucrainean”, iar celelalte patru (Harkov, Odesa, Donețk, Dnepropetrovsk) sunt „rusești”. Kievul, apropo, produce numai 40% din ceea ce consumă. E important acest element pentru harta economică a Ucrainei.
- Mai știm că „citadela” naționalismului ucrainean „proeuropean și antirusesc” este predominant rurală și plasată în zona de vest, iar cea „prorusă și antioccidentală” este urbană și ține de est.
- Aceste observații/ teze sunt discutabile, dar ele pornesc de la niște date sociologice reale, cuantificabile. Ele însă nu ne oferă neapărat un indiciu axiologic, nu împart Ucraina în „partea bună” și „partea rea”, cum încearcă să ne convingă presa *mainstream*. Știm doar că există o diferență. Dar haideți acum să privim puțin spre datele economice, poate ne spun ceva mai consistent despre ce anume e Ucraina astăzi și ce e cu frământările ei.

Economia internă

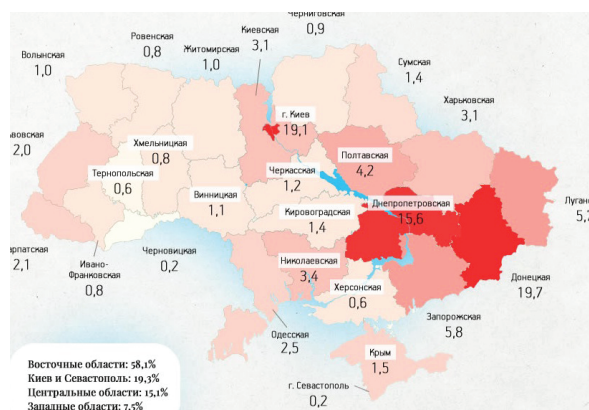
- Știați că PIB-ul real al Ucrainei pe anul 2013 reprezintă doar 84% din cel al anului 1992? După atâta timp, Ucraina stă tot pe loc? Nu, e în plin regres. Conform Global Wealth Report 2013¹, ea se află printre cele mai sărace țări ale lumii, alături de țări sărace din Africa. Ucraina însă este o țară de o bogăție imensă. Acesta e paradoxul.
- Știați că zona care l-a votat pe Ianukovici este și zona care produce și exportă cel mai mult? Exportul pe 2013 a fost următorul: regiunile estice – 58,1%, Kiev și Sevastopol – 19,3%, regiunile din centru – 15,1%, iar regiunile vestice doar – 7,5%. Doar regiunile din est Donețk și Dnepropetrovsk dețin 35% din totalul exportului din Ucraina.

2. HARTA ALEGERILOR
(IANUKOVICI VS. TIMOȘENKO)

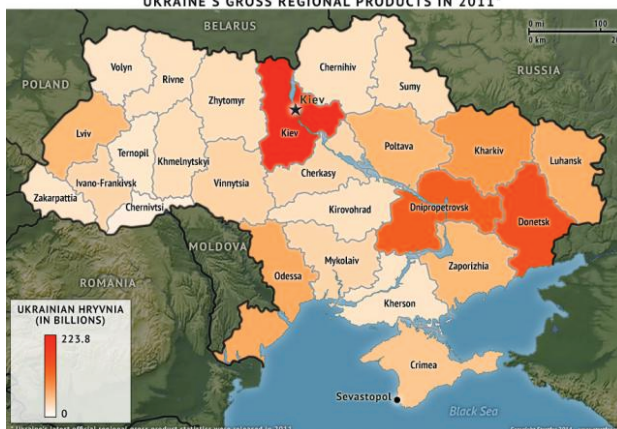
¹ <http://sputnikipogrom.com/economics/5561/global-wealth-report-2013/>.

3. HARTA EXPORTURILOR

- Cele mai sărace regiuni sunt cele din nord-vest și centru. Dacă în Ucraina media populației care trăiește sub limita sărăciei este de 20%, în regiunea vestică Lvov, „bastionul naționalismului pro-european și antirusesc”, este de 30%.
- PIB-ul Ucrainei pe 2013 a fost de aproximativ 1,475 trilioane de grivne. Mai mult de jumătate din această sumă este produsă de regiunile estice Donețk, Dnepropetrovsk, Zaporojie și Lugansk.
- Să luăm, de exemplu, regiunea Cernăuți (vest) și vom vedea că are un PIB de 3,17 ori mai mic decât cel din Dnepropetrovsk (est), de 2,5 ori mai mic decât cel din Harkov (est) și de 2 ori mai mic decât cel din Odesa (sud).
- În ceea ce privește redistribuirea banilor, regiunea Donețk (est) a dat la buget 1,7 miliarde de grivne și a primit înapoi 362 milioane de grivne, regiunea Ternopol (vest) a produs 244 milioane de grivne și a avut prevăzut un buget de 630 milioane de grivne. Regiunile din est sunt regiuni donor, cele din vest consumă mai mult decât dau la bugetul de stat. Ce ne spun oare aceste lucruri? Ce riscuri presupun?

UKRAINE'S GROSS REGIONAL PRODUCTS IN 2011*

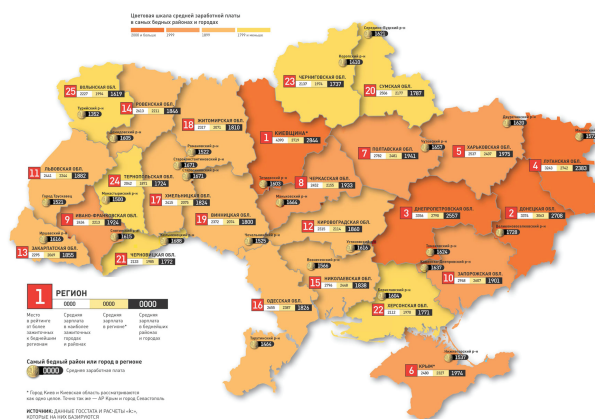

- Ucraina, spun economişti care cunosc problema, este practic „hrănită” din exportul produs de trei regiuni din est: Harkov, Dnepropetrovsk şi Poltava.
- În zona sud-est e concentrată cea mai mare parte a nucleului dur al industriei. La o simplă privire pe o hartă economică, vedem cum 7 din primele 10 cele mai puternice întreprinderi se află în est.
- După cincisprezece ani de independenţă, dezvoltarea regiunilor e destul de inegală: regiunea Dnepropetrovsk (est) şi-a crescut Produsul Regional Brut de 20,3 ori, în timp ce nicio regiune din vest nu a reuşit să îl crească mai mult de 11,9 ori. Asta arată că între est şi vest diferenţa este destul de mare şi ea tot creşte. Salariul mediu în zona din est e de 1,5 ori mai mare decât cel din vest.
- În Ucraina se spune: „8 oligarhi sunt împotriva a 78% din populaţia ţării”. Cei 8 oligarhi sunt oamenii cei mai bogaţi ai Ucrainei, care au intrat şi în topul *Forbes* (SUA), iar 78% reprezintă populaţia ţării care trăieşte, conform datelor ONU, sub limita pragului de sărăcie (sub 17 USD coşul zilnic). În 2011, *Forbes* Ucraina a calculat bogăţia primilor 200 de bogaţi ai ţării. Suma se ridică la 93 miliarde de USD, adică bugetul Ucrainei pe aproximativ doi ani.

- Uităm, sau cel mai des oțim, faptul că tratatul de pre-aderare cu UE nu a fost semnat în primul rând din cauza presiunilor venite din zona grupurilor economice interne și a oligarhilor locali. Ei au înțeles că liberalizarea pieței îi va scoate din joc și că au nevoie de o protecție minimă în fața marelui capital occidental. Grupurile economice cele mai solide sunt cele care dețin capital și industrie în estul Ucrainei. Aceste grupuri au cel mai mult de pierdut.
- Dacă analizăm regiunile după „evaluarea competitivității” regionale, cum le place neoliberalilor, atunci vedem că dintre regiunile „ucrainene” este prezent doar Kievul, în rest avem doar lideri din estul și sudul „rusesc”: Donețk, Harkov, Odesa etc.
- Conform analizei World Trade Report 2013, Ucraina este pe locul 10 la capitolul „cele mai atractive țări pentru procurarea pământurilor”. Ea dispune de 1,2 milioane de hectare puse spre vânzare, adică o treime dintre pământurile arabile ale Europei. Pământurile cele mai bune se află în partea de sud-est a Ucrainei.

5. HARTA SALARIALĂ 2011

ЗАРПЛАТНАЯ КАРТА УКРАИНЫ ЗА 2011 ГОД

- Baza financiară a Ucrainei și relația ei cu politicul sunt constituite cam așa: din cele 20 de bănci importante, una aparține deputatului de Poltava (est) Konstantin Jevago, una este a fraților

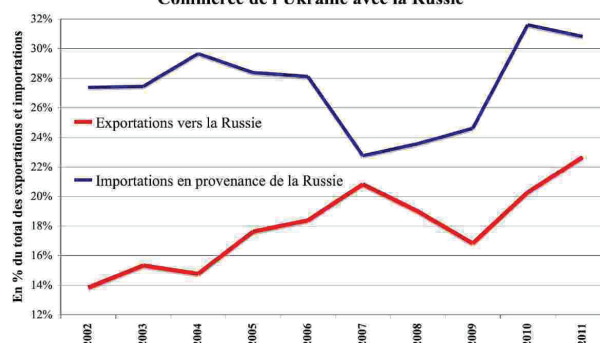
Bureak din Donețk (est), una a cetățeanului rus Novîțki, două îi aparțin lui Nikolai Lagun (din clanul Panciuk-Kucima), una este proprietatea lui Firtaș (apropiat al Kremlinului), una este a găștii Ianikovici-Ahmetov, și una este a lui Igor Kolomaiski (sponsorul naționaliștilor). Alte 6 bănci importante aparțin Rusiei și sunt implicate în proiecte mari din zonă. Mai există băncile străine și cele care aparțin statului ucrainean. Se vede iarăși dominația zonei de est, cu toate că în finanțe lucrurile sunt mai complicate. Vedem mai jos de ce...

*Economia Ucrainei și relația ei cu UE,
Rusia și Uniunea Vamală*

- Balanța comercială a Ucrainei: în 2012, exportul a fost de 82,3 miliarde de USD, iar importul de 91,4 miliarde de USD, față de 2011, când exportul a fost de 68,394 miliarde de USD, iar importul de 82,608 miliarde de USD.
- Ucraina exportă: în spațiul postsovietic – 36,8%, în Asia – 25,7%, în Europa (inclusiv UE) – 25,3%, în Africa – 8,2%, iar în SUA – (doar) 3,8%. Cea mai mare parte a exportului vine din producția regiunilor din est.
- Ucraina importă: din Rusia – 32,4%, din China – 9,3%, din Germania – 8%, din Belarus – 6%, din Polonia – 4,2%, din SUA – 3,4%, și din Italia – 2,6%.
- Statistica arată că Ucraina a exportat în Uniunea Vamală, în anul 2009, în valoare de 36 miliarde de USD, în 2010 – 46 miliarde de USD, în 2011 – 63 miliarde de USD, în 2012 – 68 miliarde de USD; o tendință crescătoare...
- Începând cu 2002 și până în 2012, exportul și importul dintre UE și țările din Parteneriatul estic au crescut de 3 ori (în interiorul UE doar de 2 ori).
- Exporturile Ucrainei spre Rusia erau de 14% în 2004, ajungând în 2013 la 22%, ceea ce reprezintă o creștere de 58%.

6. RELAȚIA ECONOMICĂ UCRAINA - RUSIA

Commerce de l'Ukraine avec la Russie

- În cazul în care Ucraina decide să semneze un acord cu UE, asta ar duce la pierderea parțială a relațiilor economice cu Rusia și Uniunea Vamală, ceea ce ar avea drept consecință un deficit bugetar important. E vorba de un flux anual de 15-20 de miliarde de USD. Dispune UE de această sumă să susțină Ucraina? Unii economiști vorbesc de sume mult mai mari.
- Nu e deloc întâmplător că UE a declarat zilele acestea că este dispusă să ajute Ucraina cu suma de 20 miliarde de euro. Ucraina este în acest moment falimentară, cu visteria goală. Se fac presiuni imense ca FMI să intre în joc cu un împrumut mai mare. Rusia pare că a stopat împrumutul de 15 miliarde de USD anunțat.

Economia Ucrainei și interesele externe

- Datoriile externe ale Ucrainei sunt distribuite astfel: către SUA (80-81%), Rusia (6,5%), UE și China (câte 4,3%). Nicio surpriză? SUA, care, pe lângă faptul că dispune de cele mai puternice instituții financiare ale lumii, dispune în cazul dat și de împrumuturile Ucrainei. Și se pregătește să vină FMI.
- Cele 15 miliarde de USD promise de Rusia ar putea schimba puțin structura datoriilor, însă în acest moment banii sunt blocați, iar

după ultimele evenimente politice e greu de crezut că lucrurile se vor derula după același scenariu.

- Anul acesta, Ucraina are de plătit 6,5 miliarde de USD din datoriile externe și un deficit estimat la peste 5 miliarde de USD.
- Din cauza datoriilor și a incapacității de plată, Ucraina și-a pierdut puterea politică externă, iar din lipsa banilor e pe cale să o piardă și pe cea internă. E ca o țară la cerșit. Ea garantează cu activele, care în curând ar putea trece în mâinile creditorilor: SUA, în primul rând, după care vin Rusia, UE, China.
- În anul 2013, sub guvernarea Ianukovici, au fost semnate nenumărate contracte pentru realizarea unor proiecte majore legate de infrastructură și energie, care implică foarte mulți bani. Beneficiari: SUA și UE, în primul rând, Rusia și China, în plan secund. Proiectele sunt evaluate la 70 miliarde de USD.
- La sfârșitul anului 2013, din cauza pericolului destabilizării Ucrainei, marii jucători economici externi și-au împărțit sferile de influență economică prin negociere. Practic, SUA, Rusia, UE și China au căzut de acord asupra domeniilor de interes ale fiecăruia.
- Domeniile se împart în felul următor: SUA va investi în domeniul energetic și achiziționarea de pământuri. Se vorbește deja de contracte de zeci de miliarde de USD pentru exploatarea de energie și probabil, nu întâmplător, doamna Nuland, reprezentanta SUA, vorbea cu publicul din Kiev având în spate *banner*-ul firmei Chevron.² Rusia va prelua industria militară (e învechită și nimănui nu-i mai trebuie), transportul de energie și diverse infrastructuri. China preia transportul de energie prin portul din Crimeea și pământuri. UE vrea să se implice mai convingător în mai multe proiecte, dar intră în conflict cu celelalte puteri. Ea dispune însă de multe alte avantaje și va încerca să devină un jucător economic ceva mai important.

² <http://www.youtube.com/watch?v=9eUSg6ebcQ4>.

Concluzii succinte

- Ceea ce observăm e că pe lângă ruptura clasică dintre estul și vestul Ucrainei, despre care tot vorbim (una lingvistică, culturală și religioasă), mai avem și o ruptură economică și socială cu multiple cauze, dar care vor avea efecte puternice pe termen mediu și lung.
- Observăm că reformele neoliberale nu numai că nu au îmbunătățit situația Ucrainei, ci au produs un profund proces regresiv: sărăcie structurală, distrugerea infrastructurii, monopolizarea resurselor de către o mică elită, creșterea inegalităților de o manieră radicală, distrugerea ascensoarelor sociale, creșterea precarității majorității populației etc.
- Ruptura și conflictul de pe orizontală (lingvistic, cultural, ideologic) sunt mult mai mici decât cele de pe vertical, care au la bază cauze economice și sociale. Și dacă vestul vine cu argumente puternic ideologice și culturale, estul răspunde cu argumente solide economice.
- Structura business-ului ucrainean și a infrastructurii acestuia este mult mai bine poziționată spre est decât spre vest. A nu ține cont de acest lucru și a interveni brutal poate duce la efecte economice, sociale și politice catastrofale pentru această zonă.
- Personal, cred că esența protestelor din Ucraina, mai ales a protestelor din 2004 și 2014, au la bază cauze sociale și economice. Cele politice și culturale (pro-UE, anti-RU, democrație, libertate, civilizație) sunt secundare. Aceasta se va vedea foarte curând, mult mai clar decât până acum. Problemele majore ale Ucrainei vor ieși la suprafață abia în următoarea perioadă. Una dintre cauzele directe ale acestor proteste este ruperea echilibrului dintre forțe și interese: economice, geopolitice, sociale. Orice grup intern sau extern, dacă încalcă regula de aur a Ucrainei, „regula proporțiilor și a echilibrului”, va face ca această țară fragilă să explodeze. Când Rusia, UE sau SUA va încălca acest echilibru se va întâmpla un nou Maidan. Maidanul însă poate căpăta forme

foarte diverse și se poate transforma ușor în război civil. Când grupurile interne economice sau politice fac redistribuirea și re-împărțirea zonelor, încălcând regula „proporțiilor și echilibrului”, apar astfel de efecte. Singurul echilibru rupt aparent definitiv și care e aproape imposibil de restabilit în următoarea perioadă este cel de pe verticala societății: bogați vs. săraci.

- *Ce-i de făcut?* La problema echilibrului geopolitic, „calea finlandeză” mi se pare a fi cea mai bună soluție. Sunt tot mai mulți cei care o propun. Până și „dușmanul Estului”, Zbigniew Brzeziński o susține. Ce înseamnă asta? Numele vine de la experiența Rusiei/URSS cu Finlanda, fost teritoriu al Imperiului. În cazul dat: o colaborare între UE și Rusia, care să garanteze Ucrainei integritatea teritorială, mișcarea în ambele direcții, colaborarea economică cu ambele Blocuri, interzicerea colaborării cu orice Bloc militar etc. Acest lucru ar însemna o dominare economică a Rusiei sub umbrela politică a UE, dar ar aduce echilibrul necesar pentru o țară frământată de atâtea probleme. Ce facem cu echilibrul social și economic? E prea evident: „calea neoliberală” este catastrofală și dacă nu se caută urgent alte variante, pe ucraineni îi așteaptă vremuri mult mai tulburi. Ce vrea să însemne asta? În bună tradiție estică, înseamnă că după Februarie vine Octombrie. Nu neapărat roșu, dar vine, chiar dacă nimeni nu știe când va veni. Și încă o veste proastă: ceea ce avem astăzi în Ucraina e o configurare a viitorului zonelor periferice ale capitalului global și chiar al zonelor centrale ale acestuia. Avem toate premisele ca ceea ce întâmplă azi la periferie să se întâmple mâine și în centru.

SURSE:

1. <http://russeurope.hypotheses.org/1822>
2. http://hvylya.org/analytics/economics/kak-ssha-rossiya-evropa-i-kitay-razdelyivayut-tushu-ukrainyi.html?fb_action_ids=714247815261781&fb_action_types=og.likes&fb_source=other_multiline&action_object_map=%5b574773629269784%5d&action_type_map=%5b%22og.likes%22%5d&ac
3. <http://www.investgazeta.net/ekonomika/zona-proedaniya-164683/>

[26 februarie 2014]

Ucraina: revista presei de după „lovitura de stat”

Redacția CriticAtac

Indiciul cel mai clar al faptului că ne aflăm într-un nou Război Rece este acela că bancurile de la Radio Erevan au redevenit amuzante. Ultimul banc sună cam așa (spus de Vasile Ernu): „De ce nu există lovituri de stat în SUA? Pentru că la Washington nu există o ambasadă a SUA”.

Bancul apare, evident, în siajul ultimilor evenimente¹ din Ucraina, care au fost descrise de foarte mulți drept o lovitură de stat ajutată, dacă nu chiar orchestrată, de SUA. Filmul ultimilor zile arată așa²: după două zile de vărsări de sânge în urma confruntărilor dintre poliție și manifestanți, peste 100 de persoane au fost ucise, iar peste 1000 rănite. Uniunea Europeană, prin miniștrii de externe ai Franței, Germaniei și Poloniei au mers la Kiev pentru a negocia cu opoziția și cu președintele Ianukovici o soluție politică la criză. Rusia a trimis, de asemenea, emisari acolo. Vineri dimineață părea că fusese găsit un compromis: Ianukovici acceptase revenirea la Constituția din 2004, care limita rolul președintelui republicii, și încuviințase un calendar ce avea să ducă la alegeri prezidențiale anticipate, în noiembrie sau decembrie 2014. Acestea fuseseră principalele cereri ale opoziției. Însă 48 de ore mai târziu³, în urma unui vot al Parlamentului în care

¹ <http://www.theatlantic.com/international/archive/2014/02/ukraines-government-disappears-overnight/284024/>.

² <http://www.criticatac.ro/24901/criza-politic-din-ucraina-20-februarie-live/>.

³ <http://www.theguardian.com/world/2014/feb/22/ukraine-president-yanukovych-flees-kiev>.

opозиția antiprezidențială deține acum majoritatea în urma unor racolări de parlamentari ai Partidului Regiunilor, partidul prezidențial, președintele a fost demis, Iulia Timoșenko eliberată, iar întreaga putere a fost trecută în mâinile lui Aleksandr Turchinov, noul *speaker* al Parlamentului. Acesta va îndeplini funcția de președinte interimar.

Întreaga putere centrală s-a prăbușit înainte și după revocarea lui Ianukovici, care nu recunoaște însă actul Parlamentului.⁴ Poliția a dispărut de pe străzile Kievului, iar locul ei a fost luat de militanți ai Pravy Sektor și Svoboda, care au început să păzească obiectivele principale. Știri neconfirmate afirmă că aceștia vor fi încorporați în noua structură a Ministerului de Externe. Între timp, Parlamentul a mai luat o serie de măsuri controversate: a anulat o lege ce dădea dreptul folosirii limbii materne în zonele din Ucraina cu populație minoritară importantă, fiind astfel vizați vorbitorii de rusă din est, dar și cei de română și maghiară în vest.⁵ De asemenea, parlamentarii au demis o serie de miniștri și au încercat demiterea unui judecător. Anumite voci spun că pe masa Parlamentului s-ar afla și textul de aderare la Tratatul de liber schimb cu UE, a cărui respingere de către Ianukovici a dus la declanșarea crizei în noiembrie.⁶

Situația rămâne tensionată la nivel național, chiar dacă mai calmă la Kiev. Regiuni din sud și din est au declarat că nu vor recunoaște puterea de la Kiev, cerând totodată intervenția, chiar militară, a Rusiei. De partea cealaltă, la Lviv și în alte zone din vest, puterea centrală a fost înlocuită de forțe locale, care se vor supune puterii de la Kiev doar în măsura în care aceasta le reflectă interesele. Ca urmare, o serie de distrugereri au avut loc în ultimele ore, cu precădere asupra statuiilor lui Lenin⁷, a celor cu caracter prosovietic⁸ și asupra sediilor Partidului Comunist⁹ și al Partidului Regiunilor.

⁴ <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-26304842>.

⁵ <http://www.digi24.ro/Stiri/Digi24/Extern/Stiri/Parlamentul+ucrainean+a+abolit+legea+pentru+limbile+regionale>.

⁶ <http://rt.com/news/kyiv-clashes-rioters-police-571/>.

⁷ <https://twitter.com/markeviciute/status/437218603327160320/photo/1>.

⁸ <http://rt.com/news/war-monument-toppled-ukraine-351/>.

⁹ <http://www.youtube.com/watch?v=g7-cidCtj2Y&feature=share>.

Desigur, această evoluție a situației ridică o serie de întrebări. Timothy Garton Ash¹⁰ a identificat 5 puncte de maxim interes ce vor fi pe agendă din acest moment: 1) independența și granițele Ucrainei ca stat național; 2) viitorul Rusiei ca actor politic global; 3) viitorul lui Vladimir Putin ca actor politic global; 4) viitorul UE ca actor politic; 5) viitorul mobilizării de stradă în vederea schimbărilor politice – protestele din Ucraina fiind, în mod evident, diferite (ca tactică, organizare și actori sociali) de Revoluția Portocalie de acum un deceniu. Deși suntem în dezacord cu analiza lui, temele identificate de Timothy Garton Ash sunt corecte.

La acestea am mai adăuga două, pe care un liberal-conservator precum Ash nu le poate adresa: 1) situația economică a Ucrainei¹¹, care în acest moment este la pământ; 2) escaladarea neofascismului și a extremismului de dreapta¹² până la nivelul la care devin politică de stat. Ieri, un important lider al comunității evreiești din Ucraina¹³ i-a sfătuit pe enoriași să părăsească țara, de frica unor viitoare pogromuri, în timp ce Pravy Sektor a pus un preț de 1000 de dolari pe capul unui jurnalist pro-rus.¹⁴ Rolul extrem de important jucat de extremiștii de dreapta în aceste proteste, faptul că nu sunt controlați de opoziție și realitatea că sunt, practic, cea mai organizată forță politică din acest moment (și înarmată chiar) indică faptul că rolul lor va fi unul central în evoluția politică ulterioară. Eșecul UE de a se referi la acest fenomen este cu atât mai îngrijorător.

La mijloc se află un antirusism puternic, nu doar în Ucraina, ci și în UE și SUA. Acest antirusism ce premerge și supraviețuiește Războiului Rece portretează Rusia ca încarnarea răului absolut, orice opoziție față de Rusia fiind inevitabil una prodemocratică. Exemplul ucrainian arată ca acest fapt este complet fals, primii promotori ai

¹⁰ <http://www.theguardian.com/commentisfree/2014/feb/21/ukraine-putin-russia-europe-independence-disintegration>.

¹¹ <http://rt.com/business/s&p-ukraine-protests-economy-054/>.

¹² <http://www.thenation.com/article/178488/battle-kiev>.

¹³ <http://www.haaretz.com/jewish-world/jewish-world-news/1.575732>.

¹⁴ <http://www.rt.com/>.

antirusismului și anticomunismului în Europa fiind de fapt fasciștii și naziștii.

Mai mult, modul de operare în cadrul procesului de înlăturare a lui Ianukovici anulează orice pretenție la democrație, stat de drept și justiție, pe care opoziția ucraineană o revendică. Faptul că acest act a fost susținut de UE prin vocea președintelui Comisiei Europene, Barroso, devine și mai grav. UE încalcă chiar principiile de funcționare ale democrației liberale, mai ales separarea puterilor în stat și rolul votului. Ianukovici era, totuși, un demnitar ales în mod legal și legitim, care acceptase să se reîntoarcă la urne mai devreme. Așa-zisul garant al democrației în Europa încalcă principiile pe care le promovează, cele pentru care, în primă instanță, ucrainenii ar fi ieșit în stradă.

După toate aparențele, aceste evenimente nu pot fi descrise nici ca o revoluție burgheză împotriva unui lider corupt, nici ca una socialistă a unor mase de oameni care preiau puterea pentru a-și exprima propriile lor interese. E din ce în ce mai clar o lovitură de stat pregătită în exterior și purtată prin intermediul unui grup de oameni foarte organizat, ce exprimă poziții neofasciste și de extremă dreapta. Asta nu înseamnă că efortul popular nu a fost unul considerabil și nici nu neagă caracterul brutal și represiv al puterii din ultimele zile, când zeci de oameni nevinovați au fost uciși. Puterea s-a comportat așa cum a fost Ianukovici în tinerețile sale: ca un bătaș incapabil să înțeleagă politica, ci doar să crape capete și să omoare oameni. Însă faptul că a fost înlocuit de la putere de niște oameni asemenea lui și, în plus, puternic ideologizați nu e niciun motiv de bucurie.

Vom reveni cu amănunte de la fața locului. Subiectul este departe de a fi închis.

[24 februarie 2014]

Sânge și țărână sau putere comunală?

Ovidiu Țichindeleanu

Morții Maidanului din Kiev nu sunt doar morții Ucrainei, ei sunt morții Europei de Est „postcomuniste”. Doare peste tot, chiar dacă în mod diferit. Și chiar dacă o rană deschisă nu poate fi închisă prin cuvinte, se poate striga, în solidaritate, că acesta e celălalt sfârșit al tranziției postcomuniste, așa-numita variantă rea a integrării „de succes” în UE. De fapt, la ambele capete, tranziția însăși a fost un dezastru istoric, unul care a ruinat demnitatea, traiul, viețile și viitorul a milioane de oameni. Situația grea în care se află Ucraina poate face acest dezastru vizibil pentru toți cei care au încercat din răspuțeri să se uite altundeva, sau care l-au legitimat cu retoricile pieței, dezvoltării, statului național și civilizației. Sau cu „istorii de succes” abandonate imediat ce au devenit povești nefericite.

Dar, de fapt, tranziția e un succes: Europa de Est s-a reîntors, ca regiune, în spațiul transnațional, la periferia sau semi-periferia capitalismului global. E o întoarcere la dependență și cursa în jos a celor care pierd mai puțin. În regiune, cineva va da mereu cu fundul de pământ, și nu va fi tot timpul Ucraina. Iar în afara fostului Bloc socialist lucrurile nu stau mai bine: la 25 ani după „căderea

OVIDIU ȚICHINDELEANU este filosof și teoretician al culturii. A studiat filosofia la Cluj, Strasbourg și Binghamton. Doctor în filosofie (Binghamton University) cu o teză despre mediile moderne și arheologia cunoașterii la 1900, în curs de publicare în limba engleză. Co-fondator al revistei independente *Philosophy & Stuff* (1997-2001), co-fondator al platformei Indymedia România (din 2004). Redactor al revistei *IDEA artă + societate* și coordonator de colecție al editurii IDEA Design & Print. Coordonator (împreună cu Vasile Ernu, Costi Rogozanu și Ciprian Șiulea), al volumului *Iluzia anti-comunismului. Lecturi critice ale Raportului Tismăneanu* (Cartier, 2008) și (împreună cu Konrad Petrovsky) al volumului *Revoluția Română televizată. Contribuții la istoria culturală a mediilor* (Idea Design & Print, 2009).

totalitarismului comunist”, după proclamarea „triumfului final al democrației liberale occidentale”, starea globală a democrației s-a înrăutățit radical; inegalitățile structurale, acapararea de pământuri și războaiele pentru resurse s-au multiplicat, iar supraviețuirea planetei înseși e o chestiune deschisă.

În regiune, distrugerea oribilă produsă de reformele anticomuniste și procapitaliste ale tranziției, indiferent de partidele de „stânga” sau „dreapta” aflate la putere, a produs fără greș, în fiecare stat est-european, subdezvoltarea sănătății și a educației, sărăcie în masă, imigrație în masă; câțiva oligarhi și o mică clasă de mijloc; și aparate politice, intelectuale și media alienate în general de populație și orientate către puterea, canoanele și modelele zilei. A mai produs aparate militare și de securitate foarte puternice, deopotrivă în Vest și în Est. Iar acum bula a pleznit, și nu întâmplător în cea mai mare țară de la granițele UE – nu suficient de mare însă pentru a evita turtirea sa între marile puteri.

Poate că schismele specifice ale Ucrainei duc țara în colaps intern, însă multe dintre problemele Ucrainei sunt internaționale. E logic că răspunsul va cuprinde și o apărare a statului, deși victimele nu pot fi reduse la aparatele de stat, putându-se susține că nu au fost de fapt reprezentate de ceva vreme de către stat sau de către sfera politică formală. Ascensiunea naționaliștilor de extremă dreapta, pe fondul dominației oportuniștilor cinici și a oligarhilor locali, e un echivalent corespunzător visului vândut în mod agresiv de Occident, la pachet cu contraoferta Estului rusesc. Acel vis, care a capturat în ultimele decenii cele mai multe energii locale de îmbunătățire, a expirat treptat în toată regiunea, după explozia crizei chiar în centrul capitalismului global. În ultimii trei ani, de-a lungul întregii Europe de Est au explodat mișcări populare, toate exprimând nemulțumiri antisistemice. Cu toate acestea, în afara efectelor probabile, pe termen lung, de reformare a comunității, nicio mișcare nu a produs un moment constitutiv comun – cel mai probabil datorită anihilării istorice a stângii după 1989. Multe asemenea mișcări, indiferent dacă din Ucraina sau România, au ajuns să fie dominate sau marcate de naționaliști și de extrema

dreaptă. Ca rezultat, grupurile autonome au continuat să lucreze în relativă izolare. Nu a apărut niciun front popular.

Simțind valul schimbării, liberalii eurocentrici locali s-au întors în masă către stânga, mergând însă doar în direcția negării rolului precedent pe care l-au avut, pentru a sprijini teme alese de anticorupție și drepturi ale omului, vorbind despre o modernizare mai „curată” și poate keynesianism. Liberalii locali care au făcut carieră din vinderea iluziilor europene sunt însă la fel de responsabili ca și conservatorii și susținătorii baronilor locali pentru deziluzionarea oamenilor, dar și pentru ascensiunea extremei drepte și a aparatului represiv al statului, care au dat împreună formula violențelor recente, în dauna mișcărilor populare, de care nu le-a păsat niciodată. Răspunsul din partea sistemelor politice locale a fost invariabil negarea, represiunea, false alegeri ale „răului mai mic”, încă și mai multă dezvoltare, reîntărirea structurilor verticale, uneori sprijin acordat capitaliștilor locali, privatizări încă și mai secrete și rapide, precum și folosirea neobrăzată a mișcărilor pentru a câștiga avantaje asupra adversarilor din sfera politică formală. Răspunsul puterilor externe a fost invariabil asprirea condițiilor puse guvernărilor locale și radicalizarea presiunilor făcute pentru susținerea „oamenilor noștri” în defavoarea „oamenilor lor”.

În momentele intense ale tranziției globale, revoltele sociale pot mișca lucrurile foarte rapid, către mai bine sau mai rău. În timp de conflict, e mare nevoie de a forma puteri comunicative. Spre deosebire de America Latină, în Europa de Est mediatoarele tradiționale ale consensului (la bine și la rău), religia și naționalismul, au fost revendicate de obicei de forțele de extremă dreaptă, reprezentând astfel opusul liberării. Aceleași forțe au folosit recent și vocabularele luptelor anticoloniale și ale autonomismului, pentru a reîntări imaginarul politic obedient al unei fortărețe etnico-naționale sub asediu, în locul imaginării unei suveranități populare constituită din intimizarea diferențelor umane. De asemenea, întreaga Europă de Est a fost folosită în mod tradițional de marile puteri ca zonă de frontieră, interiorizând, prin urmare, diferențele imperiale dintre acestea. Interpelarea actuală a „alegerii” între Occident și Rusia îi

forțează pe oameni să interiorizeze cele mai noi diferențe imperiale, cu toate consecințele violente ale adoptării acestor ciocniri la scară mare, reale sau nu, în intimitatea propriului for.

Dacă lumea se află într-adevăr în tranziție către un alt sistem global, asemenea semne, văzute din regiunea noastră, nu sunt foarte încurajatoare. Războiul, represiunea și sancțiunile sunt soluții doar pentru actualele structuri verticale, corpuri politice și pentru extrema dreaptă înarmată: și toate vor continua să rănească oamenii. Toate aceste soluții corespund concepției generale a puterii în modernitate: puterea ca dominație, opusă puterii cu sensul de slujire a poporului. Pentru aceasta din urmă, refacerea puterilor comunicative e indispensabilă pentru a reconstitui sistemic puterea politică, în sensul unei politici care se supune consensului popular exprimat. Nemulțumirile populațiilor sunt sistemice; și vor continua să respingă dominația. În luptele actuale, membrii de partid și cei din forțele de securitate părăsesc aceste structuri când ele continuă să lucreze împotriva oamenilor. UE ar face bine să reflecteze la efectele devastatoare ale embargoului și sancțiunilor ONU împotriva Iugoslaviei (Serbia și Muntenegru), începute în 1991-1992, și la istoria alianțelor tradiționale ale Occidentului cu forțe ale extremei drepte în Europa de Est, iar Rusia la consecințele pe termen mediu pe care le-a avut ultima mare intervenție militară ordonată de Moscova în Europa de Est.

În Europa de Est, naționalismul e o resursă gata pregătită pentru articularea mândriei locale și a demnității distruse de tranziția post-comunistă, cu un repertoriu strict legat și controlat de aparatele de stat, și cu linii de fugă ce se îndreaptă mereu către trecuturi mitice de aur. Acest tip de naționalism alienează oamenii de propria lor cultură și istorie contemporană. Imediat ce apar într-o mulțime protestatară, simbolurile sale au efectul nemijlocit de a stopa procesul de comunicare și edificare de jos în sus. În loc să deschidă calea unei comunități de aspirații, ele produc un careu de pretendenți masculiniști. Mai mult, referința invizibilă a mândriei naționaliste locale rămâne Occidentul, respectiv proiectul său modern al statului național, adică o proiecție internă a Imperiului, nu întâmplător condimentată

cu conotații teologice. Câtă vreme această referință rămâne pe rol, tipurile de naționalism în afirmare vor continua să fie o oglindă a rasismului occidental contemporan. Ele vor continua să diminueze puterea comunității.

Un sens relațional al localului, un sens al solidarității regionale care se opune atât presiunilor dinspre Vest, cât și celor dinspre Est, o familiaritate cu luptele altor periferii vor oferi nu doar mult mai multă demnitate, ci și putere comunicativă și alternative concrete. Să sperăm, mai întâi, că răspunsul oamenilor va merge în direcția reconstrucției comunale a puterii, mai degrabă decât în cea a retragerii în fortărețe. Apoi, să sperăm că răspunsul oamenilor va influența sensul răspunsului dat de aparatele de stat și de puterile din spațiul transnațional, fiindcă alternativa nu poate fi decât una violentă.

[2 martie 2014]

Să mori pentru Putin, să mori pentru Obama, să mori pentru UE?

Vasile Ernu

Vin de la Bruxelles de la o întâlnire la care au participat colegi occidentali, dar mai ales ucraineni și ruși, care cunosc mult mai bine realitatea din zonă. Tema a fost Ucraina și conflictul care a început și capătă forme tot mai tragice.

În fugă, câteva observații:

- Acum câteva zile, mai nimeni nu putea accepta ideea unui război ruso-ucrainean – din câteva motive simple: (1) Istoria relației ruso-ucrainene e mult prea specială și ar semăna cu un război civil; (2) Neputința economică și militară a Rusiei de a duce în acest moment un război important și de uzură; (3) Implicarea geostrategică a celor mai importante puteri în problema ucraineană; (4) Lipsa popularității unei astfel de idei; (5) Rusia dispune de alte instrumente de presiune și nu era nevoie de un război. Toate deducțiile logice ne arătau că un război nu e convenabil și nu e necesar, mai ales că Rusia încă nu-și epuizase toate mecanismele prin care putea face presiune asupra Ucrainei. Eu încă sper că e doar o strategie: Rusia își arată mușchii artificiali, în jocul ei caracteristic prin care dorește să-și întărească poziții de putere în exterior, dar mai ales interior. Deocamdată se duce un război la televizor și pe internet. Este un „război simbolic” și sper să se termine aici bătălia. Dacă se va ajunge la lupte reale, va fi o catastrofă pentru toți.

- De ce a pornit, totuși, Putin pe „drumul războiului”? (1) Din teama de a nu părea slab în fața celor din țară și a puterilor externe (și Ianukovici a dat comandă să se tragă în mulțime din același motiv). Putin se teme să pară slab, căci slăbiciunea este o moarte politică sigură. (2) Teama de extindere a Maidanului, de apariție a unei revoluții radicale în Rusia. Această frică îi bântuie mereu pe înalții dregători. Kremlinul însă știe că, dacă nu se iau măsuri preventive, revoluția va veni și va mătura totul.
- Poziția mea, ca om de stânga, în această problemă este simplă: sunt împotriva oricărei intervenții străine în problemele interne ale Ucrainei, indiferent dacă această putere se numește Rusia, UE, SUA sau NATO. Rusiei, acum, trebuie să i se spună STOP. Însă trebuie luat la bani mărunți și tot ce s-a întâmplat în ultima perioadă în această zonă, pe această problemă.
- Discut cu prieteni și lideri de opinie din zona Odesa, Crimeea și Harkov, așa-numitele zone rusești, și ei îmi spun: „Nu avem nevoie de trupe rusești, noi ne vom descurca singuri”. Trebuie înțeleasă, respectată și ținut cont de opinia „rușilor” din Ucraina. Însă una este poziția lor și alta este isteria intelectualității și a mass-mediei neoliberale *mainstream* de peste tot: cum pot să fie ei antirăzboi și să-mi predice mantra păcii, când au susținut cu devotament sacru toate intervențiile SUA în orice colț al planetei, dând peste cap toate convențiile internaționale și regulile de bun simț?
- Revin obsesiv la câteva idei. Când vorbim de Ucraina, trebuie să pornim de la niște date reale privind modul în care e structurată, construită această țară, și nu mă refer doar la dimensiunile etnice, culturale și religioase, ci și sociale, economice¹ etc. Da, chiar există o ruptură mare între partea de est și cea de vest: lingvistic, cultural, economic. Și da, există o ruptură încă și mai mare, pe verticală, una mult mai radicală.
- Nu înțeleg, de exemplu, de ce protestele din vest au fost legitime și susținute de Occident, iar cele din est nu sunt legitime.

¹ <http://www.criticatac.ro/24972/cit-cost-ucraina-cine-cumpar-sau-de-ce-dup-februarie-vine-octombrie/>.

Deși primele au fost mult mai violente decât cele din urmă, ele au fost declarate, de lumea occidentală, ca fiind „democratice”; cele din urmă, mai pașnice, au fost etichetate drept „manipulare rusească”. Ambele tabere sunt compuse din cetățeni ai Ucrainei, ambele tabere sunt îndreptățite să protesteze și să-și dorească „un proiect de țară”. Le ajutăm să negocieze sau le învrăjbim pentru a ne urma, în liniște, interesul? Observația e valabilă și pentru Rusia, care susține și legitimează doar partea de est.

- Repet și voi repeta: esența protestelor populare din Ucraina, mai ales a protestelor din 2004 și 2014, au la bază cauze sociale și economice. Cele politice și culturale (pro-UE, anti-RU, democrație, libertate, civilizație) sunt secundare și ascund interese geopolitice și economice. Asta se va vedea foarte curând, mult mai clar decât până acum. Problemele majore ale Ucrainei vor ieși la suprafață abia în următoarea perioadă. Sunt preferate, însă, motivele secundare, pentru că sunt mult mai ușor de utilizat...
- Cauza principală și directă a ceea ce avem azi în Ucraina este ruperea echilibrului dintre forțe și interese: economice, geopolitice, sociale. Regula de aur a Ucrainei era: păstrarea echilibrului fragil dintre aceste forțe, un echilibru care poate fi foarte ușor rupt. Întrebarea de la care trebuie să pornim este: cine și cum a rupt acest echilibru? Dacă vrem să găsim soluții, trebuie să înțelegem cum s-a întâmplat totul. Și aici, în joc sunt: (1) Jucătorii geopolitici: Rusia, SUA și UE; (2) Echilibrul intern etnic, cultural, lingvistic est-vest; (3) Echilibrul economic și social pe mai multe paliere; în cazul dat, jucătorii externi s-au folosit de dezechilibrele din interior și le-au forțat pentru a ajunge la situația actuală.
- „Nimeni nu a reușit să facă mai mult pentru împăcarea și unificarea forțelor politice naționale din Ucraina, în 22 de ani, decât a făcut Putin în câteva zile” – îmi scrie un amic din Kiev, care cunoaște bine fenomenul.
- Conflictul din Crimeea nu face decât să legitimeze și să întărească poziția noii puteri asupra întregii țări, inclusiv a zonelor „rusești”, pe care nu le controla. Și aceasta vine exact în momentul în care

noua putere avea o legitimare externă parțială, susținută doar de o parte a populației Ucrainei.

- Conflictul va duce la o întărire și la o creștere a popularității grupurilor extremiste de tip Pravii Sektor, iar antirusismul va atinge cu siguranță cote fără precedent. Să nu uităm că Pravii Sektor și grupările de acest tip, foarte apropiate noii puteri, nu sunt deloc nevinovate și au un rol important în ecuația conflictului.
- Acest conflict va ascunde foarte bine, pe moment, marile probleme economice ale Ucrainei și va împinge puterile occidentale să găsească o soluție temporară pentru rezolvarea problemei. Pe termen lung, însă, pierd cetățenii acestei țări: scadența datoriei va veni și va lovi și mai puternic.
- În ultimele zile asistăm la o devalorizare importantă atât a grivnei, cât și a rublei. Băncile din Ucraina pun limite la extragerea banilor din conturi.
- În acest moment, Ucraina nu dispune de o forță politică legitimă reală, care să poată lua decizii. Deciziile se iau în afara Ucrainei. Nu există o putere care să aibă un proiect și o legitimitate internă bazate pe un sprijin popular suficient. Și cel mai grav: nu există o „a treia forță” care să poată înlocui, cu prima ocazie, actuala sau precedentă guvernare. În Ucraina există, mai degrabă, un vid de putere, care permite forțelor externe să-și facă jocurile.
- Putin va folosi pretextul Ucraina și pentru a face presiuni interne asupra grupurilor numite „clasa creativă”, care încearcă să organizeze proteste și să schițeze o opoziție în mod independent; însă ea este atât de slabă, încât Putin nu prea are, din păcate, cu cine vorbi. Asta este poate cea mai serioasă problemă politică a Rusiei actuale: lipsa unei opoziții sau a unei forțe politice serioase care să facă presiune asupra Kremlinului.
- Geopolitic, Rusia pierde categoric pe termen lung: își taie posibilitatea de a câștiga Ucraina în manieră „civilizată”, adică să o cumpere, așa cum procedează SUA & UE. Dar, cel mai rău, își înrăutățește relația cu „partenerii” SUA & UE, fără de care nu va avea altă cale decât să se îndrepte spre China. Însă aici o așteaptă

multe surprize. Pe termen scurt, însă, Rusia câștigă, iar Occidentul va fi nevoit și dispus să cedeze unele poziții aparent câștigate.

- În același timp, a citi conflictul acesta ca pe o „ciocnire a civilizațiilor” sau ca pe o luptă între „democrație” și „dictatură” e total eronat. Este o ciocnire între interesele geostrategice, și mai ales economice, din interiorul aceleiași „găști” de neoliberali pur-sânge, care gândesc înfiorător de asemănător, dar folosesc argouri politice diferite. E asemănător cu ceea ce se întâmplă în bătaia dintre găștile de mafioți care împart un cartier. Pierde, din păcate, „cartierul” Ucraina și oamenii simpli.
- Reacțiile dure ale Occidentului față de Rusia au început să curgă: SUA mai răspicat, UE mult mai moale și mai greoi. Întrebări: (1) În ce măsură SUA și aliații săi mai au legitimitate și credibilitate să ceară respectarea regulilor internaționale de joc, atâta timp cât, în ultimii douăzeci de ani, ei au încălcat tot ce s-a putut în materie de convenții internaționale?; (2) Ce instrumente operaționale mai are SUA & UE să forțeze Rusia să fie un „elev cuminte”?; (3) În ce măsură China și „țările emergente” au un cuvânt de spus în noul context, în care reapar „băieți răi” din „Lumea a doua”?

[3 martie 2014]

Acesta nu e războiul nostru. Scrisoare unui prieten ruso-ucrainean

Vasile Ernu

Avem o istorie comună. Am împărțit necazuri și bucurii. Ne înțelegem pentru că vorbim aceeași limbă, chiar dacă ușor diferită. Am avut prieteni și dușmani comuni. Am visat și am urât împreună. Am avut aceeași credință, aceiași sfinți și aceiași călăi. Am avut aceleași iubiri. Avem familii comune. Copiii noștri s-au jucat și încă se joacă împreună. Am învățat să iubim și să urâm din aceleași cărți. Avem o cultură comună, ne plac aceiași scriitori, ascultăm aceeași muzică. Am învățat să luptăm la aceeași școală, după aceleași manuale. Avem aceleași arme. Înseamnă că ne vom omorî între noi cu atât mai ușor? Se pare că nu e nimic mai simplu decât să-l omori pe cel de lângă tine, pe cel cu care împarți același pat.

Dar oare acesta e războiul nostru?

Cândva luptam împreună pentru aceleași idealuri, pentru a ne apăra familia, patria, credința, visele. Eram gata să murim pentru ele. Azi, pentru cine și pentru ce să luptăm? Suntem dispuși să murim pentru Putin, Ianukovici, Obama, oligarhi, Iațeniuk sau politrucii de la UE?

Acesta nu e războiul nostru, este războiul lor. Noi avem de dus împreună un cu totul alt război...

[3 martie 2014]

Pe scurt despre Ucraina înainte de referendum

Vitalie Sprînceană

Înainte de referendumul din Crimeea preconizat pentru duminică, 16 martie, Ucraina se află, în mod obiectiv, într-o situație mai proastă decât în orice alt moment de la declanșarea protestelor/ revoluției. Asta pentru că însăși criza ucraineană a ieșit din faza *politică*, adică cea a confruntărilor interne între grupuri/ categorii social-politice diferite – Ianukovici (cu familia), oligarhii ucraineni (cu interesele lor), mase urbane și rurale sărăcite, în vest și est (categoriile perdante ale tranziției ucrainene, mobilizate totuși sub false slogane de genul UE vs. Rusia), grupuri politice, radicale și moderate, cu afiliieri istorice și simbolice opuse, un fel de clasă medie (nemulțumită de arhaismul sistemului politic ucrainean, dar totuși înfricoșată de posibilitatea unor dezordini în masă ce i-ar pune în pericol siguranța fragilă), un tineret educat, dar fără prea multe perspective de muncă sau trai decent, o birocrație enormă a cărei supraviețuire depinde direct de stabilitatea statului¹ – și a intrat în faza *geopolitică* (unde luptele se dau cu adevărat în cabinete străine, în cadrul unor negocieri obscure sau la telefoanele marilor puteri, adică între alde Obama, Putin, Merkel, Fabius, Kerry și restul).

În prima fază, poporul ucrainean era actor al propriei istorii, în cea de-a doua nu e decât un spectator pasiv.

Rezistența creativă pe Maidan își avea rostul când adversarul era un președinte oligarh, Ianukovici, lider laș și îngrijorat mai degrabă

¹ <http://platzforma.md/?p=1309>.

să-și acopere fundul cu Berkutul, dar e complet inutilă când Putin își plimbă nestingherit armata în Crimeea, sau când senatorul militarist McCain, oricând dornic de război după Irak și Afganistan, face apeluri la răspunsuri „dure”² din partea SUA și a Vestului.

În fine, poporul ucrainean (de dreapta, de stânga, prorus, pro-occidental) a pierdut cheile de la procesul de soluționare a crizei, în favoarea altor actori externi: Rusia, UE, SUA, NATO...

M-am îngrijorat, ca toată lumea, când am aflat că forțele de ultra-dreapta constituie coloana vertebrală a Maidanului și că unii stângiști sau anarhiști au fost marginalizați și au trebuit să se facă invizibili. Dar aveam o speranță: *retorica grupurilor naționaliste vorbea de dreptului poporului de a-și decide soarta*, de lipsa de putere a celor mulți în fața unui clan de oligarhi și politicieni, de absența unor mecanisme ce ar putea face să se audă vocea omului de rând.

Această paradigmă retorică era, totuși, suficient de largă și democratică încât să încapă ulterior în ea și platformele de stânga/anarhiste, excluse în prima fază. Se putea argumenta liniștit și cu bună dreptate că stângiștii fac parte și ei din popor, că-s la fel de anti-oligarhici și la fel de principiali precum naționaliștii (nu mă refer la Partidul Comunist al Ucrainei, o stângă-caviar ca și peste tot în spațiul post sovietic). În timp, naționalismul putea fi atenuat și domesticit cu programe de justiție socială, care ar fi redistribuit bogățiile oligarhilor spre clasele mai sărace.

În faza geopolitică, aceste calcule complicate nu mai funcționează. Intervenția Rusiei în Crimeea înseamnă câteva lucruri: *Ucraina va căuta o umbrelă* (UE, NATO sau ambele). *Occidentul va oferi asistență, dar resursele și marja de negociere a Ucrainei sunt foarte reduse: în fața amenințării ruse, Ucraina va semna orice*: acorduri cu FMI (politici de austeritate în primul rând, căci starea financiară a Ucrainei e catastrofală), acorduri cu NATO (cheltuieli spre armată, din contul altor sfere). *Rusia nu face decât să consolideze opțiunea naționalistă în Ucraina* și să radicalizeze sfera publică. *Crimeea nu va fi mare*

² http://www.nytimes.com/2014/03/15/opinion/mccain-a-return-to-us-realism.html?smid=fb-nytimes&WT.z_sma=OP_JOHM_20140314&bicmp=AD&biclukp=WT.mc_id&bicmst=1388552400000&bicmet=1420088400000&r=2.

bucurie nici pentru contribuabilul rus: regiunea se va bucura de atenție financiară specială în detrimentul altor regiuni rusești. Circula o glumă pe internet că unele regiuni rusești, când au aflat ce promisiuni și planuri face Rusia pentru Crimeea, au cerut și ele să fie admise în componența Crimeii. Ivan din Saratov are de suferit la fel de mult.

În mod clar, Putin nu și-a câștigat prieteni, dar și-a sporit numărul de neprieteni. Și a trezit la viață câteva stafii, care păreau demult moarte și uitate – rusofobia sau sperietorile cu ursul rusesc nă răvaș. Acestea, care erau până nu demult doar cai morți pentru partide populiste marginale, pot pune în mișcare procese importante. Unul dintre ele e în plină desfășurare: discuția despre dependența energetică a UE de Rusia și căutarea unor alternative. Iar asta înseamnă că gazele de șist și fracturarea hidrolică revin în actualitate. De data asta susținute de argumentul „independenței energetice” și de riscurile „dependenței de gazul rusesc”. Cât timp ar ține argumentul ecologist în fața unei asemenea alianței între frică, interes corporatist și populism politic?

[15 martie 2014]

Deci s-a mai dat serialul ăsta cu ucrainenii
acuma zece ani și ăsta e un *remake* mai slăbuț, așa

Dan Ungureanu

N-am niciun fel de simpatie nici pentru Rusia, nici pentru președintele ei, Vladimir Putin. Putin e președinte al Rusiei, cu diverse nuanțe, din 2000, de paisprezece ani. Înainte de asta, a fost ofițer al odioasei KGB. A fost reales președinte în 2012, pentru șase ani. Va fi președinte încă patru ani, o perioadă confortabilă. Atacul împotriva Ucrainei nu e în măsură să-l facă mai popular (în Occident).

Am încercat să mă familiarizez și cu perspectiva rusă. N-am reușit. În *Pravda* din douăsprezece martie 2014, varianta în limba engleză, un amestec de clișee (SUA, jandarmul lumii, vrea să declanșeze, împreună cu fasciștii din Ucraina, al Treilea Război Mondial), cu jumătăți de adevăr (ce, parcă voi americanii n-ați omorât oameni nevinovați...) și declarații cu testosteron (veniți încoace, americanilor, să v-o luați pe coajă). Nimic cu conținut, doar un rânjet de hienă tipărit.

DAN UNGUREANU este fost bursier la École Normale Supérieure din Paris (1993-1995); a obținut o diplomă de studii aprofundate la École Pratique des Hautes Études (Secția de Științe antropologice și religioase) din Paris (1995). Și-a susținut doctoratul în lingvistică istorică la Universitatea de Vest din Timișoara (2006), cu o teză despre relațiile lexicale dintre indo-europeană, altaică și uralică, o evaluare statistică a corespondențelor lexicale și semantice. A fost lector de limba română la Universitatea Paris III - Sorbonne Nouvelle (2003-2005). A predat greacă și latină, ca asistent, la Facultatea de Litere a Universității de Vest din Timișoara (1997-2006) și a susținut un seminar de etnopsihologie la Facultatea de Psihologie a Universității (2006). Din 2009 predă la Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad. A publicat volumul *Zidul de aer. Tratat despre mentalități* (Bastion, 2008).

Istoria lungă a Ucrainei

Ca să vorbești despre un subiect fără ură și fără părtinire, e util să discuți subiectul pe termen lung.

Pot înțelege de ce rușii nu resimt Ucraina ca o altă țară.

Independentă, separată, diferită, Ucraina a fost doar episodic, întâmplător. În Evul Mediu, până în 1223, Kievul fusese capitala Rusiei. După două secole de ocupație mongolă, țarii din Moscova înlătură jugul mongol și capitala ajunge la Moscova – dar, pentru ruși, Kievul nu se află „în altă țară”.

În 1648, Bogdan Hmelnițki s-a revoltat contra polonezilor, profitând de vidul de putere creat de invazia suedeză în Polonia. În 1708, hatmanul Mazepa, aliat cu suedezii contra lui Petru cel Mare, este înfrânt, și scurta istorie de autonomie ucraineană ia sfârșit, după șaiszeci de ani, din care treizeci (1657-1687) de conflict și război civil. Ucraina a fost un stat relativ independent sub Bogdan Hmelnițki și Ivan Mazepa, aproximativ treizeci de ani. Granițe naturale sau istorice Ucraina nu are. La scara istoriei, e puțin. Estul Ucrainei, prosper, este rusofon și apropiat Rusiei. Crimeea a fost cucerită de țari în 1783 de la hani tătari; e o cucerire, la scara istoriei, recentă. Ucraina nu exista pe atunci. E și motivul pentru care rușii nu înțeleg de ce Crimeea ar trebui să aparțină – prin simplu accident geografic – Ucrainei. Aproape o cincime dintre ucraineni, vorbitori de rusă, nu simt nevoia independenței sau a diferenței față de ruși. Locuitorii din Crimeea sunt, în majoritate covârșitoare, ruși.

Economia

În 2000, Vladimir Putin devenea președinte al Rusiei, o țară sărăcită, care trecuse prin faliment, și începe să măture, încet, molozul. În 2003, războiul din Irak crește prețul petrolului și al energiei în general. Putin se așază liniștit lângă noul bancomat, care scuipă bani (în momentele cele mai bune, sute de milioane de dolari în plus pe zi față de perioada dinainte). De la 1500 de dolari PIB anual pe cap de

locuitor în 2000, Rusia ajunge la 14000 pe an în 2012: practic, veniturile se înzecesc. În Ucraina, tot în 2012, PIB-ul pe cap de locuitor e de 3800 de dolari, nimic remarcabil: de două ori mai puțin decât în Bielorusia, de aproape trei ori mai puțin ca în România, de aproape patru ori mai puțin ca în Rusia. În interiorul Ucrainei înseși, zona de est, rusofonă, are venituri duble față de vest. Zona bogată este cea care a votat stabil cu Ianukovici, președintele de curând mazilit.

Ucraina e țara în care democrația și-a ținut cel mai puțin promisiunile. Ca în România, guvernele așa-zis democratice au rămas la putere doar fiindcă săracii și șomerii au plecat să lucreze în Rusia, Polonia, Cehia și Occident. Peste două milioane au plecat în Rusia și alte state postsovietice, și peste un milion în Occident. 20 de milioane de bărbați, 24 de milioane de femei, un dezechilibru secular, datorat alcoolismului.

Din 1993, când erau 52 de milioane, ucrainenii au rămas 45 de milioane – lipsesc șapte milioane. E populația din 1965. Estul Ucrainei, rus, industrializat, prosper, urbanizat, contrastează (destul de straniu) cu vestul – ucrainean, rural, sărac.

Revoluția Oranj

Nimeni nu își mai aduce aminte de Revoluția Oranj. A fost un fel de Piața Universității: Iușcenko, prooccidentalul, împotriva lui Ianukovici, prorusul. Iușcenko, președintele (2005-2010) susținut de Occident, a fost o copie târzie a lui Emil Constantinescu: aceleași declarații prooccidentale, aceleași lupte interne în coaliție, același eșec economic, același scor de pedeapsă la alegerile de după președinție: 5%.

Au fost alegeri, ambii candidați au obținut cam același scor, poporul a protestat contra prorusului cel rău. Curtea Supremă a cerut noi alegeri și a câștigat Emil Constantinescu, în variantă ucraineană, nenea Iușcenko. A rămas președinte cinci ani. Ca în România între 1996 și 2000, Iușcenko... dar mai bine fac un tabel.

ROMÂNIA	UCRAINA
Românii aleg un președinte greșit. O mie de persoane, care știu ei ce e bine, protestează în Piața Universității.	Ucraina are un președinte corupt și criminal, Kucima.
Piața Universității. Emil Constantinescu și alții capătă capital de simpatie.	Șeful opoziției, Iușcenko, protestează cu tot poporul contra lui Kucima.
Vin alegeri. Emil Constantinescu câștigă în	Vin re-alegeri. Iușcenko câștigă în
1996	2004
Occidentul se bucură foarte tare.	Occidentul se bucură foarte tare.
Poporul se bucură foarte tare.	Poporul se bucură foarte tare.
Țărăniștii se bat pe ciolan. Coaliția se sparge.	Coaliția se bate pe ciolan și se sparge.
Economia se duce pe râpă.	Economia rămâne în șanț.
2000. Vin alte alegeri.	2009. Vin alte alegeri.
Emil Constantinescu și țărăniștii dispar lamentabil.	Iușcenko dispare lamentabil.
Occidentalii se uită intens în altă parte. Românii votează cu PSD-ul.	Occidentalii se uită intens în altă parte. Ucrainenii votează cu Ianukovici.

Democrație sau totalitarism

Ce se vede din Ucraina: modelul occidental a eșuat. Democrația ucraineană nu merge. Economia de piață nu merge. Bielorusia vecină, cu un președinte ubuesc, Lukașenko, are un PIB dublu pe cap de locuitor față de Ucraina. Rusia, unde ucrainenii emigrează cu milioanele ca să lucreze, are un PIB de 3,6 ori mai mare decât Ucraina. Iușcenko a ajuns președinte cu un capital de simpatie imens: venea după un președinte odios, criminal și corupt; era susținut de Occident; era susținut de populație, de miile de manifestanți care ocupaseră mai

mult de două luni Maidanul, cu Revoluția Oranj. După un mandat prăpădit, a reușit să obțină 5% din vot, cel mai prost scor din istorie al unui fost președinte ales democratic.

Ianukovici, președintele rusofil, a fost ales compact de jumătatea estică a țării – rusofonă, urbanizată, prosperă, fără apetențe pentru pluralism și Occident. Vestul Ucrainei nu l-a prea iubit. Cu toate acestea, Ucraina, cu economia mergând bine sau prost, este în perfuzie permanentă cu petrol și gaz rusesc. Din 2011, Rusia își exportă în Occident gazul și petrolul prin alte conducte, nordice, și nu mai depinde de conductele din Ucraina. Rușii nu mai au mare nevoie de conductele ucrainene și nu mai au răbdare cu regimul de la Kiev.

Statele Unite și Uniunea Europeană au tăiat, în pofida legilor internaționale, Kosovo din Serbia, și l-au făcut țară independentă. De ce n-ar avea și rușii din Crimeea dreptul să se separe de Ucraina? Angela Merkel sugerează că referendumul ar fi ilegal, ceea ce e o ipocrizie majoră: Germania și Austria sunt primele care au pus umărul la distrugerea Iugoslaviei și la secesiunea albanezilor din Kosovo.

Conflictul din Ucraina nu e un conflict între bine și rău. Au fost omorâți mai mult de o sută de civili inocenți, ceea ce e cât se poate de rău. Dar tabăra apuseană nu are dreptate fiindcă are mai multe victime.

Nici Statele Unite, nici Marea Britanie nu au niciun ascendent moral, fie asupra Ucrainei, fie asupra Rusiei. În februarie 1993, acum 21 de ani, FBI-ul ataca sediul unei secte cretine din Texas (OK – sediul unei secte *way* mai cretine decât celelalte) și omora 76 civili din sectă, dintre care 16 copii sub opt ani. Președinte era atunci Bill Clinton, pe care nu l-a acuzat nimeni de nimic. În Rusia, avocatul Serghei Magnițki a murit în închisoare în noiembrie 2009, aproape sigur bătut și torturat, cu siguranță ne-tratat pentru bolile de care suferea. E o cruzime tipică pentru poporul rus, moștenită de la Ivan cel Groaznic. Ivan cel Groaznic și-a omorât propriul fiu, Petru cel Mare la fel – de ce s-ar aștepta supușii la ceva mai bine? Dar, dacă tortura și uciderea lui Magnițki ni se par monstruoase, la fel au fost și tortura și uciderea

a zeci de irakieni anonimi la Abu-Ghraib și a celor vreo zece deținuți de la Guantanamo.

Nu are vreun ascendent moral nici Marea Britanie, care n-a aplicat niciodată celebrul său *habeas corpus* în Irlanda de Nord, și unde militanții pentru independență au fost supuși celor mai îngrozitoare abuzuri timp de decenii.

Nici Uniunea Europeană, nici Statele Unite nu au intervenit în Siria, unde în războiul civil au murit aproape o sută de mii de oameni.

În Ucraina nu are loc nicio luptă între democrație și totalitarism. Democrație a mai fost, s-a fâsâit. Economie de piață este – n-a funcționat. Manifestanții din Kiev, deși idealști, deși reprimăți cu cruzime, nu reprezintă mare lucru. Au mai manifestat – între noiembrie 2004 și ianuarie 2005, au câștigat, după care succesul lor politic s-a transformat în luptă pentru ciolan, hârâieli în coaliție, destrămarea coaliției și pierderea alegerilor. Cel care câștiga alegerile din februarie 2010 era demonizatul Ianukovici.

Acești președinți democrați

Războiul din Irak din 2003 a urcat prețul barilului de la 30 de dolari în 2003 la 140 de dolari în 2008. Perioada 2003-2005 a fost un ciclu economic și politic strălucit pentru Rusia și Venezuela: două țări cărora le-a priit războiul din Irak (nici cel din Afghanistan n-a stricat).

Dacă Rusia produce zece milioane de barili pe zi, aproximativ, creșterea prețului a dus (în perioada de vârf) la un câștig suplimentar de un miliard de dolari, pe zi, doar de pe urma invaziei americane din Irak. Venezuela – la fel. Mesajele sfidătoare și stridente ale lui Hugo Chávez se adresau unor venezuelieni relativ bine hrăniți, trăind din mana petrolului exportat, ironic, Statelor Unite. Și Chávez ar fi fost mai puțin histrionic, și Putin ar fi avut o opoziție mai puternică, fără cele două războaie din Irak și Afghanistan. În aceste războaie, Statele Unite au risipit o mie și jumătate de miliarde de dolari, fără a mai socoti și alte costuri. Statele Unite, sub Bush, n-au făcut decât să hrănească regimurile lui Chávez și Putin.

Eroi naționali fabricați

Sovieticii acuzau de „fașism”, și rușii la fel, toți opozanții lor, indiferent de culoare politică. În presa sovietică, în presa rusă, în discursurile publice, cuvântul s-a demonetizat complet. Rușii, pur și simplu, nu își dau seama că acuzația de fascism adusă adversarilor lor nu înseamnă nimic, nu mai are niciun conținut, ci e doar o mârâială ostilă, un „nu îmi place mutra ta”.

Cu toate acestea, acuzațiile de fascism au un conținut. Stepan Bandera și Roman Șukevici, conducători ai Organizației militare ucrainene „Ukrainskaia viiskaia organizatsia”, din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, au colaborat cu armata germană de ocupație. Armata lor de gherilă e responsabilă pentru uciderea a aproape o sută de mii de polonezi în timpul ultimului război mondial. Președintele Iușcenko le-a acordat ambilor titlul postum de erou al Ucrainei.

Organizația a activat din 1921 în Polonia și s-a remarcat prin atentate și asasinate. După ce naziștii au luat puterea în Germania, au colaborat cu germanii. Se poate argumenta la nesfârșit că naționalismul ucrainean era legitim și că alianța cu Germania nazistă a fost de conjunctură. A-i declara eroi naționali ucraineni a fost cu siguranță o decizie neînțeleaptă. Politic, Ucraina de vest e naționalistă, marcată de anii tulburi ai războiului, în care naționaliștii ucraineni au masacrat polonezi. E greu de demarcat între naționalismul ucrainean, cimentat cu uciderea și alungarea polonezilor, precum și colaborarea cu Germania nazistă, și valorile democratice, prooccidentale. Amândouă sunt, în Ucraina de vest, amestecate inextricabil. Cu toate acestea, zona fidelă pro-Iușcenko este tocmai zona în care a activat „Organizația militară ucraineană” în timpul războiului. Coincidență? Hm.

E un blestem ucrainean că eroii lor naționali sunt, pentru țările vecine, monștri sau criminali de război. Miron Costin ne spune cum Bogdan Hmelnițki, aliat cu tătarii, invadează Moldova și arde curtea domnească. Pentru polonezi, e un dușman care a contribuit la distrugerea statului polon. Pentru evrei, Hmelnițki e un călău sângeros, ai cărui cazaci au ucis zeci de mii de evrei. Toți eroii naționali ucraineni iau puterea în împrejurări tulburi, cu alianțe dintre cele mai

îndoielnice (Hmelnițki cu tătarii), se mențin la putere prin violență și masacre. De la Bogdan Hmelnițki la Petliura, Mahno și Bandera, toți eroii ucraineni sunt mai mult decât contestabili. S-a făcut caz de faptul că tătarii din Crimeea au fost deportați de Stalin și jumătate dintre ei au murit în exil sau au rămas în Asia centrală; puțini au amintit faptul că timp de cinci secole au terorizat Moldova, Polonia și Rusia și au înrobit (și vândut) 2 milioane de ruși, cazaci, polonezi și moldoveni la Constantinopol. Hanatul lor a menținut în sărăcie, mizerie și înapoiere și instabilitate politică tot estul Europei timp de jumătate de mileniu.

Ucraina e tăiată aproximativ în două de o linie sud-vest/ nord-est, care merge de la Kirovograd-Kremenciug-Poltava-Harkov. Partea de vest este antirusă, partea de est, prorusă.

Eroi inventați și martiri inventați

Am arătat mai sus cum, de la Hmelnițki încoace, istoria ucrainenilor face eroi sau martiri din personaje odioase sau contestate. Există pericolul ca și Iușcenko să devină un astfel de pseudoerou. Boris Elțin, la începutul mandatului său prezidențial, era și el popular în Rusia și iubit de Occident. A sfârșit ca președinte corupt al unei țări prăbușite.

Conflictul din Ucraina e real. Nemulțumirile manifestanților sunt legitime. Morții sunt reali. Dar e prematur să descriem conflictul ca o luptă între bine și rău. E prea devreme să scriem hagiografii.

[25 martie 2014]

Maidan sau anti-Maidan?

Situația din Ucraina are nevoie
de mai multe nuanțe

Volodymyr Ishchenko

Nu mă îndoiesc că serviciile de securitate ruse au fost implicate într-un fel sau altul în recenta escaladare a violenței din mai multe orașe din estul Ucrainei.

Ocuparea diferitelor clădiri administrative din 12 aprilie s-a realizat în mod coordonat între diferitele orașe, oamenii înarmați erau bine echipați și făceau dovada unui nivel înalt de pregătire militară. Asta nu înseamnă însă neapărat că unitățile rusești de operații speciale iau direct parte la aceste acțiuni; acești oameni ar putea fi foști ofițeri antitero ucraineni, mulți dintre ei fugind în Crimeea și Rusia pentru a scăpa de represiunea noului guvern. Însă toate astea nu exclud faptul că provocarea premeditată a avut loc în contextul unor proteste de masă *grassroots* autoorganizate împotriva noului guvern și care s-au declanșat în regiunile estice ale Ucrainei după ce președintele Viktor Ianukovici a fost înlăturat.

Mișcarea din Maidan nu a avut niciodată o susținere majoritară în regiunile din estul și sudul Ucrainei. După ce a reușit în schimbarea guvernului, mulți oameni au fost speriați și revoltați de imaginile exagerate pe care le-au văzut la televizor, cu ciocnirile violente din Kiev, grupări paramilitare înarmate controlând străzile și incluzând

VOLODYMYR ISHCENKO este sociolog și studiază protestele sociale din Ucraina. Este director al Centrului de Studii Sociale din Kiev, lector universitar la departamentul de sociologie al Universității Naționale din Kiev și redactor al revistei *Commons: Journal for Social Criticism*.

numeroase elemente de extremă dreaptă, asalturi asupra statuilor lui Lenin și cooptarea partidului Svoboda în noul guvern. În est, mulți îl numesc pe acesta din urmă „junta de la Kiev” și îi dezaprobă acțiunile.

Desigur, există o mare doză de frică irațională care îi animă pe protestatari, mai ales în legătură cu problema supradiscutată a discriminării limbii ruse. Dar ar fi ipocrit să folosim duble standarde. Tot așa cum Maidanul nu a fost o revoluție, nici anti-Maidanul nu e o contrarevoluție. Maidanul a fost numit o „revoluție a demnității”, dar oamenii din estul Ucrainei vorbesc și ei cu mândrie despre demnitatea lor, despre identitatea regională, memoria istorică, eroii sovietici și limbă.

Protestatarii anti-Maidan din est nu sunt mai iraționali decât cei de pe Maidan, care sperau la visul european, dar care s-au ales (cum era de așteptat) cu un guvern neoliberal, măsuri de austeritate impuse de FMI și creșteri de prețuri. În protestele din estul Ucrainei, „Rusia” – cu salariile și pensiile sale mai ridicate – joacă același rol de aspirație utopică pe care îl joacă „Europa” pentru protestatarii de pe Maidan. Situația economică din Ucraina continuă să se deterioreze, iar moneda națională a pierdut mai bine de 50% din valoarea ei în decurs de două luni; astfel, protestatarii din regiunea Donețk vorbesc tot mai mult despre problemele socio-economice pe care statul ucrainean nu a fost în stare să le rezolve vreme de 23 de ani: întreprinderi ruinate, șomaj și salarii scăzute. Ei cer măsuri de naționalizare și o plată decentă pentru munca lor.

Poate sună paradoxal pentru cei care au sărbătorit autoorganizarea *grassroots* din Maidan, dar protestele din estul Ucrainei sunt, în acest moment, încă și mai descentrate, mai orizontaliste și mai *grassroots*. Nici Partidul Regiunilor, nici Partidul Comunist al Ucrainei nu joacă același rol de reprezentare politică pentru anti-Maidan pe care cele trei partide din fosta opoziție l-au jucat pentru Maidan. Așa-numitul „reprezentant al sud-estului Ucrainei”, fostul guvernator al regiunii Harkov, Mihailo Dobkin, pe care Rusia plănuia să-l invite la negocierile cu UE și SUA pe picior de egalitate cu guvernul de la Kiev, a fost violent huiduit de protestatarii din Lugansk. De asemenea, aceștia nu

au încredere în elita oligarhică de origine est-ucraineană; sau în cel mai bogat om din Ucraina, Rinat Ahmetov, care și-a asumat un rol de pacificator; sau în noul guvernator al regiunii Donețk, Serghei Taruta. Și nu-l vor înapoi pe discreditatul și coruptul Ianukovici.

Baza socială a protestelor pare să fie mai plebee, mai săracă și mai puțin educată decât pe Maidan; vedem mai mulți muncitori și pensionari și nu atât de mulți intelectuali sau salariați cu studii superioare, care să ajute la formularea unor revendicări clare și la susținerea lor în media.

Acesta e și motivul pentru care aceste proteste pot fi atât de ușor influențate din exterior. Nu e greu să intervii, să provoci și să manipulezi în favoarea intereselor Rusiei o revoltă descentrată a unor oameni speriați.

Protestele anti-Maidan nu pot fi susținute din toată inima și fără rezerve. Ca și cele de pe Maidan, ele sunt diverse. Unii participanți susțin alipirea de Rusia, alții vor mai multă autonomie în statul ucrainean. Naționaliștii ruși de extremă dreaptă, care nu sunt deloc mai breji decât naționaliștii ucraineni din Svoboda sau Sectorul de Dreapta, participă la proteste laolaltă cu organizații de stânga. Populația din estul și sudul Ucrainei e divizată. Simultan cu manifestațiile anti-Maidan și cu ocuparea clădirilor administrative au loc demonstrații de susținere a noului guvern și a unității Ucrainei.

Chiar dacă dintr-un punct de vedere abstract revendicarea federalizării și a alegerii directe a guvernatorilor regiunilor sună democratic, în realitatea ucraineană ele ar acorda de fapt mai multă putere magnaților locali, în loc să ducă la o autoguvernare locală dinamică. Și la fel ca în vestul Ucrainei în timpul ultimelor faze ale revoltei de pe Maidan, poliția locală din Donețk sabotează acum ordinele guvernului și se permite adesea să se preia controlul clădirilor și armelor fără prea multă rezistență, uneori chiar luând partea protestatarilor.

În loc să construim justificări necesarmente ipocrite pentru care suprimarea militară a unor protestatari înarmați este mai bună decât suprimarea militară a altor protestatari înarmați, sau extrema dreaptă proucraineană este mai bună decât extrema dreaptă prorusă, sau

guvernarea neoliberală ucraineană este mai bună decât guvernarea neoliberală rusă, și conform cărora trebuie să luptăm cu imperialismul rusesc, dar și să acceptăm interesele imperialiste occidentale în Ucraina, ar fi mai bine să susținem curentele progresiste și din Maidan, și din anti-Maidan, și să încercăm să le unim, pe baza revendicărilor comune de justiție socială, împotriva clasei dominante ucrainene și împotriva oricărui naționalism și imperialism.

[16 aprilie 2014]

Ucraina: linia frontului trece și prin Italia. Olga și Lena s-au certat

Victor Druță

Prietenele soției mele s-au certat. Pentru că prietenele soției mele sunt ucrainence. Dar una e „zapadenka”, din Ucraina de Vest, alta e din Mariupol, port la Marea Azov, în Răsărit. Lena, răsăriteanca, s-a dus la Olga s-o vadă, să mai stea de vorbă. Întâmplător, a atins subiectul tulburărilor din Ucraina, fiind proaspăt întoarsă de la Mariupol, unde s-au petrecut diferite ciocniri ale filorușilor cu autoritățile. Ei bine, de la o nimica toată, Olga a izbucnit. A înjurat-o pe Lena, i-a pomenit despre marea foame din anii '30, de parcă nu Stalin, ci Lena în persoană ar fi organizat-o. I-a promis că o să-și îndemne feciorii să meargă la luptă contra „cațapilor”, după cum îi poreclesc ucrainenii pe ruși, ca să-i nimicească pe toți. În fine, Olga a amenințat-o pe Lena și a dat-o afară din casă. Și Lena s-a plâns soției mele.

Cele trei prietene se cunosc de mult, de pe când erau proaspăt venite în Italia și lucrau ca „badante”. În vremurile celea, care par azi așa depărtate, au îndurat multe greutăți. Dar exista între ele o prietenie, o solidaritate care le făcea viața mai frumoasă, acolo, în acel sat de munte trist, departe de casă și de ai lor. Se întâlneau, de exemplu, într-un loc convențional, unde aveau într-un ascunziș o sticlă de vodcă. Își turnau doar atât cât încăpea în capacul metalic al sticlei, vorbeau apoi de una, de alta, își aminteau viața de odinioară,

VICTOR DRUȚĂ este profesor de limbă română, născut în Republica Moldova, emigrat de mai mulți ani la Roma. A colaborat cu mai multe ziare din Republica Moldova, printre care *Săptămâna* și *Pro-Diaspora*. În prezent scrie pentru *Gazeta Românească*, ziarul românilor din Italia, și *Gazeta Basarabiei*, ziarul emigranților moldoveni.

mai bârfeau babele de care îngrijeau. Nu s-au certat niciodată, din contra, s-au ajutat una pe alta, s-au împrumutat cu bani. Ei bine, acum, între fostele prietene s-a băgat politica. Olga ține cu „banderoviștii” de la Kiev, pe când Lena vrea cu Rusia, pentru ca industria din estul Ucrainei să nu-i mai hrănească pe „fasciștii” din Vest. Iar nevasta mea face echilibristică, încercând să le împace...

Fenomenul acestor certuri între ruși și ucraineni cred că ia amploare. Am auzit și alți ruși din Italia lamentându-se că ucrainenii au devenit insuportabili. Că nu-i chip să discuți cu ei în mod liniștit. Dar cine are dreptate?

E foarte greu să răspunzi la această întrebare. Am întâlnit o ucraineancă din vestul Ucrainei care refuza categoric să vorbească cu mine rusește, încă înainte de a fi izbucnit conflictul. O însuflețea o ură viscerală față de tot ce este rusec. Tatăl ei luptase contra sovieticilor, alături de nemți, în al Doilea Război Mondial. A fost arestat, a stat într-un lagăr de concentrare. Din discuțiile mele, în italiană, cu acea femeie am înțeles că ea acceptă mai ușor fascismul și nazismul decât comunismul sovietic. Am notat și altceva, și anume că lumea spirituală a acestei femei are culori etnice, preponderent rurale.

De fapt, și sufletul tinerei națiuni ucrainene este, cred, mai mult etnic, mai mult rural. Vestul a fost mai puțin industrializat, nu a avut o cultură urbană, dar a fost ucrainean, prin urmare chiar el a și stat la baza noii statalități ucrainene. Estul urbanizat, unde domină limba și cultura rusă, mai vechi, cu o tradiție lungă, nu a putut desigur să accepte naționalismul ieftin al Vestului. Nici limba ucraineană, care probabil pare un instrument mai puțin performant decât formidabila limbă rusă. E aceeași situație ca la noi în Moldova. Pentru ruși, în genere pentru rusofoni, limba română – mai ales româna stălcită a basarabenilor! – e net inferioară limbii ruse. Dacă în locul românei s-ar fi găsit germana ori engleza, rusofonii din Moldova demult și-ar fi uitat limba maternă. Prin urmare, atât în Ucraina, cât și în Moldova, pentru a redresa situația e nevoie de multă diplomatie, bun simț și totodată de reguli stricte. Mai puțin de vorbărie naționalistă. Și trebuie să avem în vedere că atitudinea conservatoare nostalgic-sovietică,

prorusească, a zonelor industrializate se explică și prin faptul că proletariatul, în sistemul sovietic, a fost mai protejat, mai privilegiat. Proletariatul sovietic nu a fost supus represiiilor, precum țărănimea. Ucraina de Vest, săracă și neindustrializată, a umplut Europa de emigranți și, prin urmare, e interesată să intre în Europa, nu are ce pierde. Ucraina de Est a rămas pe loc, ținută de minele de cărbune, fabricile de armament, uzinele siderurgice. Pentru aceste industrii Europa e, probabil, o adevărată amenințare...

Dar în timp ce noi facem aceste disertații politico-istorice, în Ucraina ia foc războiul civil. Statul este slab, dai ordin poliției să-i aresteze pe teroriști, iar poliția trece de partea teroriștilor. Militarii luptă a lehamite și se predau la prima ocazie filorușilor. Primării asaltate, bănci jefuite, magazine închise, haos. Și atunci cetățenii își formează ei singuri batalioanele. Se înarmează. Automatele Kalașnikov se vând ca pâinea cea caldă. Și oamenii se avântă la luptă pentru nobile idei și idealuri. În numele acestor idei și idealuri, la Odesa¹, pe 2 mai, în cursul unor ciocniri stradale, filorușii au fost siliți să se retragă în Clădirea Sindicatelor. După care clădirii i s-a dat foc. În filmulețele de amator se vede clar cum atacanții strigă de bucurie când observă că flăcările izbucnesc în interiorul clădirii. Și, pe parcursul a zeci de interminabile minute, clădirea arde, oamenii se aruncă pe ferestre în gol de la etajele superioare – și nici urmă de poliție, de ambulanțe, de pompieri... Când au venit, era prea târziu. Cei care au intrat mai apoi în interiorul Clădirii Sindicatelor au văzut scene² care le-au făcut părul măciucă: cadavre carbonizate în pozițiile cele mai diverse, picioare dezgolate desfăcute indecent ori făcute jambon, umflate și crăpate... Și o femeie gravidă moartă, sprijinită nenatural de o masă... Și celularele, cu melodiile lor vesele, sunând în buzunarele asfixiaților...

Lena și Olga, hai împăcați-vă. Vă rugăm frumos.

[6 mai 2014]

¹ <http://inforesist.org/foto-fakt-cto-v-dejstvitelnosti-proizoshlo-v-odesse/>.

² https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=813884928639967&id=100000554028711.

Cine apără azi România de ruși?

Pentru o etică a liberării de tranziție

Ovidiu Țichindeleanu

Cine apără azi România de ruși? Cine amenință sfera publică cu spectrul războiului? Pe cine se bazează speranțele noului patriotism românesc, antirusesc și pro-NATO?

Pe ongiștii, jurnaliștii și politicienii obedienți sau oportuniști, cu ochii pe centru, care nu au avut niciodată o viziune informată despre tendințele istorice specifice periferiilor, dar au fost buni la împrumutat aroganța, argumentele și/ sau banii marilor puteri?

Pe funcționarii de stat și experții „societății civile”, care au împins statul spre periferie, spre dependența de FMI-UE-BM, bazându-se pe propria lor ascensiune socială, tipică unei colonii, în rândurile clasei profesionale care gestionează și întreține dependența?

Pe societatea civilă, intelectualii și politicienii care, în entuziasmul lor prooccidental, au susținut războaie de invazie și crime împotriva umanității și au devenit apărătorii torturii?

Pe foștii miniștri de justiție care au apărat megacorporații a căror statură globală se datorează contractelor câștigate politic, în urma devastărilor produse de războaie de invazie? Pe demnitarii care fie s-au făcut că nu văd fenomenul imigrației în masă, fie au încercat să profite, dar continuă oricum să ignore faptul că remitențele depășesc sistematic investițiile străine directe? Pe judecătorii, funcționarii și politicienii care, în numele sanctificării proprietății private, au creat atâtea tragedii și distrugere de vieți ca urmare a evacuărilor forțate? Pe actualii funcționari ai statului, care folosesc jandarmeria pentru

instalarea steagului Chevron la Pungești, în timp ce președintele însuși apără suveranitatea statului urcând la bordul unei nave militare cu steag străin, unde nu-l aștepta alt politician, ci un comandant militar? Pe unicul președinte respins de popor după 1989 în timpul mandatului, rămas în funcție mulțumită unui detaliu tehnic ridicol, conducător care a dat față contemporană figurii de vechil – obedient față de cei puternici, agresiv față de subiecții/ supușii săi? Pe social-democrații care nu au făcut nimic pentru a lărgi cultura unică a politicilor de stat? Pe liberalii centriști care au fost cei dintâi dependenți ai statului și instituțiilor donatoare?

Pe noua generație de jurnaliști servili față de patron, maniacal-agresivi cu ținta momentului? Pe „elitele” admiratoare ale marilor boieri și proprietarilor de sclavi, care au asigurat actuala bază solidă a rasismului și homofobiei din sfera publică postcomunistă? Pe intelectualii aculturați, cu competență de salon, a căror specializare microscopică e dublată de ignoranța enciclopedică în cultură contemporană, și a căror practică în spațiul public, în afara umbrelei instituționale, justifică și întreține aculturarea și îngustimea politicienilor și jurnaliștilor? Pe anticomuniștii instituționalizați al căror eșec academic răsunător a fost compensat de succesul ideologic deplin în legitimarea unei noi generații de profasciști? Pe noii ortodoxiști, care răspund umilințelor actualei perioade istorice cu o întărire a autorității Bisericii? Pe noua dreaptă, care a recreat mitul unui trecut de aur și încearcă să răspundă evidentei violențe neocoloniale prin împrumuturi retorice din contextul de stânga al luptelor decolonizării, transmutate în tabloul mitic al unui capitalism de viitor, mai patriotic și mai pur?

Scopul acestei liste incomplete – care nu are pretenția de a satura tabloul sferei publice locale – nu e pornirea unui nou joc de-a datul vinei. Să spunem că majoritatea figurilor dominante ale tranziției au făcut ce au făcut cu bune intenții sau din rațiuni de supraviețuire. Aceasta nu are nimic de-a face cu responsabilitatea socială a generației postcomuniste. Ceea ce ne permit aceste întrebări să observăm e cât de răspândită este gândirea unică și lipsa de viziune. Sfera publică ar avea mult mai multe de câștigat de pe urma unor discursuri pronunțate

de pe poziții recunoscute de ignoranță, sau mai precis, ignoranță informată, decât din fluxul debitat de multitudinea de experți și capete vorbitoare pe douăzeci de secunde de problemă. Mai important, această serie de întrebări, pe care fiecare și-o poate formula diferit, conform propriei sale viziuni critice asupra tranziției, ne oferă câteva repere ale unei etici a liberării de tranziție.

Mulți dintre cei care apără azi România de ruși în sfera publică sunt, în general, cei care până mai ieri nu știau nimic despre Moldova, Ucraina și Rusia, ba chiar se lăudau cu acest lucru. „Nebuloasa estului”, „lucrurile sunt complicate acolo”, „ce mai e acolo”. Sunt fanii mediatici și colonizatorii instituționali ai ideologiilor dominante ale tranziției, cei care au susținut că unica alternativă e capitalismul occidental, cei care au strigat tare că Occidentul și capitalismul se bazează pe democrație, nu pe violență și corupție. Aceștia sunt cei care au introdus în ultimele săptămâni în sfera publică locală cuvântul încărcat „război” și continuă să îl folosească cu seninătate, între două prelegeri despre „democrație” și analize „experte” despre Ucraina, din perspectivă geopolitică. Sunt cei care, în tot valul de expertiză și prețiozități despre „rațiuni strategice”, nu se referă, în mod riguros, absolut deloc la marile revolte sociale din ultimii patru ani din toată Europa de Est, din Ungaria, Bulgaria și România în Croația, Bosnia și Slovenia, și în cele din urmă Ucraina. Sunt cei care, pe măsură ce folosesc cuvântul „democrație” tot mai des, se referă la lucruri tot mai îndepărtate și diferite de interesele societății largi. „*Democracy*” și „*freedom*”, mai degrabă decât democrație și libertate. Sunt cei care s-au ocupat de-a lungul tranziției cu alinierea la politicile marilor puteri și a marilor instituții transnaționale, cu alinierea la canoanele culturale și la liniile directe ale marilor instituții donatoare existente.

În sfera publică, colonizatorii ideologiilor dominante sunt cei care au dat naștere în ultimul timp unei noi interpelări: ori ești pro-NATO, ori ești „filorus”. Această interpelare nu e nimic altceva decât o încercare de reducere la tăcere a opțiunilor ce refuză calea unică a diferențelor imperiale dintre vestul occidental și estul Rusiei. Ea urmează mai vechii serii de interpelări metonimice ale tranziției: „dacă nu ești de

dreapta, ești comunist”, „dacă ești de stânga, ești de partea Gulagului”, „dacă citezi Marx, ești cu Iliescu”. Interpelarea anticomunismului instituționalizat a avut un rol opus sensibilizării pentru cauzele justiției sociale, amenințând cu „întoarcerea la comunism” orice idei sau proiecte bazate pe interese sociale și nu pe dictatul actual al pieței. Se poate observa cu ușurință arbitraritatea acestei ideologii: ura împotriva „comunismului” e pur și simplu transferată metonimic asupra „rușilor”, întărind astfel „europenismul” autocolonizant. Printre altele, această rațiune metonimică a tranziției s-a transferat și asupra stângii independente, care în continuare distinge cu dificultate diferențele de partea „cealaltă” a eurocentrismului.

Prin această ultimă interpelare a patriotismului antirusesc, obedienții eurocentriști și oportuniștii traseiști care au făcut carieră din ignorarea și cenzurarea gândirii critice și a opțiunilor istorice alternative, încearcă să își legitimeze propria lor opțiune istorică antidemocratică. În al doilea rând, antirusismul recent e o încercare de acoperire sau chiar justificare a rasismului eurocentric de cele mai diferite facturi, un rasism care luase de la bun început forma resentimentului de clasă împotriva „proștilor”, a omului comun din propria localitate, dublând disprețul și mândria necunoașterii a tot ce intra în „Est” cu admirația și mimarea în deplină cunoștință a omului alb occidental. În al treilea rând, noua interpelare occidentalist-antirusistă are rolul de recentralizare a sferei politice pe calapodul unei agende de dreapta. Dacă după 2008 dreapta a fost nevoită nu doar să recunoască existența stângii din afara clienților săi electorali, ci și să împrumute mereu teme, termeni și regiuni de vizibilitate ale stângii (ceea ce a contribuit la schimbarea sentimentelor politice a unui număr semnificativ de foști „centriști”), noul antirusism tinde să realinieze sfera politică pe o temă tradițională a dreptei occidentale.

Complexul actualei sfere publice, compus din sfera politică formală, industria culturală, societatea civilă tehnocrată, deține un maximum de vizibilitate, o putere relativă, dar nu constituie și nu reprezintă decât o zecime din populație. E o minoritate care zeciuieste restul populației. Aici se joacă de fapt, zi de zi, miza „consensului național”,

nu în jocul electoral. Această sferă publică a fost cu totul străină de revoltele sociale recente și nu a oferit decât răspunsuri antagoniste. În mod analog, actualului conflict din Ucraina i se răspunde cu o falsă interpelare. Or, caracterul antisistemic și transnațional al revoltelor sociale din ultimii ani nu s-a îndreptat doar împotriva „clasei politice”, ci a întregii îngrădiri a sferei publice, împotriva îngustimii drumului istoric unic luat de tranziția postsocialistă. Conflictul din Ucraina reprezintă sfârșitul acestei tranziții, care e o tranziție regională, nu națională, în context global: integrarea cu succes a Europei de Est în periferia sau semi-periferia capitalismului global, cu tot ce înseamnă aceasta: cursa inter-regională în jos, crearea unor cvasi-monopoluri și oligarhii capitaliste locale, constituirea unei clase profesionale care se ocupă cu administrarea dependenței, mărirea inegalităților sociale, permanentizarea violenței în regiune, transformarea resurselor naturale într-o rațiune a violenței și corupției, convertirea politicilor de dezvoltare într-un sistem închis, autoreferențial, și, nu în ultimul rând, îndepărtarea accelerată a statului și a aparatelor de stat de dialogul și relația cu cetățenii săi.

În Ucraina, oligarhii lui Ianukovici, susținuți de o elită a funcționarilor de stat, au fost înlocuiți de alți oligarhi capitaliști, puși direct în poziții politice. O elită a fost înlocuită cu altă elită. „Titușki” lui Ianukovici au fost înlocuiți de milițiile extremei drepte, parte din coaliția guvernamentală de la Kiev, sprijinită de facțiuni occidentale diferite. Astfel de grupări au cauzat masacrul de la Odesa din 2 Mai, căruia nu i-au căzut victime doar „prorușii”, ci militanți antifasciști și simpli cetățeni care încercau să continue procesul revoltelor populare din Ucraina, respingând noile oligarhii venite la putere. Deocamdată, în întreaga regiune, răspunsul statului la revoltele sociale se articulează doar prin violență. Avem de a face cu o reconstituire a puterii în sensul de dominație, în locul puterii în sensul de consens comunitar.

Rusia a tulburat sistemul interstatal prin anexarea unui teritoriu al altui stat. Aceasta deschide posibilitatea unui proces fără sfârșit clar, care mobilizează forțele militare ale statelor și instituțiilor transnaționale. Puterile occidentale s-au coalizat din nou în Europa de Est,

conform unei tradiții istorice de rău augur, cu „fasciștii”. Cu toată retorica lor patriotică, anticorporatistă și anticolonială, noile forțe est-europene de dreapta și extremă dreapta se inspiră și se reîntâlnesc cu rasismul forțelor de dreapta occidentale. Ele au împrumutat, datorită conjuncturii, teme ale stângii antiglobaliste, însă reproduc aceeași monocultură a retragerii în fortărețe și a idealului unui circuit închis.

Iar acum, ca simplu cetățean – care consideră că a învățat ceva din zilele Revoluției televizate din 1989 –, se presupune că ar trebui să mă simt mai în siguranță când văd jurnaliști locali din România, Polonia și Moldova chemând oamenii la arme? Când manevrele sub acoperire ale ambelor părți geopolitice domină spațiul știrilor, când oficiali germani și suedezi sunt arestați în Donețk, trupe nord-americane apar și fac exerciții în Letonia și Polonia, iar două crucișătoare de război intră în Constanța? Ca intelectual dator să opun perspectiva mea publică oricărei „rațiuni de stat” secrete, tot ce pot să observ e că propria mea regiune e pe cale să devină, din zonă de frontieră a Occidentului, front de război. Iar din istoria sa, știm foarte bine că Occidentul nu știe să se oprească, avansând în iarnă cu obstinația unui violator. Reîntoarcerea retoricii, ba chiar și a unor figuri ale Războiului Rece, e de rău augur: acel război a fost „rece” doar pentru gurile din Washington și Moscova, însă a fost cât se poate de fierbinte pentru toate popoarele periferice care au suferit de pe urma napalmului și a rachetelor.

Ceea ce are loc azi nu e un război rece: criza globală a capitalismului a trecut de la faza economică, declanșată în 2007-2008 în centrul Occidentului, și care a rămas nerezolvată, fără ieșire, blocată în paradigma austerității, la o fază geopolitică, în care forțele globale și cele regionale își dispută controlul asupra periferiilor și semi-periferiilor, declanșând o nouă cursă, cu potențial catastrofic, pentru acapararea pământurilor agrare și a resurselor naturale. Consensusul *mainstream* din ultima vreme, de la Stiglitz la FMI, referitor la absurditatea și violența politicilor neoliberale nu va fi aplicat decât în ultimă instanță periferiilor. Liniile de fractură ale sistemului-lume global, a spațiului interstatal, trec astăzi și prin Estul Europei. Prin

urmare, adevărata prioritate nu e „apărarea de ruși”, ci articularea explicită a unor politici pentru desprinderea de dependențe la nivel regional și care nu au nevoie de apelul retoric la naționalisme sau ortodoxisme. Deocamdată nu există niciun politician local care să se miște în această direcție, iar asta arată cam care sunt posibilitățile reale pe termen mediu.

Dacă există motive de optimism, ele nu vin de sus și nu vin din sfera politicii formale. Cu toate îngrădirile sale, sfera publică locală s-a schimbat mult în ultimii ani. În ultimii trei ani s-au multiplicat grupurile culturale independente. Editura TACT s-a alăturat grupului IDEA cu o serie fantastică de produse editoriale din repertoriul extins al teoriei critice, și munca abia e la început. CriticAtac a reușit într-un răstimp foarte scurt să atragă mai mult de o sută de colaboratori și un public consistent, de nivelul unui cotidian făcut pe bani. Seria interviurilor cu angajați creată de Vladimir Borțun a devenit un gen aparte, care a depășit așteptările editoriale. Cartea despre Roșia Montană a lui Mihai Goțiu, rezultat al urmăririi asidue a unei cauze timp de un deceniu, în care perspectiva politică a autorului însuși s-a schimbat considerabil, nu ar fi putut apărea în 2004-2008. Cenzura postcomunistă a temelor și numelor nu mai e la fel de puternică. Tot mai mulți jurnaliști și intelectuali au început să ajungă să se familiarizeze cu poziții ale „stângii”. Societatea civilă, pe care o cunosc mai puțin, pare a parcurge momentul unei schimbări structurale: din domeniul ecologic, al activismului urban, al luptei antirasiste și feministe au apărut grupări și proiecte care împing agenda socială a „societății civile” dincolo de agenda neocolonială a misiunii civilizatoare, înspre alternative sociale de sine stătătoare. Capacitatea de mobilizare și longevitatea campaniei Roșia Montana rămâne referința centrală, cu toate criticile care i se pot aduce. Munca asociației VIRA, în contextul rezistenței rurale de la Pungești, e un exemplu de la care rămân încă de tras învățături. Forumul Justiției Locative din martie 2014 reprezintă poate cea mai importantă convergență a reflecției intelectuale și nemulțumirii sociale în jurul unei politici pe cât de sistematice, pe atât de tragice a tranziției: retrocedarea proprietății și

evacuarea forțată a chiriașilor. Cultivarea alternativelor și a justiției sociale prin tactici autonomiste a început să debușeze în convergențele unor platforme unite.

Cu alte cuvinte, în toiul unei crize sistemice normalizate, bântuită de spectrele războiului și a distrugerii speranțelor de viitor, sunt prezente condițiile pentru revendicarea unei noi etici civice, intelectuale și politice, dacă nu și pentru o transformare instituțională. Atât avem. Dar fără o asemenea etică a eliberării nu e posibilă transformarea sistemică de care avem nevoie. Revoltele populare din ultimii ani și seria de fundături în care s-au aruncat puterile instituționale arată că generația postcomunistă și-a trădat irevocabil misiunea de generalizare a libertății după căderea dictaturii. Tranziția s-a dovedit o falsă promisiune, a cărei unică menire e parcurgerea unui proces. În felul în care a fost articulată până în prezent, apărarea de ruși nu e decât o fugă de propria responsabilitate: un apel dintr-o nouă alee lăaturalnică. Noii patrioți, de la social-democrați la conservatori, trecând prin traseiști, continuă să traducă patriotismul în termenii unei monoculturi și nu oferă în viitorul apropiat decât posibilitatea „alegerii” între capitalul local și capitalul transnațional.

[21 mai 2014]

Putin în miez de noapte ne aduce aminte de Reagan

Vasile Ernu

Putin a dat o declarație în miez de noapte (1.30, ora Moscovei). De ce la ora asta? Pentru cine? Ideea: o să colaborăm, o să fim parteneri de încredere, nu aruncați vina pe noi etc. Nicio explicație, nimic tehnic. Practic, se merge pe același scenariu: nu răscolim rahatul, pentru că ne murdărim cu toții și se termină prost pentru toată lumea (adică marile puteri). Să vedem cum vor reacționa ceilalți implicați în poveste: SUA & UE.

Dacă ne uităm la istoria recentă a acestui tip de catastrofe, ce vedem? Cum s-a rezolvat „accidentul” din '83, cel cu doborârea avionului sud-coreean KAL 007 de către URSS? Dar cu Airbusul A300 din 1988, dat jos de SUA? Dar cu Tupolev-154 din 2001, doborât de Ucraina? A răspuns cineva? Nimeni. Bun: URSS era stat totalitar, Ucraina – stat postcomunist neserios. Știm povestea. Dar cum au acționat SUA, campioana democrației liberale? Vă mai amintiți? Guvernul Reagan a constatat moartea a 290 de pasageri aflați la bord (66 erau copii), a spus că este o eroare: militarii au crezut că sunt atacați. A dat sume compensatorii familiilor, iar vinovații au fost decorați. Care a fost ultimul cuvânt al guvernului SUA? Citez: „*I will never apologize for the United States of America, ever. I don't care what the facts are*” (Vice-President George H. W. Bush, *Newsweek*, August 15, 1988).

Așa fac marile puteri: cinic, fără scrupule, până la capăt. Așa gândesc Imperiile sau fostele Imperii. Rusia însă, spre deosebire de SUA, are astăzi o marjă de manevră mult mai mică, o economie mult,

mult mai slabă și un context internațional defavorabil. De aceea Putin e nevoit să fie mai subtil în cinismul său. Chiar dacă bumerangul pare a se întoarce înapoi și amenință să-i lovească dur, ceva îmi spune că liderii lumii (SUA, Germania, Anglia și Rusia) vor cădea la o înțelegere, așa cum au făcut-o de atâtea ori, pentru că interesul economic este mult peste orice declarații și discuții despre „valorile” de pe ambalajul politic. Probabil îi vor scoate țapi ispășitori pe câțiva lideri separatiști, care de ceva vreme îl deranjează și pe Putin, iar gunoiul comun îl vor arunca sub preș. Cu Ucraina, care e total în derivă, nimeni nu știe ce se va întâmpla și cine va semna nota de plată. Iar victimele teribilei tragedii vor fi, ca de obicei, sacrificate pentru „idealuri înalte”. Sper să greșesc.

[21 iunie 2014]

Germania și Statele Unite: O ruptură fără precedent

Immanuel Wallerstein

Pe 10 iulie, guvernul german a solicitat plecarea imediată a șefului misiunii CIA din Berlin. Asemenea solicitări nu sunt neobișnuite, chiar și între presupuși aliați. Neobișnuit e faptul că aceasta fost anunțată în mod public, cu mult tam-tam. Care sunt cauzele a ceea ce unii numesc deja o „ruptură fără precedent” în relațiile foarte strânse, după 1945, dintre Statele Unite și Republica Federală Germană?

După doar o zi, subiectul a provocat două articole importante: un editorial în *Los Angeles Times* și un articol de primă pagină în *Der Spiegel*. Amândouă sunt pesimiste cât privește repararea rapidă – sau vreodată – a rupturii fără precedent.

Editorialul din *Los Angeles Times*, scris de Jacob Heilbrun, se intitulează „Despărțirea germano-americană”. Cuvântul „despărțire” e lipsit de echivoc, sau aproape. După o analiză a diferitelor comentarii germane, Heilbrun conchide cu acest avertisment: „Dacă Obama nu poate să controleze spionarea Germaniei, ar putea descoperi că astfel contribuie la convertirea Germaniei, dintr-un prieten într-un adversar. Iar dacă Obama ar spune *Auf Wiedersehen* unui vechi aliat, aceasta ar fi o lovitură dată securității naționale americane, care nu poate fi justificată de nicio cantitate de informații secrete”.

Dacă Heilbrun pare să aibă slabe speranțe că opinia sa va fi auzită la Washington, el pălește în fața articolului de primă pagină din *Der Spiegel*, apărut în aceeași zi. Lungul articol poartă titlul „Alegerea

Germaniei: Va fi America sau Rusia?”. O secțiune a articolului e intitulată „Ultima picătură”. Și nu citează un om de stânga ori un vechi susținător al strângerii relațiilor cu Rusia, ci un susținător conservator al economiei libere și a menținerii unor relații cât se poate de solide cu Statele Unite, cel care conduce o organizație numită Podul Atlantic. Pe un ton de disperare, acesta spune: „Dacă ultimele acuzații [despre spionaj] se dovedesc a fi adevărate, e timpul să se pună stop”. Să remarcăm că nu vorbește de continuarea discuțiilor sau a negocierilor. Doar să se pună stop.

Un ultim detaliu izbitor: ambasadorul Statelor Unite în Germania nu vorbește germana. Ambasadorul Rusiei e atât de fluent că abia i se observă accentul. Intrarea în biroul ambasadorului SUA e protejată la cel mai înalt nivel de securitate, dincolo de măsurile luate pentru controlul intrării în Biroul Oval al Casei Albe. Intrarea în Ambasada Rusiei e atât de lipsită de formalitate că e greu de crezut.

Să fie această ruptură fără precedent atât de bruscă și imprevizibilă? Între timp, toate ziarele importante sau marginale din Germania, Statele Unite, Franța, Marea Britanie și de altundeva au abordat subiectul și au recomandat soluții. Mai presus de toate, cele mai multe articole caută cine e de vină. Principalii suspecti sunt Agenția Națională de Securitate (NSA) și Președintele Obama. Să fie însă vorba doar de decizii lipsite de înțelepciune luate de NSA și Obama? Cu alte cuvinte, ar fi putut fi altfel? Ei bine, da, cât privește anumite detalii. Guvernul SUA a fost stupid și foarte lipsit de tact. Cu toate acestea, problema e structurală și depășește greșelile trecătoare și stupiditatea celor aflați la putere în Statele Unite.

Problema fundamentală e că Statele Unite se află în declin geopolitic, și încă de ceva vreme. Și nu îi place. Nu prea acceptă asta. Cu siguranță nu știe cum să o gestioneze, respectiv cum să își minimizeze pierderile. Așa că încearcă să restaureze ceea ce nu poate fi restaurat: „rolul conducător” (adică hegemonia) în sistemul-lume. Prin urmare, Statele Unite devin un actor foarte periculos. Mulți jucători politici din Statele Unite cer o „acțiune” hotărâtă, orice ar însemna aceasta.

Iar alegerile din SUA ar putea depinde în măsură semnificativă de modul în care abordează actorii politici americani acest joc.

Asta e ceea ce realizează toți europenii în general, iar acum Cancelarul Angela Merkel și Germania în particular. Statele Unite au devenit un „partener” în care nu se poate avea încredere. Chiar și cei cu nostalgii pentru îmbrățișarea caldă a „lumii libere”, din Germania și alte părți ale Europei, se alătură azi, fără tragere de inimă, celor mai puțin nostalgici, pentru a decide cum pot supraviețui geopolitic fără Statele Unite. Iar asta îi împinge către alternativa logică: un cort european care include Rusia.

Germanii și europenii se mișcă inexorabil în această direcție, însă cu ezitări. Dacă nu mai pot avea încredere în Statele Unite, pot să aibă încredere în Rusia? Și, mai important, ar putea ajunge la un acord cu Rusia care să merite și să fie respectat de ruși? Cu siguranță, asta e ceea ce se discută azi în cercurile interne ale guvernului german, și nu modul în care ar putea fi reparată ruptura ireparabilă a relației de încredere cu Statele Unite.

(Comentariul nr. 381,
15 iulie 2014)

Traducere de
Ovidiu Țichindeleanu

[23 iulie 2014]

Cine vine în locul lui Putin? Falsul-Putin

Vasile Ernu

Câteva notițe de la particular spre general:

Istoria Rusiei din ultimii 300 de ani ne sugerează că sancțiunile dure ale Occidentului (dacă se vor ține de cuvânt) pot agrava serios situația internă a acestei țări, iar acest lucru poate genera trei situații politice interne:

1. Revoltă populară (autentică sau înscenată de diverse forțe interne/ externe);
2. Lovitură de stat/ palat. (Dar oare cine poate veni în locul lui Putin?) De obicei, în astfel de contexte, ea este făcută de forțe (mai) conservatoare;
3. Apariția unui Fals-Putin: variantă politică care nu se mai desfășoară după scenariul din Evul Mediu, dar care are tradiție în Rusia.

Occidentul știe bine aceasta. Probabil nu va apăsa prea tare pe accelerație, pentru că:

1. Interfața Putin este o interfață care vorbește (încă) pe limba lor: pro-bussines & pragmatic. E adevărat că a devenit puțin cam autonom și nu îl interpretează pe Carl Schmitt așa cum vor occidentalii. Schmitt este monopolul occidental: dușmanul este doar cel definit de Occident;

2. Revolta populară este riscantă pentru că: a) are șansa să destabilizeze încă o zonă imensă (a câta la ora actuală?), care ar ieși de sub control, iar aceasta pune în pericol Marele Capital; b) ar putea crea o situație care să aducă la putere forțe de care Occidentul se teme: cele radical antioccidentale;
3. Cea mai bună variantă pentru Occident ar fi schimbarea lui Putin cu un Fals-Putin. Ce înseamnă asta? O conducere ce mimează „patriotismul & valorile”, care să alimenteze *trend-ul* rusec (dar și global) de a mulțumi populația, dar să provoace și o deschidere care să permită globalizarea întregului capital rusec. Adică: ambalaj Putin, interior Elțin.

Ce se va întâmpla? Nimeni nu știe. Dar cred că acestea sunt cele trei scenarii realiste. Alegeri anticipate și variații pe temă: o glumă. Ce e mai bine? Nu știu, însă în toate cele trei variante Occidentul deja a învins în Rusia.

De ce? Pentru că în joc sunt următoarele probleme:

1. Piața energiei/ resurselor și a hegemoniei economice și politice, care este problema centrală a Occidentului (principal SUA, parțial UE);
2. Consolidarea capitalului autohton și a puterii interne cu extindere spre zonele „tradițional rusești”, problema centrală a Rusiei. Rusia vrea suveranitate politică și financiară extinsă asupra spațiului pe care, ideologic, îl numesc mai nou „Lumea rusă”, precum și asupra altor spații confuze ale fostului Imperiu;
3. Ucraina: unul dintre câmpurile de luptă periferice între Occident și o Putere (Rusia) care încă mai speră să nu joace total după regulile occidentale.

Cum pare a se rezolva această situație?

1. Lupta geopolitică pe terenul Ucrainei, unde parteneri de joc sunt RU & SUA, iar arbitrul este UE, pare a aduce un câștig tuturor părților. Dar aceasta e doar aparent.

2. SUA construiește Rusiei imaginea de „băiat rău” și încearcă să câștige piața energetică din UE. În plus: urmăresc scoaterea Rusia din jocurile geostrategice globale. Aceasta pe termen mediu și lung.
3. Kremlinul își întărește poziția internă. Dar aceasta pe termen scurt. Va găsi soluții? Greu de făcut pronosticuri, mai ales pentru că nu știm sigur cum va juca UE până la capăt. Va merge UE total pe mâna SUA? Ce se va întâmpla cu BRIC? Dar cu lumea arabă? Multe necunoscute. Kremlinul joacă riscant, imprevizibil și fără centură de siguranță.
4. Ucraina iese și ea în câștig: se consolidează proiectul național-identitar politic în jurul Kievului, se desparte de „Mama Rusia” și toate problemele ei sunt atribuite „dușmanului de moarte”, Rusiei. În plus, primește un sprijin financiar și politic din partea SUA & UE. Cât sunt dispuse să investească SUA & UE încă nu știm. Atenție: Ucraina se poate întoarce ca un bumerang și într-o direcție, și în cealaltă. Acum bumerangul e în mâinile SUA & UE.
5. UE pare cea mai dezavantajată și e pusă în situația de a arbitra și de a alege variante și grade de implicare. De fapt, mai puțin UE și mai mult Germania, Anglia și Franța. Dar deciziile celor mari din UE pot irita pe cei mici, care, la rândul lor, pot produce anumite tensiuni în proiectul economico-politic al UE.

Vor fi sancțiunile Occidentului mari? Eu cred că nu. Dar asta nu schimbă datele problemei foarte mult. De ce? Pentru că Occidentul știe că deja că a învins și că acum, în zonă, sunt bătălii doar strategice și tactice, nu de conținut.

De ce? Și ajungem la general:

Datele problemei:

1. Rusia încearcă de mai bine de 300 de ani să pătrundă în sistemul-lume (de la Wallerstein citire) capitalist inventat de Occident. Totul se joacă pe cartea modernizării forțate și

arderea decalajelor istorice. Până și comunismul se înscrie în această mișcare. Privit retrospectiv, regimul comunist nu a fost decât o modernizare radicală și o încercare forțată de pregătire a populației și a capitalului autohton, „feudal”, pentru intrarea lui în circuitul modern, al „sistemului-lume” capitalist. Cât a reușit este o altă discuție. Cert este că el a fost mereu periferic, cu mici momente de „glorie”. Rusia a devenit mai degrabă o periferie de „gradul doi” a sistemului-lume;

2. Încercarea Rusiei și a altor centre de putere de a construi mecanisme alternative sistemului-lume hegemonic nu este decât o iluzie. Ce sunt BRIC, Uniunea Vamală, Uniunea Euro Asiatică etc.? Nu sunt decât niște copii ale aceluiași mecanism, care nu încearcă decât să construiască poli de putere regionali împotriva sistemului hegemonic global, fără a aduce însă nimic diferit, ci repetând aceeași schemă și conținut;
3. Conflictul din Ucraina este un conflict tipic, după scheme deja cunoscute, care ne ilustrează cum o putere regională, fostă globală, cum este Rusia, intră în conflict cu puterea hegemonică actuală, reprezentată de SUA: ciocnirea dintre diverse forme de imperialism. Însă o putere precum Rusia nu vine cu nimic nou, ci mai degrabă cu o variantă mai radicală și de o mai proastă calitate a ceea ce oferă și SUA: stat minimal, privatizare totală, finanțe, energie, armată etc. Bătălia este mai degrabă pentru hegemonia politică, fiind mai ales una legată de economie și de resurse.

Ce se va întâmpla?

Pronostic: încă nu a sosit vremea Războiului Mare, ci doar a celor ușor de controlat, pe care le adoră SUA și le mimează Rusia la diverse periferii; elitele puterilor globale se vor înțelege până la urmă, dar această înțelegere va fi total în defavoarea cetățenilor țărilor despre care discutăm – și nu numai. Și acest dezavantaj se va simți, ca de obicei, mai ales în țările de periferie ale sistemului-lume.

Conflictul din Ucraina se va rezolva curând. Ce înseamnă acest „curând” și cum se va rezolva, încă nimeni nu se hazardează s-o spună și să ofere o soluție sigură. Dar e bine să sperăm că focurile de armă vor înceta „curând”. Această veste bună însă ascunde un adevăr care ar trebui să ne îngrijoreze, chiar dacă cu toții condamnăm războiul.

[6 august 2014]

Situația din Ucraina și internaționalismul regional est-european

Ovidiu Țichindeleanu

Oamenii s-au retras din Maidan, deocamdată, și se ocupă cu supraviețuirea în vremuri grele, însă orașul rămâne „a doua capitală”: în tipică manieră est-europeană, cu cât mai negre sunt veștile despre ziua de mine, cu atât mai puternic e zvonul de petrecere. Cine nu înțelege cum e posibil asta și de ce, mai are de învățat despre istoria regională, de lungă durată, de cultivare și invocare a forțelor rezistenței.

În actuala redefinire a Ucrainei și Europei de Est ca zonă de conflict în spațiul internațional, cu toată distrugerea profundă de vieți și resurse implicată de aceasta, există cei care vor pace și există cei care mobilizează lumea pentru război.

Motivele ultimilor sunt diferite, însă toți cei care vor militarizare „se apără împotriva unei amenințări”, după cum a observat fotojurnalista Alice Martins, din experiența curajoasă a documentării intime a taberelor opuse, ba chiar și a celei kurde – un pliu al războiului în interiorul războiului, în conflictul generalizat din Siria. (Mai sunt multe de învățat din coincidența istorică și diferențele între aceste evenimente.)

În primul rând, până în prezent, pe plan intern, aparatele statului ucrainean au redus, fără drept de apel, revendicările socio-politice ale Maidanului la deziderate cel mult secundare, alegând să apere în primul rând integritatea teritorială a statului care și-a afirmat

independența în 1991 și continuitatea relației cu instituțiile occidentale ale industriei de dezvoltare. După cum a spus un activist al Maidanului: „războiul e folosit pentru a lupta contra acțiunii sociale”. Manifestările antirăzboi nu sunt foarte populare azi în Ucraina – și din câte se pare, până în prezent, nici în alte state din Europa de Est. Aparatele statului s-au angajat pe calea războiului, iar pentru aceasta au recurs la o vastă campanie de propagandă naționalistă, de mobilizare patriotică a copiilor deveniți bărbați în tranziția postsovietică. Aceștia au fost trimiși pe front, să lupte și să moară într-un nou război „antiterorist”, care a luat o dimensiune de negândit înainte de 1989: un conflict în care „ucrainenii se luptă contra rușilor”. În acest scop, industria culturală a remobilizat câteva figuri tradiționale ale culturii războiului: femeia-erou, martira foarte bărbătoasă sau figura hipersexualizată care pledează pentru necesitatea luptei, respectiv soția/ mama care așteaptă cu dârzenie întoarcerea bărbaților de pe front. Am văzut și actualizarea politică a unui cuplu clasic al tranziției postcomuniste: femei hipersexualizate demonstrând cu pancarte pe care era scris „bărbații adevărați merg la război”. Dar există și voci rezistente, alte figuri de femei, care întreabă: ce vor face bărbații cu această agresivitate deprinsă, după ce se termină războiul? Ce fel de societate e constituită acum prin aceste eforturi de mobilizare, în prezent? Cum pot fi readuse în prim-plan problemele sociale?

Precum în toate celelalte țări est-europene în care au avut loc din 2011 încoace revolte populare împotriva neoliberalismului, aparatele statului ucrainean au dat dovadă de nihilism sau analfabetism social: nu știu/ nu îi interesează să își citească poporul. Ar părea că nu le pasă, atâta vreme cât „interesele strategice” primează, fiindcă atunci când statul însuși se află sub amenințare, orice altceva trece pe plan secundar. După cum au subliniat mai mulți analiști ucraineni, rezultatul luptei pentru putere în care a fost convertit Maidanul nu a fost întărirea democrației: din contră, o nouă elită capitalistă a înlocuit vechea elită capitalistă.¹ Actualul conflict a luat forma unei dispute

¹ <http://www.criticatac.ro/lefteast/ukraine-has-not-experienced-a-genuine-revolution-merely-a-change-of-elites/>.

pentru putere între oligarhi sau o delimitare a enclavelor aflate sub puterea diferiților oligarhilor capitaliști, adică între capitaliștii cu inferență explicită în sfera politică; conflictul a fost internaționalizat tot mai agresiv, sub forma unei lupte pentru putere între forțe geopolitice – adică tot mai departe de interesele și dorințele omului comun. În ciuda propagandei încrucișate din toate părțile, modul de desfășurare a conflictului nu are vreo legătură esențială cu oamenii simpli, cu Maidanul sau anti-Maidanul, ori cu mișcările autonome sau de federalizare. „Lanțul de evenimente al Maidanului a fost întrerupt”; societatea a făcut un pas înapoi, iar actorii geopolitici și forțele statului au preluat inițiativa, împingând procesul în direcții diferite.

Se poate susține că această radicalizare a politicii statului continuă de fapt o tendință sistematică a tranziției, cu manifestări benigne pe timp de pace: de-a lungul tranziției, aparatele de stat și industria culturală *mainstream* au avut în general o atitudine constantă, nihilistă, față de încercări de autonomizare sau „creativitate” culturală: astfel de girafe nu există. În prezent, nihilismul și cinismul continuă să domine industriile culturale est-europene, reducând la zero diferențele paradigmatică, sau lăsând loc doar pentru fetișisme ale autenticității, respectiv pentru absorbiri ale autonomiei în consum „pur cultural” – o chestie de bonton sau imagine pentru clasa de mijloc, sau o materie de hipstereală sau *lifestyle* pentru tinerii neclasați (încă). Față de încercări de autonomizare cultural-politică, atitudinea antiautonomistă s-a concretizat mereu, foarte rapid, în măsuri de anihilare și cenzură. Deși transformarea social-politică a tranziției postcomuniste a fost paradigmatică, dezbateră publică referitoare la ideea de comunitate și autonomie, constituția statului pe care îl vor cetățenii și a societății postsocialiste nu a avut de fapt loc. Direcția tranziției a fost impusă de sus în jos. E drept că, în ceea ce-l privește, nici Maidanul nu a propus un concept pozitiv pentru reforma statului, oprindu-se la determinării prin negație: „noi suntem puterea, nu statul”, sau „statul e întotdeauna coruptibil”.

Războiul reprezintă însă un punct culminant al politicilor distructive și al ideologiilor dominante ale tranziției postcomuniste. În

contextul și cu pretextul războiului, actuala guvernare *continuă* să implementeze politici neoliberale. Războiul lovește mai ales oamenii din Ucraina, nu „interesele”, însă influența sa e regională și se va întinde după momentul semnării acordurilor de pace. În particular, războiul e o actualizare a unui mod de gândire și comportament care poate fi regăsit în industriile culturale din Europa de Est în ultimii 4-5 ani. În România, putem reflecta la violența predominantă, autosuficientă², din show-ul „mogulilor” anti-Bănescu împotriva „intelectualilor și coloneilor-jurnaliști ai lui Bănescu”. Limbajul și gândirea au fost violente de ambele părți și nu au făcut decât să cristalizeze opțiunile ideologice ale viitorului apropiat. De altfel, în mai fiecare țară din regiune, linia de fractură ideologică s-a stabilizat în moduri similare (cu unele diferențe): de o parte, capitaliști (pro)occidentali și aliații lor eurofanatici, de obicei un mix bizar între conservatori, „centriști” liberali și/ sau social-democrați (o nouă clasă de mijloc, dominată în mare parte de noile elite intelectuale și experți din clasa tehnocrată). De cealaltă parte, capitaliști locali și aliații lor autohtoniști, de obicei pseudosocialiști sau populiști, care au preluat nodurile de putere ale regimului comunist și le-au convertit în capital financiar și politic în timpul tranziției. Dintr-un anumit punct de vedere, toți cei care s-au angajat în această luptă între forțele dominante, din interiorul sferei politice dar și din cea mediatică, și-au adus, în felul lor, câte o contribuție la distrugerile tranziției și războiului. Sectorul social a început tranziția din poziții marginale și, în măsura în care a supraviețuit sau chiar a crescut, a reușit arareori să treacă dincolo de autonomia câștigată cu greu, în platforme publice comune, iar în prezent nu beneficiază deloc de reprezentare politică formală.

Mai există un aspect intern foarte important al conflictului din Ucraina, de la care ar avea de învățat toți vecinii. E un aspect care e ignorat de sursele occidentale, nu în ultimul rând fiindcă presa *mainstream* occidentală trece peste faptul (cu precedente istorice de rău augur) că Occidentul „prodemocratic” s-a coalizat din nou, în

² <http://voxpublica.realitatea.net/politica-societate/fara-moguli-fara-televiziuni-in-spri-jin-psd-avea-presedinte-de-5-ani-108077.html>.

Europa de Est, cu protofasciști. E vorba de generalizarea rasismului intern. Conform anumitor rapoarte, în acest moment există în Ucraina centrală și de vest în jur de 260.000 de refugiați din est! Statul oferă susținere, însă nu face față sau oferă susținere superficială, susțin voluntari care lucrează cu persoanele dezrădăcinate. (Nu întâmplător, voluntarii sunt predominant femei, care refuză astfel încadrarea în rolul de victimă, *cheerleader* sau martir al războiului.) În sfera publică are loc însă generalizarea stigmatizării oamenilor din Donbass. Iată câteva refrene, ușor de recunoscut și la noi, menționate de activiști din diferite regiuni din Ucraina: cei din Donbass sunt „inferiori” celor din vestul și centrul Ucrainei; „omul din Lugansk nu e ucrainean”, „nu avem nevoie de ei”, „nu se poate vorbi cu ei”; „să plece din Ucraina de vest și centrală”; „nu trebuie să aibă drept de vot”. Refugiații sunt acceptați de autorități, primesc un act de identitate provizorie, însă întâmpină dificultăți majore când caută o chirie, când vor să își înscrie copiii la școală sau grădiniță, sau atunci când caută o slujbă. Dacă li se oferă plasament, refugiații ocupă, indiferent de pregătire, locurile de jos ale piramidei muncii. Recunoaștem rețeta clasică a rasismului modern, care se bazează mereu pe instituirea social-economică a unor categorii locale, intime, de oameni inferiori.

Aici trebuie să adaug o notă: „rasismul social” al doamnei Alina Mungiu-Pippidi și a altor liberali, despre care s-a semnalat cu promptitudine în CriticAtac – dar și versiunile sale mai radicale, ale conservatorilor locali –, nu e „flotant”, ci cât se poate de consistent și constant în istoria tranziției: e rasismul tipic al eurocentrismului și colonialității, care revine și răsună – precum clopotele bisericii – la diferite evenimente ale vieții în care sistemele de ierarhizare a societății ies la iveală. Rasismul modern declară mereu diferențe între „civilizați” și „necivilizați”. O singură parte e flotantă în această ecuație. Că e vorba de partea întunecată, de „magrebienii din Paris”, „arabi”, „subclasă”, „țigani”, „moldoveni”, „prostime” sau „sărăntoci”, de partea luminată se află mereu civilizatul european (sau est-europeanul care și-a tras mască occidentală). Iar de articularea concretă, pe plan local și în timp local, a rasismului modern s-au ocupat în tranziție, cu destoinicie,

colonizatorii locali ai ideologiilor și politicilor dominante ale tranziției, dar și clasele sociale cât se poate de diferite, dar ale căror aspirații sociale s-au definit laolaltă în interiorul „civilizației occidentale”. Bazele ideologice ale rasismului intern din Ucraina sunt prezente și la noi; circumstanțele socio-politice sunt diferite, însă direcția înspre care apasă unii actori e similară.

Pe plan extern, modalitatea de internaționalizare a situației din Ucraina nu a fost pașnică până în prezent. Federația Rusă nu a ales o opțiune pașnică. NATO/ SUA nu acționează pentru pace în zonă. Apariția unor trupe în Polonia și Estonia, crucișătoare în Constanța și anunțul făcut de Președintele Băsescu despre deschiderea unui sediu operațional NATO pe teritoriul României nu fac decât să continue campania istorică de expansiune și avansarea trupelor NATO după 1989, tot mai aproape de Rusia. Direcția în care se internaționalizează situația din Ucraina tinde către o poziționare geopolitică a NATO/ SUA împotriva Rusiei/ Chinei. Unii stângiști cu bărbuță numesc această nouă-veche situație „inter-imperialistă”. În acest context, Europa de Est devine linia de front, în clasică tradiție colonială a războaielor prin intermediari. Dacă e așa, cu atât mai îngrijorătoare mi se par entuziasmele locale pro-NATO: care sunt limitele acestei mobilizări războinice? Războinicii locali, de la jurnaliștii care și-au asumat statutul de model al omului alb și până la politrucii și politicienii dependenței (de la dreapta și stânga sferei politice formale), fac parte dintre cei care au ales azi să mobilizeze lumea pentru război. În România, cei mai mulți dintre ei habar nu aveau până mai ieri care e geografia Ucrainei, dar mite istoria ei, însă știu că „acolo” nu poate fi decât întuneric. Astăzi, ei au răspunsul pregătit și sunt gata să răspundă răspicat la noua interpelare geopolitică. Poate că e prea mult să așteptăm „viziune” de la elita care a creat și/ sau administrează dependența, însă lipsa de viziune ascunsă sub titulatura „pragmatismului” se poate converti, în situații de criză, fie în violență pură, fie în abandon.

De cealaltă parte geopolitică, discursul victoriei susținut de liderul Rusiei după anexarea oficială a Crimeei a confirmat calea de dez-occidentalizare luată pentru viitor de Federația Rusă, care se opune

căii de re-occidentalizare aleasă pentru viitor, în general, în Europa de Est. (Distincția între decolonizare, re-occidentalizare și dez-occidentalizare – ca opțiuni diferite în tranziția actuală a sistemului-lume către o lume pluricentrică – a fost propusă încă din 2009-2010 de gânditori ai mișcării decoloniale, observând noua cale luată de puteri regionale ca Indonezia, Turcia sau Brazilia, în contextul declinului puterii hegemonului global: prin dez-occidentalizare se înțelege desprinderea de autoritatea sau dictatele SUA, UE, FMI, BM etc., dar *nu și de capitalism*). Liderul rus a vorbit chiar despre înfruntarea politicii de „limitare” a Rusiei de către puterile occidentale de-a lungul secolelor XVIII-XX, proclamând astfel începutul unei ere a apărării naționaliste a statului, în numele „intereselor naționale”. Nu e dificil de observat că în regiune a fost declanșată o campanie ideologică prorusă sau pro-Uniunea Vamală; interpelarea geopolitică definește opțiunile concrete din contextul electoral al acestui an, care încep să ia forma unor dispute între două forme de naționalism, pliate pe opțiunile geopolitice. La rândul său, Președintele Obama a răspuns, vorbind de prezența mai multor trupe NATO staționate în Europa de Est, tocmai pentru a „limita” ambițiile Rusiei. Ceea ce poate constata simplul cetățean e un limbaj comun al marilor puteri și o densificare a prezenței militare și ideologice.

Așadar, s-au profilat două moduri de internaționalizare a situației din Ucraina: pe un palier, reducerea la tăcere a revendicărilor sociale prin intrarea în forță a primatului geopoliticii. Pe alt palier, internaționalizarea are loc tocmai prin monopolizarea accesului local la spațiul internațional, fie prin politici separatiste sau întoarcerea naționalismelor, fie prin mai clasică reducere a spectrului „alegerii” politice între reprezentanți ai corporațiilor occidentale și reprezentanți ai oligarhilor locali (corespunzând situației „pieței libere” la sfârșitul tranziției: un conflict între monopolurile internaționale și cele locale).

Ceea ce lipsește cu desăvârșire din ecuație e opțiunea instituțională a unei internaționalizări regionale, capabilă să mențină în prim-plan problemele sociale apărute la nivel regional și să articuleze un răspuns de sine stătător, opus atât întoarcerii la naționalisme regresive, cât

și obedienței față de interpelarea geopolitică, dinspre Vest sau Est. Generația politică actuală nu are o voce proprie în acest sens. Cu câteva excepții minore, ea nu știe decât să răspundă la interpelări. Mai mult, am văzut politicieni și diplomați cu experiență prinși cu totul în lupta inter-regională pentru favoruri, dispuși deja să joace rolul de iepure trimis la înaintare, dând glas pozițiilor mai belicoase, cele pe care hegemonul nu își permite să le pronunțe.

Poate că în spatele anumitor expresii de susținere locală a expansiunii NATO se află o fantasmă violentă, mai mult sau mai puțin secretă, un fel de bucurie perversă în fața situației sinistre din Ucraina vecină: „dezastrul lor e câștigul nostru”. Cu alte cuvinte: „integrarea” sau absorbția finală a României ca parte a corpului alb occidental, care s-ar afla acum, în sfârșit, în fața frontierei dincolo de care se mai află doar Celălalt, cel în mod definitiv non-occidental, neintegrabil, cel care a ratat sensul unic al tranziției – și care se deschide astfel pentru o posibilă exploatare. În cursa de șoareci a periferiei est-europene, idealul cinic al unor actori se definește astfel: vecinul să fie cel care e prins în laț. E un vis lucid despre violența reală a capitalismului și a colonialității, care ajunge să fie dorită, în loc să fie respinsă, fiind asimilată deja în logica „cursei în jos”, specifică regiunilor periferice.

Împotriva generalizării istorice a acestui cinism sunt necesare alternative. O alternativă necesară e punctul de vedere al unui internaționalism regional – și nu doar datorită experienței comune a migrației în masă a est-europenilor după 1989. Tranziția postcomunistă e un fenomen istoric regional, nu național, care s-a încheiat cu succes: Europa de Est s-a întors la politici ale dependenței, la semi-periferia capitalismului global. E o istorie comună de care aparținem și în interiorul căreia se articulează diferențe. Per ansamblu, cursa inter-regională în jos a fost declanșată, iar din Slovenia în România realitatea socială prezintă multiple dezastre; situația din Ucraina reflectă, în parte, acest lucru. Peste tot în regiune, „piața liberă” s-a materializat ca la carte (acea carte), după două decenii de privatizare și capitalizare, în mai toate sectoarele economice: sub forma diviziunii între monopolurile sau cvasi-monopolurile locale și cele internaționale, o diviziune care

definește și opțiunile electorale. Industria dezvoltării (societatea civilă formală, dar și aparatele statului social) tinde să ignore sau să se plieze pe această realitate, în ciuda crizei generalizate în perspectivă din interiorul marilor agenții internaționale de dezvoltare, alegând mereu calea optimizării includerilor în capitalism, în locul căilor de sine stătătoare ale dezvoltării sociale. În prezent, are loc o separație tot mai mare a ritmurilor și curentelor de dezvoltare ale societăților și guvernelor.

Un internaționalism regional e necesar în prezent și pentru susținerea eforturilor imediate pentru pace, care nu par a fi o prioritate nici pentru marile puteri, nici pentru aparatele de stat locale. Istoria tranziției arată că Europa de Est are nevoie de mai multă putere de rezistență împotriva presiunilor exercitate atât dinspre Est, cât și dinspre Vest. Or, până în prezent, doar grupuri locale ale stângii independente au reușit să exprime poziții comune din Ucraina și Rusia, respingând ambele forțe ofensive, nu în ultimul rând mulțumită existenței platformei LeftEast.³ Mai mult, grupuri foarte diferite ale stângii independente din Ucraina au hotărât să pornească o inițiativă politică comună, care e deschisă sugestiilor și participării inter-regionale, pornind de la constatarea faptului că războiul e benefic doar pentru elitele locale și internaționale, care au dat drumul, în contextul războiului, unei noi serii de măsuri antisociale și antidemocratice.⁴ E necesară susținerea rețelelor de solidaritate și a dreptului la liber acces al cetățenilor la spațiul internațional. După cum știe mai orice imigrant, la periferie ai libertate doar dacă te miști și ai voce în spațiul internațional. În contextul istoric actual, nu există exclusiv într-un spațiu național – decât fie prin privilegiu, fie prin limitare. Internaționalismul regional ar avea responsabilitatea de a afirma și defini cadrul autonom al vocilor est-europene în actualul context global și de a se opune tendințelor de continuare a politicilor neoliberale ale tranziției sub prescripțiile unei periferii sau zone de conflict. Atât în Ucraina, cât și în țările vecine sunt necesare opțiuni alternative contra

³ <http://www.criticatac.ro/lefteast/russian-ukrainian-socialists-speak-out/>.

⁴ <http://www.criticatac.ro/lefteast/left-activists-ukraine-new-party/>.

dublei tendințe de monopolizare a etnicității și de occidentalizare neocolonială a guvernărilor.

Ziua de 27 septembrie a fost declarată zi de mobilizare internațională împotriva războiului din Ucraina. E un proiect care amintește de consensul inițial masiv al mișcării antirăzboi, care a început în 2002-2003 cu demonstrații simultane de milioane de participanți împotriva războiului din Irak. Astfel a luat naștere cel de-al doilea val al mișcărilor internaționale alterglobaliste, care au constituit ce-a de-a doua tentativă de re-internaționalizare a luptelor pentru justiție socială, în noii termeni de după destrămarea Blocului socialist. Acestor eforturi le-a lipsit însă perspectiva est-europeană. Rolul acesteia ar putea fi azi cel de a califica eforturile pentru pace ca luptă pentru justiție socială în condițiile concrete ale sfârșitului tranziției postcomuniste.

(Acest articol e o reacție liberă în urma participării la conferința „Războiul din Ucraina și politicile stângii”, 6-7 septembrie, Casa Ucrainei, Kiev)

[23 septembrie 2014]

III.

Interviuri

Rusia și Ucraina. Momentul adevărului

Alexei Miller

Am ajuns la momentul în care trebuie să abandonăm discuția despre „banderoviști” și „separatiști”. Aceste sperietori nu ne permit să ne înțelegem. În estul Ucrainei, situația e îngrijorătoare. De parcă în ajunul negocierilor de la Geneva¹, atât autoritățile ucrainene, cât și cei care au acaparat puterea în aceste regiuni, dar și autoritățile ruse, se străduiesc să-și asigure condiții de negociere cât mai favorabile. Iar tensiunea în țările noastre, dar și în toată lumea, crește. Despre problemele sudului și estului Ucrainei, despre spaimele și nesiguranța cetățenilor acestor regiuni discutăm cu Alexei Miller, doctor în științe istorice, autorul cărții Chestiunea Ucraineană în Imperiul Rus, autoritate recunoscută în studiul istoriei ucrainene și a contemporaneității. (Andrei Lipskii)

*

Să încercăm să discutăm situația din estul și sudul Ucrainei, lăsând la o parte termenii și intonațiile războiului informațional pe care-l poartă acum părțile conflictului. Adică fără oratorie despre neonaștiști și „banderoviști”, care ar fi luat puterea în Kiev, și fără explicații ale tensiunilor din Est ce pun întreaga vină pe activitatea separatiștilor prorusi și pe amestecul direct al trupelor ruse cu destinație specială. Pentru că, dincolo de numărul nu tocmai mare al inșilor înarmați care au acaparat clădiri în Donețk, Lugansk,

ALEXEI MILLER este profesor și istoric rus. Predă la Central European University din Budapesta. Printre publicațiile sale se numără volumul *The Ukrainian Question: Russian Nationalism in the 19th Century* (2003).

¹ Articolul a apărut în *Novaya Gazeta* din 16 aprilie, adică înaintea rundei de negocieri de la Geneva între Ucraina, Federația Rusă, UE și SUA.

*Slaviansk și alte orașe, în est, foarte multă lume simpatizează aceste acțiuni, chiar dacă nu se amestecă în mod deschis, ori pur și simplu sunt înfricoșați și descurajați de ceea ce se întâmplă în aceste zile în Ucraina. Mai ales că, după mine, în această situație cu adevărat dificilă pentru Ucraina, putem vorbi de un dialog insuficient între autoritățile de la Kiev și populația regiunilor estice. În afara lozincilor despre necesitatea unității între *всiда* u *зaxiда* (Est și Vest) nu prea vedem alte mesaje coerente ale Kievului la adresa populației îngrijorate din zona estică.*

Într-un sens, Maidanul de la Kiev a fost mesajul pentru estul Ucrainei. Iar el, din păcate, a fost perceput în est de către o importantă parte a populației ca fiind ceva neplăcut și periculos.

Vorbiți de ceea ce a fost în realitate sau despre reprezentarea televizată a acelei realități, pe care ei au văzut-o la posturile de televiziune rusești?

Când vorbesc despre ceea ce au văzut, nu spun că acele lucruri nu au existat deloc. Dar fiecare vede acea parte din tabloul general care-l îngrijorează cel mai mult. Așa încât ei au văzut, de exemplu, ce se întâmplă pe Maidan cu oamenii bănuți că ar fi „titușki” sau adepți ai lui Ianukovici, care au venit la Kiev să se lupte împotriva Maidanului. Acești oameni erau aduși pe Maidan, erau îngenunchiați public acolo, pe fruntea lor erau scrise etichete precum „rob” – acești oameni erau umiliți în toate felurile. Apoi ei au văzut mulțimi ce săreau scandând: „Cine nu sare, acela este rus”. Mai departe, ei au văzut cum toată lumea a preluat retorica partidului Svoboda și a altor radicali naționaliști. Aceste imagini au avut un efect grozav în estul Ucrainei. Să ne amintim ce se întâmpla în decembrie 2013. Partidul Svoboda se pregătea să organizeze o procesiune cu torțe de 1 ianuarie, ziua de naștere a lui Bandera. Toți liderii protestului – și Iațeniuk, și Kliciko – îi zic lui Tiagnibok: „Nu face asta, e urât, ne strică imaginea”. Tiagnibok a ignorat aceste obiecții și a organizat procesiunea cu torțe, la care au participat vreo 15.000 de oameni. Ce se întâmpla mai departe?

Oamenii care vorbeau pe Maidan erau obligați, pentru a nu fi fluierați, să-și sfârșească discursurile cu replica „Slavă Ucrainei!”, urmând să primească replica „Slavă Eroilor!”². Nu e greu să ne închipuim ce reacții stârnesc aceste imagini în est, unde oricum vestul ucrainean era perceput ca ceva străin.

Amintesc aici și că pe durata întregii existențe a statului ucrainean independent, țara nu a fost condusă de un guvern în care ar fi lucrat oameni pe care atât vestul, cât și estul țării să-i fi considerat ca fiind „de-ai lor”.

În momentul în care Ianukovici a dispărut, pentru estul Ucrainei a apărut o situație principial nouă. Pentru ei, ceea ce s-a întâmplat la Kiev până la dispariția lui Ianukovici era o luptă între Ianukovici, pe care ei oricum la acea vreme nu-l prea iubeau, și Maidan. Iar mai departe a apărut întrebarea: bine, Ianukovici s-a dus, și ce? Trebuie să percepem victoria Maidanului ca pe una a noastră? Răspunsul a venit chiar în a doua zi după ce noua putere s-a instalat confortabil la Kiev: a fost adoptată decizia privind abrogarea legii limbilor regionale. O decizie care e cel puțin neînțeleaptă.

Aceasta a fost un fel de intoxicație de după victorie, adică o stare de amok.

A reieșit cumva că în această stare de amok ei s-au scăpat cu vorba și ar fi sugerat: „iată ce vrem de fapt”. Ulterior, această decizie a fost anulată. Dar era prea târziu – mesajul fusese trimis. Și a apărut astfel o nouă situație.

Prin ce anume se deosebea întotdeauna estul Ucrainei? Prin aceea că – și e vorba de un fenomen valabil și pentru majoritatea populației rusești – responsabilitatea pentru sfera politică e delegată cuiva, iar acea persoană avea și o funcție de patronaj. Ianukovici îndeplinea exact această funcție și s-a străduit, în toți acești ani, să elimine orice altă formațiune/ actor din est care i-ar fi făcut concurență.

Ce s-a întâmplat cu estul? O parte a oamenilor – nu prea mulți – au recunoscut Maidanul ca fiind mișcarea lor, pentru că acolo era și

² Acest ritual e cel utilizat în anii '20 de Armata Insurecțională Ucraineană (UPA) condusă de Stepan Bandera.

Sectorul de Dreapta, și Svoboda. O parte mult mai mare a populației a recunoscut Maidanul ca fiind al lor în pofida Sectorului de Dreapta și Svoboda, crezând că aceste formațiuni nu reprezintă deloc sensul și esența Maidanului. Atât prima opțiune, cât și a doua înseamnă un lucru – recunoașterea Maidanului. O altă alegere a fost nerecunoașterea Maidanului.

Cum a formulat Maidanul structura confruntării din Kiev? „Națiunea, poporul contra puterii corupte”. Și victoria Maidanului a fost descrisă ca fiind victoria națiunii asupra lui Ianukovici. Ulterior s-a constatat că estul are o opinie proprie, care nu coincide întotdeauna cu opinia celor de pe Maidan.

Ce anume nu coincide?

Dacă în țara ta, pe durata întregii istorii de 23 ani, nu există o tradiție a unui guvern de coaliție care să reprezinte interesele tuturor regiunilor, iar țara e construită după principiul centralist, atunci e evident că victoria Maidanului în Kiev înseamnă victoria celor care în est sunt numiți occidentaliști (Западенцы). Să ne amintim că, după estimările sociologilor ucraineni, reprezentanții regiunilor din vest erau cei mai numeroși printre activiștii de pe baricadele Maidanului pe durata confruntărilor cu Berkut.

În această privință există încă discuții. Chiar dacă „occidentaliștii” au și dominat, de ce pentru estul Ucrainei vestul e „străin”? Am decis încă la începutul discuției să ometem referințele despre „banderoviști” – acestea sunt propagandă pură. Mai ales că sondajele indică și acum un nivel scăzut de susținere pentru național-radicali.

E o întrebare foarte importantă. Pentru că teza despre un vest „fascist” al Ucrainei a fost utilizată atât de intens de către propaganda rusească, încât mulți oameni reacționează la ea după principiul adversității: dacă Kiselev zice că acolo sunt fasciști, înseamnă că de fapt acolo sunt democrați. Să ne amintim de începutul anilor '90, când exista partidul popular Ruh condus de Cernovil. În acea perioadă, acesta scria în ziarul *Castelul înalt* (Высокий замок) în favoarea unei Ucraine independente: „Nu e strașnic – dacă vrei la teatrul Bolșoi,

urci din Lvov în avion și zbori spre Moscova la teatru. Și așa ar trebui să fie, pentru că aceasta este cultura noastră rusească”. Apoi, când partidul a ajuns la putere, brusc s-a văzut o tendință spre naționalizare, adică ideea că ucraineanul bun și corect este cel care vorbește ucraineana. Și au refuzat de la început să recunoască că în Ucraina există cel puțin două, de fapt trei comunități principale. Prima ar fi ucrainenii vorbitori de limbă ucraineană, a doua categorie ucrainenii vorbitori de rusă și o a treia categorie, rușii. Iar despre comunitatea rusă din Ucraina s-a vorbit întotdeauna ca fiind o minoritate etnică, egală cu, să zicem, ungurii, care-s în Ucraina în număr de 200.000.

Și care-i numărul rușilor?

Conform ultimului recensământ sovietic – 12 milioane, iar conform primului recensământ ucrainean – 8 milioane. Ce s-a întâmplat cu aceste 4 milioane? Pur și simplu și-au schimbat identitatea. Din punctul de vedere al științei politice există câteva modele de construcție statală. Întâi modelul statului-națiunii (*nation-state*). În acest caz, în cadrul statului majoritatea populației e unită de o singură cultură. Acest stat poate, desigur, avea ceva minorități, pe la margini, care păstrează mici „enclave”. E un model inacceptabil pentru Ucraina. Există și un alt model – când dispui de două sau mai multe grupuri cu identitate stabilă, cu coduri culturale diferite și tu trebuie să construiești un stat astfel încât toate grupurile să conviețuiască confortabil în el. Apropo, politologii care discută aceste lucruri, sugerau că soluția corectă în mod ideal pentru Ucraina ar fi fost federalizarea țării, dar aceasta e un proces periculos și complicat, pentru că Ucraina are un vecin estic foarte „interesant”, care reprezintă un pericol potențial. Acest factor se păstrează și s-a manifestat într-un mod foarte explicit în ultima vreme.

Dar ce au făcut Kravciuk și Kucima (președinții anteriori ai Ucrainei)? Conștient sau inconștient, ei au desfășurat un proces latent de ucrainizare. Cum ar veni, noi nu putem face „stat-națiune”, dar cam spre asta mergem. Acest proces latent a fost oarecum acceptat de o mare parte a populației Ucrainei de Vest – de ucrainenii vorbitori de rusă. Care se conduceau după următoarea logică: bine,

noi suntem ucraineni, dar vorbim rusa. Copiii noștri însă vor merge la școală ucraineană (și au mers!). Lăsați-ne să ne trăim restul vieții într-un mediu confortabil, iar copiii noștri vor fi adaptați la ceva diferit.

Procesul a fost grăbit de Iușcenko, care a apăsător pe accelerator în sfera politicii lingvistice și a creat o situație inconfortabilă pentru ucrainenii vorbitori de rusă – cu dublarea filmelor, cu alte măsuri de ucrainizare impusă. Iușcenko s-a apucat pe urmă și de politica istorică și cea simbolică, care a fost percepută în mod univoc de către ucrainenii vorbitori de rusă ca fiind antirusească. Când în centrul politicii memoriei stă Golodomorul și UPA...

Dar Golodomorul nu reprezintă o intrigă vicleană a poporului rus, ci e parte a unor politici staliniste, ce i-au avut ca victime pe toți cetățenii sovietici, fără excepție.

La monumentul Golodomorului din Kiev stă un placat enorm care explică ce e aia Golodomor. Acolo e scris clar că în izbele din care încă nu se evaporase mirosul de cadavru au venit migranți din est. Adică zici rușilor care trăiesc în Ucraina – băiețași, voi sunteți cei care v-ați mutat în casele noastre ucrainene, în care încă mai persista mirosul de cadavre. Și, desigur, în acest mod ajungi să dai naștere unor condiții psihologice incredibile. Vorbești despre faptul că armata UPA e o armată de eroi, și atunci celor din est, obișnuiți să celebreze 9 mai, le vine ideea că voi sărbătoriți o armată care i-a ajutat pe ocupanții hitleriști. Aceasta înseamnă că statul le spune rușilor ucraineni: „Băieți, acest stat nu e pentru voi și nu e despre voi”.

Haideți să vedem cum s-a comportat, din punct de vedere electoral, vestul Ucrainei în ultimii ani. În trei regiuni din Ucraina de Vest, partidul odios Svoboda a obținut importante victorii la alegeri. Și când a devenit clar că acest partid a reușit să impună Maidanului retorica și estetica sa, estul a perceput din nou acest mesaj ca fiind unul periculos. Și chiar dacă acolo există destui oameni care sprijină Maidanul, aceștia, cum ziceam anterior, îl susțin condiționat și ca mișcare democratică, însă fără Svoboda. Iar restul privesc Maidanul cu neîncredere și îngrijorare.

Mi se pare că neîncrederea între vestul și estul Ucrainei mai are o cauză. Estul e până azi un fel de Uniune Sovietică, o mentalitate postsovietică paternalistă, încărcată cu mitologie sovietică și comportament tradițional-arhaic. Vestul e mai mobil, mai legat de Europa Occidentală, oamenii merg încolo, acolo lucrează. Și, desigur, acolo sunt alți eroi și dușmani, o altă mitologie.

În afară de aceasta, vestul și estul au interese economice diferite și modele de supraviețuire diferite. Pentru că în est marea industrie e orientată preponderent spre piața rusească. În acest sens, asocierea cu Uniunea Europeană înseamnă o adevărată condamnare la moarte pentru multe întreprinderi din estul Ucrainei. Adică închiderea fabricilor, șomaj în masă. Iar în vestul Ucrainei oamenii nu mai au demult locuri de muncă și se descurcă alegând să emigreze. E evident că pentru ei este mult mai importantă abolirea vizelor în Europa decât faptul că vor avea sau nu relații comerciale cu Rusia.

Din câte știu, majoritatea oligarhilor vestici au în ultima vreme și interese în Occident – la unii în proporție de 50 la 50 –, și nu prea doresc să stea sub călcâiul Moscovei.

Să-l luăm ca exemplu pe Rinat Ahmetov. Ce s-a întâmplat cu holdingul său în ultima lună, în martie? Vânzările sale în Ucraina au scăzut cu 60%, pentru că el vinde în special metal pentru construcții, iar toate construcțiile s-a oprit. Vânzările în Rusia i-au scăzut cu 50%. Acum supraviețuiește pentru că își vinde producția la prețuri aproape de cele de *dumping*, oriunde poate. Și cât poate să reziste în acest fel? Pentru că mai departe urmează închiderea fabricilor. Acesta va fi un element al colapsului social care se va produce în estul Ucrainei. În acest caz nu mai e vorba de faptul că oamenii sunt speriați, că nu au încredere, că sunt înrăiți din cauza legii cu privire la limbi etc., ci e vorba de un real colaps social. Deja există cazuri masive de neplată a salariilor, concedieri, prețurile cresc. Iar oamenii rămân fără resurse, fără rezerve, mai ales că majoritatea dintre ei trăiau până acum de la salariu la salariu, salariu care acum dispare. E o situație cu adevărat tensionată.

Momentul cel mai important asupra căruia ar trebui să atragem atenția e situația de frică și neîncredere reciprocă existentă deja între diferitele grupuri sociale din estul Ucrainei. Pentru că cei care sunt împotriva Maidanului și cei care sunt pentru Maidan deja se bat unii cu alții, în est. Și sunt gata să accepte sprijin din afară sau din altă parte. Oamenii pro-Maidan îi acceptă pe băieții din Sectorul de Dreapta, iar cei care-s împotriva Maidanului acceptă și ei sprijin, știți de unde.

Încă ceva. Depresia generală, frica reciprocă și tensiunile sunt amplificate de doi factori. Primul ține de lipsa unor surse de informație credibilă. Toți actorii care participă în acest conflict poartă între ei un război informațional în stare pură. Jurnaliștii care lucrează de partea Maidanului sau împotriva lui nu sunt jurnaliști, ci propagandiști. Din acest motiv, oamenii nu au încredere în mass-media.

Un alt factor: toată lumea înțelege că Ucraina nu e subiect, ci obiect al jocului, și că de fapt deciziile sunt adoptate de oricine altcineva, dar nu de ucraineni, că acest joc implică jucători mari – Rusia, UE, SUA –, care folosesc această situație în scopuri proprii. Toată lumea așteaptă mișcări noi, însă orientate nu spre detensionare conflictului, ci din contra.

Adică fiecare așteaptă de la celălalt să facă vreo pacoste?

E vorba de o anumită logică de comportament. Să ne imaginăm: mergi pe stradă, de tine se apropie doi tipi și te întreabă dacă ai o țigară. Iar tu, ca om cu experiență, dai dintr-odată unuia din ei un pumn în față. Pe urmă se adevărește că ei chiar își doreau doar țigări. Dacă ne uităm la evenimentele din ultimele zile, vom vedea foarte clar cum funcționează aceste mecanisme. Dezinformarea are loc din toate părțile. Ministrul Avakov vorbește permanent de niște ocupări sau ceva împușcături, care de fapt nu au loc. Turcinov spune că va trimite nu doar trupe speciale, ci și armată regulată în est. Iată că Ianukovici este rău, noi nu-l iubim. Dar el a răbdat o lună întreagă aceste ocupări (ale clădirilor) și nu a trimis nici armată, nici trupe speciale în vestul Ucrainei. Turcinov ar vrea să facă asta, dacă nu azi, atunci poate mâine. Mai ales că pe 17 aprilie urmează să aibă loc negocieri la Geneva, unde vor participa toți actorii implicați în

conflict. Cred că, în mare, pe 17 aprilie vom avea un fel de moment al adevărului. Pentru că scenariul pe care-l consider cel mai realist e următorul: la această masă vor fi trei actori (din patru), care sunt interesați în detensionarea conflictului – ucrainenii înșiși (din motive ușor de înțeles), europenii și Federația Rusă (în anumite condiții).

Să fiu sincer, nu înțeleg de ce Rusia ar fi acum interesată în detensionare și nu în susținerea, să zicem, a nivelului de tensiune care există.

Pentru că Rusia se găsește acum în momentul când armata ei ar putea ajunge în est, iar asta înseamnă o nouă rundă de sancțiuni, de data asta cu efect major. Mai mult, aceste sancțiuni pot dura foarte mult. Aceasta înseamnă că, orice am gândi despre oamenii care fac politica externă rusă, ei nu-s idioți și își dau prea bine seama că în cazul sancțiunilor majore va fi dureros pentru toată lumea. Cu Europa e clar – între noi și UE există un volum de schimb de mărfuri cu o valoare de 300 miliarde de dolari.

Dar nu văd vreun motiv de detensionare la SUA. Cred că americanii au doar de câștigat dacă mențin această tensiune în Ucraina. Ei nu prea au nevoie de estul Ucrainei. Și dacă va avea loc destrămarea Ucrainei, atunci americanii obțin o situație foarte comodă când în vest apare un stat ucrainean destul de omogen din punct de vedere etnic și care, în majoritatea lui absolută, va urî Rusia. Ce va face Rusia cu estul Ucrainei pe americani nu-i interesează. Iar sancțiunile majore la adresa Rusiei nu-i afectează pe americani nicicum, întrucât cele 19 miliarde de dolari care constituie schimb de mărfuri între cele două țări nu înseamnă nimic. O situație ideală – și eu nu văd de ce Washington-ul n-ar încerca să dezvolte această situație mai departe. Pentru că toate conflictele cu Europa, toți Snowdenii, totul a fost uitat. Europa s-a aliniat ca o escadrilă în formație de luptă, ministrul german al finanțelor Wolfgang Schäuble vorbește în Congresul SUA despre faptul că *leadership*-ul american în Europa capătă din nou sens și că e nevoie din nou de consolidarea NATO. Iar asta e exact de ce au nevoie americanii. Eu cred că Putin e foarte interesat și el în detensionare, dacă sunt întrunite anumite condiții.

Chiar aş putea să încerc să le formulez. Sunt trei. Prima, probabil nu cea mai importantă – Rusia are nevoie de acordul informal al Occidentului că situația din Crimeea trebuie uitată pentru un timp. Acum ea e rusească, pe urmă mai discutăm. A doua condiție – Ucraina să nu adere la niciun Bloc. A treia condiție – o formă de decentralizare a Ucrainei, cel mai bine o federalizare, dar nu e neapărat nevoie să-i zicem astfel, oricum o anumită decentralizare a procesului de adoptare a hotărârilor în Ucraina, pentru slăbirea caracterului unitar și a dominației absolute a Kievului asupra regiunilor.

Sunt absolut de acord. Într-un sens, dacă vorbești cu orice locuitor educat din Occident și îl întrebi: „Ați înțeles că Crimeea a fost luată și nu va fi întoarsă mâine?”, el îți va răspunde: „Am înțeles”. Următoarea întrebare: „Doriți să acceptați Ucraina în NATO?”. Răspunsul: „Nu”. „Înțelegeți că estul Ucrainei va trebui să obțină anumite condiții ca să se simtă confortabil?” – „Da, înțelegem”. Avem toate premisele pentru o detensionare, în afară de una.

Poziția SUA?

Mai e una. Problema e că istoria relațiilor dintre Rusia și Occident din ultimii douăzeci ani e văzută de către oamenii din Kremlin ca o istorie a minciunii sistematice și a refuzului de a respecta înțelegerile convenite. Adică, atunci când vorbim de decentralizarea Ucrainei, de statutul său neutru în raport cu orice Bloc militar și lucruri de astea, nu e loc pentru promisiuni false de genul celei făcute anterior de către șefii NATO că „noi nu pornim spre est”, de niciun fel de înțelegere ce ar putea fi ulterior abandonată, deoarece „poporul ucrainean, iubitor de libertate, a refuzat să recunoască aceste înțelegeri” – toate acestea nu trebuie să existe și ne putem aștepta ca însuși Kremlinul să ceară o respectare foarte strictă a acordurilor. Iar americanii, cum se știe, nu prea iubesc să semneze contracte care le limitează libertatea de acțiune.

(Novaia Gazeta)

Traducere de Vitalie Sprînceană

[22 aprilie 2014]

Fracturile Ucrainei

Volodymyr Ishchenko

De la debutul protestelor din piața Maidan, cu șase luni în urmă, Ucraina s-a aflat în centrul unei crize care a dezvăluit și a adâncit toate faliile – geopolitice, istorice, lingvistice, culturale – ce traversează țara. Aceste diviziuni s-au accentuat prin împletirea dintre taberele politice adverse și ambițiile strategice ale Rusiei și ale Occidentului, cea dintâi încercând să-și păstreze controlul asupra domeniilor sale ex-sovietice, chiar în vreme ce acesta din urmă își extinde neobosit sfera de influență. Căderea lui Ianukovici, determinată de mișcările de protest prooccidentale din februarie, a stârnit un val de opoziție în estul țării, transformându-se în agitație separatistă după anexarea Crimeei de către Rusia, în luna martie. În clipa de față, armata ucraineană este implicată în ceea ce ea însăși cataloghează drept o „operațiune antiteroristă” împotriva diverselor miliții din zonele Donețk și Lugansk, compuse dintr-un amestec de localnici și luptători naționaliști ruși. Spectrul dezmembrării țării, evocat mai înainte ca un coșmar îndepărtat, face acum loc unei partajări de facto, pe măsură ce Ucraina intră în ceea ce ar putea fi stadiile incipiente ale unui război civil. Împletirea dintre escaladarea tensiunilor locale și rivalitatea marilor puteri pune importante probleme analizei și evaluării politice. În cele ce urmează, sociologul kievean Volodymyr Ishchenko vorbește despre desfășurarea crizei ucrainene și urmările sale de până acum, pe fundalul ordinii politice și economice apărute după 1991. Născut în 1982 într-o familie din inteligența tehnică sovietică, Ishchenko a atins maturitatea politică odată cu trecerea în noul secol, în corturile și adunările mișcării „Ucraina fără Kucima” din anul 2000 – una dintre precursorile mișcării Maidan din 2013. A

intrat în mediul marxist ucrainean în timp ce-și făcea studiile la Universitatea Națională „Academia Kiev-Mohyla”, unde, la finele anilor 2000, în pofida orientării prooccidentale a instituției, își făcuse apariția o restrânsă subcultură de stânga, din care făcea parte și publicația Spilne, al cărei redactor-fondator a și fost. Pe o scenă intelectuală dominată de teme naționaliste, Spilne încerca să reorienteze atenția publicului spre probleme economice, dintr-o perspectivă explicit internaționalistă și anticapitalistă. Astfel de preocupări au fost cu atât mai marginalizate cu cât presiunile actualei situații de urgență în care se află țara au început să apese asupra culturii sale politice, restrângând și mai mult spațiul rezervat gândirii critice independente. Pe măsură ce numărul victimelor sporește în est, consecințele ultime ale crizei din Ucraina rămân tulburător de incerte.

*

Încă de la prăbușirea URSS-ului, Ucraina s-a evidențiat între fostele state sovietice ca având un peisaj politic mult mai deschis și mai controversat. De ce a făcut excepție de la norma regiunii?

N-aș vrea să pretind că Ucraina e mai democratică decât celelalte state din zonă – mai curând, aș spune că e un regim autoritar mai concurențial. Sistemul politic format în Ucraina a fost de la bun început mai pluralist decât, să zicem, cele din Rusia, Kazahstan sau Belarus. Unul dintre principalele motive pentru asta a fost diversitatea culturală a țării: între est și vest existau diferențe regionale semnificative, care au fost reflectate de toate scrutinele din 1990 până acum. Indiferent cine a câștigat alegerile prezidențiale, nu a fost considerat legitim de aproape jumătate din populația țării, care și-a exprimat imediat și cât se poate de vocal opoziția față de el. De asemenea, forța identităților regionale a tins să politizeze foarte rapid chestiunile socio-economice. Țăsta a fost unul dintre motivele pentru care reformele neoliberale nu au fost realizate atât de repede ca în Rusia, spre exemplu – forțele politice care le susțineau nu au reușit să construiască același elan în promovarea lor. Diferența e vizibilă și în sistemul constituțional al Ucrainei, care e mult mai puțin prezidențial decât al celorlalte

republici ex-sovietice. E clar că momentul 1993, când Elțin și-a impus voința în fața Parlamentului, trimițând armata pe străzile Moscovei, a fost unul esențial pentru Rusia. În Ucraina nu s-a întâmplat nimic de genul acesta. Constituția din 1996, aprobată de Kucima, a conferit Președintelui mai multe puteri decât Parlamentului, dar nu la fel de multe ca în Rusia: era, mai degrabă, o republică prezidențial-parlamentară decât una pur prezidențială. Acesta a fost la rândul-i un factor extrem de important în evoluția sistemului nostru politic: spre deosebire de multe dintre celelalte state sovietice, la noi alegerile prezidențiale nu erau niște concursuri în care câștigătorul ia tot.

Cum ați caracteriza primele guverne postsovietice din Ucraina?

Niciunul dintre ele n-a fost întru totul autoritar și nu avem de-a face, indiscutabil, cu un stat dictatorial. La finele mandatului lui Kucima, administrația prezidențială trimitea posturilor TV și agențiilor de presă subiecte, recomandări pentru programele lor de știri, dar nu e clar în ce măsură acestea chiar erau asumate; nu exista o cenzură directă. Adevărata problemă pentru libertatea de exprimare era că majoritatea posturilor de radio, televiziune și a ziarelor erau în proprietate particulară. În sensul ăsta, lucrurile au funcționat mai degrabă după tipicul occidental, unde trusturile media se ghidează după agenda politică a patronilor lor. Din punct de vedere economic, s-ar putea spune că președintele Kucima și, mai apoi, Ianukovici au jucat rolul unui soi de stat protecționist pentru capitalul ucrainean. Cu ajutorul statului, personaje precum Rinat Ahmetov, Igor Kolomoiski și Victor Pinciuk au achiziționat foste platforme industriale sovietice la prețuri de nimic, făcând adevărate averi nu atât prin investiții și îmbunătățiri, ci prin vânzarea lor bucată cu bucată și transferul capitalurilor deținute în Cipru și alte paradisuri fiscale. Ani de-a rândul, Kucima și Ianukovici au reușit să facă o echilibristică extrem de abilă între opțiunea integrării în sfera economică rusească și cea europeană, neîndreptându-se nici spre Vest, nici spre Est. Ceea ce a protejat oligarhii ucraineni, nelăsându-i să fie înghițiți de concurenții lor mai puternici ruși sau europeni. Merită, de asemenea, amintit că acești oligarhi au reușit să joace un alt rol pentru sistemul politic

decât omologii lor ruși: aici, statul nu a fost capabil să-i domine și să-i excludă de la participarea politică, cum a făcut-o Putin.

De ce a fost criza economică din anii '90 mai rea în Ucraina decât în alte părți?

Unul dintre factorii cei mai importanți a fost faptul că Rusia avea resurse naturale – petrol și gaze –, iar Ucraina nu; din acest motiv, ei au reușit să-și mențină ceva mai bine decât noi standardele de viață. Ucraina avea o mulțime de uzine în sectoare de înaltă tehnologie – aviație, cibernetică, industria spațială –, care au avut mult de suferit de pe urma prăbușirii Uniunii Sovietice. Mare parte dintre fabricile constructoare de mașini și din industria tehnică au intrat în declin după ce și-au pierdut legăturile tradiționale cu fostele republici sovietice, iar cele rămase nu erau competitive cu produsele vest-europene. Anii '90 au fost o epocă de grav declin industrial pentru Ucraina. Unii, inclusiv mulți de la stânga, consideră că e încă o țară dezvoltată din punct de vedere industrial. Eu nu sunt deloc de acord, pentru că industria metalurgică, responsabilă pentru cea mai mare parte a exporturilor, deși implică și o anumită capacitate de procesare – producerea oțelului laminat din minereuri brute, spre exemplu –, nu are asociată și o mare valoare adăugată. Cu toate acestea, creșterea prețurilor bunurilor de consum din anii 2000 a însemnat că se producea o oarecare revenire economică, concentrată mai ales în estul țării și preponderent în industria metalurgică. Dar această creștere ușoară era foarte inegal distribuită, aducând cu sine o și mai mare inegalitate.

Cum ați descrie efectele Revoluției Portocalii din 2004?

A fost o schimbare de elite mai degrabă decât o revoluție: nu a creat posibilitatea unor schimbări structurale și instituționale radicale. Unul dintre motivele pentru care s-a și terminat așa de repede – în doar trei săptămâni – a fost faptul că s-a ajuns la un acord în interiorul elitei. Kucima a acceptat să cedeze și să nu-l mai sprijine pe Ianukovici, în schimbul revizuirii Constituției, prin diminuarea puterilor președintelui, astfel încât victoria lui Iușcenko să nu mai fie așa de zdrobitoare. După 2004, s-ar putea spune că s-a trecut de la

un sistem prezidențial-parlamentar la unul parlamentar-prezidențial. Sistemul electoral a fost schimbat și el, pentru a conferi mai multă putere conducerii partidelor. Înainte de 2004, jumătate din Rada era aleasă pe liste de partid, cealaltă jumătate pe colegii majoritare. După Revoluția Portocalie, sistemul s-a bazat exclusiv pe liste de partid, fără niciun mecanism de control popular asupra modului de includere pe listă. Conducerea partidelor are o imensă putere – pot exclude orice membru disident, înlocuindu-l automat cu o altă persoană de pe listă. În parte ca o consecință a tuturor acestor schimbări, Iușcenko a sfârșit prin a fi un președinte foarte slab, contrabalansat de un premier cu o puternică bază parlamentară – funcție pe care au ocupat-o, pentru o vreme, atât Timoșenko, cât și Ianukovici. Dar slăbiciunea lui Iușcenko se datora, în parte, și propriilor sale decizii: n-a făcut aproape nimic pentru economie, iar spre sfârșit s-a dedicat trup și suflet agendei naționaliste – concentrându-se asupra unor măsuri cum ar fi acordarea titlului de erou al națiunii lui Stepan Bandera sau comemorarea Holodomorului, marea foamete din 1932-1933, ca genocid etnic al comuniștilor asupra națiunii ucrainene. La finalul mandatului, își înstrăinase cu totul electoratul, reușind să obțină doar 5% la alegerile prezidențiale din 2010.

Deși n-a reușit să fure alegerile în 2004, Ianukovici a câștigat în 2010, învingând-o pe Timoșenko la balotaj. Cum i-ați caracteriza mandatul până la protestele de la sfârșitul lui 2013?

Unul dintre primele lucruri pe care le-a făcut Ianukovici a fost să crească din nou puterile președintelui, obținând o decizie din partea Curții Constituționale, care anula amendamentele din 2004, revenind la Constituția din 1996. Ceea ce înseamnă și că jumătate din membrii Radei urmau să fie aleși din nou în circumscripții majoritare, iar cealaltă jumătate pe liste de partid. Pe lângă faptul că a încercat să monopolizeze puterea politică, Ianukovici s-a străduit să concentreze puterea financiară și economică în jurul echipei sale, îndeosebi al propriei familii. Rezultatul a fost un nivel incredibil de corupție personalizată – vizibil și în luxul fostei sale reședințe de la Mejihiria. Pe plan economic, în momentul în care a preluat mandatul de președinte,

Ucraina deja fusese lovită dur de criza mondială: prețurile produselor ucrainene se prăbușiseră, îndeosebi cele ale minereurilor metalice. La finele lui 2008, valoarea grivnei scăzuse la jumătate, numeroase întreprinderi mari se închiseseră, iar șomajul crescuse; micii întreprinzători aveau și ei de suferit. În 2010, Ianukovici a introdus o serie de măsuri de austeritate, care, așa cum era de așteptat, s-au dovedit repede nepopulare. În unele cazuri – bunăoară, creșterea impozitelor pentru micii întreprinzători –, reformele chiar fuseseră cerute de FMI, dar cum jumătate din populație deja nu avea încredere în Ianukovici din motivele menționate mai sus, asupra lui a căzut întreaga vinovăție. Problema fundamentală era că standardele sociale de bază, cele care permisese până atunci supraviețuirea populației, începuseră să se deterioreze, iar el era incapabil să găsească o soluție pentru a le menține la același nivel.

Anunțul făcut de Ianukovici pe 21 noiembrie 2013, potrivit căruia avea să suspende negocierile pentru Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană a fost declicul care a declanșat protestele ce aveau să-i aducă, în cele din urmă, prăbușirea. Înainte de a analiza desfășurarea propriu-zisă a crizei, ne puteți spune care era opinia dumneavoastră despre acest acord?

Aș spune că decizia lui de-a suspenda negocierile a fost chiar una corectă. Acum, noul guvern a despărțit componentele politice de cele economice, dar în 2013 nu aveau loc astfel de discuții. Nu sunt multe ramuri ale industriei ucrainene care ar avea de câștigat de pe urma prevederilor referitoare la liberul schimb – ar însemna o concurență mai acerbă și pierderea multor locuri de muncă. Condițiile acordării creditului FMI pe care guvernul îl negocia la vremea respectivă au jucat și ele un rol: instituția internațională a pretins o creștere a prețului gazelor naturale pentru consumatorii casnici, înghețarea salariilor și tăieri bugetare semnificative, măsuri ce ar fi constituit o lovitură serioasă pentru păturile sărace din Ucraina. Nu atât pentru clasa de mijloc – definită mai ales după nivelul consumului, ea nu cuprinde mai mult de 10-15% din populație și e concentrată în marile orașe, lucrând fie pentru industriile deținute de oligarhi, fie pentru

companiile occidentale. În același timp, merită amintit că Ianukovici nu a respins din capul locului o strângere a relațiilor cu Uniunea Europeană, ci doar a suspendat semnarea acordului – cum integrarea europeană fusese una dintre politicile pe care le promovase, această întoarcere cu 180 de grade a fost cea care a mobilizat populația. Ironia era că oamenii care au ieșit în stradă în luna noiembrie protestau chiar în sprijinul politicilor inițiale ale guvernului.

Cum erau distribuite opiniile asupra Acordului în cadrul populației?

Potrivit sondajelor din noiembrie, Ucraina era împărțită destul de echilibrat în această privință – 40% erau pentru semnarea Acordului de Asociere și 40% susțineau încheierea unui acord cu Uniunea Vamală condusă de Rusia. Unii erau în favoarea amândouora – pentru ei nu era o alegere exclusivă, ori/ ori. Alții le respingeau pe amândouă. Așa că, la început, protestele nu au fost o ridicare în masă la luptă, o revoltă a întregii națiuni.

Se spune că cea dintâi demonstrație ar fi fost organizată la inițiativa ziaristului afgano-ucrainean Mustafa Nayem, ca răspuns la întoarcerea cu 180 de grade făcută de Ianukovici, și că mișcarea a căpătat amploare de-a lungul zilelor următoare. Cum ați descris această fază inițială a protestelor din piața Maidan?

La început, mișcarea cuprindea mai ales kieveni din clasa de mijloc și studenți, ale căror acțiuni erau determinate, în principal, de o ideologie europeană – un soi de „vis european” care le oferea speranța unei evadări spre o societate mai bună. Nu era conștientizată până la capăt sau bine pusă la punct, dar, pe de altă parte, ca gândire utopică, nici nu trebuia să aibă o mare legătură cu realitate ca să incite oamenii la acțiune. Avea și o puternică componentă antirusească, naționalistă. Încă de la început, protestele de pe Maidan au pus problema alegerii între Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană și Uniunea Vamală în termeni foarte pregnanți, aproape civilizaționali: e Ucraina cu Europa sau cu Rusia, se aliază cu Putin, Lukașenko și Nazarbaev, sau n-are nimic de-a face cu ei?

Primele întruniri n-au fost deloc mici ca dimensiuni: în Kiev, pe 24 noiembrie, într-o duminică, au fost aproximativ 50.000-60.000 de

oameni – una dintre cele mai mari manifestații din ultimii ani. Au izbucnit proteste și în alte orașe – Liov, Odesa, Dnipropetrovsk, dar și în est și în sud, deși erau mult mai mici decât cele din vest. În primele câteva zile, în Kiev au fost, de fapt, două mișcări distincte – un Maidan „civic” și unul „de partid” –, dar n-a trecut mult și au fuzionat. Partidele implicate erau cele care i se opuneau lui Ianukovici în Parlament: Partidul Patriei (Batkivșcina) al lui Timoșenko, UDAR, partidul lui Vitali Kliciko, și Svoboda, un partid de extremă dreaptă. Dintre ele, doar Svoboda poate fi considerată o forță cu rădăcini puternice și celule locale puternice. Partidul lui Timoșenko și UDAR sunt mai mult un fel de mașini electorale, menite să-i aducă pe anumiți oameni la putere. Sunt construite în jurul liderului lor și al echipei sale, nu al unei ideologii anume. Bunăoară, n-aș putea spune care sunt vederile politice ale lui Kliciko. Partida „civică” de pe Maidan, însă, era extrem de diferită de mișcarea *Occupy* sau de *Indignados* – avea o orientare pro-liberală și pro-naționalistă.

Ce relație aveai dumneavoastră cu această scenă a protestelor de pe Maidan?

Inițial am fost extrem de sceptic, mai ales când avea o atât de puternică orientare eurocentristă – nu puteam fi atât de necritic față de Uniunea Europeană. Unii dintre stângiștii ucraineni s-au alăturat protestelor cu afișe care spuneau că Europa înseamnă și sindicate puternice, educație de calitate, acces gratuit la servicii sanitare, egalitate. Mie toate aceste afirmații mi se păreau cel puțin suspecte – Uniunea Europeană tocmai că a distrus statele bunăstării înființate în deceniile anterioare; cât privește egalitatea, ce facem cu migranții care mor încercând să intre în spațiul Schengen? Și mie, ca și multor altora, mi se părea că o zonă de liber schimb cu Uniunea Europeană ar putea fi periculoasă pentru Ucraina. Dar în dimineața zilei de 30 noiembrie, când s-a încercat înăbușirea în forță a protestelor, caracterul acestora s-a schimbat – acum se transformaseră într-o mișcare împotriva violenței forțelor de ordine și a guvernului; deși nu s-au desprins niciodată de problema europeană, de cea naționalistă și de celelalte subiecte cu potențial de scindare pentru societatea ucraineană, ceea ce, ulterior, s-a dovedit a fi dezastruos.

Momentul a marcat în mod clar intrarea protestelor într-o a doua fază. De unde a venit ordinul de a ataca tabăra de pe Maidan în acea noapte?

Nici acum nu se știe cine anume a dat respectivul ordin. Nu sunt conștienți că a fost Ianukovici – ar fi fost de-a dreptul irațional să-o facă, atâtă vreme cât protestele erau pe cale să se stingă de la sine; în clipa în care s-au apucat să disperseze mulțimea, nu mai rămăseseră decât vreo trei-patru sute de studenți și activiști de dreapta, care stăteau peste noapte în corturile din Piața Independenței. Firește că, după aceea, Ianukovici a făcut suficient de multe greșeli încât aceasta să poată fi considerată una dintre ele. Unii au speculat că Putin e cel care ar fi insistat ca tabăra să fie distrusă, dar nici asta nu pare o explicație foarte rațională. Ce e de asemenea straniu e modul în care încercarea de împrăștiere a mulțimii a fost prezentată de principalele canale TV ucrainene, deținute de oligarhi. De regulă, reportajele sprijineau guvernul și criticau opoziția, dar a doua zi materialele difuzate de principalele canale TV dovedeau mai multă solidaritate cu protestatarii. Potrivit unor teorii ale conspirației, schimbarea i s-a datorat lui Serghei Liovocikin, șeful administrației prezidențiale. Se consideră că are legături cu oligarhul din industria metalurgică Dimitro Firtaș, unul dintre puținii oameni din burghezia națională care chiar ar putea fi interesat de o eventuală integrare europeană – ideea fiind că Liovocikin a ordonat atacul pentru a stimula o intensificare a evenimentelor.

Oricum ar fi, atacul și transmiterea lui mediatică au jucat un rol imens în mobilizarea oamenilor. Protestul care s-a desfășurat la Kiev pe 1 decembrie a fost uriaș. Bineînțeles că opoziția a exagerat cifrele, spunând că au fost aproape 2 milioane de oameni – ceea ce e imposibil, pentru că pur și simplu nu este suficient spațiu. Unele estimări mai mult sau mai puțin independente plasează numărul oamenilor veniți la aproximativ 200.000. Și totuși, e comparabil cu numărul celor ieșiți în stradă în timpul Revoluției Portocalii. Mișcarea s-a extins și din punct de vedere geografic: existau proteste de tip Maidan în aproape toate orașele, chiar dacă în vestul Ucrainei nu prea avea sens să faci asta atâtă timp cât autoritățile locale făceau parte din opoziție, așa

că n-aveai împotriva cui protesta. În primele zile ale lunii decembrie, oamenii au început să construiască baricade în centrul Kievului, iar manifestații s-au pus în mișcare și au ocupat unele clădiri guvernamentale. Extrema dreaptă a fost destul de activă în aceste ocupări – ei au condus asaltul asupra clădirii Primăriei, de pe Kreșciatik, principalul bulevard din Kiev, unde și-au stabilit și sediul. Tot ei au atacat sediul administrației prezidențiale pe 1 decembrie – în timpul căruia au avut loc confruntări violente cu forțele antiprotest, cu sute de răniți. Opoziția s-a distanțat repede de atac, susținând că e opera unor provocatori. E posibil ca violențele să fi fost instigate de agenți guvernamentali, dar înregistrările demonstrează că cea mai mare parte a atacatorilor erau membri ai Sectorului de Dreapta. Aceștia se organizaseră deja în unități de autoapărare și se antrenau în văzul tuturor, pe stradă, așa că erau pregătiți de violențe înainte ca acestea să înceapă.

Aveau grupările de extremă dreaptă active astăzi în Ucraina – Svoboda, Sectorul de Dreapta, Trident – vreo existență clandestină în timpul Uniunii Sovietice?

Nu, ele au apărut după 1991. Existau niște grupuri naționaliste în diaspora, care s-au întors în Ucraina independentă în 1991-1992, dar n-au prins. Svoboda a fost înființată în 1991 sub denumirea de Partidul Social-Național din Ucraina – o trimitere deloc subtilă la național-socialism – și împrumuta mult din moștenirea naționalismului ucrainean, încercând, în același timp, să se inspire din experiența unor mișcări de extremă dreapta europene ca Frontul Național. Sectorul de Dreapta e un fenomen recent, apărut ca o coaliție-umbrelă alcătuită din diverse grupuri de extremă dreapta. Unele dintre acestea sunt neonaziste pe față – Patriotul Ucrainean, spre exemplu, care folosește simbolul Wolfsangel, este indiscutabil rasistă: a fost implicată în niște cazuri de incendiere a unor hosteluri care cazau imigranți. Sectorul de Dreapta include și Adunarea Social-Națională și Adunarea Națională Ucraineană – Grupul Ucrainean de Auto-Apărare Națională (ANU – GUAAN). Principalul grup din componența Sectorului de Dreapta, Trident – Tryzub, în limba ucraineană – nu este neonazist, dar este cu siguranță de extremă dreapta și naționalist radical. Ar fi prea puțin

dacă i-am numi doar naționaliști-conservatori, cum o fac unii experți – printre care și Anton Șehovțov, care este destul de activ în spațiul de analiză a extremei drepte din Ucraina în limba engleză. Sectorul de Dreapta a fost înregistrat acum ca partid politic.

Au aceste grupări legături cu Biserica?

Nu, deși promovează valori creștine, n-aș spune asta – sunt împotriva drepturilor LGBT, susțin că familia tradițională e în pericol și așa mai departe. În Ucraina, Biserica Ortodoxă însăși e divizată: după obținerea independenței, s-a produs o ruptură între biserica ce ține de Patriarhia de la Kiev și cea care ține de Patriarhia de la Moscova. Din câte știu, între cele două nu există diferențe semnificativă de doctrină – e o chestiune politică, simbolică. Mai există și greco-catolicii, care țin de Biserica Unită, mai ales în regiunea Ucrainei care a aparținut Poloniei. Ca forță socială, bisericile sunt cele mai puternice în vestul Ucrainei – e vorba de zone rurale, cu tradiții patriarhale puternice, unde sentimentele naționaliste sunt profund înrădăcinate. Atât Patriarhia de la Kiev, cât și greco-catolicii erau împotriva lui Ianukovici, în vreme ce Patriarhia de la Moscova îl susținea. Dar, cu toate că preoții erau adesea prezenți la manifestații, n-aș zice că bisericile au jucat cine știe ce rol politic în mișcarea de pe Maidan.

Cum apreciați contribuția extremei drepte la Maidan – atât din punct de vedere numeric, cât și al impactului său ideologic?

Toată această discuție a fost foarte dificilă pentru susținătorii liberali ai Maidanului: pentru a câștiga sprijinul Occidentului, protestele trebuiau să fie prezentate ca fiind pașnice, democratice și așa mai departe. Acesta era mesajul scrisorii de susținere semnate de mulți intelectuali occidentali la începutul lui ianuarie.¹ Așa că exista un interes real în a prezenta rolul extremei drepte ca fiind mai redus decât era în realitate sau în a refuza pur și simplu recunoașterea existenței sale. Evident că ar fi fost de-a dreptul dement să

¹ „Sprijiniți-i pe ucraineni, căci ne pot ajuta să construim o Europă mai bună”, *Guardian*, 2 ianuarie 2014. Printre semnatari se află și Anne Applebaum, Ulrich Beck, Mark Leonard, Claus Offe, Saskia Sassen, Michael Walzer și Slavoj Žižek.

susții că străzile Kievului fuseseră invadate de câteva sute de mii de neonaziști. În realitate, doar o parte minusculă dintre manifestanții la marșuri erau de extreme dreapta. Ceea ce nu era valabil și pentru tabăra de corturi din Piața Independenței, unde, dacă te gândești la miile de oameni care stăteau acolo permanent, extremiștii nu mai erau un grup chiar atât de mic. Mai important de atât, aveau forța unei minorități organizate: aveau o ideologie clară, acționau eficient și și-au trimis propriile lor „centurii” în structurile de autoapărare. Au reușit, de asemenea, să-și facă cunoscute sloganurile, care au ajuns pe buzele tuturor: „Glorie Ucrainei”, „Slavă eroilor”, „Moarte Dușmanilor”, „Ucraina mai presus de toate” – o adaptare a celebrului *Deutschland über alles*. Înainte de EuroMaidan, acestea erau folosite doar în cadrul subculturii naționaliste, acum ajunseseră un loc comun. Probabil că toți cei care au coborât în stația centrală de metrou din Kiev, în decembrie, au asistat la o scenă de felul următor: un grup de naționaliști începe să scandeze „Slavă națiunii! Slavă Ucrainei!”, iar trecătorii aflați pe drum spre serviciu sau la școală să le răspundă „Așa e, slavă eroilor! Moarte Dușmanilor!”. Toată lumea știa cum să răspundă, ce se aștepta de la ei.

Desigur că nu toți cei care scandau „Slavă eroilor” erau simpatizanți de extremă dreaptă – nici vorbă. Cei mai mulți au ales să interpreteze sloganul altfel, nu ca o trimitere la eroii organizației Naționaliștilor Ucraineni a lui Bandera, ci ca pe una la eroii din piața Maidan. Și totuși, acesta a fost un adevărat succes pentru dreapta extremă, ceva ce nici liberalii, nici micul grup de stângiști n-au reușit să facă. De ce sloganurile astea și nu altele, mai puțin contestabile? De ce nu vreo solicitare socio-economică? Asta nu face decât să demonstreze cine era de fapt hegemonul, liderul întregului proces. Din punct de vedere numeric, da, extrema dreaptă a avut o prezență minoră, dar pe plan ideologic și politic a fost dominantă.

Ce rol au jucat inteligenția și elitele culturale în proteste?

Probabil că au fost mai importante în primele faze ale protestelor, în EuroMaidan, decât mai târziu, când protestele s-au transformat într-o adevărată mișcare de masă. Liberalii și progresiștii înclinau să

sprijine Maidanul, dar au adoptat o strategie de diminuare a rolului extremei drepte, pretinzând că acesta a fost exagerat de propaganda rusească. Au criticat Svoboda, spre exemplu, când a organizat un marș cu torțe de 1 ianuarie, de ziua lui Bandera, ceea ce a constituit o lovitură de imagine pentru mișcare. Dar n-au făcut nimic pentru a disocia Maidanul de aceste partide. Asta a fost adevărata lor greșeală: trăgând o linie de demarcație între ei și extrema dreaptă, ar fi putut propune un soi de agendă burghezo-democratică – pentru mai multe drepturi civile, scăderea abuzurilor polițienești, împotriva corupției și așa mai departe –, pe care ucrainenii din est ar fi sprijinit-o fără nicio rețineră. În locul acesteia, la suprafață a ieșit un amalgam dubios între diverse forțe politice, cu o foarte slabă articulare a problemelor sociale și economice, în care predominau discursul și ideile de dreapta. Parte din motivul pentru care mulți intelectuali nu s-au distanțat de extrema dreaptă s-ar putea să fi fost și faptul că se știau, obiectiv vorbind, ca fiind foarte slabi și au considerat că, în cazul în care s-ar disocia de Svoboda și Sectorul de Dreapta, ar fi excluși cu totul din dezbateri; această alianță era prea importantă pentru ei. În același timp, însă, acest eșec nu a permis mișcării să câștige o susținere cu adevărat națională.

Cum vă explicați faptul că materialele ideologice utilizate la construcția naționalismului ucrainean sunt toate extrem de reacționare – Pavlo Skoropadski, Simon Petliura, Stepan Bandera? Au existat tentative de a crea o variantă de naționalism alternativă, mai de stânga, bazată pe moștenirea populistă sau anarhistă a unor personaje precum Mihailo Drahomanov sau chiar Nestor Mahno?

Într-adevăr, naționalismul ucrainean are, astăzi, mai ales o coloratură de dreapta, iar accentul care se pune pe personaje de tipul celor amintite de dumneavoastră a covârșit cu totul componenta stângistă. La sfârșitul secolului al XIX-lea, însă, la apariția sa, naționalismul ucrainean era o mișcare preponderent de stânga, aproape socialistă. Prima persoană care a cerut un stat ucrainean independent a fost un marxist, Iulian Bacinski, care a scris o carte intitulată *Ucraina Irredenta* în 1895, iar la începutul secolului XX au fost mulți alți autori care

au scris dintr-o perspectivă marxistă. Dar astăzi toate încercările de reînviere a ideilor socialiste în interiorul mișcării naționaliste n-au fost decât marginale. Parte a problemei e faptul că nu-i ușor să revitalizezi aceste idei: oamenii de care vorbim scriau pentru o țară preponderent agrară – aproape 80% dintre ucrainenii erau țărani. Faptul că muncitorimea de aici nu era ucraineană a constituit, după cum bine știm, o uriașă problemă pentru bolșevici, intensificând dinamica războiului civil din 1918-1921, pentru că nu a fost doar un război de clasă, ci unul naționalist; forțele mic-burgheze pro-ucrainene au reușit să mobilizeze sentimentul naționalist împotriva unei mișcări muncitorești percepută ca fiind pro-rusă. Astăzi, Ucraina nu mai e, firește, o țară agrară, ci una industrializată și, dat fiind că aproape jumătate din populație vorbește limba ucraineană, iar cealaltă jumătate rusește, nu mai e așa de ușor să deosebești națiunea oprimată de cea asupritoare.

Apoi mai e și faptul că dreapta a lucrat la reinterpretarea unor figuri precum Mahno în cheie naționalistă – nu ca anarhist, ci ca încă un ucrainean care a luptat împotriva comunismului. Din perspectiva lor, comunismul a fost impus de ruși, iar anarhismul e văzut și el ca „antiucrainean”. În piața Maidan, extrema dreaptă a izgonit un grup de anarhiști care încercaseră să-și organizeze propria-i „centurie” în structurile de autoapărare. De asemenea, i-au atacat fizic pe stângiștii și sindicaliștii care veniseră să distribuie manifeste în sprijinul Maidanului – unul dintre vorbitorii de pe scenă i-a arătat cu degetul, spunând că sunt comuniști, iar găștile de dreapta i-au înconjurat și i-au bătut.

Au avut loc multe astfel de incidente pe parcursul protestelor?

S-a vorbit mult de atacurile asupra sinagogilor din Kiev, dar ele au fost probabil opera unor provocatori trimiși de guvern, nu a activiștilor de pe Maidan – per ansamblu, nu a existat o adevărată problemă a infracțiunilor cu motivație etnică. În structurile de autoapărare existau chiar niște centurii formate din evrei – fapt citat de sprijinitorii Maidanului pentru a demonstra că mișcarea nu era xenofobă sau antisemită. A existat și o centurie a femeilor, și o inițiativă foarte interesantă, numită „Jumătate din Maidan”, gândită de niște feministe

care au încercat să pună problema egalității de gen. Dar au avut loc și niște scene aproape medievale pe Maidan – spre exemplu, a fost adus un așa-numit „jilt al rușinii”, pe care niște presupuși hoți au fost așezați, le-a fost scris pe frunte cuvântul „hoț” și au fost supuși unei adevărate sesiuni de umilire publică. O altă latură întunecată a Maidanului au fost așa-numitele „vânători de *titușki*”. *Titușki* sunt tineri săraci, de cele mai multe ori fără un loc de muncă, pe care oficialitățile obișnuiau să-i angajeze ca provocatori și bătăuși – ca să hărțuiască și să atace manifestanții, adesea mână în mână cu poliția. În rândul unora dintre protestatarii din clasa de mijloc se făcea simțit un anume șovinism social la adresa acestor oameni. AutoMaidan a fost o parte a mișcării care întreprindea diverse acțiuni utilizând convoaie de automobile – blocau străzi, făceau zgomot în fața reședinței lui Ianukovici sau a casei lui Pșonka, procurorul-general. La un moment dat, au organizat chiar și o vânătoare de *titușki*, dând ture cu mașina împrejurul Kievului, prinzându-i și obligându-i să mărturisească în public de ce se fac vinovați. Dar cum defineau cine era și cine nu era un *titușka*? Cel mai des, alegerea se baza pe modul în care arătau, dacă purtau sau nu trening și alți identificatori sociali de acest tip.

Ar fi corect să spunem că Maidanul n-a reprezentat un pericol imediat la adresa lui Ianukovici până la mijlocul lui ianuarie?

În fiecare duminică aveau loc mitinguri în centrul Kievului și zeci de mii de oameni veneau să-i asculte pe politicieni și pe ceilalți vorbitori. Dar mișcarea începea să bată pasul pe loc: nu aveau o strategie pentru a-l da jos pe Ianukovici. În prima jumătate a lui ianuarie, începuseră să iasă din ce în ce mai puțini oameni în stradă. Oamenii voiau să vadă campania progresând, voiau acțiune. Pe 16 ianuarie, Ianukovici le-a ridicat din nou mingea la fileu, atunci când guvernul său a votat un set de zece legi represive. În Ucraina au fost numite „legile-turbo”, pentru că au trecut prin Parlament în doar o oră și ceva. Unele dintre acestea erau măsuri pe care mai încercaseră să le impună și înainte – o lege despre extremism, care limita libertatea de adunare și de exprimare, o lege privitoare la ONG-uri, ce pretindea ca organizațiile care primeau finanțare occidentală să se declare agenți

străini. Altele erau în mod limpede îndreptate împotriva unora dintre acțiunile făcute de manifestații de pe Maidan: interdicția folosirii măștilor, dar și o lege care interzicea circulația în coloane mai mari de cinci mașini, îndreptată împotriva activiștilor de la AutoMaidan. După asta, oamenii au început să ceară niște măsuri mai drastice împotriva lui Ianukovici. Dar pe 19 ianuarie, când a avut loc o mare manifestație împotriva acestor legi, partidele de opoziție nu au reușit să prezinte niciun plan convingător de acțiune. Așa se face că unul dintre liderii AutoMaidanului, Serghei Koba, a urcat pe scenă și a cerut mulțimii să mășăluiască până la Parlament pe Bulevardul Hrușevskoho, unde au și avut loc ciocniri cu forțele de ordine. În acel moment, când violențele au escaladat, mitingurile și adunările au devenit mult mai puțin importante.

S-a schimbat compoziția socială și regională a protestelor de la o fază la alta?

La sfârșitul lui ianuarie, sociologii au făcut niște studii despre asta, care au arătat că, după începerea violențelor, pe 19 ianuarie, oamenii de pe Maidan erau mult mai puțin înstăriți și mai slab educați decât în primele faze ale mișcării. Era și mai puțin probabil să fie din Kiev, ci mai degrabă din orașele din centrul și vestul Ucrainei, o zonă mult mai puțin urbanizată a țării – undeva în jurul a 40-50% trăiesc în orașe, față de peste 90% în provincia Donețk. Aceste regiuni sunt foarte sărace și au probleme extrem de grave cu șomajul – după 1991, au pierdut o mulțime de locuri de muncă în industria electronică și în cea constructoare de mașini. Mulți localnici supraviețuiesc doar din cauză că au propriile lor curți și grădini pe care să le cultive, iar cei care au un serviciu stabil sunt foarte prost plătiți. Tot din aceste regiuni provin mulți dintre migranții din marile orașe ale Ucrainei, din care mare parte pleacă ilegal în Uniunea Europeană – în Spania, Portugalia, Polonia, Italia – pentru a lucra în construcții, îngrijirea bătrânilor, ca menajere. E greu să faci o statistică exactă, dar unii estimează numărul migranților între 1 și 7 milioane. Cei proveniți din aceste regiuni sunt, bineînțeles, în favoarea integrării europene, pentru că li s-ar permite să meargă fără nicio restricție în Occident și

să lucreze acolo. În plus, au o listă de nemulțumiri sociale cât se poate de clare la adresa lui Ianukovici, și nu foarte multe motive care să-i rețină – de aceea erau pregătiți să se alăture forțelor de autoapărare ale Maidanului în lupta împotriva poliției. Sociologii au început să numească tabăra de corturi „Sih”, după taberele militare căzăcești, într-o anumită măsură, dar s-ar putea spune că mișcarea a fost una a muncitorilor deposezați.

De la jumătatea lui ianuarie încolo, protestele au părut să intre într-o a treia fază, negocierile dintre guvern și opoziție continuând chiar în timp ce pe străzi violențele se acutizau, până la înlăturarea lui Ianukovici, pe 22 februarie. Care era miza acestor discuții și ce a forțat ritmul evenimentelor?

Una dintre cerințele protestatarilor era ca cei arestați în timpul confruntărilor – era vorba de peste 200 de oameni – să fie eliberați și li se acorde o amnistie necondiționată; în timp ce guvernul insista ca manifestanții să evacueze mai întâi clădirile ocupate. În cele din urmă, s-a ajuns la un compromis cu Pșonka, procurorul general. Dar principala solicitare era abrogarea legilor votate pe 16 ianuarie, pe care, după multe negocieri, a acceptat-o și Parlamentul. Între timp, partidele de opoziție ceruseră readoptarea imediată a Constituției din 2004, pentru a conferi mai multă putere Parlamentului. Ianukovici se pare că era dispus să discute despre adoptarea unei noi Constituții, dar nu și despre o revenire la cea din 2004 – voia să înființeze o comisie constituțională, să urmeze lunga cale legală, pentru a întârzia cât mai mult lucrurile. Pe 18 februarie, când Parlamentul își planificase votul pentru schimbarea Constituției, președintele Radei – Volodimir Rîbak, de la Partidul Regiunilor – a refuzat să permită trecerea legii pe ordinea de zi. O mulțime s-a adunat în fața Parlamentului în sprijinul opoziției, în ceea ce a fost etichetat ulterior drept o „ofensivă pașnică”, dar când până și discuția despre o eventuală schimbare constituțională a fost blocată, oamenii au devenit extrem de furioși. Violențele s-au întetit din nou, iar poliția a reacționat extrem de brutal: mai mulți oameni au fost uciși de polițiștii antirevoltă înarmați.

Probabil că principalul punct de cotitură a fost cel în care lunetiștii au tras asupra manifestațiilor în centrul Kievului, în zilele de 18, 19 și 20 februarie. Cine e vinovat pentru asta?

E o întrebare importantă – cine erau acești lunetiști și cine le-a ordonat să împuște mortal? Încă nu știm. Unii susțin că există dovezi potrivit cărora lunetiștii trăgeau atât în protestatari, cât și în polițiști, ceea ce ar însemna că o a treia forță încerca să intensifice luptele. A existat și o discuție între ministrul de externe estonian și Catherine Ashton, de la Uniunea Europeană, care a ajuns în presă și din care se înțelegea că unii considerau că trăgătorii sunt controlați de opoziție. A fost un eveniment capital, care a provocat nenumărate morți: în jur de 40-50 de persoane au fost ucise doar pe 20 februarie, cele mai multe de către acești lunetiști. Pe 18 februarie s-a mai produs o evoluție importantă în vestul Ucrainei, unde manifestații au luat cu asalt sediile polițiilor, jefuindu-le și plecând cu mari cantități de armament și muniție. Asta s-a întâmplat la Liov, Ternopil, Ivano-Frankivsk și în multe alte locuri și a modificat drastic starea de fapt: dacă poliția antirevoltă era dispusă să împrăstie manifestații când aceștia erau înarmați cu pietre, bețe și cocktailuri Molotov, ea nu era dispusă să-și dea viața pentru Ianukovici. După data de 18 februarie, părțile vestice ale Ucrainei s-au aflat sub controlul protestatarilor, care au ocupat clădirile administrative, sediile polițiilor locale și ale serviciilor de securitate. În unele locuri, poliția a tras în manifestații, dar în multe altele, agenții au plecat fără să opună mare rezistență. Asta a fost unul dintre defectele regimului – se baza mai ales pe rețele de corupție și nu pe o puternică fidelitate ideologică. Un alt factor a fost cursul pe care l-a luat impunerea sancțiunilor europene – escaladarea represiunii guvernamentale a determinat cu siguranță Bruxelles-ul să acționeze mai repede. După 18 februarie, facțiunea conducătoare din Parlament a Partidului Regiunilor a început să se destrame, mulți dintre deputați alăturându-se opoziției. Asta a modificat echilibrul de forțe din Radă: acum opoziția avea o majoritate care putea vota pentru o revenire la Constituția din 2004 și putea cere demisia lui Ianukovici. Într-un anume sens, acesta a fost momentul care a marcat transferul

definitiv de putere. Și firește că împușcăturile au oțelit hotărârea celor care se aflau în stradă.

În acest punct, care era relația dintre manifestanți și partidele de opoziție?

Partidele de opoziție erau mult mai moderate decât oamenii din stradă. Au încercat să convingă Maidanul că un compromis cu Ianukovici era necesar. Spre exemplu, pe 20 și 21 februarie, liderii opoziției – Kliciko de la UDAR, Arseni Iașeniuk de la Batkivșcina, Oleg Tianibok de la Svoboda – au ajuns la un acord cu Ianukovici, intermediat de miniștrii de externe ai Franței, Germaniei și Poloniei: în decembrie urmau să aibă loc alegeri, Constituția din 2004 avea să fie readoptată în 24 de ore, iar poliția se va retrage din centrul Kievului. Ministrul de externe polonez, Radoslaw Sikorski a venit în fața Consiliului de pe Maidan, un organism dominat de politicienii opoziției și a spus: „Dacă nu acceptați acest compromis, o să muriți cu toții”. Deși Consiliul sprijinea compromisul, când l-a transmis mulțimii din piață a fost clar că nu va fi acceptat. În acel moment, unul dintre membri forțelor de autoapărare – un tânăr de 26 de ani din Liov, pe nume Volodimir Parasiuk – a urcat pe scenă și a declarat că dacă Ianukovici nu demisionează până la 10 dimineața ei o să ia cu asalt clădirile guvernamentale din Kiev. Mulțimea a izbucnit în urale. La câteva ore după asta, Ianukovici a fugit din capitală. După cum au demonstrat-o ulterior materialele video înregistrate de sistemul de securitate al reședinței sale din Mejihiria, începuse să-și strângă lucrurile încă de pe 19 februarie – ceea ce înseamnă că opoziția și miniștrii europeni încercau să convingă protestatarii să cadă la pace cu Ianukovici chiar în timp ce acesta se pregătea să fugă din Kiev.

Cum ați descrie guvernul interimar care a preluat puterea?

Nu sunt de acord cu ideea că a fost o lovitură de stat fascistă. Termenul „lovitură de stat” implică cucerirea bine organizată și înarmată a puterii, planificată undeva, la vârf, și nu asta s-a întâmplat. E adevărat că membrii grupurilor de extremă dreaptă erau majoritari în noul guvern: președintele interimar, primul ministru și alți câțiva

miniștri erau din partidul lui Timoșenko, dar Svoboda avea patru locuri în cabinet – viceprim-ministru, ministrul apărării, ministrul agriculturii, ministrul mediului – și Procuratura Generală. Mai erau și câțiva oameni care nu făcea parte din Svoboda, dar proveneau dintr-un mediu de extremă dreaptă: Serghei Kvit, ministrul educației, era un fost ofițer de rang mijlociu din Trident, deși probabil că demisionase cu mulți ani în urmă; Andrei Parubii, șeful Consiliului Național de Securitate și Apărare, era unul dintre fondatorii Partidului Social-Național și condusese aripa paramilitară a acestuia, Patrioții Ucrainei, înainte de-a se înscrie în Batkivșcina. Fusesse, de asemenea, unul dintre comandanții detașamentelor de autoapărare de pe Maidan. Mai este și Tatiana Ciornovol, o ziaristă răpită în luna decembrie de pe Maidan de către autorități și bătută cu bestialitate – fusesse secretară de presă a partidului extremist ANU-GUAAN, iar în martie, a devenit șefa Comitetului Național Anti-Corupție. Cu toate acestea, guvernul poate fi caracterizat mai curând ca neoliberal decât ca unul de extremă dreaptă. Programul său economic era, în esență, un set de măsuri de austeritate: au acceptat toate condițiile de creditare impuse de FMI – au crescut tarifele la utilitățile publice, au înghețat salariile și au tăiat o întreagă serie de beneficii. Era un program care punea întreaga povară a crizei economice pe umerii săracilor.

Din acest punct de vedere, anexarea Crimeei de către Rusia a avut loc într-un moment cum nu se poate mai oportun pentru noul guvern, pentru că i-a conferit o anume legitimitate națională, împingând problemele sociale pe plan secund și unind oamenii împotriva intervenției străine. Unii au început să se ofere voluntari pentru armată și proaspăt înființata Gardă Națională și au avut loc mitinguri uriașe în sprijinul păstrării suveranității și integrității teritoriale a țării. În același timp, Ucraina a început să se polarizeze. Chiar dacă fuseseră orchestrate mai ales de Ianukovici și de Partidul Regiunilor, în est – la Harkov, Donețk, Lugansk, Dnipropetrovsk – avuseseră loc mitinguri „anti-Maidan” încă de la sfârșitul lui 2013. După răsturnarea lui Ianukovici, mobilizările din est au devenit mai descentralizate, au crescut în intensitate și au căpătat un caracter mai popular – îndeosebi

după intervenția rusească în Crimeea. Au început să se facă auzite nenumărate voci de opoziție față de noul guvern și cereri de slăbire a autorității centrale și transferare a puterii către regiuni.

Crimeea pare să fi fost un caz aparte între regiunile vorbitoare de limbă rusă ale Ucrainei, chiar și înainte de anexare.

Era o provincie problematică. Între 1992 și 1995, peninsula avu-
sesse propria sa Constituție, care statua limpede că e o republică
autonomă ce delegă unele puteri Ucrainei; Kucima a abrogat-o și a
condus direct Crimeea timp de câteva luni, până la adoptarea unei
noi Constituții. La referendumul din martie 2014, în afară de posi-
bilitatea alăturării Crimeei la Federația Rusă mai exista și opțiunea
de a rămâne în cadrul Ucrainei, dar a reveni la Constituția din 1992.

*Faptul că Hrușciov a transferat peninsula de sub controlul rusesc
sub cel ucrainean destul de recent trebuie să fi contat și el, mai
ales pentru opinia publică rusă, nu?*

Asta este una dintre explicațiile ideologice propuse frecvent, da.
Dar și alte părți ale Ucrainei i-au fost alipite nu cu mult înainte: bu-
căți din nord-vest au aparținut Poloniei până în 1939, unele zone din
sud-vest au fost ale României până în 1940, Transcarpatia a aparținut
Cehoslovaciei înainte de al Doilea Război Mondial, apoi a fost ocupată
de Ungaria și încorporată Ucrainei abia în 1945. Iar dacă intri în aceste
dezbateri istorice, atunci firește că tătarii din Crimeea fuseseră acolo
cu mult înaintea altora, ca și multe alte popoare. Acum nu mai consti-
tuie decât vreo 12% din populație, dar s-au opus vehement anexării
de către Rusia și au boicotat în masă referendumul din luna martie.

Care credeți că au fost motivele Rusiei pentru anexare?

A fost vorba fie de temeri interne, legate de prevenirea unei revo-
luții în Rusia, fie de dorința de a transmite un avertisment Kievului și
Occidentului. Din punct de vedere economic, pentru Rusia încorpo-
rarea Crimeei nu prea are sens. E una dintre cele mai sărace regiuni
ale Ucrainei, totalmente dependentă de subvențiile Kievului; de fapt,
ar fi benefic pentru Ucraina să nu mai fie nevoită să-i plătească

cheltuielile. Există ceva activitate economică în industria navală, îndeosebi în preajma Sevastopolului, dar mare parte din industriile peninsulei s-au prăbușit în anii '90, iar turismul n-a devenit deosebit de profitabil – pentru că e mai ieftin pentru turiștii ruși să meargă în vacanță în Turcia sau în Egipt. Toată coasta de sud, cu climatul său subtropical unic, a fost împărțit în terenuri și proprietăți private, nu amenajat pentru turism. Agricultură nu e nici ea într-o formă foarte bună. Ar fi nevoie de investiții serioase pentru a menține economia Crimeei pe linia de plutire – o grămadă de investiții pentru un câștig infim. Situația demografică este la răndu-i dezastruoasă: în jur de 20-25% din populație este activă din punct de vedere economic, dar restul sunt școlari și pensionari. Infrastructura peninsulei este foarte bine conectată cu cea a Ucrainei – și asta ar fi putut unul dintre motivele pentru care Hrușciiov a transferat controlul asupra ei Ucrainei. Apa pentru irigațiile crimeene vine tocmai din provincia ucraineană Kerson și n-ai cum să aduci provizii și alimente pe uscat fără să treci prin Ucraina. Pe scurt, a fost limpede, încă de la început, că va fi o imensă povară pentru ruși. Posibilele beneficii de pe urma exploatării gazelor din Marea Neagră, o eventuală scurtare a rutei conductei South Stream prin Crimeea, dar și preocupările militare, legate de baza navală de la Sevastopol și intrarea Ucrainei în NATO nu au fost, în opinia mea, principalele motive ale anexării Crimeei, ci doar câștiguri colaterale. Principalul motiv a fost dorința de a crește sprijinul pentru Putin printr-un „mic război victorios”.

După anexarea Crimeei, focarul tensiunilor s-a mutat în provinciile Donețk și Lugansk, unde grupurile separatiste formate în luna martie au început să captureze clădiri ale administrației locale. Ce deosebește aceste două regiuni de alte zone majoritar rusofone din estul și sudul Ucrainei?

Nu știu cât de departe în timp vreți să mergem, dar până în secolul al XVIII-lea această zonă era cunoscută ca *dikoe pole*, „câmpia sălbatică” a stepei, stăpânită de nomazi – cei mai aproape de noi fiind chiar tătarii crimeeni. Țăranii ruși și ucraineni au început să colonizeze stepa, apoi guvernul imperial s-a implicat și el, invitând germani, sârbi

și evrei să se instaleze în zonă. Dar când s-au descoperit zăcămintele de cărbune și mai ales când au fost construite căile ferate, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a devenit o regiune industrială vitală. La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea, muncitori din diverse zone ale Imperiului Rus au venit să lucreze în minele din Donbass și, odată cu acțiunile de industrializare ale lui Stalin, forța de muncă a crescut exponențial. De atunci, a fost cea mai industrializată regiune a Ucrainei și cea mai urbanizată. Este și cea mai populată zonă, cu peste șase milioane de locuitori, reprezentând 13% din populația țării. În Donețk și Lugansk, economia se bazează mai ales pe vechile întreprinderi sovietice: mine de cărbune și uzine metalurgice. Se poate spune că oligarhii aproape că au furat aceste întreprinderi de la stat, în perioada privatizărilor banditești din anii '90. Ele sunt în continuare adevărați mamuți industriali – grupul lui Ahmetov, spre exemplu, Systems Capital Management, are aproximativ 300.000 de angajați. Majoritatea acestor uzine își vând produsele în Rusia – așa că, lăsând la o parte alte considerente, acesta e unul dintre principalele motive pentru care n-ar vrea să intre într-un conflict serios cu Rusia. Pur și simplu se tem pentru locurile lor de muncă. Structural vorbind, nu atât de diferite de motivele pentru care locuitorii din vestul Ucrainei sprijină integrarea europeană – Acordul de Asociere a fost văzut ca o modalitate de a le aduce mai multă siguranță celor care lucrează ilegal în Uniunea Europeană și rudelor lor de aici.

Legătura cu Rusia este, probabil, unul dintre motivele pentru care și mobilizările pro-ruse au fost mai puternice în aceste zone decât, să zicem, în Dnipropetrovsk sau în Odesa, unde economia locală are mult mai puține conexiuni cu Rusia. Harkov este un caz interesant – deși a fost prima capitală a Ucrainei sovietice, aici n-au avut loc atâtea agitații separatiste. În parte, asta se datorează și modului în care guvernul de la Kiev a tratat situația: după ce mișcarea „anti-Maidan” a început să înalțe baricade și să captureze clădiri guvernamentale în orașele din est, l-au trimis pe ministrul de interne, Arsen Avakov la Harkov, pe secretarul de stat pentru Siguranța Națională, domnul Parubi, la Lugansk, și pe prim viceprim-ministrul Vitali Iarema la Donețk. Doar

la Harkov au reușit să împiedice mobilizările separatiste ulterioare, și bănuiesc că au făcut-o purtând niște negocieri mai eficiente. La fel de adevărat este și că, la Dnipropetrovsk, Kolomoiski a părut să țină destul de bine situația în mână, după ce fusese numit guvernator de guvernul central de la Kiev. A reușit să pună pe picioare și să întrețină batalioane pro-guvernamentale și pare să fi câștigat încrederea populației locale.

Revolta din est a avut și rădăcini culturale și ideologice?

O altă particularitate a Donbassului este că, de-a lungul timpului, identitatea etnică a locuitorilor săi a fost mult mai slabă decât identitatea lor profesională și regională. Aici a existat întotdeauna un amestec de naționalități, dar n-a fost considerat niciodată important. Localnicii s-au considerat, înainte de orice, oameni din Donbass sau mineri. În vestul Ucrainei, lucrurile stau exact pe dos: identitatea națională este mult mai importantă. Asta explică, în parte, de ce locuitorii Donbassului au respins naționalismul ucrainean, care le părea complet străin. Toleranța Maidanului pentru venerația grupurilor de extremă dreaptă față de Bandera a fost și ea un factor mobilizator pentru populațiile estice. Firește că propaganda rusească a prezentat întreaga mișcare ca fiind alcătuită din *banderovți*, ceea ce era o exagerare crasă. Mai ales pentru vârstnici, însă, victoria asupra naziștilor a fost un element crucial în construcția unui fel de identitate națională sovietică, nici rusească, nici ucraineană, iar prezența atâtor steaguri roșu cu negru și a portretelor cu Bandera pe Maidan a fost un factor puternic în respingerea noului guvern.

Limba pare să fi fost un alt element de discordie. Care este statutul limbii ruse în Ucraina, la nivel oficial și neoficial?

Din punct de vedere formal, limba ucraineană are întâietate: este singura limbă de stat. Dar situația formală diferă de cea reală, din moment ce aproximativ jumătate din populație utilizează limba rusă și aproape toată lumea le înțelege și le poate citi pe amândouă. Istoric vorbind, Kievul era predominant rusofon, ca majoritatea orașelor și târgurilor, în vreme ce în zonele rurale predomina limba

ucraineană – deși asta se datorează, în parte, și politicilor de rusificare ale Imperiului Țarist și, mai apoi, Sovietic, întrerupte de o scurtă perioadă de ucrainizare în anii '20. Astăzi, ucraineana este mai puternică în zona administrativă, dar rusa predomină pe piață: majoritatea cărților, revistelor și ziarelor, spre exemplu, sunt în rusă. Până de curând, filmele străine erau subtitrate mai ales în rusă. Pentru naționaliști, dezvoltarea unei culturi de limbă ucraineană necesită eliminarea rusei. Însă mie mi se pare că există și alte soluții: de ce n-am putea să acordăm un sprijin de stat mai substanțial culturii în limba ucraineană, cum ar fi niște subvenții pentru editarea de cărți în ucraineană, sau finanțarea școlilor, artiștilor, scriitorilor, teatrelor și regizorilor ucraineni? Dar evident că asta ar necesita cheltuieli și investiții de stat, ceea ce ar contraveni politicilor neoliberale. Așa că nu le-a mai rămas altceva de făcut decât să mobilizeze sentimentele naționaliste.

În 2012, în pofida unei opoziții puternice din partea naționaliștilor, Rada a votat o lege ce prevedea ca, în toate zonele în care se dovedește că o minoritate constituie 10% din populație, limba respectivei minorități să poată căpăta statutul de limbă regională. Asta nu era o contestare a statutului de limbă oficială a ucrainenei și nici nu se referea doar la ruși – în Ucraina există o minoritate bulgară, una românească, ungurească, tătară, care au toate dreptul la limba lor. Dar Partidul Regiunilor s-a folosit de ea pentru a mobiliza electoratul pro-rus, abătând atenția de la problemele sociale și economice înspre un soi de război cultural cu vestul Ucrainei. Naționaliștii erau aproape în al nouălea cer – astea erau subiectele lor, luptau pentru limba lor mamă. În prima zi de lucru după căderea lui Ianukovici, noul parlament a abrogat legea referitoare la limbile regionale. Asta a fost o mișcare cu adevărat incendiară – locuitorii din estul Ucrainei s-au simțit un fel de cetățeni de rangul doi în această chestiune. La sfârșitul lui februarie, confruntat cu mobilizările antiguvernamentale din est, președintele interimar Tucinov a anulat decizia de abrogare a legii. Într-un fel, asta stabilește niște limite pentru viitoarele politici culturale naționaliste.

Care considerați că sunt adevăratele dimensiuni și care este importanța implicării rusești în revoltele antiguvernamentale din est?

Cetățeni ruși au fost cu siguranță implicați în protestele anti-Maidan – spre exemplu, la începutul lui martie, la Harkov, un bărbat din Moscova a încercat să implanteze un steag rusesc pe acoperișul administrației regionale – dar nu se poate spune în ce măsură erau controlați din afară. În primul rând, manifestanții erau extrem de diverși: unii cereau o separare de Ucraina sau o unire cu Rusia, dar mulți alții ar fi fost mulțumiți cu organizarea unui referendum în legătură cu autodeterminarea regională și cu o federalizare a țării. Și se temeau și de Sectorul de Dreapta, de oamenii care veneau în orașele lor și dărau statuile lui Lenin, ceea ce se întâmplase în multe locuri din Ucraina. A fost vorba de mobilizări destul de mari – în Donețk, la începutul lui martie, zeci de mii de oameni au ieșit în stradă.

Punctul de cotitură s-a produs la începutul lui aprilie, odată cu sosirea voluntarilor ruși, foarte bine echipați, care au pus la cale ocuparea armată a Slovianskului. Mulți dintre ei sunt naționaliști ruși de extremă dreapta, cu vederi foarte conservatoare, ale căror ambiții merg mult mai departe decât Donbassul – pentru ei, Kievul este mama tuturor orașelor rusești și ar vrea să anexeze o bucată mult mai mare din Ucraina, nu doar estul. Acești oameni au avut o influență reală asupra coloraturii ideologice a Republicii Populare Donețk, autoproclamată la începutul lui aprilie. Spre exemplu, Biserica Ortodoxă subordonată Patriarhiei de la Moscova a fost declarată Biserică de stat a Republicii Populare Donețk, care a interzis avorturile prin Constituție, susținând că apărarea drepturilor omului începe încă de la concepție. Admirația separatiștilor pentru trecutul sovietic se baza în principal pe idealul imperial al unei mari națiuni, care poate concura cu superputerea americană; orice elemente socialiste ale acestei moșteniri fuseseră estompate. Unii stângiști și-au exprimat aprecierea pentru Republica Populară, întrucât susținea naționalizarea. Dar Constituția sa nu acorda nicio prioritate proprietății de stat, ba chiar o favoriza pe cea privată. Ideea naționalizării fabricilor lui Ahmetov a apărut pentru că poziția sa a rămas destul de multă vreme ambiguă, până când, la mijlocul lui

mai, s-a declarat a fi împotriva separatiștilor, încercând – fără mare succes – să-și mobilizeze muncitorii împotriva lor. La sfârșitul lui mai, exact cum i se întâmplase și lui Ianukovici, o mulțime s-a înfățișat la reședința lui Ahmetov cerând să vorbească cu el. Dar reprezentanții Republicii Populare au încercat să-i calmeze, spunându-le că știu ce simt, dar nu e momentul potrivit pentru asta. E clar că acești oameni nu sunt socialiști, ci niște populiști naționaliști.

În ce măsură a fost prezența acestor voluntari o inițiativă a administrației Putin?

Nici mie nu-mi este clar care este gradul de implicare al statului rus. Propaganda ucraineană insistă că întreaga mișcare este condusă de la Moscova, dar asta e o proastă interpretare a situației. Firește că unii voluntari ruși ar putea fi agenți, dar majoritatea probabil că sunt doar asta, niște voluntari – există mulți ruși dispuși să lupte în Ucraina în sprijinul cauzei naționaliste ruse. Locuitorii din celelalte zone ale Ucrainei tind să vadă rebeliunea din est ca pe o intervenție rusească, sau ca pe o „acțiune teroristă”, în aceeași linie cu declarația guvernului de la jumătatea lui aprilie, în care anunța că demarează o „operațiune antiteroristă”. Dar în Donbass, potrivit unui sondaj realizat în mai, 56% din populație o consideră o revoltă populară. Pentru ei, în ciuda participării unor voluntari ruși, e o mișcare cu rădăcini locale, care se bucură de sprijinul locuitorilor. Oricum ar fi, nu cred că prezența acestora schimbă cu mult natura conflictului. Zeci de mii de voluntari din toate țările au luptat în Războiul Civil Spaniol, iar Germania și Italia au trimis trupe regulate, fără ca asta să schimbe faptul că războiul era unul civil, între republicani și franchiști. Dacă te uiți cine sunt luptătorii separatiști uciși de forțele guvernamentale ucrainene, mulți sunt ruși, dar ucrainenii sunt într-o proporție covârșitoare. Acesta este cu adevărat un război civil.

În ajunul referendumurilor separatiste din Donețk și Lugansk, de la mijlocul lui mai, părea că Putin ia cu adevărat în considerare o intervenție în estul Ucrainei – și firește că separatiștii sperau că Donbassul va urma Crimeea, alăturându-se Federației Ruse. Cât de probabil era un astfel de scenariu?

Nu sunt convins că ar fi avut vreodată de gând să invadeze estul Ucrainei. Regimentele rusești concentrate la graniță fuseseră probabil plasate acolo pentru a descuraja o tentativă ucraineană de recucerire militară a Crimeei, dar și pentru a pune în continuare presiune pe Kiev și a destabiliza situația. Ceea ce-i trebuie lui Putin de fapt este un guvern loial la Kiev, sau măcar unul care să nu intre în NATO și să facă vreo mișcare antirusească. N-are niciun interes să integreze Donbassul în Rusia – întâi de toate, pentru că aceste zone sunt dependente de stat, care le subvenționează industria minieră, apoi, pentru că acum există numeroase grupuri armate acolo, iar populația s-a mobilizat și are mari așteptări de la statul rus. Oamenii obișnuiau să vorbească adesea despre exportarea revoluției, dar în cazul de față există un real pericol ca ea să fie importată. Putin se află într-o poziție delicată și pe plan intern: rușii se așteaptă să intervină, așa că acum e supus presiunilor și din partea opiniei publice. Din afară, pare că-și joacă mâna destul de inegal, de inconsistent, dar asta nu face decât să reflecte complexitatea poziției în care se află.

La finele lui mai, în Donețk, părea să se fi produs o schimbare, pentru că tentativele grupărilor înarmate rusești de a prelua controlul guvernului rebel erau din ce în ce mai evidente. Să fi fost aceasta o încercare clandestină a lui Putin de a prelua controlul situației?

Nu cred că acești oameni sunt controlați de Putin. El controlează unitățile armatei rusești de lângă graniță, dintre care multe s-au retras acum. Dar separatiștii continuă să lupte în Sloviansk, Donețk, Krasnii Liman și alte zone, și nu par că intenționează să se predea prea curând.

Pe 25 mai, în toiul „operațiunii antiteroriste”, în Ucraina s-au ținut alegeri prezidențiale, care au fost câștigate de Petro Poroșenko. Povestiți-ne mai întâi câteva ceva despre Poroșenko.

E un miliardar aflat, potrivit topului *Forbes*, pe locul șase între cei mai bogați oameni din Ucraina. E proprietarul firmei de dulciuri Roșen, de unde-i vine și porecla, „Regele Ciocolatei”, dar mai deține acțiuni și în alte afaceri, cum ar fi postul TV Canal 5. Din punct de vedere politic, el este un oportunist: inițial, la finele anilor '90, a fost

în partidul pro-Kucima, apoi a fost unul dintre fondatorii Partidului Regiunilor. După aceea și-a înființat propria-i organizație, Partidul Solidarității, care l-a susținut pe Iușcenko în 2004 – de fapt, el a fost unul dintre personajele de frunte ale Revoluției Portocalii. Mai apoi a condus Banca Națională, a fost ministru de externe, ajungând în guvernul lui Ianukovici ca șef al Ministerului Comerțului. Dar poate că principala cauză a popularității sale de astăzi este că a sprijinit Maidanul, fiind unul dintre politicienii care a apărut cel mai des pe estrada din Piața Independenței.

Rezultatele oficiale par să arate o victorie clară – Poroșenko a câștigat încă din primul tur, cu 55% din voturi, în vreme ce Timoșenko, cel mai apropiat rival al său, de-abia dacă a obținut 13%. Probabil, însă, că în spatele acestui peisaj al unanimității, variațiile regionale sunt destul de mari.

Da, au existat importante diferențe geografice. Dar primul lucru care te izbește este participarea la vot – a fost cea mai scăzută dintre toate alegerile prezidențiale de la independență încoace. Cifra oficială a fost de 60%, dar ea s-a bazat doar pe circumscripțiile în care au fost organizate alegeri. În majoritatea circumscripțiilor din Donețk și Lugansk nu s-a votat, așa că acestea au fost pur și simplu scoase din calcul. Repet, acestea sunt unele dintre cele mai populate regiuni ale țării. Dacă la cifra totală adăugăm locuitorii care nu au votat aici, prezența la vot ar fi fost, probabil, cu puțin peste 50%. Bineînțeles că au existat motive obiective pentru care esticii nu au putut ajunge la urne: au existat rapoarte potrivit cărora grupuri înarmate încearcă să împiedice alegerile și o parte din personalul secțiilor de votare a fost amenințată. Dar dimensiunile acestor incidente n-ar trebui exagerate. Un sondaj realizat în Donețk și Lugansk, chiar în ziua alegerilor, de Institutul Internațional de Sociologie din Kiev, arată că două treimi dintre subiecți nu aveau de gând să se ducă la vot și că, din aceste două treimi, aproximativ 50% au declarat că opțiunea lor e motivată politic și nu are nicio legătură cu intimidările: nu considerau că alegerile sunt corecte, din punctul lor de vedere Donbassul nu mai făcea parte din Ucraina și nu aveau nicio încredere în candidați. Așa că au

existat dovezi clare ale unei boicotări în masă a alegerilor, de aici și participarea extrem de scăzută, chiar și în zonele în care scrutinul s-a putut desfășura. Prezența a fost scăzută și în alte părți din sud-est – la Harkov și Odesa, spre exemplu, ea a fost sub 50%, cu 20% mai puțin decât la alegerile precedente din 2010. În vestul Ucrainei și în Galiția, prezența a fost masivă, iar scorul obținut de Poroșenko a fost și el mare. Dar în majoritatea țării, chiar și în Kiev, au votat mai puțini oameni decât cu patru ani în urmă.

Iar asta înseamnă că Poroșenko nu este acel lider unificator al națiunii, așa cum speraseră unii – asta a și fost ideea care a determinat o desfășurare cât mai precipitată a alegerilor, care să producă un președinte legitim, capabil să stabilizeze situația. Poroșenko este președintele vestului și al centrului Ucrainei, dar nu neapărat și al zonelor estice și sudice. O undă de scepticism se face simțită chiar și în rândurile celor care l-au votat. Un banc care circula chiar în ziua alegerilor spunea că ucrainenii sunt singurul popor din lume care aleg un președinte cu majoritate absolută într-o zi, iar în următoarea zi se alătură opoziției. În țară există și un curent de opinie antioligarhic – în presă au început să circule imagini în care chipul lui Ianukovici se suprapune celui al lui Poroșenko, ca pentru a spune că am înlocuit un oligarh cu falca lată cu un altul asemănător. Chiar să fi fost asta o victorie pentru Maidan?

Candidații la președinție din partea Svoboda și a Sectorului de Dreapta au obținut scoruri minime, de aproximativ 1%, în vreme ce un alt candidat de extremă dreapta, Oleg Liaško, a ajuns pe locul trei, cu 8% din voturi. Cum vă explicați aceste performanțe slabe și ce înseamnă ele?

Nu putem extrapola sprijinul pentru partid ghidându-ne doar după numărul de voturi obținut la alegerile prezidențiale, mai ales când atât de mulți oameni au votat pentru Poroșenko doar ca să isprăvească cu alegerile încă din primul tur. Tianibok o fi obținut el doar 1%, dar Svoboda e în creștere în sondaje – în martie aveau 5%, iar în mai ajunseseră la 7%. E-adevărat că Liaško a furat o parte din electoratul lui Tianibok și al lui Iaroș, dar, deși e limpede că a cooperat

cu neonaziștii din Adunarea Social-Națională, care au o ideologie rasială și vorbesc de ierarhia raselor și așa mai departe, nu e la fel de clar că întreaga lui susținere a venit dinspre extrema dreaptă. Prin urmare, ar fi greșit să susținem, doar pe baza rezultatelor alegerilor prezidențiale, că extrema dreaptă ucraineană nu e semnificativă.

Cât de deschis își manifestă oamenii sprijinul pentru extrema dreaptă în Ucraina? În Marea Britanie, spre exemplu, votanții de extremă dreaptă tind să nu-și recunoască preferințele politice în public, în vreme ce, în Franța, baza socială a Frontului Național este mult mai ușor identificabilă.

Cred că în Ucraina curentul politic majoritar este mult mai la dreapta decât în Franța sau în Marea Britanie, și anumite subiecte care sunt problematice pentru liberalii de centru sau chiar pentru conservatorii moderați de acolo – naționalismul, rasa, imigrația – nu sunt mai deloc contestate aici. Faptul că unele țări europene au avut partide de extremă dreapta la guvernare este considerat de extremiștii de la noi un soi de legitimare – chiar dacă acest lucru a avut consecințe de pe urma cărora ucrainenii înșiși au avut de suferit, cum ar fi restricțiile privitoare la imigrarea în Uniunea Europeană etc. De fapt, eu consider că orientarea spre dreapta a *mainstream*-ului politic din Ucraina este mult mai periculoasă decât sunt susținătorii partidelor de extremă dreapta, oricare ar fi numărul lor. Unul dintre aspectele tulburătoare este din ce în ce mai largă răspândire a unui discurs dezumanizant față de mișcarea din estul Ucrainei. Cei din est au adoptat ca simbol ordinul portocaliu cu negru al Sfântului Gheorghe, ce comemorează victoria asupra naziștilor în ceea ce sovieticii numeau Marele Război pentru Apărarea Patriei. Drept răspuns, extrema dreaptă a început să-i numească pe estici „gândaci de colorado”, după dungile portocalii și negre, iar acum metafora a fost adoptată în limbajul comun. După masacrul de la Odesa, de pe 2 mai, când treizeci de oameni au fost arși de vii în clădirea Sindicatelor, unii naționaliști ucraineni erau de-a dreptul triumfători. Acest tip de discurs politic al urii este extrem de periculos și e primul lucru care trebuie combătut.

Ce credeți că va face Poroșenko în timpul mandatului?

Ar putea organiza alegeri anticipate pentru a-și consolida baza parlamentară. Sondajele arată că Partidul Solidarității, pe care îl conduce, ar obține în jur de 20%, ceea ce l-ar transforma într-una dintre cele mai mari facțiuni. Ca atare, chiar și fără să schimbe Constituția, ar putea obține mai multă putere decât are în prezent. În ceea ce privește politica externă, a declarat că va menține o direcție pro-europeană, deși, e evident că șansele intrării în Uniune sunt extrem de scăzute. Adevărata întrebare este ce va face în privința aderării la NATO – chiar și după intervenția rusească, intrarea în Alianța Nord-Atlantică nu se bucură de sprijinul majorității cetățenilor. A crescut, cu certitudine, de la vreo 20%, la 40%, dar opinia publică nu-i este favorabilă nici măcar acum, când este confruntată cu o amenințare externă cât se poate de reală. Elita, evident că e în favoarea ei.

Care au fost efectele „operațiunii antiteroriste”, atât asupra opiniei publice din țară, cât și pe teren, în est?

Deocamdată, eu nu am încredere în știrile prezentate în media, nici în cea ucraineană, nici în cea rusească – sunt atâtea zvonuri și vești false, iar descrierea evenimentelor e complet polarizată. Oficialii ucraineni, purtătorii de cuvânt ai armatei și televiziunile minimizează numărul victimelor de propria parte, exagerându-le pe cele suferite de partea adversă. E un război al informației. În ceea ce privește luptele în sine, de regulă armata e trimisă să apere un perimetru dat, dar cea mai mare parte a luptelor e purtată de unitățile de operațiuni speciale și de batalioanele de voluntari aflate, oficial, în subordinea Ministerului de Interne. Iar faptul că nu vor să trimită militari în termen în zonele de război spune multe – se tem că armata nu va lupta pentru ei. Una dintre brigăzile de voluntari este batalionul de pe Nipru al lui Kolomoiski, iar celelalte nu sunt decât niște miliții private ale unor oligarhi. Mai există și batalionul Azov, în rândurile căruia sunt mulți militanți ai extremei drepte – au circulat și poze cu soldații aliniați ca la paradă, cu steagul galben, având în mijloc simbolul Wolfsangel, fluturându-le pe deasupra capetelor. Se pare că

Între ei se zice că merg să lupte pe frontul de est, cum au făcut nemții în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. E un adevărat cadou propagandistic făcut rușilor. Și nu va face altceva decât să întărească sprijinul pentru separatiștii din Donețk.

Pentru moment, „operațiunea antiteroristă” bate pasul pe loc. Guvernul de la Kiev a anunțat de zeci de ori că operațiunea este în ultimele sale faze, dar ea a continuat. N-au nicio șansă să obțină reușite militare fără a produce numeroase victime în rândul populației civile. E o alegere cât se poate de simplă: fie faci vărsare de sânge, cu milioane de refugiați și numeroase orașe distruse – iar asta chiar dacă nu se mai implică și alte părți, ca Rusia sau NATO –, fie negociezi. Kievul spune că nu va negocia cu teroriști, dar în absența oricăror altor forțe reprezentative, acești „teroriști” devin un fel de autorități legitime. Dacă vrei pace, trebuie să vorbești cu ei. O atitudine clară în favoarea unei soluții negociate și împotriva acestui război civil este poziția cea mai principială pe care o avem acum la dispoziție.

(New Left Review)

Traducere de Alexandru Macovei

[mai 2014]

Viziunea lui Putin asupra lumii

Gleb Pavlovski

Interviul de mai jos, realizat în ianuarie 2012 de Tom Parfitt, pe atunci corespondent la Moscova pentru The Guardian, n-a mai fost publicat niciodată. Este un document remarcabil – de departe cea mai revelatoare relatare apărută până acum despre viziunea lui Putin asupra conducerii și originile acesteia. De la sfârșitul lui 1999 până în 2011, Pavlovski a fost unul dintre consilierii-cheie ai lui Putin în gestionarea opiniei rușilor – unul dintre cei doi „tehnologi politici” de frunte, alături de Vladislav Surkov, deși profilurile celor doi nici că puteau fi mai deosebite. În vreme ce Surkov, pe jumătate cecen și născut în 1964, este un produs pur al postcomunismului, care s-a ridicat din rândurile bancherilor și oamenilor de afaceri, ajungând la Kremlin ca ideolog postmodern și romancier de ocazie, Pavlovski – năcut la Odesa cu peste un deceniu mai devreme, în 1951 – a fost un student dizident la finele anilor '60, acuzat de „anarhism și extremism de stânga”. Arestat la începutul anilor '80 pentru rolul jucat în publicarea unui ziar clandestin, a colaborat cu autoritățile, ajungând nu la pușcărie, ci în exil. Sub Gorbaciov, Pavlovski s-a reîntors la Moscova, devenind un publicist activ în fermentul democratic al vremii, înainte de a se alia cu Elțin și a contribui la organizarea alegerilor truate din 1996, care i-au permis acestuia din urmă să rămână la Kremlin. Apoi, a fost unul dintre arhitecții „democrației dirijate” sub Putin,

GLEB PAVLOVSKI este un cunoscut dizident, politolog și „strateg politic”. Conduce revista *Russky Jurnal* și Fondul de Politică Efectivă. Se spune că a fost „creierul” din spatele echipei lui Putin în faza timpurie și unul dintre consultanții Kremlinului. În ultima perioadă a intrat în conflict cu puterea de la Kremlin, fiind un critic al politicii lui Putin.

pe care, de-a lungul unui întreg deceniu de serviciu, a avut ocazia să îl observe îndeaproape, până în primăvara lui 2011, când s-a opus revenirii sale la președinție pentru un al treilea mandat și a fost concediat. Cu o inteligență mai ascuțită și mai preocupat de istorie decât Surkov (și, la fel ca acesta, tras pe linie moartă, chiar dacă într-o manieră mai puțin dramatică), Pavlovski schițează un remarcabil portret al originilor, temperamentului și viziunii lui Putin – mai ales a atitudinii acestuia față de capital. Totodată, el ne oferă o extrem de însuflețită relatare din interior a modului în care consensul politic de care s-a bucurat Putin a început să se destrame odată cu decizia acestuia de a-l înlătura pe Medvedev și a se întoarce la Kremlin – ceea ce, în opinia lui Pavlovski, a necesitat o financiarizare deplină a unui sistem politic devenit „un soi de hibrid între o companie de asigurări și un cazinou”. Pavlovski, faimos în ochii criticilor pentru „cinismul său arogant și dorința sa de epatare”, se descrie ca un „specialist în construcția și protecția guvernului”. De la realizarea acestui interviu, el s-a arătat extrem de critic la adresa modului în care regimul a tratat criza din Ucraina, considerând că dezlănțuie pe străzi exact acel tip de emoție oarbă pe care tehnologia politică la a cărei construcție a contribuit era menită să îl înăbușe. Într-un articol recent, și-a îndreptat tirul spre televiziunea rusă, temerea sa fiind că aceasta a devenit o putere cvasi-independentă și potențial destabilizatoare în cadrul regimului, o forță „patogenă” care stimulează o isterie populară ce ar putea ajunge cel mai mare coșmar al său.

*

Care sunt originile perspectivei ideologice a lui Putin asupra lumii?

La începutul anilor '90, toate ideile de azi ale lui Putin erau deja cristalizate. Deși de-abia începuse să lucreze în Sankt-Petersburg, dacă ne uităm la materialele documentare din epocă vedem că avea deja o întreagă serie de atitudini privitoare, spre exemplu, la ideea că sistemul administrativ al Rusiei ar trebui să fie unul centralizat, unitar, sau faptul că accepta ca *cinovnicii* (birocrații) să primească mită. Chiar dacă multă lume a fost surprinsă de asta, e incontestabil că avea o viziune pozitivă asupra acestui aspect. Ba chiar împărtășea

- reproducând-o de câte ori avea ocazia - scandaloasa teză a primarului de atunci al Moscovei, Gavril Popov, potrivit căreia birocrații aveau dreptul la un comision pentru contractele pe care le semnau.

Apoi exista, firește, și finul său dispreț față de democrații acelor ani, care își primiseră puterea pe degeaba, fără nicio luptă, de parcă o găsiseră pe jos. Așa că multe dintre aceste idei existau deja în această epocă, printre care și niște semne ale oportunismului lui Putin - sentimentul lui că nu-i nevoie să mergi împotriva curentului, ci alături de el. De ce să te lupți cu valurile și să-ți consumi resursele? Trebuie să te folosești de forța lor, lăsându-se dus în direcția în care ți-ai propus de fapt să mergi. Putin a avut instinctul ăsta de la bun început. De la Vladimir Jirinovski, liderul ultranaționalistului Partid Liberal Democrat, preluase ideea că Rusia ar trebui împărțită în *general-gubernatorstva* - gubernii generale -, care să aibă câte un guvernator-general în frunte. El țin visase și el la o astfel de divizare administrativă, dar nu reușise s-o pună în practică. E o idee foarte populară în Rusia.

În ce măsură au fost aceste idei influențate de prăbușirea Uniunii Sovietice?

Putin aparține unei pături foarte largi, dar foarte opace, nereprezentate și nevăzute, care, după anii '80, în contextul prăbușirii Uniunii Sovietice, căutau să-și ia un soi de *revanșă*. Eu eram unul dintre aceștia. Prietenii mei și cu mine nu puteam accepta ceea ce se întâmplase: și ne-am zis că nu putem lăsa lucrurile să continue așa. În elită erau sute, mii de astfel de oameni, care nu erau comuniști - eu, spre exemplu, n-am fost niciodată membru de partid. Erau oameni cărora pur și simplu nu le plăcea cum fuseseră făcute lucrurile în 1991. Grupul consta din oameni foarte diverși, cu idei extrem de diferite despre libertate. Putin era unul dintre cei care au așteptat în tăcere, până la sfârșitul anilor '90, să-și ia revanșa. Prin *revanșă* înțeleg renașterea marelui stat în care trăise și cu care se obișnuise. Nu ne doream un alt stat totalitar, firește, dar voiam unul pe care să-l putem respecta. Pe cel din anii '90 era imposibil să-l respecti. Puteai avea o opinie bună despre El țin, îți putea părea rău de el. Pentru mine, însă,

era important să-l văd într-o altă lumină: pe de-o parte, era necesar să-l protejiez de orice formă de sancțiune sau pedeapsă, pe de alta, el era cea din urmă speranță pentru stat, pentru că era limpede că, în cazul în care guvernatorii ajungeau la putere, ar semna un alt Acord Belovejski, în urma căruia Rusia ar fi încetat să existe.

Putin e un om sovietic care n-a învățat nimic de pe urma prăbușirii Rusiei. De fapt, ceva învățăminte a tras el, dar unele extrem de pragmatice. A avut un mod foarte sovietic de a înțelege venirea capitalismului. Noi toți am fost învățați că sistemul capitalist este împărăția demagogilor, în spatele cărora se află marea finanță, iar în spatele acesteia, un aparat militar ce aspiră la controlul întregii lumi. E o imagine foarte clară și simplă, cea pe care o avea Putin în minte – nu o ideologie oficială, ci o formă de bun simț. Credea că noi, cei din Uniunea Sovietică, fuseserăm cu toții niște idioți: noi încercaserăm să construim o societate dreaptă, echitabilă, când, de fapt, ar fi trebuit să facem bani. Dacă am fi făcut mai mulți bani decât capitaliștii occidentali, i-am fi putut cumpăra pur și simplu, sau am fi putut construi o armă pe care ei n-o aveau. Asta era tot. A fost un joc pe care l-am pierdut, pentru că n-am făcut câteva lucruri simple: nu ne-am creat propria noastră clasă de capitaliști și nu le-am dat propriilor noștri prădători capitaliști șansa să se dezvolte, pentru a-i devora pe prădătorii capitaliști ai celorlalți.

În ce măsură continuă aceste idei să se afle la baza sensibilității politice a lui Putin și a Rusiei pe care a construit-o?

Nu cred că modul de-a gândi al lui Putin s-a schimbat fundamental de-atunci. Lui i se pare că sunt niște idei de bun simț. De-asta se și simte confortabil și sigur pe poziția lui, pe care nu-i e teamă să și-o susțină în față nimănui. Probabil că-și zice: uită-te cum oamenii ăștia din Vest una spun și alta fac. Au sistemul ăsta minunat cu două partide, unul îi predă puterea celuilalt, iar în spatele lor se află unul și același lucru: capitalul. Acum e o fracțiune de capital, după aia vine alta. Și cu banii ăștia au cumpărat toată inteligența și fac ce politici cred de cuviință. De ce să nu facem și noi la fel? Putin e un

om sovietic care și-a propus să-și ia revanșa, dar nu într-un mod stupid, militar, ci în sens istoric. E un țel scris în limba sovietică, cea a geopoliticii, a unui pragmatism dur, care era apropiat de cinism, dar care, în esență, nu era cinic. Putin nu-i un cinic. Consideră că omul e o ființă păcătoasă și orice încercare de-a o îmbunătăți e inutilă. Crede că bolșevicii care au încercat să construiască niște oameni drepti, care să gândească corect, au fost niște idioți, și că n-ar fi trebuit să facem asta. Am irosit o grămadă de bani și energie în acest scop, încercând, în același timp, să mai eliberăm și alte popoare. De ce-am face asta? N-avem nicio nevoie.

Modelul lui Putin e complet diferit de cel al lui Ziuganov, liderul rămășiței de Partid Comunist din Federația Rusă. Putin crede că ar trebui să fim niște capitaliști mai mari și mai buni decât capitaliștii înșiși, să avem un stat mai bine consolidat: între stat și mediul de afaceri ar trebui să fie cea mai strânsă uniune cu putință. Un sistem bipartit ca în Statele Unite? Perfect, o s-avem și asta. Putin a lucrat ani de zile la realizarea lui. Deși recunoaște că nu prea i-a reușit, eu cred că tot asta își dorește, cu toate că își dă seama că e o sarcină mult mai complicată decât și-a imaginat. Dar politica ar trebui să se desfășoare prin intermediul partidelor. Actualul sistem nu e unul monopartit. Nu există nicio asemănare cu Partidul Comunist din Uniunea Sovietică. Partidul de la guvernare, Rusia Unită, nu este statul, ci doar o adunătură de oameni care se agață de Kremlin – un sistem telefonic care transmite semnalele de la Kremlin în jos, prin intermediul aparatului regional. Spre deosebire de vechiul PCUS, n-are pic de independență și nu poate acționa pe cont propriu. Nu poate îndeplini directivele politice. Are nevoie de o listă completă de instrucțiuni, de la unu până la cinci. Dacă pașii trei și patru lipsesc, se oprește și așteaptă să primească ordine. Rusia Unită n-are nimic în comun cu PCUS, dar a fost o componentă utilă a sistemului. Și asta-i unul dintre lucrurile pe care le-a realizat Putin, că ai nevoie de vot, de legitimitatea pe care ți-o poate da numai poporul, nu faptul că în 1917 ai cucerit Palatul de Iarnă.

Își dorește cu adevărat un sistem bipartit, în cadrul căruia să existe o reală competiție pentru putere?

Putin nu crede că între partidele politice din Occident există o adevărată competiție pentru putere. Consideră că totul nu este decât un joc, ca o rundă de golf într-un club privat: unul dintre jucători este un pic mai puternic, celălalt un pic mai slab, dar, de fapt, nu există o concurență reală între ei. Și-l imaginează cumva ca în Republica Federală Germană de după război, sub conducerea lui Konrad Adenauer. Există două partide, dintre care unul are puterea, iar al doilea stă pe tușă și așteaptă, poate pentru multă vreme. Social-democrații au așteptat, am impresia, din 1945 până în 1970. E un fel de sistem cu un partid și jumătate. Putin a spus mereu că, la un moment dat, opoziția va ajunge la putere și că trebuie să fim pregătiți pentru asta. Prin a fi pregătiți, el înțelegea că trebuie să fim atât aici, cât și acolo, adică să controlăm ambele partide. Chestia asta cu al doilea partid încă nu funcționează în Rusia, dar Putin nu era împotriva transformării comuniștilor în social-democrați. Bineînțeles că toate partidele ar fi trebuit să fie controlate de președinte. Ideea unei puteri prezidențiale aflată cu o treaptă mai sus decât celelalte trei puteri e statuată în Constituție. Președintele are un tip special de putere, fără legătură cu puterea executivă: aceasta din urmă se sfârșește cu primul ministru. Președintele e deasupra tuturor, ca un țar. Pentru Putin asta-i literă de lege. El crede că în statele și societățile mai vechi există un simț al ordinii – oamenii nu doresc să-și anihileze adversarul după ce câștigă alegerile – pe care noi nu-l avem. Mai crede și că toate formele de putere de care a avut parte Rusia până în prezent au fost nedesăvârșite. Dorința lui e să construiască o formă de guvernare solidă și durabilă.

Deci Putin promovează în mod voit ideea de președinte-țar?

Putin n-a agreat niciodată ideea de președinte de partid. Dar asupra acestei chestiuni n-a existat niciodată un consens în echipa lui. Cei care și-au imaginat un președinte de partid, n-au făcut-o într-un sens occidental, ci ca pe o rotație periodică a unui grup de elită, care petrece ceva timp la putere și adună beneficii – financiare, de carieră

și reputație –, apoi se dă la o parte. După aceea, puterea este preluată de cel de-al doilea grup, care, însă, nu aspiră să-l distrugă pe cel de dinainte. Putin a spus-o mereu, ne cunoaștem cu toții și încă n-am ajuns acolo, știm că imediat ce ne vom da la o parte, ne veți distruge. A spus-o pe șleau: o să ne puneți la zid și-o să ne executați. Și asta era o credință adânc înrădăcinată, bazată pe confruntările dure din 1993, când Elțin a tras asupra Sovietului Suprem și-a omorât cu mult mai mulți oameni – după cum prea bine știe și Putin – decât s-a anunțat în mod oficial. A mai fost o confruntare și în 1999, când grupul condus de Evgheni Primakov și Iuri Lujkov i-a spus lui Elțin în față că, în cazul în care nu le cedează puterea de bună voie, se poate aștepta la aceeași soartă ca a lui Nicolae Ceaușescu.

Așadar, o „democrație dirijată”?

Da, vorbim de o democrație dirijată, dar poate că voi, în Vest, ați uitat că acest concept era foarte răspândit în anii '50, în țările europene care avuseseră regimuri fasciste. În Germania, spre exemplu, exista aceeași idee: germanii au o înclinație spre totalitarism, așa că nu trebuie să li se permită să aibă de-a face cu politica. Trebuie să poată vota liber, dar cei care controlează politica reală trebuie să rămână aceiași, să nu cedeze niciun centimetru. Trebuia creat un sistem strict de control. Totul în Rusia – pragul electoral pentru intrarea în Duma de stat, sistemul cu un partid și jumătate – este preluat din experiența germană. Doar că, în Rusia, această experiență n-a reușit pe deplin, dovadă fiind și strânsa împletire dintre finanțe și politică. E cinic din punct de vedere al teoriilor democratice? Da, probabil, dar de-aici nu pare a fi cinism. Poate că funcționează mai bine în Europa, dar sistemul vostru e mai vechi, ați învățat cum să faceți lucrurile mai bine.

E important de remarcat apariția unui anume „consens Putin”, în cadrul căruia coexistau poziții diferite: un consens care implica atât elita, cât și populația. Era un pact între elita conducătoare și principalele grupuri ale societății, cărora le era garantat un anume grad de distribuție socială. Nu e suficient, pentru că statul e sărac, sau cel puțin așa era la începutul mandatului lui Putin. În centrul acestui pact se află angajații birocrăției de stat, care, în anii '90, erau

într-o poziție foarte slabă – cu excepția miniștrilor, firește, dar nu toată lumea e ministru. Consensul cuprindea burocrăția regională și structurile militare care fuseseră umilite pe tot parcursul anilor '90, dar și un segment al inteligenței inferioare, doctori și profesori; și, în cele din urmă, cuprindea și femeile, pe care se bazau absolut toți și toate, pentru că bărbații n-au știut să se adapteze la noul sistem. Rata mortalității în rândul bărbaților era extrem de mare, așa că femeile au devenit capii familiilor. Aceste straturi sociale care avuseseră de pierdut în trecut au profitat de faptul că erau cele mai importante din țară.

Pe de altă parte, consensul trebuia să cuprindă și o elită care dorea să se simtă liberă și care pretindea libertate absolută de mișcare peste granițe. Pentru Elțin, relaxarea restricțiilor la frontiere nu era o prioritate. Pentru Putin, a fost important de la bun început. Dacă vreți să părăsiți jocul, poftiți, vă rog. N-o să fie nicio presiune ideologică – pentru că nu-i nicio nevoie de ea. O să fie un stat fără idei, bazat pe bun simț și pe omul obișnuit, pe cetățean. Cu toate acestea, masele nu trebuie să aibă acces la putere – poporului nu-i poate fi încredințată conducerea, pentru că este totalitar. Acesta a fost consensul lui Putin, instaurat în anul 2000, când a existat o autentică dorință de depolitizare și de întoarcere la ceva mai apropiat de modelul sovietic, și care a început să se destrame cu un an în urmă. Momentul de debut al dizolvării sale a fost cel în care Putin a decis că el era singurul său garant, că doar el era în stare să controleze întreaga situație. Asta a fost greșeala lui. Decizia lui de-a reveni la președinție în 2012 friza mania grandorii. Consensul îl transformase într-o figură carismatică în care începuse să creadă chiar și el.

Spuneți, deci, că de la sfârșitul lui 2011 „consensul Putin” s-a prăbușit?

În 2007, când s-a retras de la putere, Putin se hotărâse să încerce o extindere a consensului. Asta era principala lui idee – țara are nevoie de o schimbare, nu poate fi condusă de generali. Succesorii trebuie să fie altfel de oameni sau totul se va împotmoli, va sta pe loc. Asta reprezenta deja o modernizare a consensului. Apoi a devenit evident,

sau mie mi-a devenit evident, că Putin începuse să frâneze acest proces. Au avut loc câteva schimbări interne majore. În primăvara lui 2010, Putin a intrat într-un soi de depresie foarte vizibilă. Avea o nesiguranță, o lipsă de încredere când apărea în fața mai multor oameni. Nu privea direct în camera de filmat, ceea ce nu-i stătea în fire. A început să aibă îndoieli cu privire la propriile lui decizii și la oamenii cu care lucra. A început să se schimbe. Considera că nimeni nu-și făcea treaba cum trebuie, că toți luau cele mai proaste decizii, inclusiv Dimitri Medvedev. Și n-avea nicio influență asupra acestui fapt. Așa că temerile i s-au adâncit. E o fabulație că Putin și Medvedev căzuseră de acord cu ani în urmă asupra revenirii lui Putin la putere, chiar dacă poate că discutaseră despre asta de sute de ori. Asta e politica. A fost întotdeauna un subiect deschis. Medvedev și Putin au moduri diferite de-a vorbi. Sunt prieteni vechi, glumesc unul cu altul. Foarte multe lucruri depind de câte o vorbă aruncată, de o aluzie.

În 2008, după transferul de putere, la Kremlin exista o oarecare nervozitate legată de reacția pe care o vor avea oamenii la Medvedev, de faptul că nu va fi în stare să facă față noilor sarcini. A fost un moment extrem de tensionat. Așa că e foarte probabil să fi avut o discuție despre ce s-ar putea întâmpla dacă lucrurile nu mergeau așa cum trebuie. În fond, cota de popularitate a lui Putin se comporta de parcă ar fi fost pe Viagra – tot creștea și creștea. Apropo, Putin a fost cel mai popular în 2008, după ce renunțase la președinție. Probabil că Putin a văzut chestiunea posibilei sale reveniri ca pe un lucru gata stabilit, pe când Medvedev l-a înțeles doar ca pe o posibilitate, una pe care ar fi putut-o evita. Probabil că Putin i-a zis: „Dacă cota ta o depășește pe a mea, fie”. Dar nu cred să fi existat vreo înțelegere formală. În 2010, sentimentul general a început să se schimbe – iar paradoxul faptului că se întrebasese dacă Medvedev va fi agreat e că asta a început să se întâmple tocmai când elita conducătoare începuse să creadă că Putin nu se va mai întoarce și migra, încet-încet, spre Medvedev. Asta a fost semnalul care l-a pus pe Putin în gardă. În 2010, la sfârșitul verii, am făcut o cercetare pentru Kremlin, care arăta că elitele, inclusiv cea aflată la putere, tindeau să-l sprijine pe

Medvedev. Pensionarii, considerați principalul bazin electoral al lui Putin, îl preferau acum pe Medvedev. Era vorba mai ales de bărbați, căci femeile îi rămăseseră loiale lui Putin. Medvedev începuse să se simtă mai încrezător și Putin s-a speriat. A fost un moment în 2010 când cotele lor de popularitate erau la același nivel, iar asta l-a alarmat pe Putin. Începând din toamna aceluia an, după ce Medvedev a insistat ca Lujkov să plece, ceea ce s-a și întâmplat – iar lui Putin nu i-a căzut deloc bine, pentru că era un gest foarte puternic –, Putin a început să dea semne, inițial mai subtil, apoi, pe față, că jocurile nu erau încă făcute.

De ce n-a putut Putin să rămână „lider național” și să-l lase pe Medvedev să fie președinte?

Dar ce înseamnă „lider național”? Dacă viziunea ta e bazată, ca cea a lui Putin, pe credința că poporul rus e gata în orice moment să sară la gâtul autorităților și să le rupă în bucăți, atunci nu te poți baza pe o construcție fantomatică de tipul „lider național”. Întrebarea e unde se află adevărata putere, unde sunt toate pârghiile și butoanele? Putin avea sentimentul că Medvedev îi macină cota de popularitate și că era vremea să revină pe scenă. Sociologii îi spuneau că imediat ce-ar fi făcut chiar și cea mai mică aluzie la reîntoarcerea sa, cota sa va exploda pur și simplu. Dar nu putea anunța așa ceva, pentru că ar fi încălcat regulile tandemului. Între timp, Medvedev lăsase de suficiente ori de înțeles că era pregătit să rămână la putere. Așa că, la sfârșitul lui 2010, relația dintre cei doi era extrem de încărcată, tensiunea fiind exacerbată și de faptul că nu vorbeau despre asta – la fel ca într-o familie, problema era că nu se discuta despre problemă. Vorbeau despre orice, numai despre asta nu. Putin și-a zis: „Nu discută cu mine pentru că are cine știe ce plan ascuns”, și exact același lucru îl gândea și Medvedev despre Putin. În plus, el era președinte, de ce să fie nevoit să discute despre astfel de lucruri cu prim-ministrul? Comportamentul lui Medvedev a început să aibă un soi de vehemență, de înverșunare – bunăoară, l-a criticat aspru pe Putin pentru Libia. Ceea ce nu făcea decât să scoată în evidență cât de dificilă ajunsese

relația dintre cei doi. Exista o teamă constantă că Medvedev va demite peste noapte tot guvernul, ceea ce-ar fi creat o situație cu totul nouă. Temere care a atins un punct culminant în primăvara lui 2011.

Atunci am plecat – în aprilie 2011. La ordinul direct al Casei Albe de la Moscova, adică la ordinul personal al lui Putin. Îmi exprimasem părerea că aveam o reală problemă cu garanția pe care o oferiserăm elitei conducătoare. Modernizarea ar fi schimbat caracterul puterii, era nevoie să scoatem frica din sistem, astfel încât membrii elitei să nu se teamă că vor ajunge la pușcărie la fiecare schimbare de guvern. Trebuia să încheiem un pact. Dar problema era că Medvedev nu voia să discute nimic cu Putin, în vreme ce Putin se considera în continuare singurul capabil să acționeze drept „garant” al acestui pact, chiar dacă nu mai era în stare să garanteze nimic. Apropiatii, cei din cercul lui, îi spuneau: „Uite ce se-ntâmplă! O să ajungem la închisoarea Lefortovo”.

De unde această teamă?

În aparatul de la Kremlin, încă de la atacul lui Elțin asupra Parlamentului, din 1993, există convingerea absolută că imediat ce se schimbă centrul de putere, sau dacă există presiuni de masa, sau dacă apare un nou lider popular, toată lumea va fi eliminată. E un sentiment de mare vulnerabilitate. Dacă cuiva i se oferă ocazia – nu neapărat poporul, poate guvernatorii sau vreo altă facțiune –, o să distrugă fizic instituția sau vom fi nevoiți să luptăm noi înșine să îl distrugem. De fapt, riscul prăbușirii țării în haos a fost evitat; măcar în privința asta, *revanșa* lui Putin a reușit. În pofida corupției, nu mai exista amenințarea separatismului din Caucazul de Nord și se formase un consens asupra unui stat unitar, care nu existase în anii '90. Niciuna dintre regiuni nu voia să se desprindă și să creeze un stat separat – acea dorință dispăruse pur și simplu. Putin a construit o președinție legitimă. Situația era stabilă. Oamenii nu mai voiau să reconstruiască Uniunea Sovietică, deși, firește că Putin dorea în continuare să creeze un mare stat.

Care au fost motivele pentru care v-ați opus revenirii sale la președinție?

Revenirea lui Putin era o eroare tactică. La vremea respectivă i-am spus că nu ar fi acceptată nici de popor, nici de elită. La o săptămână după ce a anunțat *rokirovka* – „rocada”, înlocuirea lui Medvedev cu Putin din septembrie 2011 –, cota de popularitate a lui Putin a scăzut mult, iar cea a lui Medvedev și mai mult, ceea ce ilustrează perfect reacția poporului: mișcarea n-a fost acceptată nici măcar de către cei care, anterior, îl susținuseră pe Putin. Așa a început consensul creat de Putin să se prăbușească. Cât timp a ținut, oamenii nu aveau vreo plângere deosebită la adresa alegerilor. Fie nu votau sau votau cu partidul aflat la putere. Însă după *rokirovka*, au început să fie din ce în ce mai nemulțumiți – alegerile legislative din decembrie 2011 au stârnit o reacție negativă generală. Partidul Rusia Unită n-a jucat niciodată un rol important în economia regiunilor. E un club al elitelor locale. Dar atunci a devenit țăpul ispășitor. A paralizat și-a început să se destrame. Putin agravase problema în vara lui 2011, când crease coaliția Frontului Popular, care a diluat și mai mult structurile Rusiei Unite. Dar a demonstrat că n-avea nevoie de nimeni și de nimic ca să conducă țara. Va face totul singur – ceea ce a dat aripi ideii unui sistem personalizat. Asta a fost o greșală, pentru că sistemul nu mai fusese unul personalizat de multă vreme. Și nu era gata să-l iubească pe Putin. Tandemul dintre Putin și Medvedev era nici măcar un soi de pluralism. Oamenii nu voiau să revină la stereotipul conducătorului unic, în vreme ce Putin exact asta credea. Pe mine m-a luat prin surprindere. De regulă, e precaut și are instincte bune, dar în cazul de față și-a asumat un mare risc.

La începutul lui 2011 le tot repetam lui Vladislav Surkov și celorlalți din administrație că ar fi mai bine ca Medvedev să rămână președinte. Surkov era și el de aceeași părere. Nu mi s-a părut că și-ar fi dorit vreodată experimentul revenirii lui Putin. A intuit care erau limitele sistemului. A fost cea din urmă persoană de la Kremlin care a înțeles ce putea și ce nu putea suporta Kremlinul. Acum n-a mai rămas nimeni care să aibă o astfel de intuiție.

Putin nu mai poate fi garantul *status quo*-ului. Cu zece ani în urmă putea spune: „Vă garantez proprietatea, dar cu anumite condiții”. Sau le putea spune oligarhilor: „Puteți face cutare lucru, dar nu-l puteți face pe ăsta sau pe celălalt”. Motivul pentru care nu mai poate face asta acum este că fiecare instrucțiune trebuie să fie plătită – pentru ca cineva să te asculte, pentru ca cineva să-ți ducă ordinul la îndeplinire. Verticala puterii este un sistem de acreditare: trebuie, literalmente, să plătești pentru a realiza ceva. În zece ani de zile, disponibilitatea oamenilor de a-l iubi pe Putin și de-a fi de acord cu tot ceea ce face s-a schimbat fundamental. Nu mai există. Înainte, nimeni nu putea risca o confruntare cu el – un guvernator, spre exemplu –, pentru că ar fi pierdut cu siguranță. Dar acum a apărut un spațiu pentru dezacord, pentru opoziție. Toată lumea are resurse. Putin poate continua să împartă bani în dreapta și-n stânga ca să-și cumpere admiratorii, dar fiecare dintre aceștia va trebui să fie plătit. Iar când spun plată, mă refer la fel de fel de recompense financiare. Am financiarizat cu totul politica. Autoritățile există numai în măsura în care sunt capabile să ofere credit. Și, într-un sens, e un sistem absolut ideal, exact cel de care era nevoie într-o lume a globalizării. Puterea lui Putin nu stă în faptul că dă ordine – căci nu poate ordona nimic. Ci în faptul că el poate ieși pe piața mondială în numele vastelor resurse naturale ale Rusiei. E un monopol. Din punct de vedere economic, consensul lui Putin continuă să funcționeze ca uns.

Care credeți că sunt constrângerile de care va trebui să țină seama Putin în continuare?

În toate celelalte privințe, consensul nu mai există. Toată lumea își dorește un garant al proprietății, dar garanțiile lui Putin au fost valabile doar atâta vreme cât a existat o „majoritate Putin”: elita liberală, oligarhii, antreprenorii, birocrații, femeile în vârstă – toți au susținut cu trup și suflet fiecare cuvânt care ieșea din gura lui Putin. În felul acesta se simțeau protejați, asigurați, atâta vreme cât nu încălcau consensul. În practică, verticala puterii funcționează de jos în sus. Dacă cineva vrea să realizeze ceva, începe să facă comerț, iar pentru asta apelează la cea mai înaltă autoritate, Kremlinul, sau

la reprezentanții acestuia – de-abia apoi poate acționa nestingherit. Dar acum nimeni nu-i mai poate garanta proprietatea. Consensul s-a sfârșit și, în același timp, și-a făcut apariția un întreg sistem de proprietate fantomă, unul care n-are nicio legătură cu realitatea. Și care nu se poate proteja singur. Cum îl va proteja Putin? Le va spune oamenilor să nu mai ia mită? Nimeni din țara asta n-o să-l asculte. Pentru Putin, faptul că Medvedev n-a putut rezolva această problemă a fost unul dintre motivele pentru care l-a considerat incapabil să facă față, în general, situației din Rusia.

Cum a reacționat în cazul protestelor împotriva Kremlinului, izbucnite la sfârșitul lui 2011?

Deocamdată, mi-e limpede că Putin n-are nicio strategie; e extrem de reactiv. Dar, pentru moment, intuiția îi spune că trebuie să aștepte ca protestele să se epuizeze de la sine, cum au făcut-o, într-o anumită măsură, în perioada vacanței de Crăciun. Până acum, Moș Crăciun e cel care a dat cea mai mare lovitură mișcării noastre democratice, nu Putin. Cel mai important lucru e că tipul de consens al lui Putin s-a prăbușit. A mai rămas, însă, un mănunchi de grupuri sociale care nu văd nicio alternativă și-și doresc o garanție. Pe care, de fapt, nu mai cred că Putin e în stare să le-o ofere. Dar dacă nu el, cine? Statul nostru este un hibrid, unic în lume, între o companie de asigurări și un cazinou. Tuturor le este garantat faptul că nu vor coborî sub un anumit nivel, în timp ce banii le sunt jucați în stil mare pe piețele internaționale. Dar oamenii n-o să dea foc unei companii de asigurări, deoarece, odată cu ea, vor pieri în flăcări și economiile lor. Oamenii se uită la Dimitri Bykov – un poet popular care a apărut pe scenă în timpul protestelor – și-și zic: „Un om minunat, dolofan și vesel, un adevărat poet, dar cu banii noștri ce-o să se-ntâmpale?”. Și nu doar *siloviki* gândesc așa.

Care credeți că vor fi urmările tuturor acestor mișcări?

Putin va deveni președinte la alegerile din martie 2012 și probabil chiar din primul tur, dar nu are la dispoziție un sistem eficient pe care să-l folosească. Trebuie creat un nou partid. Putin va fi nevoit

să conducă printr-un soi de coaliție, deși urăște ideea asta. De asta și atitudinea față de demonstranți a fost una relativ blândă și este motivul pentru care Putin n-a respins reforma partidelor propusă de Medvedev, chiar dacă nu-i convine. Dar va trebui să așteptăm și să vedem dacă situația necesită sau nu crearea unei coaliții. Se va resemna el să accepte așa ceva – poate deveni un președinte de coaliție? Dacă nu poate, cât de curând se va produce o criză de proporții. Va fi el capabil să creeze un guvern, fiindcă e absolut limpede că Medvedev, ca prim-ministru, nu va fi în stare să facă asta. Cine va numi acest guvern? Putin va trebui să devină șeful comisiei care distruge sistemul pe care chiar el l-a creat și care va construi un altul. Va reuși el să alcătuiască acest „comitet de lichidare”? Nu știu.

(New Left Review.)

Traducere de Alexandru Macovei

[iunie 2014]

IV.

CriticAtac și presa

Decalogul Radio Erevan al CA

Redacția CriticAtac

1) E adevărat că CA e un site de extremă stânga/ stalinist?

E adevărat, cu singura excepție că CA nu este nici de extremă stânga, nici stalinist. Eticheta de extremă stânga și stalinism a fost aplicată CA de către *establishment*-ul intelectual și cultural local, profund anticomunist și de dreapta, cu rolul de a discredita orice formă de gândire critică și alternativă. În logica anticomunistă, extrema stângă, și cu atât mai mult stalinismul, sunt sinonime cu crima. Astfel, deși întrebarea pare naivă, ea joacă un rol clar de antioxidant ideologic. În practică, CA este mult mai modest decât lasă să se întrevadă eticheta aplicată dinspre dreapta: un site ce vizează în mod explicit articularea unei ideologii și a unei politici de stânga pe baze marxiste, în contextul lumii în care trăim astăzi. Afilierea marxistă și orizontul comunist nu au împiedicat însă publicarea de materiale în cheie non-marxistă sau chiar liberale. Altfel zis, nu puritatea sau fervoarea ideologică caracterizează CA, ci distanța acestui site față de ideologiile, politicile și sursele de finanțare ale *mainstream*-ului intelectual și cultural local. Or, din această perspectivă, suntem într-adevăr ceva puțin diferit – deci, fără doar și poate, extremiști.

2) E adevărat că CA este nostalgic după Ceaușescu și perioada de dinainte de 1989?

Nu, pentru că niște comuniști nu pot fi nostalgici după capitalismul de stat. CA nu duce dorul unui regim în care nedreptățile fundamentale ale capitalismului au continuat să constituie baza sistemului social, administrarea lor fiind doar pasată din mână invizibilă a pieței

în mâna hipervizibilă a aparatului statal. În fond, cele mai aprigi critici ale perioadei 1945-1989, nu numai în România, au venit dinspre stânga. În timp ce anticomunismul oficial doar s-a indignat moral față de trecut și l-a folosit doar ca pretext pentru promovarea după 1989 a unei agende deopotrivă neolibérale și neocoservatoare, stânga a purtat greul analizei concrete a stalinismului și poststalinismului în Europa de Est și în lume. Că, spre deosebire de dreapta, stânga n-a condamnat regimurile socialiste est-europene de la înălțimea morală a balconului Parlamentului, ci s-a angajat până-n gât în acest travaliu critic de înțelegere și delimitare, o dovedește chiar faptul că, din acest efort istovitor, nici nu și-a revenit încă. Explicabil, în fond: căci aici, la stânga marxistă, unde teoria nu-i niciodată întreagă fără practică, condamnarea socialismului real nu poate fi decât simultan realizarea socialismului. Ceea ce, sperăm, nu pică în întregime chiar în sarcina noastră.

3) E adevărat că CA este antiamerican și anti-UE, susținându-i însă pe ruși?

Nimeni nu poate ști, pentru că CA nu pune problema în termenii aceștia. Desigur, CA este foarte critic cu anumite politici americane, cu imperialismul și centralitatea acestui stat în susținerea sistemului capitalist mondial. Dar critica este una sistemică și structurală, și nu etnică sau pe criterii naționale, mobilizând totodată tot ce are mai bun America de oferit în termeni de idei și resurse intelectuale. Cu UE lucrurile sunt similare: deși pe site se critică politicile UE – în esență neolibérale, nedemocratice și complet birocratice – și mai ales subordonarea colonială a estului și sudului Europei în cadrul UE, CA este ferm de partea proiectului transnațional care a inspirat apariția UE. Politica la nivel continental este viitorul, în niciun caz vreo iluzie naționalistă locală. Altfel spus, ceea ce noi cerem de la proiectul european este tocmai realizarea sa, nu abandonarea în mâinile unor birocrați subordonați capitalului global. Deși nu suntem isteric antiruși, precum *establishment*-ul anticomunist de dreapta local (dar și precum neoconservatorii vestici și americani), nu avem nicio simpatie pentru politica Rusiei, la fel de neoliberală, de imperialistă

și de nedemocratică precum a oricărui stat capitalist din centrul sistemului mondial. Simpatia noastră este îndreptată către stânga rusă critică, ce are de depășit obstacole serioase în Rusia lui Putin.

4) E adevărat că CA susține PSD-ul?

Din păcate nu este adevărat. Am vrea să susținem PSD-ul, dar PSD-ul face acest lucru imposibil. Așa cum s-a subliniat de atâtea ori pe site, PSD e tot un partid cu politici neoliberale menite a conserva interesele clasei capitaliste locale, conservator social și cultural, rupt de orice bază socială concretă și neinteresat de promovarea unei agende sociale măcar minimal progresiste. La naiba, PSD-ul nu este nici măcar vag populist; în ciuda mărimii sale, se comportă, cel puțin recent, ca un partid de buzunar. Eticheta de stânga pe care acesta și-o arogă, sau pe care dreapta i-o aplică, este complet eronată. Protecția socială pe care acest partid o promovează uneori e una de tip medieval, similară celei în care baronii își protejau supușii și populația din subordine – în niciun caz o politică conștientă de stânga. În mod normal, dacă contextul istoric ar fi fost diferit, PSD-ul ar fi fost un partid clar de dreapta. Pentru noi e un partid de dreapta. Însă, acestea fiind spuse, nu putem să nu vedem o deosebită sensibilitate critică la *establishment*-ul cultural și intelectual atunci când PSD e la putere, și o deosebită orbire la cele mai evidente abuzuri comise de guvernanțele susținute de dreapta. Mai bine un partid de stânga vopsit decât unul autentic de dreapta.

5) E adevărat că CA susține violența și preluarea puterii prin violență?

În principiu nu, dar nici n-o excludem. Întregul edificiu social se bazează pe exercitarea unei violențe structurale a unei clase asupra altei clase. Or, acestei violențe structurale nu i se poate opune nici votul, nici persuasiunea. Clasa capitalistă și întreg eșafodajul social menit a-i apăra și reproduce interesele nu va fi convinsă cu vorba bună să renunțe la acestea. Poliția va fi mereu limita politicului. Dar chiar dacă suntem conștienți de această relație structurală, asta nu înseamnă că la CA umblăm înarmați sau că ne antrenăm pentru vreo

mare bătaie cu sistemul. Deocamdată mergem mai des la bibliotecă și în bar decât la sala de forță, iar armele noastre sunt tastatura, internetul și, desigur, forța Jedi. Mai mult, încă dezbatem dacă și cum ar exista posibilitatea unui partid de stânga, sau dacă mai bine lăsăm această povară revoluționară pentru generația următoare. Deci, suntem ferm ancorați în instituțiile democrației burgheze. Altfel, deși retoric CA este acuzat de violență și vise marțiale, se trec cu vederea mișcări politice care chiar pun în practică astfel de vise, prin tabere de vară de antrenament la iarbă verde, organizare în batalioane cu structură militară și nostalgii despre rezistența anticomunistă din munți. Ca peste tot în lume, problema stângii nu este de fapt aceea că se organizează pentru luptă, ci că trebuie să se organizeze pentru autoapărare. Experiența colegilor ucraineni în ultimele luni (dar nu numai) arată exact unde se află pericolul violenței.

6) E adevărat că CA urmărește suprimarea religiei și persecutarea oamenilor religioși?

Nu neapărat. CA urmărește doar întoarcerea religiei la ea acasă, din spațiul public înapoi în biserică și în sufletele. Faptul că această poziție prin definiție liberală trece azi, chiar și în ochii liberalilor, ca o soluție violentă, totalitară, e doar dovada că pătura liberală, suportul însuși al democrației burgheze, și-a pierdut orice iluzie în raționalitatea posibilă a lumii sale, care-i apare astăzi doar cu semn negativ, ca violență și arbitraritate. Din acest punct de vedere, și spre deosebire de liberalismul declamat al opiniei publice, CA încă mai crede în liberalism.

7) E adevărat că CA urmărește abolirea proprietății private și suprimarea libertății individuale?

Aproape adevărat. Dar cu altă ordine a cuvintelor în frază. CA urmărește abolirea ecuației care identifică proprietatea privată a celor puțini, apropierea mijloacelor de reproducere socială de către o mână de oameni, cu dreptul „natural” la libera expresie și activitate a omului în general. CA acuză dubla operație de naturalizare și legitimare aflată la lucru aici, prin care, pe de o parte, niște realități

istorice particulare și contingente – capitalismul actual, cu inegalitățile și nedreptățile sale specifice – sunt văzute ca expresia firească a libertății naturale a omului, în același timp în care, pe de altă parte, această condiție „naturală” a omului este redusă, peste istorie, la tipologia și fizionomia întreprinzătorului capitalist. CA ține doar să atragă atenția că între bunul sălbatic, mic proprietar al măciucii și libertății sale, naturalmente predispus la mici schimburi de bunuri cu concețenii săi (presupunând că un asemenea personaj ar fi într-adevăr figura adamică a istoriei noastre), și contemporanii noștri de calibrul Google sau Gazprom, traseul formelor de proprietate și libertate nu e tocmai continuu, natural, neîntrerupt de istorie și necontaminat de politic. Cât privește sărmana libertate individuală, până una alta ea e amenințată nu de o iminentă socializare a mijloacelor de producție, ci tocmai de domnia nederanjată a proprietății private. 5 milioane de oameni fără adăpost la 11 milioane de locuințe neocupate în Europa: aceasta e realitatea și contradicția manifestă a dreptului la proprietate în context capitalist.

8) E adevărat că CA se opune campaniei anticorupție și refuză curățirea morală a României?

Nu tocmai. CA e trup și suflet de partea campaniei anticorupție. CA ar vrea doar ca acest demers justițiar să nu fie doar un demers justițiar – ci să fie situat într-un demers mai amplu de înțelegere, denunțare și combatere a caracterului *sistematic* și *necesar* al actelor de corupție particulare. Prin urmare, CA încearcă să sublinieze că actele de corupție nu sunt doar o particularitate estico-balcanică, un deficit local de civilizație, ci constituie o tendință explicabilă și tot mai accentuată de reproducere și acumulare a capitalului (inclusiv din centrele sale) în aceste vremuri actuale de criză și recesiune prelungită. De asemenea, CA ține să aducă în atenția publică apropierea paradigmatică dintre modelul neoliberal de guvernamentalitate (axat pe privatizarea necesară a drepturilor și serviciilor publice) și mecanismul de bază al corupției – înțeles ca rezolvare prin mijloace economice a unor probleme de natură legală, politică, administrativă, deci publică. În fine, și în consecință, CA mai ține să precizeze că,

din această perspectivă, campania exclusiv juridică de combatere a corupției, aplicată într-un context de hegemonie politică, economică și socială a modelului neoliberal, chiar dacă produce, pe termen scurt și imediat, condamnări laudabile în cazuri particulare de corupție, pe termen lung tinde tocmai – prin valurile succesive de privatizare a chestiunilor publice – la scoaterea corupției sistematice de sub incidența legii penale și la normalizarea ei, de data asta ca deontologie firească a lumii corporate. În lumea capitalului liber și dereglementat, plasele din portbagajul lui Decebal-Traian Remeș vor ajunge doar o irelevantă anecdotă locală. Doar fraierii vor mai face acte de corupție.

9) E adevărat că CA este finanțat de Soros/ Ebert/ UE etc. ?

Din păcate CA nu este finanțat de nimeni, deși ne-am dori foarte mult acest lucru. Am avut o colaborare cu Friedrich Ebert Stiftung pentru realizarea unor teme cu caracter social și editarea antologiei CA la final de an. Ce e foarte adevărat, însă, este că de-a lungul timpului CA și redactorii săi au primit finanțări de la: statul român, ungar, sovietic, american, italian, francez, Soros, Confindustria, Erste, NEC, Sorin Ovidiu Vântu, ICR, UE, FMI... Îi asigurăm pe investitorii noștri că acești bani au fost folosiți înțelept. Cum au venit, așa au plecat: fără să afecteze vreodată politica redacțională a platformei sau convingerile și practica redactorilor săi. În rest, ne înclinăm în fața oricărui proiect progresist ce reușește să lase un impact social, fără să acumuleze restanțe la întreținere, doar prin efort voluntar sau finanțat fiind doar din fondurile curate ale liberilor producători asociați. Pentru ispășirea noastră, anunțăm în scurt timp înființarea unei tiparnițe proprii de bani.

10) E adevărat că CA face politică?

Da. În toate sensurile de mai sus. Că e loc de mai mult, nu-ncape îndoiala.

[martie 2014]

HotNews – manipulare grosolană

Redacția CriticAtac

HotNews își păstrează renumele că nu este un site de știri, ci unul de propagandă. Astăzi a recurs însă și la o formă de manipulare atât de grosolană și de amatoricească, încât ne-a făcut să zâmbim. Într-un material de pe site¹, redacția HotNews pune în oglindă fragmente din textul de astăzi de pe CriticAtac² cu extrase din buletinele de știri de la Vocea Rusiei. Ideea e simplă: CriticAtac este vocea Rusiei, ca să zicem așa. Păcat că nu au făcut pasul mai departe și n-au sugerat că suntem plătiți de ruși, că suntem agenți ai acestora, pentru ca teoria conspirației să fie completă.

Cine a citit însă materialul de pe CriticAtac a putut vedea sursele folosite. Spre deosebire de HotNews, noi folosim mai multe surse, mai diverse și în mai multe limbi. Nu ne mulțumim să traducem de pe AFP, așa cum au făcut aceștia în timpul evenimentelor de săptămâna trecută de la Kiev, și să le prezentăm drept știri proprii. Tot spre deosebire de HotNews, noi nu citim Vocea Rusiei, pentru că sunt alte lucruri mult mai interesante de citit.

Acum, dacă tot am deschis subiectul, trebuie observat că manevra pe care o face HotNews, cea de a alătura un material critic cu o sursă de știri nu foarte convingătoare, este scoasă din arsenalul facțiunilor fasciste și de extremă dreaptă din Ucraina. Acolo, orice voce critică, de stânga sau liberal-centristă, este imediat demonizată ca aparținând

¹ http://revistapresei.HotNews.ro/stiri-revista_presei-16674418-cum-vad-publicistii-stanga-din-romania-evenimentele-din-ucraina-paralela-vocea-rusiei.htm.

² <http://www.criticatac.ro/24952/ucraina-revista-presei-de-dup-lovitura-de-stat/>.

și făcând jocul Rusiei. Prin urmare, aceasta trebuie înăbușită ca periculoasă și ostilă. Cine nu e cu noi e împotriva noastră – cam așa s-ar rezuma. HotNews nu face decât să reia acest mecanism în spațiul românesc, pentru a discredita orice perspectivă diferită asupra evenimentelor de la Kiev, dincolo de hegemonia consensului de dreapta conservator, care prezintă protestele drept o mare victorie. Rolul de bâță ideologică este astfel îndeplinit.

Faptul că reporterii HotNews trimiși la fața locului nu au relatat nimic despre grupurile fasciste care domină Maidanul nu este atunci deloc întâmplător, tocmai pentru că există o sinonimie de perspective între aceștia și ideologia HotNews. Acest lucru apare evident și în materialele despre Ucraina pe care site-ul le recomandă³. Acolo se spune așa: „Protestul a accelerat procesul de formare a Ucrainei ca națiune. Scandări precum «Slavă Ucrainei!» (Gloria Ucrainei) sau «Slavă Națiunii!» (Gloria Națiunii) sunt exemplificative”. „Exemplificative” sau nu, scandările respective sunt scandările extremei drepte ucrainene încă din perioada interbelică, recuperate cu acest prilej. Celebrarea lor pe HotNews este logică.

În fine, o ultimă observație de principiu: HotNews a fost unul dintre mediile care au contribuit la isteria cu lovitura de stat din vara lui 2012, fiind vorba totuși de un referendum prevăzut de Constituție. Cam cum credeți că ar fi reacționat HotNews dacă Parlamentul ar fi votat suspendarea directă a președintelui, l-ar fi demis pe procurorul general, l-ar fi eliberat pe Năstase din închisoare și l-ar fi numit pe Valeriu Zgonea președinte interimar, asta în timp ce străzile Bucureștiului ar fi fost patrulate de PSD-iști înarmați? Nu credeți că ar fi denunțat asta drept lovitură de stat și ar fi cerut direct intervenția străină armată pentru a remedia situația? Fiind doar un mediu de propagandă, HotNews nu poate fi consecvent nici măcar cu propriile sale principii ideologice, ci doar cu cerințele politice de moment. Din acest moment HotNews e mai apropiat de Vocea Rusiei, fapt pe care nicio manipulare grosolană nu-l poate ascunde.

[24 februarie 2014]

³ <http://www.contributors.ro/global-europa/despre-criza-din-ucraina-la-cald-sau-ce-se-intampla-atunci-cand-clipesti-primul/>.

Panică pe frontul de Est, sau rușii la porțile Bucureștiului

Vasile Ernu

Am discutat, citit și scris atâta despre Ucraina, încât am impresia că am început să știu mai multe detalii despre situația de acolo decât despre cea din țară. Conflictul dintre Ucraina și Rusia ne-a făcut mai atenți cu ce se întâmplă mai la est de noi. Din păcate, însă, a produs și multă isterie și a scos la suprafață un antirusism și un prooccidentalism la limita religiosului. Dar să încep cu o poveste emblematică de pe frontul de Est...

Intro: Panică pe frontul de Est

Maxim Emelieanenko, comandatul navei Ternopoli ce aparține flotei maritime ucrainene, a creat acum câteva zile panică pe frontul de Est. În timp ce trupele rusești îi cereau să se predea, el a strigat: „Rușii nu se predau niciodată” și a început să cânte imnul Ucrainei. Amiralul flotei maritime ruse i-a strigat: „Sunteți rus?”, iar Maxim Emelieanenko a răspuns: „De naționalitate sunt rus, am familie și cetățenie ucraineană, dar am dat jurământul armatei ucrainene”. Amiralul flotei ruse le-a spus cu mândrie subordonaților săi: „Acesta este un adevărat rus, așa trebuie să-ți slujești patria, cu onoare și cinste!”. Maxim Emelieanenko ar putea să fie declarat erou de ambele țări. Acesta este paradoxul războiului ruso-ucrainean. Ce o fi înțelegând Merkel sau Obama din asta?

Presa română pornește la război

Indiferent dacă vii zilele acestea dinspre Est sau dinspre Vest, prima senzație puternică pe care o ai când începi să citești presa română în legătură cu „criza ucraineană” este cea de isterie generalizată. Un antirusism care face imposibilă orice formă de judecată și analiză a situației. Sunt motive să fim îngrijorați? Firește, sunt destule motive. Condamn poziția lui Putin? Da, firește, așa cum am condamnat orice intervenție militară americană sau de orice altă culoare. Însă la noi tonul alarmist este practicat la toate nivelele, încât ai impresia că trupele rusești tocmai au invadat România și sunt deja la porțile Bucureștiului/ Casei Presei, nu ca au intrat în Crimeea, pe teritoriul Ucrainei.

Citesc presa ucraineană și rusă, urmăresc presa anglo-saxonă și franceză, iar diferența de ton și conținut e imensă. Și aici mă refer la toată presa *quality*: și cea liberală, și cea „stângistă”. Totul pare mai calm și mai nuanțat. Consultați orice site sau ziar important de la New York sau Londra, de la Paris sau Berlin, Kiev sau Moscova, și veți vedea că textele care domină sunt cele de analiză, cu poziții pro și contra, cu argumente, cu analize, cu reportaje etc. Poți să nu fii de acord cu pozițiile unui autor sau altuia, însă marea parte a presei occidentale credibile încearcă să prezinte cel puțin nuanțele și pozițiile părților implicate. Și nimănui nu-i trece prin cap să-și numească colegul sau partenerul de polemică „pro-rus”, „putinist”, „vândut rușilor” (injurii de moarte în România) doar pentru că celălalt are o altă opinie.

La noi e pe dos: totul pornește de la un credo. Lumea vrea să știe mai întâi: ești cu rușii sau cu americanii, cu Maidanul sau cu ceilalți, cu UE sau Asia etc. Amețitor. Mantra majorității jurnaliștilor noștri *mainstream* pornește de la niște convingeri aproape religioase: Rusia este Răul absolut și trebuie damnată, iar SUA & UE & NATO reprezintă Binele absolut și trebuie susținute. Cine încalcă acest crez și pune la îndoială o iotă este condamnat, este dușman al Binelui și se alătură automat armatei Răului. În Moldova, povestea capătă proporții și mai mari: cu cât țara e mai mică, cu atât dușmanul este mai monstruos. Și în timp ce concurăm să ne dovedim cât de loiali suntem partenerilor

occidentali și cât de antirusi suntem, uităm de ucraineni, de mizele și problemele cu adevărat importante ale jocului. Asta se întâmplă până și cu oamenii din zona liberală considerați ca fiind *open-minded*.

Nu pot să am pretenții de la site-urile de tip România Mare ale dreptei extremiste (ÎLD) și nici de la predicatorii neoconi care recită această rugăciune în varianta cea mai simplistă, precum Aligică & co. Nu am mari așteptări din zona Mândruță & co., care anunță exaltat că merge pe frontul de Est să lupte cu fiara apocaliptică. Nu pot să am pretenție nici de la HotNews, care e convins că singura sursă de informare din Est este Vocea Rusiei. Le spun că în Rusia niciun ziarist serios nu face referire la o astfel de sursă, iar piața media de acolo este mult mai calitativă și mai diversă decât cea românească. Însă nu pot să nu am pretenții de la oameni mai nuanțați, precum Alina Pippidi-Mungiu, jurnaliștii Moise Guran sau Petru Bogatu (din Republica Moldova). De la ei, chiar aștept analize despre contradicțiile și complexitatea situației ucrainene.

Investitori occidentali, vă ordon: nu treceți Prutul!

Sau Nistrul. Cam asta ar fi teza din ultimele zile a cunoscutului jurnalist Moise Guran¹ (în varianta video a fost mai cu patos și mai direct). De ce? Se pare că antirusimul românesc întunecă mințile și celor mai buni jurnaliști de la noi. Povestea economică aplicată relației Vest-Est sună, în interpretarea lui Guran, cam așa: există o Lume Bună și una Rea; Lumea Bună vine spre Lumea Rea s-o civilizeze și să-i aducă Lumină și Bunăstare; Cavalerii Luminii din Vest, adică ai părții Bune, acești îngeri păzitori ai întregii Lumi, nu sunt alții decât investitorii; și investițiile, această mană cerească adusă Estului de către Cavalerii Luminii, în loc să aibă efecte pozitive, se întorc ca un bumerang și lovesc Lumea Bună.

În concluzie, Moise Guran ne sugerează că acolo, în Estul Întunecat, există ceva esențialmente stricat, ireparabil și care face ca orice Bine să se transforme în Rău și să lovească lumea Bună.

¹ <http://www.biziday.ro/2014/03/06/nu-zaiet-nu-pagadi/>.

Teologia bunăstării nu prinde rădăcini, se pare, în acel sol sterp, iar aborigenii Estului își merită soarta, cum altfel. Ca să protejăm Lumea Binelui, Moise Guran cere, aproape ordonă: Investitori occidentali, vă ordon nu treceți (Prutul, sau Nistrul, sau altă apă estică)! Hotarul Împărăției Binelui este firește România (probabil în varianta extinsă). M-am liniștit când am aflat că sunt pe partea cea bună, în teritoriile împărăției Binelui. Halucinant, aproape ca în *Stăpânul Inelelor*. Și eu care credeam că investitorii au un singur scop și principiu: maximizarea profitului. Și că indiferent de regim și putere, teritoriu și ideologie, dacă există șansa unui profit Cavalerii Luminii pot trece ușor de orice barieră pentru a-și mări profitul. Acest principiu este valabil pentru orice investitor, fie el american, german, rus sau chinez. Priviți spre capitalul american, spre investitorii americani, modelul autentic al acestor Cavaleri, și veți vedea că nu au avut și nu vor avea nicio tresărire sau reținere în a face afaceri și investiții oriunde, oricând, cu oricine, dacă acest *deal* aduce profit. Pe acești evangheliști ai capitalului nici „porțile iadului nu-i va opri”. În ei ne este nădejdea și credința... Aleluia. La noi însă, ostașii și apărătorii Lumii Bune țin morțiș să moralizeze ceva ce nu are nicio legătură cu morala. E destul să scrii un text de analiză economică și să încerci să arăți modul în care este cuplată Ucraina la Rusia² și ce consecințe poate avea asupra situației economice și sociale ruperea echilibrului economic, și inevitabil totul devine „un atac la independența națională a unui popor (Ucraina)”³ (Guran) sau „prorus”, cum zice Alina Pippidi-Mungiu⁴ (fără să țină cont de faptul că avem mai multe teze comune⁵). E destul să propui ca soluție „calea finlandeză” pentru Ucraina, că asta deja te face suspect, iar jurnaliști precum Petru Bogatu⁶ sau Moise Guran⁷ simt nevoia să tragă semnalul de alarmă.

² <http://www.criticatac.ro/24972/cit-cost-ucraina-cine-cumpr-sau-de-ce-dup-februarie-vine-octombrie/>.

³ <http://www.biziday.ro/2014/02/28/o-revolutie-impotriva-planului-valev/>.

⁴ <http://www.romaniacurata.ro/sapte-idei-gresite-despre-criza-din-ucraina-4431.htm>.

⁵ <http://www.criticatac.ro/25020/mori-pentru-putin-mori-pentru-obama-mori-pentru-ue/>.

⁶ <http://bogatu.voceabasarabiei.net/?p=2872>.

⁷ <http://www.biziday.ro/2014/02/28/o-revolutie-impotriva-planului-valev/>.

Straniu: în presa occidentală, în capitala Lumii Binelui, aceste lucruri se discută pe primele pagini ale marilor cotidiene – la noi însă nu. Până și Zbigniew Brzeziński⁸, un Cavaler neprihănit al Lumii Binelui, susține o astfel de teză în *Financial Times*. Acolo se poate, la noi nu. La noi a ajuns ca până și opinii ale unor guru occidentali, cunoscuți drept critici duri ai Estului și ai Rusiei, să fie suspectați de atitudini pro-Rusia și pro-Putin, doar pentru că pun problema mai nuanțat. Să fi ajuns oare mâna Moscovei, capitala Împărăției Răului, până la un Henri Kissinger⁹ sau Jeffrey Sachs¹⁰? Sunt un antiputinist convins, însă acest lucru nu mă împiedică să încerc să înțeleg și partea cealaltă. Din păcate, marea parte a jurnaliștilor și intelectualilor noștri încep să îndeplinească o cu totul altă funcție: e mult mai ușor să fii câine de companie decât câine de pază.

[10 martie 2014]

⁸ <http://www.ft.com/cms/s/0/7f722496-9c86-11e3-b535-00144feab7de.html>.

⁹ http://www.washingtonpost.com/opinions/henry-kissinger-to-settle-the-ukraine-crisis-start-at-the-end/2014/03/05/46dad868-a496-11e3-8466-d34c451760b9_story.html.

¹⁰ http://www.foreignaffairs.com/articles/140999/jeffrey-sachs/a-new-post-soviet-playbook?cid=soc-twitter-in-snapshots-a_new_post_soviet_playbook-030514.

Rusia va pierde războiul media:

nu știe să facă filme cu fete frumoase
care luptă pentru libertate

Maria Cernat

Soarta conflictului din Ucraina este departe de a se fi decis. Totuși, există o zonă în care se poate da un pronostic destul de clar. În planul comunicării mediatice, Rusia va fi pur și simplu spulberată.

Să explicăm. S-a vorbit adesea despre asemănările izbitoare dintre propaganda din perioada comunistă sau nazistă și campaniile de relații publice orchestrate de bunii democrați americani. Totuși, nu e nimic mai jignitor pentru un „profesionist PR” decât să-i spui că e propagandist. El nu se ocupă cu propaganda! Cu propaganda cea rea și urâtă s-a ocupat Goebbels în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. El se ocupă cu ceva pur și bun, și anume cu „gestionarea comunicării dintre organizație și publicurile sale” (James Grunig). Dragii mei cititori, am urmat cu acribie cursurile unei facultăți de comunicare (de stat, pentru cei cu prejudecăți), plus ale unui master de profil. Eu tot n-am reușit să înțeleg limbajul de lemn în care se discută despre PR până n-am citit câte ceva despre istoria acestui domeniu. Curios lucru, deși se încearcă în mod repetat și disperat

MARIA CERNAT este absolventă a Facultății de jurnalism și științele comunicării și a Facultății de filosofie. A urmat un master în științele comunicării și a obținut doctoratul în filosofie. A predat la Liceul „Ion Neculce” și la Colegiul Național „Gheorghe Lazăr” din București. Între 2008 și 2012 a fost asistent și apoi ca lector universitar la Facultatea de Jurnalism, Comunicare și Relații Publice, USH. În prezent este *copywriter* la DZL Virtual Factory.

acreditarea ideii că relațiile publice au de-a face cu un set de tehnici de „comunicare” *neutre*, cred că este imposibil să le separăm de scopul și perspectiva aceluia care le-a inventat. În 1919, așa cum el însuși mărturisește, Edward Bernays l-a însoțit pe președintele american Woodrow Wilson la conferința de pace de la Paris. Printr-o ingenioasă tactică propagandistică, sau „de comunicare”, pentru că, nu-i așa, termenul e mai ușor de digerat, Bernays a reușit să acrediteze ideea că „Statele Unite luptă pentru răspândirea democrației pe Glob”. „Ăsta era marele slogan” – după cum afirmă chiar Bernays. Văzând valul de entuziasm cu care Wilson e întâmpinat ca mare erou al războiului, o idee încolțește în mintea lui Bernays: dacă pot face asta pe timp de război, de ce n-ar merge s-o fac și pe timp de pace. S-a gândit să-și denumească tacticile „propagandă”. Totuși, folosirea acestui termen de către naziști i-a oferit o conotație atât de negativă, încât, în 1920, își deschide primul birou de „Relații publice”. Celebrul nepot al nu mai puțin celebrului Sigmund Freud este rareori menționat ca o personalitate care a marcat istoria secolului al XX-lea. Totuși, perspectiva sa asupra modului în care consimțământul maselor trebuie „construit” (expresia „*the engineering of consent*” îi aparține) este unul dintre factorii-cheie care au contribuit la supremația Statelor Unite și la legitimarea celor mai controversate dintre acțiunile sale militare.

*Prima acțiune de PR politic sau
propagandă mizerabilă: Guatemala*

În 1954 s-a creat modelul pe care SUA avea să îl urmeze în legitimarea tuturor operațiunilor militare controversate. Până în 1954, compania americană United Fruits își construise o poziție de monopol în Guatemala, unde deținea majoritatea plantațiilor de banane. Profitul asigurat prin exploatarea forței de muncă locale era garantat. Totuși, în 1950, un lider cu vederi diferite de alte dictatorilor militari precedenți a fost ales: Jakobo Albenz Guzman. Reformele agrare promovate de el în 1952 amenințau interesele economice ale United Fruits. Este momentul în care compania îl angajează pe Edward Bernays pentru a-i

ajuta să iasă din impas. Bazându-se pe ideea că masele sunt formate din indivizi iraționali, conduși de dorințe și temeri inconștiente (scrierile unchiului Freud fiind de mare folos pentru nepotul său Eddy), Bernays susține în mod explicit că nu trebuie investit în convingerea publicului. Temerile ascunse ale acestuia trebuie identificate și folosite. Teamă de totalitarismul și dictatura sovietică trebuia cultivată la maximum. Drept urmare, tehnica lui Bernays a fost aceea de a crea un așa-numit Birou de Informații Publice, care avea să bombardeze instituțiile media cu informații despre periculosul comunist Albenz, cel care aduce teroarea roșie mai aproape ca oricând de țărml american. Mai mult, Bernays organizează o conferință în Guatemala, la care invită toate notabilitățile presei americane. În același timp, mulți dintre cei care au lucrat cu el susțin că a organizat simultan o demonstrație antiamericană de proporții. Tehnică de „comunicare” pură și bună! Neutră și profesionistă! Păcat că nu se insistă prea mult asupra episodului la facultățile de profil de la noi din țară. În 1954, o armată de „revoluționari” antrenați de CIA organizează o lovitură de stat în Guatemala. Finalul este glorios: Richard Nixon pătrunde în biroul lui Albenz și ține un discurs de acolo. Ce credeți că se afla în spatele lui? Mormane de cărți scrise de, vai, *nomina odiosa*, necuratul Marx și de îngerul său negru, Lenin! Iată dovada ultimă a opțiunii ideologice a bietului Albenz! Da, păcat capital: avea multe cărți scrise de Marx în birou. Noroc că a ajuns Nixon la timp să le dea foc, spulberând orice urmă de îndoială asupra legăturii strânse dintre Albenz și sovietici. Vă dați seama ce pericol îi pândește pe americani... Să cumpere banane mai ieftine ca urmare a uzurpării United Fruits ca lider de piață. Ce e foarte important aici este faptul că acesta a fost modelul folosit pentru justificare intervențiilor controversate.

*Soldații irakieni aruncă pe jos bebeluși
kuweitieni din incubatoare*

Să ne mai oprim asupra unui exemplu care nu face prea multă cinste „profesioniștilor PR”. Hill & Knowlton este una dintre cele mai mari firme de PR la nivel global. A fost una dintre primele corporații

PR la nivel internațional, în prezent având peste 90 de filiale în 52 de țări. Ce are această minunată companie la care orice absolvent al unei facultăți de comunicare speră să lucreze cu Războiul din Golf? Marea lecție pe care Bernays le-a predat-o politicienilor americani este aceea că trebuie să ai sprijinul emoțional al publicului pentru acțiunile controversate. Cum să justifici o intervenție armată într-o țară de la capătul lumii?

În anul 1990, o tânără kuweitiană care a rămas cunoscută doar cu numele mic, Nayirah, a dat o declarație în fața unui grup parlamentar american, Congressional Human Rights Caucus, pretinzând că a asistat la scene oribile în care soldații irakieni care invadaseră Kuwaitul pătrunseseră în maternități pentru a arunca pe jos bebelușii din incubatoare! Ce poate fi mai oribil? Povestea a fost inițial susținută de reprezentanți Amnesty International și de unii refugiați. Cum să nu intervii în forță împotriva unor bestii capabile de așa ceva? A fost „sloganul” care a justificat intervenția armată. Ce au descoperit însă reporterii ABC prezenți la fața locului după terminarea războiului? Că bebelușii au murit pentru că medicii și asistentele au fugit din spital! În niciun caz pentru că soldații au distrus incubatoarele. În 1992, John McArthur, jurnalist *New York Times*, a descoperit că Nayirah era nimeni alta decât fiica ambasadorului kuwaitian în SUA, ambasador care angajase profesionista companie de comunicare Hill & Knowlton pentru a obține susținerea publicului și politicienilor americani pentru intervenția din Kuwait. La fel ca și în cazul Guatemalei, o organizație care să reprezinte interesele sărmanilor cetățeni oprimați ai Kuwaitului a fost creată: Citizens for a Free Kuwait. Nota de plată a profesioniștilor PR de la Hill & Knowlton a fost foarte piperată – în jur de 12 milioane de dolari. S-a descoperit, ulterior, că Nayirah nu fusese martora directă a atrocităților pe care le-a susținut. Dar prea târziu! Oricum, accesul presei în Kuwait nu a fost permis înainte de „eliberarea țării”. Că Saddam Hussein era un dictator sângeros se știe. Se vorbește însă prea puțin despre lovitura de stat prin care a ajuns la putere și despre legăturile sale cu CIA. Dar asta e o altă poveste. Am vrut doar să arăt cât de rafinate sunt tehnicile de „comunicare” ale onorabilului PR.

Studentii mă întreabă adesea: pot oamenii să fie convinși chiar de orice? Putem face campanii de PR de succes pentru cele mai controversate produse ori cauze? Răspunsul e simplu: depinde doar de câți bani investești în asta.

Obama e negru, Putin e alb. Presa mainstream ține morțiș să-i coloreze invers

Ajungem acum la unul dintre cele mai interesante aspecte legate de conflictul din Ucraina. Un clip viral care are aproape 3 milioane de vizionări circulă de ceva vreme pe internet.¹ Este cel mai vizionat filmuleț despre violențele din Kiev. El a fost difuzat și într-o emisiune de știri *prime-time* la postul România TV. În treacăt, prezentatorul a amintit că a fost produs de un misterios regizor american. Nimic despre ce căuta acel regizor acolo, cum s-a întâlnit el cu frumoasa ucraineană sau despre cine anume este sursa acestui film. Faptul că internetul e liber și oricine poate posta orice e minunat. Doar că, din păcate, există și asemenea efecte secundare: filme produse de profesioniști cu muzică, machiaj, cadre și lumini menite să sensibilizeze publicul, pentru a susține interese cel puțin controversate. Haideți să vedem ce spune fata cu ochii albaștri din clipul viral: „Eu sunt ucraineană, o nativă a orașului Kiev. Vreau să știți de ce mii de oameni din toate orașele țării mele sunt pe străzi. E un singur motiv: vrem să ne eliberăm de dictator, de politicieni care lucrează doar pentru ei și care sunt gata să împuște, să rănească oamenii doar pentru a-și salva banii, doar pentru a-și salva casele. Sunt aici pentru acești oameni, care sunt aici și care sunt demni și curajoși. Ei sunt civilizați, dar cei ce ne guvernează sunt barbari. Nu mai suntem în Uniunea Sovietică! Vrem ca justiția să nu mai fie coruptă! Vrem să fim liberi! Vreau să știți că poate mâine nu vom mai avea telefoane sau conexiune la internet și vom fi singuri aici și probabil că polițiștii ne vor omorî, unul câte unul, când se va întuneca. De aceea vă rog să ne ajutați. *Avem libertatea în inimile noastre! Avem această libertate în*

¹ <http://www.youtube.com/watch?v=Hvds2AliWLA>.

mințile noastre și acum vă rog pe voi să construiți această libertate în țara noastră. Ne puteți ajuta chiar și prin faptul că spuneți povestea asta prietenilor voștri, prin faptul că distribuiți acest film. Vă rog să îl distribuiți! Vorbiți cu prietenii, cu rudele și cu guvernul vostru și arătați-ne că ne sprijiniți”. Filmul se încheie cu o imagine a revoltelor însoțite de mesajul: „Contactați-vă, vă rog, reprezentanții și cereți-le să sprijine poporul ucrainian în lupta lor pentru libertate și democrație”. Înainte de final, un alt text apare pe ecran: „Înainte să fie prea târziu!”. Și ultimul mesaj: „Acest film a fost făcut în februarie 2014. Sperăm că mulțumită ție și poporului ucrainian lucrurile se vor îmbunătăți”.

Cum poți să refuzi o fată frumoasă cu ochii albaștri care îți cere disperată ajutorul? Pentru cineva familiarizat cu campanii PR, redactare de materiale de PR, *media planning*, analiză de imagine și altele asemenea, lucrurile sunt, cred, destul de clare. Clipul acreditează în cheie mitică ideea că eroii revoluționari demni și civilizați se luptă cu dictatorul cel rău susținut de Uniunea Sovietică. Or, ei nu mai vor Uniunea Sovietică. O vor pe cea Europeană, unde vor fi liberi și independenți. Am mari dubii ca frumoasa noastră va mai umbla liberă cu părul despletit pe străzile Kievului odată ce vajnicii bărbați ai extremei drepte vor fi ajuns la putere. Dar să nu ne grăbim. S-a discutat enorm despre conflictul din Ucraina. În ciuda diferențelor de păreri, un lucru e clar și comun asumat: oamenii au ieșit în stradă din motive diferite. Or, tocmai asta subliniază clipul: că e o singură cauză! Eterna, inepuizabila sete de libertate! Dar împotriva cui? Ce sens mai are în acest context invocarea Uniunii Sovietice? Aici e o inconsecvență. Ei vor să scape de politicienii care ar merge atât de departe încât să-i omoare doar ca să-și protejeze... culmea: banii și casele! După cum bine ne amintim, tipul acesta de politician nu e deloc specific Uniunii Sovietice. Acolo politicianul te împușca pentru motive încă mai absurde: și anume, pentru că aveai convingeri politice contrare. Nu protecția averii era motivul epurărilor *politice*. Doar politicile neoliberale împinse până în pânzele albe creează politicieni putred de bogați, care luptă să-și salveze bunurile. Doar aceste politici au condus la un soi de refeudalizare a societății, în

care o mică pătură de înstăriți dețin o mare parte din resurse, restul populației zbătându-se în sărăcie. Uniunea Sovietică era, cel puțin în teorie, despre egalitatea mult hulită în zilele noastre. Că Ianukovici avea reflexe dictatoriale nimeni nu contestă. Doar că el nu este deloc sovietic. Era produsul unui alt tip de regim. Acela al dictaturii banilor, pe care vrea să-i protejeze, iată, cu prețul vieții concetățenilor săi. Deci ucrainenii demni și civilizați au ieșit în stradă dintr-un singur motiv: să înlocuiască un dictator neoliberal cu unul și mai neoliberal?

Accentele emoționale sunt de-a dreptul stridente în clip: poate mâine nu vom mai putea comunica și poate, când se va lăsa întunericul, poliția ne va omorî pe rând. Și apoi, soluția: „Avem libertatea în inimile noastre! Avem această libertate în mințile noastre și acum vă rog pe voi să construiți această libertate în țara noastră”. – Oare Departamentul de stat american i-a dictat cuvânt cu cuvânt ce să spună? Ce ne spune de fapt? „Eu sunt mică și vulnerabilă. Poate la noapte mă împușcă. Dar am libertatea în inimă și trebuie ca voi să mă ajutați să o construiesc în țara mea!” Dar cine este acest „voi”? Cine poate s-o ajute „să construiască libertatea în țara ei”? Noi, cei care dăm „share” și „like”. Dar mai sunt și alții printre noi. Cei care pot să-și contacteze reprezentanții politici și să le ceară să intervină în Ucraina. Sigur că nu românilor sau altora ca ei le e adresat mesajul. Sigur că nu unora ca noi, care habar nu au care e reprezentantul lor politic și nici nu le-ar trece prin cap să-l contacteze să-i ceară ceva. În paranteză fie spus, tot ce speră românul de rând e să-i vadă pe cât mai mulți politicieni după gratii și cu averea confiscată, nu votând intervenții pe nu știu unde. Contribuabilul american însă poate face asta. Iar cireșa de pe tort este faptul că după mesajul cu „contactați-vă reprezentantul și cereți-i să intervină în Ucraina” apare, după câteva secunde, imperativul de final „Înainte să fie prea târziu”. Adică, dragă contribuabil american, du-te la reprezentantul tău pe care, spre deosebire de români, îl cunoști și cere-i să intervină, dacă nu vrei ca frumoasa blondă cu ochii albaștri să fie împușcată când se lasă seara. Pentru că *tu și cu poporul* (ucrainian sau *whatever*) *veți izgoni dictatorul!*

Când am îndrăznit să atrag atenția că e clip de dat ca exemplu de manual de PR, m-am ales cu eticheta de „putinistă”. Adică dacă îmi permit să atrag atenția asupra unei intoxicații, înseamnă că politicile neoliberale, fanatismul ortodox, oligarhia, naționalismul și în genere autoritarismul de prost gust al domnului Putin sunt tot ce ne putem dori! Cum spuneam, Putin și Obama au culori diferite. Cred că în loc să-i colorăm în alb și negru, ar trebui să avem o poziție critică față de amândoi.

Câteva dintre exemplele prezentate aici explică, cred, foarte multe dintre reacțiile de sprijin fanatic al SUA. Mi-aș permite chiar să avansez ipoteza că rușii n-au pierdut bătălia în plan economic sau militar. Dar în planul comunicării media sunt praf în comparație cu rivalii lor!

[13 martie 2014]

Sub ochii altora sau Crimeea mediatică

Claudiu Gaiu

După Sun Tzu, o armată e victorioasă încă dinaintea bătăliei, în timp ce o armată înfrântă e cea care se aruncă în vârtoarea luptei căutând acolo victoria. Așadar, a pierdut sau este Rusia pe cale să piardă războiul mediatic, așa cum spunea un excelent articol publicat pe această platformă?

Da! Însă numai acolo unde bătălia era pierdută înainte de a fi dată. Dacă răsfoim presa din țările numite odinioară nealiniat, tonul e mai degrabă neutru în America de Sud și acuzator la adresa Occidentului în Africa. Argentinianul *Clarín* – din trustul cu același nume, aflat într-o poziție de cvasi-monopol în patria tangoului – insistă asupra pericolelor naționalismului ucrainian. O scurtă analiză din suplimentul său cultural, *Revista Ñ (La encrucijada de Ucrania, 12.03.14)*, despică în patru firul importanței geopolitice și economice a Ucrainei pentru Rusia: piață de desfacere, traseu al gazelor spre Europa apuseană, control asupra viitoarei conducte South Stream, asigurat prin platforma maritimă a Crimeii. Articolul nu uită să detalieze situația catastrofală a finanțelor publice ucrainene. În *Folha de São Paulo* (14.03.14), economistul Marcos Troyjo face o paralelă

CLAUDIU GAIU a studiat filosofia la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj, iar apoi s-a specializat în istoria filosofiei moderne printr-un doctorat la Universitatea Paris I Panthéon-Sorbonne. Este autorul unei monografii asupra unui discipol al lui Montaigne, *La prudence de l'homme d'esprit. L'éthique de Pierre Charron* (Zeta Books, 2010) și al unei traduceri din Paul Veyne, *Când lumea noastră a devenit creștină (312-394)* (Tact, 2010). Membru fondator al Centrului pentru Studiul Gândirii Politice Moderne, asociație internațională dedicată cercetării filosofiei politice între secolele al XV-lea și al XVIII-lea.

între actuala confruntare ruso-americană și Războiul Rece, pentru a arăta că nu mai există azi un șoc ideologic, nici viziuni deosebite asupra destinului lumii, ci doar „felurite interese naționale definite în termeni de putere”. Pentru el, Moscova, fără un proiect global, o economie dinamică și un discurs ideologic, nu mai poate fi o super-putere. Dacă trecem în Africa, amintirea luptelor coloniale e încă vie, și de aici suspiciunea mereu trează față de acțiunile politice ale Apusului. Jurnalistul algerian Karim Mohsen avertizează încă din titlul editorialului său din cotidianul *L'Expression* (13.03.14) că: „Occidentul își scoate *ghioaga*”. Mohsen nu are îndoieli că ideile diplomatice occidentale se bazează pe „raporturi de forță” care continuă logica „Blocurilor ideologice” atât de dăunătoare păcii de-a lungul veacului al XX-lea. Trecerea în revistă a istoriei ucrainene postsovietice îi arată orbirea voită a presei și negociatorilor americani și europeni, ce reduc prezentul conflict la simpla opoziție dintre ucraineni și ruși, uitând de eșecul „Revoluției Portocalii” și de implicarea CIA în treburile kievene. Aceeași pană acidă scria mai devreme, pe 6 martie, că „Occidentul a reușit în Ucraina ceea ce nu i-a ieșit în Siria, în vreme ce Libia a fost lăsată pradă tuturor extremismelor”, concluzionând că noua direcție politică a secolului XXI este „de a lăsa barbarii să se ucidă între ei, furnizându-le arme după pofta inimilor celor mai sângeroase”. Coborând spre centrul continentului, site-ul electronic al postului de radio *Cameroon Voice* denunță campania „sinistră” a mediilor americane și europene de a ascunde „pericolul fascist din Ucraina”, fie negând implicarea extremei drepte în mișcările de la Kiev, fie prezentând-o ca marginală și fără importanță (pe 10.03.14, sub semnătura lui Julie Hyland). Tot săptămâna trecută, *Cameroon Voice* amintea de rezoluția Parlamentului European din 13 decembrie 2012, care condamna opiniile „rasiste, antisemite, xenofobe și contrare principiilor fundamentale ale Uniunii Europene” ale partidului Svoboda, azi în guvernul de la Kiev, cu binecuvântarea Bruxelles-ului. Soarele Africii ajută la păstrarea memoriei! Și atunci – fără să ne mai oprim asupra nuanțatelor editoriale din *The Hindu* sau la serioasa analiza a consecințelor economice ale crizei ucrainene publicată în

China vinerea trecută în ediția engleză a *Cotidianul Poporului*, organul Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez și unul dintre cele mai influente ziare din lume – putem spune, într-adevăr, că Rusia a pierdut războiul mediatic? L-a pierdut în Apus, dar n-a fost nicio bătălie. Știm că, în situație de criză, redacțiile conlucrează strâns cu puterea politică. În perioada scandalului WikiLeaks, *New York Times* își făcea din asta un titlu de glorie. Apoi, în ultimele decenii, casta jurnaliștilor de prim rang și cea a politicienilor s-au amestecat atât de tare, încât acțiunile lor urmăresc aceleași scopuri, fără să mai fie nevoie de o prealabilă înțelegere. O cină cu „Dave” Cameron, o informație *off the record* scăpată amical de „Dick” Cheney, și câinele de pază al democrației, recunoscător, devine trâmbițașul succeselor mai mult sau mai puțin reale ale puterii în exercițiu. Un caz aparte îl constituie presa din dominioanele îndepărtate, România, de pildă, unde se dă un adevărat concurs de slugărnicie voluntară. Spiritul critic este exacerbat în cazul dușmanului puterii suverane, rus de data asta, dar poate fi sirian, iranian, venezuelian etc. Azi vine în ajutor și rusofobia românească, bine grădinarită în anii '70-'80 ai ceaușismului. Virulența acestei poziții ascunde faptul că unul dintre izvoarele intelectuale antirusești e semi-independența din ultimele două decenii ale regimului autoritar de la București. În schimb, nu există nicio chestionare serioasă a atitudinii metropolei. La începutul revoltelor de stradă de la Kiev, politologii noștri vegheau ca nu cumva Moscova să interfereze în treburile ucrainiene, în vreme ce rebeliunea era susținută financiar de Statele Unite și încurajată de emisarii Washington-ului. Susținerea lor a adus la guvernare o periculoasă alianță între neoliberali și extrema dreaptă: austeritate pentru autohtoni și ură față de vecini, o fericire! Imperativul pentru firava presă independentă de limba română trebuie să fie deprovincializarea. În *newspeak*-ul zilelor noastre, ar trebui să spunem „renunțarea la perspectiva eurocentrică”, dar Europa nu mai e azi decât un furnizor de supletive militare pentru intervenționismul american și o casă de avocatură subordonată centrului imperial, în care pot străluci, după dispariția lui Tony Blair, președinții francezi de „dreapta” sau de „stânga”. Pentru a găsi în Europa spiritul critic

din presa magrebină sau cameruneză, spiritul istoric și analitic al editorialelor presei *latino*, trebuie răsfoite cu răbdare cotidienele în așteptarea unei „opinii” marginale a vreunui scriitor, trebuie căutate „sursele de nișă” sau blogurile de informare ale stângii radicale (atât cât a mai rămas din ea) ori ale conservatorismului tradiționalist. Însă slăbiciunea și izolarea acestor voci le împinge spre sectarism, a cărui logică e continua repliere în sine și osificarea neputincioasă în fața provocărilor noi. Calea spre universalitate nu e întoarcerea la textele Iluminismului sau ale liberalismului clasic. Poți să fi specialist în Diderot și cititor al lui Locke păstrând cea mai perfectă obtuzitate media-programată asupra prezentului. Universalismul înseamnă acum: ascultarea celorlalte voci contemporane; ochiul deschis asupra scrierilor Emisferei sudice; refuzul de a accepta sărăcirea lumii reduse la o duzină de surse anglo-saxone, caricaturizate în marginile lumii „civilizate”.

[17 martie 2014]

Originile istorice ale antirusismului românesc

Florin Poenaru

Acest text este un răspuns rapid la comentariul făcut de unul dintre cititorii CriticAtac, care spunea că antirusismul, atât de prezent astăzi în spațiul public românesc ca urmare a evenimentelor din Ucraina, nu are rădăcini istorice, ci este rezultatul unui oportunism al presei, al comentatorilor și intelectualilor români. Deși oportunismul este evident, eu cred, dimpotrivă, că rădăcinile istorice ale antirusismului românesc sunt la fel de importante. De fapt, poate chiar mai importante, întrucât au un caracter structural, nu conjunctural. Mai mult decât atât, antirusismul din aceste zile – ce a atins din nou cote astronomice, de cele mai multe ori fiind subîntins de cel mai elementar rasism – nici măcar nu este ceva special: în diferite momente istorice ale existenței României ca stat național, au existat astfel de momente în care antirusismul a atins cote ridicate.

Asta deoarece antirusismul românesc, ca ideologie populară și de stat, nu doar că apare odată cu statul național român, la mijlocul secolului al XIX-lea, dar îi este constitutiv. Dincolo de orice, statul național român apare în mod esențial ca o construcție antirusească, pentru că formarea statului național român prin Unirea din 1859 între Moldova și Țara Românească se produce în urma unei conjuncturi (geo)politice

FLORIN POENARU este doctor în antropologie socială al Central European University din Budapesta, cu o teză despre relația dintre politică, clasă și istorie în postcomunism. Între 2004 și 2010 a activat ca observator electoral internațional în diferite țări postcomuniste. A publicat mai multe studii și eseuri în reviste și volume colective. Este coordonator al platformei CriticAtac.

foarte particulare, determinată de conflictul imperial dintre Anglia, Rusia și Imperiul Otoman în regiunea Mării Negre. (Conjunctură care nu e specifică României, ci marchează regiune ca atare.)

Imperiul Țarist a pierdut Războiul din Crimeea (1853-1856) numai datorită faptului că Anglia, puterea globală aflată la apogeu în acel moment, a trimis trupe în ajutorul Imperiului Otoman, aflat în plin proces de disoluție teritorială, cu precădere în partea sa europeană. Această dezintegrare treptată se făcea exclusiv în folosul Imperiului Țarist. Războiul din Crimeea a pus capăt unui șir de victorii militare rusești împotriva otomanilor petrecute anterior. Încă din 1774, când Rusia a preluat de la otomani controlul asupra sudului Ucrainei și Crimeii, Imperiul Rus a vizat expansiunea spre sud, înspre gurile Dunării și înspre Marea Neagră. În acest proces nu numai că a anexat o serie de teritorii aflate sub dominație otomană, precum estul Moldovei (numită apoi Basarabia), în 1812, dar a reușit să își proiecteze puterea și în teritoriile dominate de otomani în sudul Europei, determinând autonomia Serbiei și independența Greciei, la finalul războiului din 1829. Această expansiune teritorială imensă și semnificativă din punct de vedere geopolitic a Imperiului Țarist în mai puțin de 100 de ani, și care nu părea că se va opri foarte curând, era – în epoca post-napoleoniană a concertului Europei – privită cu suspiciune de către Anglia, și, prin urmare, aceasta (împreună cu alte puteri vestice) a intervenit pentru susținerea pacientului otoman, în vederea contracarării expansiunii rusești.

(În paranteză fie spus, mai exista un motiv suplimentar, dar foarte relevant pentru care Anglia a decis trimiterea de trupe în Crimeea: continuând să țină ocupată Rusia în Europa, la Marea Neagră, Anglia își putea astfel avansa propriile sale interese economice și imperiale în Asia Centrală și de Est, vizată concomitent de Rusia, cu precădere în Afganistan și China (al doilea Război al Opiumului începe exact la finalul războiului din Crimeea). Dacă înțelegem bine conflictul de astăzi din Ucraina¹, pare că se întâmplă un lucru similar, America fiind astfel în locul Angliei: ținând ocupată Rusia în Crimeea, America

¹ <http://www.criticatac.ro/24855/sensul-geopolitic-al-schismei-din-ucraina/>.

își poate avansa interesele în Asia de Est și în Pacific, unde Rusia este astăzi marginalizată.)

Modul de intervenție al puterii coloniale britanice în regiune nu s-a limitat doar la trimiterea de trupe și intervenția directă în favoarea otomanilor în conflictul cu Rusia, ci și la măsuri mai indirecte. Un astfel de gest a fost susținerea formării statului național român. Motivul pentru care Anglia, împreună cu Franța, a susținut unirea Principatelor într-un stat (și mai apoi independența sa) a fost acela că România urma să joace rolul unei zone tampon în calea expansiunii Rusiei înspre sud. Un stat independent, cu interese proprii opuse celor rusești și aliată cu puterile vestice a fost una dintre soluțiile imaginate de strategii Imperiului Britanic împotriva intereselor rusești în regiune. Astfel, încă de la apariția sa ca stat, România trebuia să joace în mod explicit un rol antirusesc.

Adevărul este că se ajunsese la această soluție într-un mod deloc întâmplător. Interesele obiective ale clasei conducătoare, atât în Moldova cât și în Țara Românească, erau în mod obiectiv antagonice celor rusești, fapt care s-a văzut mai ales în momentul în care Rusia a anexat jumătate de teritoriu moldovean, lovind astfel în interesele de acumulare ale boierilor moldoveni, o acumulare axată pe prelucrarea pământului, dar și în frecvențele ocupări ale Moldovei și Țării Românești de către trupele rusești, cu fiecare ocazie care se ivea. Spre deosebire de Imperiul Otoman, care încorporează Principatele românești sub forma unor teritorii autonome vasale, Rusia nu avea un asemenea obiectiv, ci viza fie formarea unui stat independent de Imperiul Otoman și aflat în sfera de influență rusească, fie ca aceste teritorii să fie integrate direct în teritoriul rusesc, împreună cu Serbia și teritorii din Bulgaria, în virtutea apartenenței slavone și a religiei ortodoxe. Ideea de unificare a celor două Principate românești este formulată ca o posibilitate politică concretă în anii 1830, când acestea se aflau sub ocupația și controlul de facto al Rusiei.

Paradoxul istoric face că exact campaniile militare ale Rusiei împotriva Imperiului Otoman, care au scos treptat cele două teritorii românești de sub dependența acestuia din urmă, au dus la crearea

unor interese divergente în raport cu cele rusești printre boierii români. Mai întâi, prin Pacea de la Kucuk Kainargi și, mult mai pregnant, în urma Tratatului de la Adrianopol din 1829, s-a reglementat comerțul în Marea Neagră, marea devenind acum deschisă comerțului. Pentru Principatele românești, acest fapt a însemnat un acces mult mai liber pentru produsele agricole către piețele vestice. Deja încă din lungul secol al XVI-lea, Principatele erau conectate la acest comerț, în ciuda jafului la care erau supuse dinspre Imperiul Otoman, exportând produse transportate peste Carpați, ceea însă lua timp și era supus unui regim vamal împovăraător din partea Imperiului Habsburgic. Odată deschise Marea Neagră și gurile Dunării, boierii și marii proprietari de pământ din Principate își puteau spori astfel averile prin comerțul de produse rezultate din exploatarea pământului. Însă această oportunitate se lovea de interesele similare ale Rusiei, care folosea aceleași rute pentru a exporta pe piața mondială produse agricole provenind din sudul Ucrainei.

Dacă din punct de vedere economic Principatele românești erau conectate, încă din secolul al XVI-lea – extrem de marginal, e drept – la comerțul vestic, politic, social și cultural acestea erau încă extrem de otomanizate la începutul secolului al XIX-lea. Cea mai bună descriere a acestei stări rămâne cea făcută de Pompiliu Eliade, cu tot orientalismul și exotismul interent lucrării sale. Din nou, paradoxul face că deschiderea politică și culturală spre vest a Principatelor se va face prin intermediul trupelor rusești care preiau controlul asupra acestora în urma Războiului din 1829 și care vor fi nevoite să se retragă abia la finalul Războiului Crimeii. În această perioadă, clasa conducătoare românească este expusă la ideile și influențele vestice; atunci au loc o serie importantă de reforme progresiste impuse de ruși și tot atunci, sub acest impuls civilizator, boierii români își trimit copiii la studii în Occident, pregătind astfel elita pașoptistă care va înfăptui Unirea și va pune bazele statului național român pe principii antirusești.

Cum însă dominația Imperiului Țarist în regiune se întemeia nu numai pe forță militară și interese strategice, ci și în baza panslavismului și panortodoxismului (pe care le dorea protejate de influența

necreștină și orientală a otomanilor), pretențiile de statalitate ale boierilor moldoveni și români – care deja intuiseră că doar printr-un stat unificat își puteau concretiza interesele de clasă în contextul politic și economic nou creat, pe lângă avantajele imediate aduse de crearea unei piețe naționale – au fost amplificate de asemenea de un argument cultural și ideologic: anume latinitatea românilor, o idee care deja circulase cu jumătate de secol înainte, în Transilvania. Latinitatea avea dublul avantaj că se opunea slavismului, sugerând totodată o legătură organică cu vestul european. Astfel, teritoriul românesc devenea o insulă latină într-o mare slavă, concepție identitară având rolul de a justifica aspirațiile de statalitate ale boierilor și latifundiarilor din Principate împotriva intereselor rusești.

În acest context, intervențiile imperiale vestice din timpul și în urma Războiului Crimeii au consolidat și formalizat în interes propriu o serie de procese și relații antagonice de clasă ce existau deja în regiune, în urma unor ample dinamici istorice, care nu erau întotdeauna neapărat evidente. Cert este că România, încă din momentul apariției sale ca stat național, avea această dublă componentă: pe de o parte, un antirusism pronunțat, provenit atât din interesele de clasă ale elitei sale, cât și din felul în care acestea se articulau cu interesele geopolitice ale Imperiului Britanic în regiune; pe de altă parte, un antislavism la fel de pronunțat, în condițiile în care întreaga narațiune fondatoare a noului stat se axa pe caracterul său latin, diferit atât de slavism, cât și de moștenirea balcanic-orientală a Imperiului Otoman.

Astfel, pentru a da apă la moară naționaliștilor români, putem spune că într-adevăr, încă de la apariția sa, România a fost antirusească și europeană, dar trebuie subliniat, totuși, caracterul imperial al acestei construcții. Altfel spus, tocmai subordonarea formării statului național unui context imperial pe care nu-l putea controla sau influența, ci doar în cel mai bun caz specula, a marcat apoi, într-un mod esențial, traiectoria ulterioară a statului român. Trei mi se par a fi cele mai importante elemente: 1) Statul național român s-a format în urma intereselor și în beneficiul boierilor mari, deținători de pământuri, a căror dominație, într-o formă sau alta, s-a prelungit până la finalul

Primului Război Mondial. Această dominație a adâncit caracterul rural al țării, a întârziat dezvoltarea modernă industrială și a condus la hegemonia unei culturi conservatoare cu rădăcini locale, rurale și reacționare. 2) Legând apariția statului de latinitate, practic cetățenia a fost legată de sânge, limbă, teritoriu – de apartenența la un popor. Prin urmare, noul stat național nu a avut loc pentru cei care erau diferiți, în principal pentru evrei și pentru romii dezrobiți. Aceștia, și mulți alții, precum tătarii din Dobrogea, au fost excluși de la cetățenie, ceea ce a dus la excluderea lor economică, socială și politică. 3) Cu o astfel de configurație de clasă și cu o asemenea înțelegere a apartenenței, era inevitabil ca naționalismul să fie exacerbat, atât ca narațiune justificatoare a noului stat, cât și ca mod de promovare a intereselor elitelor cu titlu de interes național. Așadar, naționalismul nu doar că a exclus celelalte populații, dar a ridicat antirusismul și antislavismul la nivelul politicii oficiale de stat.

Astfel, în perioada dintre Unire și Primul Război Mondial s-au creat toate stereotipurile și clișeele naționaliste cu filon rasist referitoare atât la populațiile slave, cât și la cele balcanice, în efortul de a contura caracterul moral al românului. Toate aceste construcții nu vor fi apoi decât refolosite și extinse. Astfel, în cazul României, modul în care sunt construite acum Estul (dominat de ruși) și Sudul post-otoman al Europei trebuie înțeles ca o subspecie *sui generis* a ceea ce Said a numit orientalism, iar Todorova balcanism. Particularitatea naționalismului românesc de secol XIX este aceea că, pe lângă mobilizarea unor tropi locali, precum orice naționalism, acesta reușește performanța de a internaliza tropi ai orientalismului ca marcă a propriei sale identități. Astfel, de atunci și până astăzi, naționalismul românesc și fantezia europenității vestice sunt practic indisociabile. De atunci și până azi, acestea sunt bazate pe superioritatea faptului că românii nu sunt ruși (și nici balcanici). În schimb, această fantezie naționalistă a împiedicat România să dezvolte relații regionale semnificative, ținând-o dependentă de interesele imperiale vestice în mai toate momentele istorice importante.

Forța antirusismului secretat de naționalismul statului roman, după apariția sa, este foarte bine exprimată de modul aproape rasist în care a fost respins socialismul lui C. Dobrogeanu-Gherea, ca o aberație venită din est. Cel mai elocvent însă este nivelul de antirusism ce domina o bună parte a elitei românești în preajma Primului Război Mondial, sentiment documentat în mod aprobator și melancolic de Lucian Boia. Din nou, doar contextul imperial care a pus Anglia, Franța și Rusia în aceeași alianță a făcut ca România să participe la război de partea și nu împotriva Rusiei, așa cum spera o mare parte a clasei conducătoare românești. Însă antirusismul acestei clase s-a observat la finalul războiului, atunci când, pe fundalul dispariției Imperiului Țarist, România a anexat Basarabia. Astfel, părea că elita politică românească de atunci gândea în aceeași termeni și dădea dovadă de aceleași repere geopolitice precum boierii moldoveni cu un secol înainte, exprimând în mod indirect o genealogie de clasă.

Inevitabil, având în vedere modul de constituire a României Mari în 1918 (ca să fie clar: în urma unor anexări teritoriale în contextul prilejuit de disoluția imperiilor înconjurătoare), naționalismul perioadei interbelice nu putea fi decât paroxistic. Elementele anterioare au fost exacerbate, iar dușmanilor tradiționali li s-au adăugat alții noi, precum maghiarii, în condițiile în care noul stat a inclus un număr important de minorități naționale. Totodată însă, se produce o mutație în naționalismul românesc, în condițiile în care chiar după Unire încep să apară în mod pregnant argumentele autohtoniste și legitimările privind caracterul milenar al poporului și statului român. Astfel, miza nu mai era atât de a sublinia caracterul vestic (latin) al poporului român, ci de a scoate în evidență vechimea sa pe aceste meleaguri ca mod de legitimare a noilor granițe naționale. Desigur că acestea au fost prezente și anterior, dar acum sunt incluse ca parte a politicilor naționale de românizare. De aceea, a reduce naționalismul românesc la manifestările sale fasciste din anii 1930 și 1940 înseamnă a pierde din vedere caracterul sistematic pe care naționalismul l-a luat în cadrul noului stat național.

Concomitent, ca urmare a preluării puterii în Rusia de către bolșevici, la finalul războiului, sensibilitățile antirusești ale clasei conducătoare românești au fost dublate de puternice sentimente anti-comuniste, cu atât mai mult cu cât elita românească și-a făcut un titlu de glorie din reprimarea mișcării comuniste a lui Béla Kun din Ungaria. Din apărătoare a Europei de interesele rusești, România devenea acum și apărătoare a Europei de pericolul bolșevic. Interzicerea Partidului Comunist din România la 3 ani de la înființare și încarcerarea pe durata perioadei interbelice a simpatizanților comuniști s-au înscris într-o logică ce a unit naționalismul cu antirusismul și antibolșevismul.

În virtutea acestor dinamici naționale și de clasă, România a intrat în cel de al Doilea Război Mondial ca aliat de bază al Germaniei naziste, întâi sub pretextul eliberării Basarabiei, dar în fapt, așa cum campania militară a dovedit-o, ca urmare a unei sinonimii de substanță între ideologia clasei dominante românești și politica nazistă. Practic, aceasta ar fi preferat pericolului bolșevic integrarea subordonată în edificiul nazist postbelic. Cea mai elocventă descriere a acestei poziții se găsește în *Jurnalul* lui Mihail Sebastian, care o consemnează în articulațiile sale precum un condamnat la moarte.

După cum se știe, România a pierdut războiul și a intrat apoi în sfera de influență a URSS. Însă, cu toate acestea și cu toată schimbarea substanțială a politicii de stat și a relațiilor de clasă în România comunistă, antirusismul nu numai că a supraviețuit intact, dar a devenit politică oficială de stat, cel puțin odată cu „declarația de independență” față de URSS din aprilie 1964, dacă nu chiar mai înainte, atingând sub Ceaușescu cotele binecunoscute. Nu e puțin ciudat, totuși, pentru o țară comunistă să se distanțeze atât de net de politicile URSS – fie de cele politice, fie de cele economice din CAER –, dar în schimb să îmbrățișeze până la colapsul financiar relația cu FMI și Banca Mondială?

Desigur că antirusismul din perioada comunistă nu a putut lua decât forme foarte limitate și transpuse în retorica zilei, însă acest fapt nu a împiedicat reactivarea unor teme și motive din arsenalul antirusesc burghez, cu precădere pe terenul istoriografiei și al

justificărilor naționaliste, augmentate în mod neoficial de referințele rasiste la adresa militarilor ruși prezenți în România după al Doilea Război Mondial.

Faptul că antirusismul a fost promovat de statul comunist sub pretextul distanțării de Moscova mi se pare indiscutabil, ceea ce explică persistența pe care antirusismul (și, prin extensie, anticomunismul) o are până astăzi în România. Mai complicată este întrebarea de ce statul român comunist a vizat această distanțare de politica URSS, dublată apoi de antirusism. Răspunsul, chiar dacă e mult mai amplu însă decât poate fi schițat aici, este următorul: ca și predecesora sa din urmă cu 100 de ani, clasa conducătoare comunistă a considerat că interesele sale se află în opoziție cu cele ale Rusiei, în ceea ce privește modul de distribuție a capitalului în cadrul fostului Bloc sovietic. Rămânând în constelația URSS și fidelă politicilor acesteia, România, ca țară preponderent agrară, ar fi fost dependentă de URSS și de piața CAER. Optând pentru o politică națională de industrializare prin credit vestic încă din anii '60, România a devenit însă dependentă de dinamica și turbulențele capitalismului global. Presiunea de a identifica astfel opțiunile și de a alege cea de a doua cale a fost dictată atât de constrângeri politice și economice obiective (de modernizare a țării, de consolidare a puterii PCR în țară etc.), cât și de ideologia naționalistă, care i-a influențat pe diferiții liderii comuniști. În baza traiectoriei lor de clasă până la și după preluarea puterii în stat, a educației lor interbelice și a modului particular de socializare în doctrina comunistă, elitele comunismului românesc nu numai că nu s-au putut desprinde de naționalismul burghez anterior, dar au fost nevoiți să recurgă la elemente fundamentale ale acestuia pentru a-și consolida pozițiile și politicile. Inevitabil atunci, acest lucru nu se putea produce fără reactivarea antirusismului, concomitent cu ceilalți tropi principali, precum originea multimilenară sau caracterul non-slav.

După căderea comunismului în 1989, eșalonul doi al PCR și intelighenția tehnică comunistă care au constituit clasa politică dominantă a tranziției nu au făcut decât să continue aceste politici (și ideologii adiacente), în condițiile în care ralierea la interesele imperiale vestice

în regiune nu era doar facilitată, ci și imperativă. Deși Rusia post-sovietică nu mai putea juca în regiune un rol politic semnificativ, în condițiile în care ea însăși a trecut, în prima decadă postcomunistă, prin reforme neolibérale chiar mai dure, aceasta a rămas semnul înapoierii și a pericolului estic (comunist sau nu) mereu iminent.

Desigur că această lungă tradiție antirusească a putut fi foarte rapid mobilizată în momentul conflictului din Ucraina, pentru că România este, din nou, un avanpost al Imperiului în regiune. Comentatorii români de toate felurile nu încetează să glorifice acest lucru, vorbind cu înflăcărare – exact ca și acum aproape 200 de ani – despre rolul strategic extraordinar pentru angrenajul imperial, pe care România îl are azi în raport cu Rusia. Totodată, antirusismul poate fi, din nou, mobilizat în raport cu naționalismul românesc privitor la Republica Moldova. La fel ca în urmă cu aproape două secole, Basarabia este mobilizată simbolic drept exemplul clasic al urmărilor imperialismului rusesc, împotriva căruia românii sunt chemați să lupte măcar retoric.

Cu o asemenea tradiție antirusească, ce pare la fel de proaspătă ca acum două secole, munca ideologilor de serviciu și a oportuniștilor apare cu atât mai tristă cu cât e mai degrabă inutilă.

[17 martie 2014]

V.

LeftEast

Euromaidan: The Play with EU Integration

Dmitry Kolesnik

A large group of aggressive young men smash windows and fiercely throw bottles and stones. Behind them there's a huge crowd shouting "We want in the EU." The picture should apparently frighten people in the EU countries. Some comments in the western media suggest, as a joke, that the picture resembles barbarians amassing near the EU borders—ready to enter. Moreover, it may seem irrational that there are far-right and even sheer neo-Nazi's forces at the forefront of the protest. While shouting "Glory to the nation and death to enemies" they demand... to join the EU, that is to say—to deliver a part of national sovereignty to EU bureaucracy. What's behind such an apparent irrationality?

To begin with, I should remind that it's the suspension of a free-trade agreement with the EU that sparked the protests. Although signing free-trade treaties usually triggers people's indignation worldwide, the Ukrainian case seems to be different. Some commentators call the protesters "anti-zapatistas," but we should not forget that there are some layers of society who gain from free-trade while others suffer. As Clara Weiss and Peter Schwarz put it recently: "a glance at Romania, Bulgaria, Hungary and other Eastern European countries shows where incorporation into the EU leads. In these countries, extreme poverty, cultural and social disintegration, and corruption

DMITRY KOLESNIK is an editor of Liva.com.ua.

are rampant, while far right forces are growing. Only the ruling elite and a tiny section of the middle class profit from EU membership.”¹

These parts of middle class and ruling elites stay behind this process of forcing Ukraine to neoliberal globalization. However, they disagree about the direction: one part is interested in free-trade with EU, while another one is more interested in preserving economic ties with Russia and the Asian countries. It causes the split inside ruling elites and severe struggles for power among groups of politicians. Both camps try to mobilize their supporters using all possible tools and means. Some “fat cats” from the ruling party have recently fled to the opposition camp, while other continue bargaining. Thus strengthened, the opposition launched a counter-offensive, calling their supporters to the central square “Maidan”—the symbol of the “Orange Revolution” that brought them to power in 2005.

The split in the Ukrainian society may be compared with a division into pro-Republican and pro-Democrat states in the US—and it turns to be more visible and deeper. The ruling party has been for too long feeding far-right forces. The logic was that it will win elections if it will run against far-right, xenophobic party. And the main far-right party Svoboda (the former Social-National Assembly) quickly and easily entered the parliament. “Svoboda’s success so far has been built on a skilled public-relations campaign, complete with videos re-enacting Nazi propaganda tropes like torchlight parades and speeches that echo Hitler. Svoboda also honors Ukraine veterans who fought with the Nazis in a unit known as the Waffen SS-Galicia.”²

The militants of the party have time and again attacked left-wingers, Roma people, art-exhibitions, science conferences and public meetings, thus creating an atmosphere of fear in the society. However, there are more rivaling far-right and Nazi groups (pro-Russian and anti-Russian) that as a rule mushroom in times of economic and social crises. The network of neo-Nazi groups is constantly growing—it’s nearing the scale comparable with the situation in the late German

¹ <http://www.wsws.org/en/articles/2013/11/27/ukr-n27.html>.

² <http://www.globalpost.com/dispatch/news/regions/europe/120329/ukraine-svoboda-nationalist-party-nazi-echoes-hitler-pt-2>.

Weimar republic. Large portions of the Ukrainian youth embrace the ideology of Nazism as one that provides them a feeling of the self-dignity. In some communities, the mere socialization of a young man is provided by his inclusion into a far-right group. Ukrainian far-right movements organize summer camps for the youth of the mostly hit by economic depression regions where young men are trained as a para-military force able to wage violent and military action. The scale of expansion of the far-right ideology in Ukraine can be seen in the case of Pavlo Lapshyn—a white supremacist from Ukraine recently accused in Great Britain in terrorism and murder: “Lapshyn was influenced by the ideologies of right wing extremists in Ukraine.”³

All these neo-Nazi groups are striving to power and hope to have a support of European far-right parties and movement. Thus, we see how Ukrainian authorities are playing with fire when trying to “nurse” more “convenient” opposition. All the trends of deepening far-right radicalization in society are quite clearly visible in recent clashes over “euro-integration.” Far-right militants were brought together from different regions to take part in prospective violent confrontation. Amassing in the parks and streets of the capital, they were waiting until November 30, when riot police attacked protesters on the central square. The attack was rather unexpected and unnecessary—the protests began to decline and could “die out” peacefully in few days. However, this recent example of police brutality triggered mass mobilization of the far-right supporters the next morning. The head of the presidential administration—one oligarch, D. Lyovochkin, seemingly ordered the police to attack—and then fled the ruling party. Thus, we have a kind of political coup d’état inside the ruling party with far-righters playing the leading role.

These militants shouting ultra-right slogans on the December 1 protests in Kiev are seen as heroes just because they are able to make violent assaults. However, we should not forget that Ukrainian society is divided almost 50/ 50 on the basis of (East-West) regional division.

³ <http://www.birminghammail.co.uk/news/local-news/revealed-pavlo-lapshyn-driven-kill-6288513>.

It can be compared with the division of the US society into South and North. One part of Ukrainian citizens largely considers the current government as a government of the other part (“aliens”) imposed on them and vice-versa. Thus, further division of the society can lead to the balkanization of the country with a rise of the far-right “guarders” in both parts of the country and consequently to the prospect of “euro-integration” of large numbers of people as... political or civil war refugees.

We should also admit that Ukraine (under the pressure from EU and Russia) is caught into the trap of a false choice. Far-right parties and groups while playing up on divisions are striving to power. However, they are considered by a part of economic elites to be “the best servers to their interests.” We have never seen before such a great number of far-right and neo-Nazi militants on the streets of Ukrainian capital. Encouraged by a large part of population as “guarders of national interest” and some clans of economic elite as well, they become more violent and rampant as they feel their impunity.

Another aspect of the recent Ukrainian protests that should be also highlighted is the striving for access to the EU. A large part of the population confuses free-trade agreement (Association with EU) with a visa-free access to the EU. As well as many Eastern European countries, we are quite often blinded by an illusionary vision of the EU—as a kind of “promised land”. Although countries such as Tunisia, Turkey, Morocco and others have already signed economic Association with EU none is closer to the EU, or their people able to freely travel within the EU. However, the illusions are generously nurtured by Ukrainian politicians, especially during election campaigns. Although, both the EU and the IMF demand increased gas prices, imposing austerity measures and freezing of the salaries in Ukraine, too many people seem not to care because they see their future only in western countries. They don’t seem to envisage the prospect of a better living in Ukraine. Thus, every delay of realizing their European dream is considered as a betrayal of their hopes and promises.

The far-righters skillfully exploit such sentiments in their strive for power. Moreover, too many far-right militants worship Europe of the 1930s and feel the need to unite their forces with rising European far-right parties and movements. Thus, we have some intersecting dimensions of the protest: internal and external, social and economic. It should be also pointed out that western and Russian media try to take sides in the conflict and the bias of both sides is visible in their depiction of protest as either “masterminded and provoked by the US” or “a strive for democracy and European values”. While Russian media emphasize mostly different conspiracy theories, the western media try to ignore the large numbers of far-right militants and their completely xenophobic slogans. They only pay attention to small (mostly invisible in crowds) groups of liberal organizations of 20-30 members showing “correct” slogans. We should not ignore the fact that some small groups of feminist/ left-wingers were beaten and expelled when they tried to bring social slogans to the protests—they are considered as “aliens” by the majority of protesters. Some pro-democracy liberals take part in the protests (in a crowd of far-righters) and just provide a kind of “cover”, thus, saving the image of the mainly far-right protest. All that we see in Ukrainian “euro-protests” is mainly the expression of political struggle inside the ruling elite, escalated by the neoliberal globalization process. The ruling elites will agree with the issue of free-trade some way or another. But what we don’t hear, despite the noise that is produced by politicians, hysterical neo-Nazis, a part of interested middle class and mass-media—is a voice of frustrated social lower strata—those who will be most severely hit by a free-trade agreement. I think this crisis will be solved politically; the far-right supporters will be de-mobilized till the next step of escalation or till the time when they are in need to suppress real social movements. Meanwhile, the show goes on.

[4 December 2013]

Support Ukrainians

But Do Not Legitimize the Far-Right and
Discredited Politicians!

Volodymyr Ishchenko

Recently a number of internationally recognized scholars and public intellectuals signed a letter¹ in full support of Euromaidan protests, backing “Ukrainian society” against “Ukrainian government.” Zygmunt Bauman, Ulrich Beck, Craig Calhoun, Claus Offe, Saskia Sassen, Charles Taylor, Michel Wieviorka, Slavoj Žižek and many others celebrated the “legal” and “peaceful” protests embodying, as they claimed, “the best European values,” demanded a “Marshall-like plan” for Ukraine, and expressed the hope that, if welcomed to EU, Ukrainians would help to build “a new Europe and a fairer world”.

Unfortunately, the letter shows an unacceptable level of understanding, simplification and misrepresentation of very contradictory Ukrainian protests containing very dangerous trends which will be only legitimized more if unrecognized by such esteemed academics.

There is little doubt that Viktor Yanukovych rule is corrupt. It stands for the interests of the richest few in Ukraine’s highly unequal society and is responsible for the brutal suppression of the opposition protest. The majority of protesting Ukrainians coming to the rallies hope for a just, fair and democratic society even if naively connecting this hope to an idealized “Europe.”

VOLODYMYR ISHCENKO is a sociologist studying social protests in Ukraine. He is the Deputy Director of the Center for Society Research (Kyiv), an editor of *Commons: Journal for Social Criticism*, and a lecturer at the Department of Sociology in the National University of Kyiv.

¹ <http://www.theguardian.com/world/2014/jan/03/support-ukrainians-build-fairer-europe>.

Yet Euromaidan is not a conflict between Ukrainian government and Ukrainian society as a whole. Just before the start of the protests, Ukrainian society was almost evenly split between the proponents and opponents of the EU association agreement. In early November, EU association and Customs Union with Russia, Belarus and Kazakhstan each had the support of roughly 40% of Ukrainian citizens, while at the same time many citizens supported both agreements simultaneously and others rejected both of them. Even after the instances of police brutality against the Euromaidan protesters, various polls are showing a 40% to 50% disapproval of the Euromaidan protesters. The support for the Euromaidan is heavily concentrated in the Western and Central Ukrainian regions while Ukrainians living in the East and the South of the country, where heavy industry is concentrated, overwhelmingly disapprove of the protests. They are justifiably worried about the consequences for their jobs and well-being in the increased competition after joining the free trade zone with EU and severing economic links with other former Soviet countries. They reject not democracy but the structural adjustment and austerity measures, coming with the IMF credit, which are not too much different from those bringing recently even more numerous protests on the streets of EU cities. To present the position of just a half of the population as that of the whole Ukrainian society, while silencing the other half's voice, is a misleading and undemocratic exercise of the discursive power legitimized by high academic statuses.

Although Ukrainian riot police actions were undeniably brutal and Ukrainian government is still failing to punish all those responsible for the violent dispersal of the protest camp on November 30, the Euromaidan protests were not entirely peaceful either. Occupying the Kiev City Administration building was not legal and neither was the dismantling of Lenin's monument, an act of vandalism disapproved by the majority of Kiev inhabitants. For several hours on December 1st 2013, protesters were violently storming the unarmed police line near the Presidential administration building, until they themselves were finally attacked by the riot police, resulting in the bloodiest

street confrontation in the whole history of independent Ukraine, with more than 300 people injured. Despite the popular version blaming the violence on some “provocateurs” numerous investigations show that the overwhelming majority of attackers were the far right and neo-Nazi militants from so called Right-wing Sector, which unites various nationalist groups participating in Euromaidan.

The letter from established academics, who are mainly politically progressive, surprisingly ignores the extent of the far right involvement in the Ukrainian protests. One of the major forces at Euromaidan is the far-right xenophobic party Svoboda (Freedom). They are dominant among the volunteering guards of the protest camp and are the vanguard of the most radical street actions such as the occupation of the administrative buildings in the center of Kiev. Before 2004 Svoboda was called Social-National Party of Ukraine and used Nazi Wolfsangel symbol. The party leader Oleh Tiahnybok is still known for his anti-Semitic speech. Even after its re-branding, Svoboda is establishing cooperation with neo-Nazi and neo-Fascist European parties such as National Democratic Party of Germany and Forza nuova of Italy. Its rank-and-file militants are frequently involved in street violence and hate crimes against migrants and political opponents.

At Euromaidan, particularly, the far-right attacked a left-wing student group attempting to bring social-economic and gender equality issues to the protest. Several days later the far-right mob beat and seriously injured two trade union activists accusing them of being “communists.” Slogans, previously purview of far-right subculture such as “Glory to Ukraine! Glory to the heroes!”, “Glory to the nation! Death to enemies!”, “Ukraine above everything!” (an adoption of “*Deutschland über alles*”) have now become mainstream among the protestors. On January 1st, Svoboda organized a torchlight march to celebrate the birthday of Stepan Bandera—the leader of the Organization of Ukrainian Nationalists, which for a certain period collaborated with Nazis, participated in the Holocaust and was responsible for the genocide of Poles in Western Ukraine. Of course, this part of Euromaidan would eagerly proceed to building a “new Europe” although in case of success it would doubtfully be much fairer

than Nazi's *Neuordnung Europas*. Silencing this dark side of Euromaidan, presenting it as a model of "civic maturity" and "the best of European values" only legitimizes xenophobes and neofascists and helps them to win hegemony within Ukrainian civil society.

Certainly, Euromaidan cannot be reduced to a fascist riot as it is frequently shown by hostile Russian media. The level of civic self-organization in the protest camp is impressive and the mass rallies are bringing hundreds thousands of people not involved in any political parties or even civic organizations hoping to win fundamental change towards European dream. However, the only political representation of the protests are Ukraine's three main opposition parties: one of them is the far-right Svoboda, the other two (led by Arseniy Yatseniuk and Vitali Klitchko) are full of people who have already discredited themselves while being in power after the "Orange Revolution" and are well-connected to some of Ukrainian oligarchs. They have neither the intention, nor the ability to seek socio-economic reform to the Ukrainian model of oligarchic neoliberal capitalism. If the Euromaidan succeeds, these very parties, and no one else, will come to power. To ignore this fact and to celebrate blindly any alternative to indeed a corrupt and brutal regime is politically irresponsible.

Ukrainian progressive grassroots movements and civic organizations do really need international support in defense of the urgent social-economic rights of impoverished Ukrainian citizens and in building their genuine political representation from below. But pathetic and superficial words about "European values" and naive castle-in-the-air proposals for a "Marshall-like plan" for Ukraine at a time when the EU is willing and not able to help Greece and other Southern European economies in crisis are not helping them in any way. We could expect from the top world intellectuals and academics a critical and nuanced position, raising and examining all these important, although unpleasant, issues, and not silencing them out while only providing more legitimacy for discredited politicians and the Ukrainian far right in their struggle for power.

[7 January 2014]

Ukraine: Nothing at Stake, Everything at Stake

Ryan Culpepper

In Moscow this week Ukrainian President Viktor Yanukovich accepted Russia's offer of a \$15-billion bailout loan in addition to reduced gas prices, the combination of which (if managed smartly—not inevitable given Yanukovich's track record) should be sufficient to prevent at least the direst scenarios in an already economically depressed country facing crises of credit default and further monetary deflation.

To our knowledge there are no significant strings attached to this deal—Putin has called it an “act of brotherly love”—though what was said behind closed doors to extract a handshake from Vladimir Putin is not known and may yet become clear. Ukraine has not, as far as we know, agreed—as Putin would certainly love it to do—to join Russia's fledgling free economic zone with Belarus, Kazakhstan and (soon) Armenia; Ukraine has also not agreed to make any major changes to its national economic practices. This latter, of course, contrasts the Russian bailout sharply with the carrot dangled for several years by the EU: a bailout loan contingent upon radical austerity measures within Ukraine.

RYAN CULPEPPER is Vanier Canada Graduate Scholar in Comparative Literature at the University of Toronto, where he researches and writes in the fields of political theory and Cold War cultural history. He is also a former United States Peace Corps volunteer, having served in Novomoskovsk, Ukraine. He remains politically active in Eastern Europe via an NGO he co-founded which facilitates youth exchanges among the former-Soviet countries and administers summer programs in Armenia, Kyrgyzstan and Ukraine. He is also a leader in the Canadian labor movement as a union organizer and negotiator.

Why then has the Moscow deal, which offers quicker, more direct economic relief and greater national economic control, enraged so many of Ukraine's people and been derided as a Russian power grab by nearly every media observer? And why do so many continue to insist that Ukraine instead pursue closer economic ties to the EU, which is offering slow-drip relief with many more conditions and incursions on Ukrainian national sovereignty? And why is this offer seen as generosity rather than as a Franco-German power grab?

One thing is certain: the Ukrainian people have every reason to feel aggrieved by their living conditions and failed by their government—Yanukovich's as well as Yushchenko's and Kuchma's before it. They also have every right to militantly demand better: better wages, better roads and transport, less police corruption, a cap on skyrocketing food prices, viable job prospects for young people, a solution to the country's impending housing disaster, etc. (One might reasonably ask how well EU membership—which is far beyond what's on offer to Ukraine—has helped neighboring countries like Bulgaria, Hungary and Romania in addressing similar problems.)

In a puzzling irony, while pro-independence protesters have camped out in Kyiv's Maidan Nezalezhnosti (Independence Square) the world has come to know the movement by another name: Euromaidan (Euro Square). But is anything currently being demanded in Kyiv, including deeper relations with Europe, adequate or appropriate to Ukraine's very real problems? Or has legitimate and admirable collective anger instead been contained within familiar Cold War ideological parameters and directed, however unintentionally, at merely handing the keys from one not-so-benevolent dictator to another? (One might reasonably ask how benevolent or respectful of national sovereignty the EU has been in countries like Greece, Italy, Malta, Portugal and Spain.)

To complicate matters, however, whichever geopolitical course (alignment with Russia's economic Bloc, alignment with the EU or—in a utopian wish—something else) we might consider most advantageous for Ukraine, at this point, after repeated disruptions of peaceful

demonstration camps and with widespread reports of police brutality, we have to hope that the encampments in Kyiv survive and thrive and that at all costs they withstand the state violence and repression unleashed against them. Had the Yanukovich government taken a softer line on the opposition, things might well be different, but it has (unsurprisingly) not done so; thus, whatever other issues are involved, this has turned into a fight over the basic right to dissent and, as such, demands clear and unequivocal support for the demonstrators, whether we find particular merit in the content of their demonstrations or not.

Still, it is strange for so many who consider themselves progressives to be cheering Ukraine on to accept an EU economic agreement modeled on brutal IMF structural adjustment policies. It is similarly strange for so many to brush aside the disturbing presence of Ukrainian neo-Nazi and right-wing nationalist groups in the Euromaidan, as if any forces that move the country westward from Russian influence must be progressive, and momentarily forgetful of the fact that around half of Ukrainians speak Russian as their primary language and have closer family and cultural ties to Russia than to the West Slavic and Germanic countries so beloved in Lviv. Leaving aside Roma, Tatar and Central Asian minorities, which aren't well regarded by any of the major parties, how well will these Russian-speaking Ukrainians fare if nationalist groups win the day? Further, is it such a stretch to mention that Lviv, Volyn and other western oblasts have always preferred German alliances to Russian ones or that the explosion of neo-Nazi and nationalist groups may not be a coincidence in these regions, which proved so hospitable to actual Nazi collaborators less than a century ago and still allow living collaborators to be decorated at Victory Day celebrations?

But we are faced with these paradoxes (supporting, on some level, the demonstrations but wary and critical of some central parts of them) because the Kyiv protests do not fall into a Left/ Right political frame. Putin's Russia is no prize, and neither is Merkel's EU. The protests may (though this is unlikely) pressure Yanukovich to

step down as President, but are Yanukovich or his Party of Regions the Right? Is anyone who might conceivably replace them the Left? I don't see it in that way.

Is this even a matter of legitimate or illegitimate assumption of power, as was the case during the Orange Revolution of 2004, when a clearly defrauded election needed to be re-run in order for the government to be seen as legitimate? It is common in the Euromaidan to refer to Yanukovich as "the crook," and he certainly has a criminal past and has been, among other things, a crook (stealing, for instance, the 2004 election which was later overturned). But what this designation means with respect to the demands of the Euromaidan protests (i.e. What has Yanukovich stolen this time that the protesters would like returned?) is not clear.

Against the dubious ideological assumptions of the Cold War, it is also not clear to me that greater freedom or prosperity awaits Ukrainians on either side of this particular geopolitical struggle, in which they are seen as (strategically very important) pawns by both sides, neither of which promises to be especially cognizant of Ukrainian self-determination or national interests in the future.

Euromaidan slogans like "Ukraine belongs in Europe" are laden with the assumption of all sorts of cultural—and identity-markers that exclude as many Ukrainians, most of them living east of Poltava and south of Kryvyi Rih as they include. We can imagine slogans like "Belarus and Russia are our brothers" that would satisfy and marginalize equal but different portions of the population and be just as unlikely to alter the difficult daily living conditions of most Ukrainian people.

It needs to be said here as well that the privilege of exposure to Western ideas and institutions—including the opportunity to travel and study in the West, to learn English or German languages, to have contact with family and friends who live in the West—is not at all evenly distributed across Ukraine. There are also hard economic realities that make it easier for western Ukrainians than for eastern and southern Ukrainians to support European integration and burn

bridges with Russia. These inequities are observable in myriad ways. Inquire what percentage of Ukrainians in the east and south of the country have a relative working in Russia and sending money home and therefore rely on close economic ties and open borders with Russia. Inquire how many western-Ukrainian families have female relatives working legally (if still in poor conditions) in the EU as domestic help, then observe how many eastern-Ukrainian internet cafes are full of young women trying to advertise themselves on dating and marriage sites for a chance to go West. Visit a Ukrainian diaspora community in Canada, the U.S. or Western Europe and ask which percentage of people living there came from west of Kyiv.

Even the uncontroversial rallying cries against corruption and for good governance (who would disagree?) ring hollow as no major political players or parties in Ukraine are likely to usher in such changes. Viktor Yushchenko and Yulia Tymoshenko rode into power on a similar wave of anti-corruption and pro-national protests in 2004, and both exercised their offices with no less cronyism and secrecy than had their opponents. Yushchenko is now completely discredited everywhere in Ukraine except a few western fringes.

Tymoshenko has once again been elevated as a hero-martyr by Western countries and by many Ukrainians due to her political imprisonment; however, like Mikhail Khodorovsky in Russia (another cherished hero-martyr in the West), Tymoshenko is guilty of the corruption with which she was charged and more, even if it is also true that her prosecution and imprisonment were politically motivated and that the government imprisoning her is equally guilty. In Tymoshenko's home region of Dnipropetrovsk, where she began in politics and maintains deep mafia ties, her long history of corruption and political intimidation is well remembered.

Vitaly Klitschko, a failed Kyiv mayoral candidate and former boxing champion whose party is called UDAR (The Punch), has emerged as the figure capable of leading Ukraine forward?! This alone points to the spectacular quality of the Euromaidan protests.

And yet a spectacle is not always a worthless thing, nor does calling something spectacular necessarily imply that it is not substantive and serious at its core. If the concrete directions in which these demonstrations point all seem less desirable than the last, then such ambivalence may be seen not as hopeless but as a revealing indication that the political system within which Ukraine operates is not only plagued by bad, incompetent and corrupt leaders (though that is of course the case) but also structurally flawed such that no leader or party, however virtuous, could plausibly bring about sufficient reforms.

Yanukovich, like Yushchenko, Tymoshenko, Kuchma and others, has had to play a dirty ballgame in which Ukraine is not a very powerful player, and his successors, no matter who they are, will have to do the same. One government or another may decide to change teams. Georgia and Moldova are attempting such a change by signing, despite pressure from Russia, EU association agreements similar to the one Yanukovich rejected. There are reasons to be concerned for these two countries. It will take a lot more than a symbolic 2-hour visit by John Kerry for them to weather the turbulence of Westernization, including the punitive economic measures Russia is certain to take. And it would be an understatement to say that, in Eastern Europe as elsewhere, Western powers do not exactly have a reputation for committing resources over the long term to match the amplitude of their soaring pro-freedom rhetoric. But changing teams changes neither the rules of the game nor Ukraine's position within it. No disinterested third party—not Russia, not the EU, not NATO and not the United States—is waiting in the wings to support Ukraine's development without demanding a high degree of economic and political control.

It should also be noted that many Ukrainians who support European integration care little about the terms of economic cooperation actually at stake in the current negotiations. For them the key components of integration are eased visa requirements and E.U. membership. But the political reality is that, in an era of general austerity and uncertainty, and amid the still rocky incorporation of

Bulgaria and Romania into the EU, there is little appetite anywhere in the West for EU expansion, and that is unlikely to change in the foreseeable future. Croatia has squeaked through and is probably going to be the last new EU member for some time. (This will certainly be unwelcome news to Georgia and Moldova, not to mention Serbia.) Given the fever pitch in recent years over the “influx” of Romanian workers into Western Europe, it is also hard to imagine a significant change to the visa requirements for Ukraine, a country with a poorer and much larger population.

The causes of Ukraine’s problems are global (when has Ukraine ever been in control of its own economic destiny?), and the problems are therefore not soluble within a national frame alone. Ukraine is not alone in this conundrum; every country in Eastern Europe except Russia faces it to some degree, which is why national politics in the region tend to take on something of a farcical, soap-opera quality (remember Yanukovich’s wife, in ghastly blue lipstick, taking to national television during the Orange Revolution and accusing the United States of injecting Ukrainian fruit with mind-control serum?). So much is at stake, and yet so little can be done on the national scene. Alliances are necessary, and yet they are excruciatingly costly and compromising.

The most encouraging descriptions of the Euromaidan have been those that emphasize its differences from the Orange Revolution of 2004. This time, unlike 2004, there is no particular party, color scheme or charismatic figure standing in for the entire movement. Some have called this a weakness and doubt whether the movement will be able to cohere and form a stable government should it succeed in ousting Yanukovich. That is a fair observation, and the skeptics making it are probably correct. In my view, however, the best outcome has nothing to do with Yanukovich either agreeing to sign a deal with the EU or resigning (though it wouldn’t be the worst idea for Ukrainians to vote him out of office next time they have a chance—the country could really use some fresh political faces).

Rather than looking East or West, the best the demonstrators can do is to continue looking around, at one another. If the Euromaidan

can remain the crucible it has been for new kinds of alliances, for experiments in cooperation and for creative political thinking and dialogue—and, crucially, if these activities can be taken home, institutionalized and expanded—, then the people of Ukraine will have done more than stage a spectacle that draws attention to the limits of national politics and exposes the ruthlessness of the global power struggle. They will have done more than grieve and protest. They will also have taken important steps toward the construction of real citizenship, operating across multiple cultural spheres, which alone can respond to and create novel solutions for local problems and can, over time, remake political structures of increasing orders of magnitude.

The more places where this is happening, the better, and the less trapped we will all be by the infuriating confines of global politics that make a mockery of Ukrainians' brave demonstrations. Changes like these have to start somewhere. It wouldn't surprise me at all if that place is Ukraine.

[8 January 2014]

To Make Sense of Ukraine

Florin Poenaru

Viktor Yanukovich started his career as a thug and he remained a thug as a political leader. His regime was corrupt, patriarchal, authoritarian, inefficient and class-biased. He definitely had to go.

But whoever is cheering his departure following Saturday's vote of the Ukrainian Rada is plainly mistaken. He was deposed not as a result of a popular uprising but following backdoor machinations and hidden politicking. The Ukrainian people in general and those protesting in Maidan for weeks were excluded from the wheeling and dealing, even though they were the first to take the bullet of the President's thuggish way of dealing with protests. Therefore, events in Ukraine largely resemble a coup d'état and not a democratic or socialist revolution.

While no one should care much for the deposed Yanukovich, there are many issues that need to be critically confronted. Sweeping them under the carpet and celebrating the victory of the people against a corrupt puppet of the corrupt oligarchs is theoretically weak and politically reactionary.

Two aspects seem to have been suddenly forgotten. First, Yanukovich was a democratically elected president. As an election observer in Kyiv during the vote in 2010, I remember the consensus

FLORIN POENARU has a PhD in social anthropology from Central European University, Budapest, with a dissertation on the relationship between politics, class and history in post-communism. Between 2004 and 2010 he worked as election observer in various post-communist countries. He is the author of several texts and studies, and one of the coordinators of CriticAtac and LeftEast platforms.

among all international observers of different stripes that the elections were free and fair and carried a wide degree of legitimacy. Yanukovich roundly defeated Tymoshenko and her style of politics. While not every one was happy, few contested the result. Following the negotiations on Friday, Yanukovich agreed to stay on an electoral path and heeded to the request of protesters to call early elections in November. While I normally do not think high of the liberal-democratic idea of election cycles and representative democracy, it remains preferable to forced governmental overtaking conducted through non-transparent political maneuvers by sections of the political elites with no popular mandate. The situation in Ukraine is pretty similar to the one in Egypt where the army backed a coup against a democratically elected president. What followed, naturally, was more authoritarianism and discretionary abuse of state power and not more popular democracy and people's control. Therefore, what we witness is the following paradox carefully hidden by cynicism: while rhetorically the power of the people on the streets is cherished, in practice they are *de facto* excluded from any political decision. They are reduced to passive masses, either called to oppose the old government or to cheer the new one. This is worse than casting a ballot and playing the good old democracy game.

A second point that is also forgotten is that these protests did not start as a *tout court* reaction to Yanukovich's rule and they did not have direct social roots or objectives. Their pretext was the refusal of Yanukovich's administration to sign the EU-Ukraine Association Agreement. Without a shadow of doubt, the Agreement was detrimental to Ukraine and offered little benefits to ordinary Ukrainian citizens. But beyond this theoretical point, the fact remains that Yanukovich acted in consonance with the majority of his voters—the industrial and peasant constituencies of East Ukraine—that would simply lose out if the Agreement were signed. Corrupt and inefficient as his regime was, Yanukovich's presidency represented, at least minimally, concrete interests of a large section of the Ukrainian post-communist working class. I see no concern regarding the political representation of these people who are now forced to accept a political

decision taken in Kyiv by virtue of force. On the left, by casually accepting the deposition of Yanukovich because he was corrupt, we simply accept the language and politics of the liberal-conservative local and international forces and forfeit the language of class and class politics. For sure, Yanukovich was no working class hero, but his ousting from power should compel us to bring forth with even more urgency a class perspective that has been utterly absent. The cultural talk that identifies a fundamental split between two Ukraines and the conservative discourse that speaks only of (equally) corrupt leaders and oligarchs, undergirded by a racist tone that opposes the civilized EU to the authoritarian, dictatorial Russia, were successful in obliterating class categories and with them concrete people having particular interests.

Unfortunately, many observers, including left-leaning ones, got sidetracked by these ideological mystifications. They instinctively sided with people in Maidan but forgot to note that this was not a class-based movement having concrete social aims. The composition of the protest was more heterogeneous, its message murky or quite conservative before it finally descended into plain reactionary, religious and extremist hysteria. What is more, the strength of the neofascist and extreme right factions was downplayed or only registered *en passé*, without noticing that in fact these groups were the presiding force over the Maidan and even opposition leaders had little or no control over them. Despite the clear message from anarchist and left-wing voices about their violent tactics and appalling political goals, their role is still neglected. Following the collapse of the central power in Kyiv, the rumor is that parts of these militias will be integrated into the official structures of the police. The links between the extreme right and the police in Ukraine will be as strong as those in Greece, where the Golden Dawn acted with impunity for many years through police protection.

Immediately following Saturday's events, there were broadly two forms of reactions. First, there was the conservative celebration of the so-called victory, cherishing these events as proper fulfillment

of the 2004 Orange Revolution. However, when Victoria Neuland, Yulia Tymoshenko or Manuel Barroso salute people's mobilization, one must know something is deeply suspicious. Secondly, there was the liberal reaction, which, while largely agreeing with Yanukovich's ousting, nonetheless raised some concerns regarding the manner in which it was accomplished, especially regarding the good old liberal principle of the separation of state powers. Others got trapped into geopolitical speculations.

As usual, what was missing was the third position I suggested above: namely a class perspective. The fact remains that with or without Yanukovich the working people in Ukraine continue to be divided along ethnic and cultural lines, artificially created by political entrepreneurs, which are subsequently mobilized for ruling class interests. The ousting of Yanukovich does little to change this situation either by bringing back class categories or by enabling the emergence of leftist political parties able to carry out class politics from bottom-up. Rather, the new situation empowers the neo-fascist thugs and their political sponsors—local and international—who now roam the streets seeking political vengeance and the uprooting of any possible leftist opposition.

Therefore, the truly critical stance for people on the left is neither to take sides in this conflict, nor to just simply take a safe distance from it by proclaiming that the two sides are similar. Rather, one should vehemently criticize the Mavian and especially its actual, practical political outcomes. Instead of simply fetishizing the mere presence of people in the streets—as conservatives like to do—a critical perspective should question the very social basis and political aims of mass gatherings. As Lenin once wrote, one should never make theoretical concessions for the sake of popularity. This remains an even more stringent task today.

[24 February 2014]

Blood and Soil or Communal Power?

Ovidiu Țichindeleanu

The dead of Kyiv's Maidan are not only Ukraine's dead; they are the dead of "post-communist" Eastern Europe. It hurts everywhere, but differently. An open wound cannot be closed with words, yet one can shout in solidarity that this may be the other end of the post-communist transition, the so-called bad side of the "successful" EU integration. However, at both ends, the transition itself has been a historical disaster, ruining at different rhythms the dignity, livelihood, lives and futures of millions of people. Ukraine's current predicament could make this disaster visible for all those who tried hard either to look elsewhere or to legitimize it with the rhetorics of market, development, nation-state and civilization. Or with "success stories" that were immediately abandoned the day they turned sorrow.

Yet the transition has actually succeeded: Eastern Europe has returned to the periphery or semi-periphery of global capitalism. This is the return of dependency and of the race to the bottom. Somebody from the region will always hit bottom, and it will not be Ukraine all the time. And outside the former Eastern Bloc things do not look any better: 25 years after "the fall of totalitarian communism", as "the final triumph of Western liberal democracy" was proclaimed, the global state of democracy has radically worsened; structural inequalities,

OVIDIU TICHINDELEANU is a philosopher and culture theorist living in Kishinev, writing on critical social theory, decolonial thought, and the cultural history of post-communism. Editor of *IDEA arts + society* and IDEA Publishing House, co-founding member of Indymedia Romania and CriticAtac. PhD in Philosophy, SUNY Binghamton, 2009. Forthcoming book: *The Post-communist Colonization: A Critical History of the Culture of Transition*.

land-grabbing and resource-wars have multiplied, and the survival of the planet itself is nowadays an open question.

In the region, the horrible destruction wrought by the anti-communist, pro-capitalist reforms of transition, no matter whether a “right” or a “left” party in power, has produced invariably in every East European state the underdevelopment of health and education; mass poverty and mass immigration; select oligarchs, as well as a small middle class; and political, intellectual and media apparatuses largely alienated from the population and oriented towards the powers, canons and fashions that be. It has also produced very powerful military and security apparatuses, in both the West and East. And now the bubble has burst, not accidentally in the biggest country on the EU’s borders, apparently not big or powerful enough to avoid being sandwiched between major powers.

Ukraine’s own schisms may be collapsing the country internally, but many of Ukraine’s problems are international. It is only logical that the answer will involve a defense of the state, from different directions, although the actual victims cannot be reduced to the state apparatuses, and arguably have not been represented for a while by the state. The rise of far-right nationalists, against the background of the domination of cynical opportunists and local oligarchs, is an integral counterpart of the dream sold aggressively by the West in the same package with the counter-offer from the Russian East. That dream, which has captured in the past decades most local energies of betterment, has slowly expired throughout the region after the explosion of the crisis in the very centers of global capitalism. In the last three years, popular movements have exploded all throughout Eastern Europe, and all expressed an anti-systemic discontent. However, in spite of probable longer-term community-building effects, all movements failed to produce a common constitutional moment—most likely as a consequence of the historic annihilation of the left after 1989. Many such movements, whether from Ukraine or Romania, have come to be dominated or marred by nationalists and the far right. In the aftermath, autonomous groups have continued to work relatively

isolated. No popular front has emerged. Reacting to the wave of change, the local Eurocentric liberals have turned towards the left en masse, but going only so far as to deny their previous role, and to support issues of anticorruption, human rights, a purer modernization, and maybe Keynesianism. The response from the political systems has invariably been denial, repression, false choices of “lesser evils,” yet more developmentalism, reinforcement of vertical structures, sometime support of local capitalists, even more secretive and quick privatizations, and the shameless use of movements to gain advantages over adversaries in the formal political sphere.

In the intense moments of global transition, social uprisings could move things very quickly, either for the better or for the worst. In times of conflict, there is a dire need for building communicative powers. Unlike Latin America, in Eastern Europe, the traditional mediators of consensus (for better or for worse), religion and nationalism, have traditionally been claimed by forces of the extreme right, thus standing for the opposite of liberation. These same forces have also used the vocabularies of anticolonial struggle and autonomism to reinforce the obedient political imaginary of a fortress under siege, rather than to build the sovereignty of the people. If the world is indeed transitioning towards another global system, such signs, as seen from the region, are not very encouraging. War, repression and sanctions are solutions only for the current vertical structures, political bodies and for the armed far right, all of which will continue to hurt the people. They all correspond to the common conception of power in modernity: power as domination, as opposed to power in the sense of serving the people. However, the discontents of the population are systemic, and keep on rejecting domination. In the struggle, members of parties and security forces will likely leave these structures if they continue to work against the people. And the EU had better think about the devastating effects of the UN embargo and sanctions on Yugoslavia (Serbia and Montenegro) begun in 1991-1992.

In Eastern Europe, nationalism is a readily available way to articulate the local pride and dignity destroyed by post-communist

transition, with a repertoire strictly connected to and controlled by state apparatuses, and with lines of flight going always to golden mythical pasts. This kind of nationalism is a way of alienating people from their own contemporary culture and history. As soon as its symbols appear in a crowd of heterogeneous protesters, they have the unmistakable effect of stopping the process of bottom-up building. Instead of making way for a community of aspirations, they call into being a ring of masculinist pretenders. Furthermore, the invisible reference of local nationalist pride remains the West, and its modern project of the Nation-State—that is, internal projections of empire, not accidentally peppered with theological overtones. As long as that reference stays in place, the types of nationalism that emerge will continue to be only a mirror of contemporary Western racism. They will diminish the power of community.

A relational sense of the local, a sense of regional solidarity that counters the pressures from both East and West, and a familiarity with the struggles of other peripheries will offer not only more dignity, but also communicative power and concrete alternatives. Hopefully, the answer of the people will involve a claim for the communal rebuilding of power, rather than a retreat into fortresses.

[25 February 2014]

A Time to Mourn, a Time to Act:

an Open Letter to the Ukrainian Left

LeftEast Editors

Dear Comrades,

We write to express our solidarity with you in these trying times. Your country is burying a hundred or so dead, demonstrators and policemen, and hundreds more wounded are still in its hospitals. The specter of a civil war has not yet left Ukraine. While not the defeated party, most of you cannot partake in the joys of the victors. Euromaidan was hardly the ideal terrain for your struggle. Its contradictions divided you and those who did participate, were outsized by the Right Sector. We don't say this in reproach: with a few exceptions such as the former Yugoslavia, Greece, and Turkey, the East European left is everywhere small, and everywhere divided over those strange but powerful social movement that have swept our countries in recent years, expressing the just social anger in ways that have often puzzled us.¹ We've been reading your painfully honest self-reflections on the Ukrainian left² in the era of the Euromaidan. We admire your honesty and share your frustration.

But now Ukraine is moving to the next, post-revolutionary stage in its history. Though more backroom deals still need to be signed, the Maidan evacuated, regions pacified, and elections held, a transition of power has already begun in your country. We write this in full confidence that better days lie ahead for you.

¹ <http://www.criticatac.ro/lefteast/ukraine-days-of-struggle/>.

² <http://liva.com.ua/moi-obkusani-likti.html>.

For history repeats itself—even Ukrainian history with its inimitable dramatic flair. The military confrontation that just took place on the Independence Square and its vicinity repeats in infinitely more violent and bloody form the Orange Revolution, which first expelled Yanukovich from power almost a decade ago. And the lessons of that previous power handover—that Yushchenko/ Timoshchenko were hardly better than Kuchma/ Yanukovich, that “patriotic,” “real Ukrainian” oligarchs stole no less than do the current paymasters of the Party of Regions, that office-holders are much easier to replace than the structural underpinnings of peripheral capitalism—were not lost on most Ukrainians. It was no accident that Ukraine’s left flourished in the years after 2004.

Today’s Second Orange Revolution—the popular mobilization that spectacularly replaces one set political elite with another without challenging the country’s fundamental dependencies—has just succeeded; now it’s time for it to disappoint and fail, to be betrayed, as its front soldiers and sincere supporters will undoubtedly feel. Looking at the kind of politicians it is recycling back to the main stage, it cannot do otherwise; they cannot but be corrupt, they cannot but practice the austerity policies their creditors recommend; they help surrounding themselves with their cronies or handing over ever larger pieces of Ukraine’s economy to local oligarchs, to Western or Russian capital. Just give them time and they’ll discredit themselves. They will of course blame their initial failures on the failures of their predecessors (and will be partly right), but how long can this last? How long can it be before the glaring similarities between the opposition and the authorities, who periodically trade chairs, become self-evident? How long can it be before Svoboda’s mock-socialism of the far right becomes exposed for what it is—a sham? These post-revolutionary conditions are now ripe for you to form a third pole, distinct from today’s Tweedledums and Tweedledees, whose basic similarity will grow more evident by the day.

Your victory, of course, is anything but guaranteed. Today’s heroes from the Right Sector and Tiahnibok’s falcons may try to put into

practice their favorite chants “Death to the enemies!” or “Communists on the gallows!”; they will soon be changing their paramilitary fatigues for police uniforms.³ Take care of yourselves! There will be terrific culture wars, too, as the new masters try to solidify their power: Lenin’s monuments are already falling⁴ and Bandera’s will soon rise; new laws await the Russian language. Yet you understand better than anyone else the workings of those mechanisms for getting people to vote against their social and economic interests. Whether you like to think of it this way or not, you are the true Ukrainian patriots now. You are the main force that can cut through the false choices of Europe or Russia, West or East, with which the power-hungry political class is ripping your country apart.

From the pages of LeftEast, we’ve tried to follow your debates on whether the Ukrainian Left missed the opportunity to form a Left Sector of the Euromaidan⁵ or whether you were right to stay out of a movement compromised by a strong far-right presence and bound to be co-opted by discredited politicians.⁶ We still don’t know whether you missed your turn to act or not, but the last few days have rendered those debates moot.

What we know for sure is that now is your time. You are the only ones who can give meaning to the deaths and wounds of the Euromaidan. Godspeed in this fight!

In solidarity, LeftEast editorial collective

[22 February 2014]

³ <http://lenta.ru/news/2014/02/22/mvd/>.

⁴ <http://www.aif.ua/society/social/1110821>.

⁵ <http://www.criticatac.ro/lefteast/manifesto-left-opposition-in-ukraine/>.

⁶ <http://www.criticatac.ro/lefteast/support-ukrainians-but-not-far-right/>.

I hate! On War in Ukraine

Volodymyr Ishchenko

Writing from a critical position is not something to be widely appreciated in turmoil times. For some hysterical idiots I've succumbed to the fascists, for others—betrayed the Fatherland. Time is now precious and to be used efficiently. This is why I respond to all in a single post.

I hate the Euroidiots who started all this because of their little ticks and cultural chauvinism.

I hate the bastard who clung to power despite dozens of deaths and who now wants to return to the country on foreign tanks.

I hate the former opposition, who became today's authorities, and who found nothing better than to "save the Ukrainian language" (by restricting Russian), populate the government with fascists, and promise unpopular social measures.

I hate Crimean authorities, who are so afraid for their places that they would happily serve as the doormat of an occupying administration.

I hate the tyrant in the Kremlin, who needs a little victorious war to strengthen the rouble and his own, almost unlimited power.

I hate all these "deeply concerned" EU and US bureaucrats, which introduce sanctions only when the government is all but toppled and give aid under conditions resembling daylight robbery.

I hate Ukrainian and Russian fascists, who cannot get used to the reality of a multicultural and multilingual country, and are ready to destroy it.

I hate those “liberals,” who were ready to cover for and never distanced themselves from the the fascists present on the Maidan to give a chance for truly all-Ukrainian democratic movement rather than pushing the country to a Civil War.

I hate myself and other leftists for spending most of our time in mutual recriminations rather than the building of a powerful political organization. Divided, we could influence little the Maidan or the anti-Maidan. Part of the blame lies with us.

But I am for the world peace. I send these flowers from Wallonia. Snowdrops against the background of green leaves from last year. I hope this is not the last time we see them. I just returned to my divided country and pray that all it will all end with a Second Crimean rather than Third World War. Because this war won't grow into a world revolution (the chances for that are much less than 100 years ago) but in a nuclear holocaust.

Russian comrades, go to the central squares of your cities so that you could stop the intervention into Ukraine.

Ukrainian comrades, let's think what we could do. It's clear that signing up in the Right Sector (which has issued a call for mobilization) is not an option.

[2 March 2014]

Ukraine Has Not Experienced a Genuine Revolution, Merely a Change of Elites

Volodymyr Ishchenko

Two popular labels are being ascribed to events in Ukraine¹: it was either a democratic—or even social—revolution, or it was a right-wing—or even neo-Nazi—coup. In fact, both characterisations are wrong. What we have have seen is a mass rebellion, overwhelmingly supported in western and central Ukraine without majority support in the eastern and southern regions, leading to a change of political elites. But there are no prospects for democratic, radical change, at least under the new government.

Why was it neither a social, nor democratic revolution? Some of the demands of the Maidan movement have been implemented. For example, the notorious Berkut regiment—the riot police who killed most of the dead protesters—was disbanded and the most odious of the former Yanukovich officials have been sacked.

However, this does not mean the start of systematic democratic change, or that the new government is in any way going to challenge the root of pervasive corruption in Ukraine: poverty and inequality. Moreover, it is likely only to aggravate these problems, putting the burden of the economic crisis on the shoulders of Ukraine's poor, not on the rich Ukrainian oligarchs.

The socioeconomic demands of the Maidan movement have been replaced with the neoliberal agenda of the new government. The cabinet, approved on Thursday, consists mainly of neoliberals and

¹ <http://www.theguardian.com/world/2014/feb/27/ukraine-search-missing-billions-yanukovich-russia>.

nationalists. Its official programme of action presented to parliament declares the need for “unpopular decisions” on prices and tariffs and its readiness to fulfill all the conditions of the loan from the International Monetary Fund.

The IMF’s requirements to freeze wages and hike gas prices was one of the reasons why the former government suspended negotiations on an EU association agreement. No wonder so many people are calling the new administration the “government of suicides.”² It is not hard to forecast mass disappointment with these antisocial policies and a collapse of the currency, further impoverishing ordinary Ukrainians.

The far right has also achieved a major breakthrough in the government. Some commentators have warned that their level of representation in the new Ukrainian government is unparalleled in Europe. The xenophobic Svoboda Party controls the posts of deputy prime minister, ministers of defence, ecology, agriculture and the prosecutor general’s office. Andriy Parubiy,³ one of the founders of the Social-National Party of Ukraine and a former leader of its paramilitary youth organisation, who later joined the moderate Batkivshchyna Party and efficiently commanded self-defence forces in Maidan, is now the head of the national security and defense council.

At the same time, the protest badly fits into the coup label of a well-planned armed seizure of power. The Maidan movement, particularly its paramilitary arm, was hardly controlled by the parliamentary parties. In fact, these parties were regularly trying to pacify the movement, urging compromises with Yanukovych, albeit without much success.

What is most worrying is that the new government cannot control the infamous Right Sector.⁴ Its members are now popular heroes, the vanguard of the victorious “revolution.” They have guns captured from police departments in the western regions and now, after Yanukovych’s toppling, are demanding that the revolution needs to

² <http://www.ft.com/cms/s/0/bfd003ae-9f7f-11e3-b6c7-00144feab7de.html#slide0>.

³ <http://www.theguardian.com/world/2014/jan/30/ukraine-president-yanukovych-sick-leave/>.

⁴ <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-25826238>.

continue against “corrupt democracy” and liberalism. The liberals celebrating their decisiveness and crucial role in the Maidan movement are now discovering the right’s reactionary ideas. Recently, the press secretary of the Right Sector gave an interview saying “we need to tell Europe the right way to go” and save it from the “terrible situation” of “total liberalism,” when people don’t go to church and are tolerant of lesbian, gay, bisexual and transgender rights.

It is too soon for the Right Sector to move against the new government—it lacks the support. But the group may lead a new insurrection in the event of a rapid and deepening economic crisis. In the absence of any strong leftist force in Ukraine, social grievances will be whipped up by rightwing populists.

At the same time, the leading role of radical Ukrainian nationalists in potential new “social Maidan” will preclude any all-national movement against the ruling class, with mass participation from the east and the south of culturally divided Ukraine. Moreover, they even amplify separatist attitudes and attempts of pro-Russian provocations, as we have seen in Crimea.⁵ The full-scale civil war, although not inevitable, is a real threat now.

In this situation, the best policy for the West would be to insist on the peaceful resolution of the interregional conflicts in Ukraine, taking a strong position against participation of the far right in the new government and uncontrolled rightist paramilitaries on the streets. Last but not least, the West could offer unconditional help to Ukraine by cancelling its foreign debt—a popular demand raised by many progressive movements all over the world.

[3 March 2014]

⁵ <http://www.theguardian.com/world/2014/feb/28/gunmen-crimean-airports-ukraine>.

“All-Ukrainian Strike” as the Big Fake of Euromaidan

Oleh Vernick

Faking “the people” has been extensively used in the recent wave of protests in Eastern Europe. Usually, it is governments—Russian, Bulgarian, Ukrainian—who have the monopoly on ordering state workers to take a day off and be bussed to the capital, where they are given a meal, pre-prepared posters and banners, and instructions how to conduct themselves. The rallies in which they participate are then televised extensively to prove that “ordinary people” support the government and condemn the trouble-makers from the Opposition. In its efforts to expose the spectacle, oppositional media all too often portrays those unfortunate people as inarticulate, dumb, and somehow different from “us,” somehow less human. Written before abrupt ending of the Euromaidan protests, this article shows how in Ukraine the former Opposition—with the complicity of one union—engaged in similar tactics. (Note from the LeftEast editors)

On February 13, 2014, the so-called “All-Ukrainian Strike,” so long promised by the leading politicians from the Opposition, took place. During the entire day prominent Ukrainian media channels were competing to cover the successes of this “strike.” Reports about the advances of the strikers in eastern Ukraine—such as the strike of “120 trolleybus drivers in Lugansk,” that was reproduced by many newspapers and internet-publications—turned out to be complete

OLEH VERNICK is chairman of the All-Ukrainian independent trade union Zakhyst Pratsi (Labor Defence).

fabrications. Meanwhile, news stories from western Ukraine seemed more hopeful. Hundreds of enterprises, and more than ten thousand workers, declared their support for the strike in western Ukraine. However, when, around lunch hour of that very day, the real character of this “strike” was revealed, it was time to cry rather than celebrate.

Ordered by the directors of the enterprises, workers were forced to abandon their lunches and to gather for one hour in front of the main entrances to their factories, to express their hearty support of the opposition leaders. A clip about this “lunch strike” in a linen factory in Rovno was on constant rotation on TV Channel 5, which belongs to the Opposition-affiliated oligarch Petr Poroshenko. Its participants later openly admitted that their “strike” was ordered by the factory’s director. And this was the scenario for all of the enterprises which were announced as having joined the “All-Ukrainian Strike.”

Ukraine is probably the only country in the world where strikes are not held through the initiative of the workers themselves, but are ordered by their bosses, to occur in an orderly fashion during the lunch hour, so that no disruption of their business-operations will take place. This would be funny, were it not so sad!

However, let’s try to understand exactly what happened. *Who is behind this performance camouflaged as a nationwide strike?* To do this, let’s look back to the very recent past. On January, 21, a press-conference was held for Sergey Kaplin, deputy of Verkhovna Rada (Ukraine’s parliament) from the political party Udar, and Mikhail Volynets, KVPU President (The Confederation of Free Trade Unions of Ukraine), a former MP from the party Fatherland. It was then that the establishment of the All-Ukrainian Strike Committee was announced. Already, then, media and trade unions were concerned about the fact that besides the representatives of opposition parties, only one affiliated trade union organization (KVPU) was given membership in the Committee. *None of the Ukrainian independent trade union associations, except the KVPU, were admitted into the “all-Ukrainian Strike Committee.” Why?*

Established in the mid-90s, The Confederation of Free Trade Unions of Ukraine (KVPU), headed by its permanent leader Mikhail Volynets, has been desperate to maintain its monopoly on the independent trade union movement in Ukraine for many years. Volynets has been successful in getting the KVPU to be recognized as the only independent trade union in Ukraine by a powerful bureaucratic Federation of Trade Unions of Ukraine (FPU), inherited from Soviet times, as well as by the International Trade Union Confederation (ITUC).

Despite the fact that new trade union associations and trade unions have recently sprung up like mushrooms in Ukraine—the all-Ukrainian Alliance of Trade Unions (VAP), Democratic Trade Unions of Ukraine (DPU), all-Ukrainian Independent Trade Union Labor Defense (Zakhyst Pratsi) and others—, they still have not overcome the monopoly of the KVPU. Using his traditional proximity to the top of the parliamentary opposition, Mikhail Volynets did everything possible to prevent the leaders of the struggling independent movement from participating in the “All-Ukrainian Strike committee.”

At the same time, the KVPU has long ago lost all human and organizational resources, and is incapable of organizing any “strike” by its own strength. *For over 20 years, the umbrella U.S. labor association, the AFL-CIO, has provided financial and organizational support to the KVPU. But on November 2013, when Euromaidan started in Ukraine, Mikhail Volynets was completely unable to provide support for the trade union movement of Euromaidan, and it remains something of a mystery how the huge amounts of money from American trade unions were spent.*

Volynet’s recent behavior has been in general rather strange. On November 26, 2013, he made an announcement to the Ukrainian media about going on a hunger strike in protest against the refusal of Ukrainian President, Viktor Yanukovich, to sign the Vilnius agreements. He intended to maintain his hunger strike until these agreements were signed. However, he ended the hunger strike without informing the media on the evening of the very same day. Meanwhile, the leaders of the political opposition demanded that Mikhail Volynets

bring the miners to Kyiv—no miners arrived. Instead, Volynets had the office workers of his KVPU put on the miners' helmets and simulate "miners from Donetsk and Lugansk" at Maidan. However, the most impressive of his actions was the public announcement that Mr. Mikhail Volynets made at a press conference in Kyiv on December, 2013. In it he declared that all markets in Kyiv had gone on strike. It should be noted that the press conference was held on Monday, which is the cleaning day, during which markets in Ukraine are normally closed. Naturally, on Tuesday, the following day, all markets were open and operating to their full capacity. And Mikhail Volynets's profanation became known throughout Ukraine again.

It is absolutely clear why Mikhail Volynets (KVPU) had no intention of conducting an all-Ukrainian Strike, but only its simulation. However, hope remained that the political opposition would be interested in opening a dialogue with the real independent trade union movement in Ukraine and engaging in the preparation of a real (!) all-Ukrainian strike. But, that hope went out very quickly. The political party of Vitaly Klychko, Udar, which took responsibility for organizing the strike of February 13, 2014, decided to stake its bets not on the workers and ground-up initiatives, but on the administrators and management of the factories as well as its regional party activists. Among the members of Udar are many large enterprises and business directors of Ukraine. They became the main supporters of the organization of this fake "strike."

What conclusions can and should we make after the failure of February, 13th? A real All-Ukrainian Strike would require serious preparation. *And without the help of workers themselves and independent unions, it will be altogether impossible.* Another imitation of an All-Ukrainian strike, scheduled by Mikhail Volynets for February 25, 2014, will only discredit this deeply righteous idea. The mass deception of Ukrainian citizens, perpetrated by the media, will only worsen the situation.

It is important to point out that the current legislative regulation of labor actions such as a "strike" requires a most radical transformation.

According to the current law “On the procedure of settling collective labor disputes (conflicts),” dated 1998, conducting any, even a local strike, is highly problematic from the legal standpoint. Preparing the legislature to modernize strike regulations would be a worthwhile task for the parties of the opposition.

[3 March 2014]

Ukraine Will Be Saved From Intervention by Solidarity

Left Opposition

The socialist union Left Opposition offers its assessment of the Russian aggression in Crimea and the destructive role of Ukrainian nationalists. The intervention of Russian armies was made possible as a result of a split in Ukrainian society. Its unity is impossible with the oligarchs and chauvinists in power. Only solidarity will save Ukraine.

1) *We are for the self-determination of Crimea only after the withdrawal of the Russian armies that are carrying out this flagrant intervention.* We are for the self-determination of the people, and not of the mercenary elite who “self determine” so as to protect themselves from Crimeans with the muzzles of Russian automatic weapons. The outcome of separatism in Crimea will become the rebirth of the Russian empire, which threatens a world war.

2) The justification of Putin’s aggression is the nationalist hysteria that the leaders of the Maidan have ignored. Aggressive xenophobic jokes were treated as normal, and even today on anti-war pickets we are still hearing provocative slogans like “Glory to the nation! Death to its enemies!” The Kremlin’s manipulation of these slogans has frightened the people of the east and south. However, the aggression initiated by the Russian Federation is patently imperialistic and aimed against the revolutionary republic (the genuine revolution, unfavourable for the oligarchs, only just began to unfold and it was sure to put the question of social lustration on the order of the day).

A war of liberation if led by the Ukrainian oligarchs would resolve itself in the fascisation of society: we can expect unification around mythical national interests, an unrestrained dictatorship and the conduct of social policies aimed at concentrating wealth in the hands of the elite. Our government can claim popular legitimacy only after a social lustration has been carried out. *However, our government has been legitimised by the threat of foreign intervention—we are forced to love a regime, not our country.* Government in Ukraine is progressively passing directly into the hands of the oligarchs (Kolomoisky and Taruta have become governors). The oligarchs plundered our country, and now they are demanding that hungry people stand in defense of their corrupt state!

3) The Maidan was not uniform—radical nationalists really bespoiled the protest with xenophobia, but fortunately they did not determine the Maidan’s demands. The population of eastern and southern Ukraine, as well as the members of ethnic minorities should know that there stood on the Maidan many representatives of those forces who uphold internationalist, left and democratic positions. To support the myth of a “fascist Maidan” is to legitimise the use of force by neo-Nazis against such citizens as those noted here who disagree with them. We are very saddened to see that anti-fascist ideas are being exploited to justify war. *Anti-fascism is solidarity, not intervention!*

4) The citizens of western and central Ukraine should press the government not to allow linguistic discrimination, destruction of monuments or the incitement of unnecessary hostility. Ukrainisation led by the oligarchs can be realised only in a chauvinist key. It is necessary to review language policy and to broaden the right to use the native language in those regions where it is needed. *The national-cultural renaissance of the Ukrainian and other peoples of our country is inseparable from the resolution of social questions.*

5) *We are for the preservation of a united Ukraine, as a unique cultural phenomenon. The coexistence of various ethnicities only enriches universal human culture. In the event of the country splitting the*

rule of chauvinists will be established in both its parts. All conflicts in Ukraine are as a result of the dictatorship of the oligarchs. Ukraine can be consolidated on the basis of defeating the rule of the oligarchs—the workers of the east and south equally want social change and they should understand that inflaming conflict simply puts off the prospects for improvements to an unforeseeable future.

6) The Russian Federation government is controlled by the most conservative advocates of the interests of capital. And that is why those citizens who support a referendum on “reunification” with Russia had better prepare for a police state and for an antisocial policy. We will not allow for the precedent of a victory for Russian imperialism. *Despite the claims of Ukrainian bourgeois nationalists, there are no traces of socialism at all left in Russia.* The population of Ukraine will start to hate Russians even more, while among the Russian masses imperialistic and revanchist illusions will grow stronger. Hitler-style promises of a better life will culminate in a catastrophe for the aggressor nation. Let us not forget that this war is also an opportunity for western capital to bring in its own armies and to seize part of Ukrainian territory.

7) It is necessary to appeal in the first instance to the Russian speaking population of Ukraine and to Russians who do not support war. They must sabotage the mobilisation and movement of occupying armies, while also exerting continuous pressure on the Russian government and Russian capital. Russian imperialism is using them to strengthen its domination through a referendum. *It is necessary to create international brigades to maintain lawful order, to oppose mutual chauvinisms, to defend strategic facilities, to conduct propaganda among troops, as well as to oppose the disarming of Ukrainian armies.* Form workers self defence detachments at enterprises for their protection from external intervention and the covetous hands of their unpropitious “owners.” Organise detachments with those you trust, or whom you are prepared to elect! The Ukrainian army should act under citizens’ control. Why die under the leadership of nationalists like Parubiy

and Yarosh? They have on their conscience inept tactical mistakes on the Euromaidan and the stoking of interethnic hostilities. Why die in the interests of the Akhmetov-Kolomoiskys? The workers of all nations should learn solidarity from the Ukrainian oligarchs—they overcame all their differences and united around their common class interests.

Down with the bandit office holders who have become separatists!

Down with Russian imperialism!

Down with the Ukrainian chauvinists!

Long live the workers' independent Ukraine!

[3 March 2014]

Dangerous Liaisons: Ukraine and the Western Slavists

Rossen Djagalov

Writing in the middle of a crisis is always dangerous. Analysis, predictions, recommendations can be proven dramatically wrong within a matter of days. I write these lines as the main author of an editorial statement of the LeftEast platform,¹ which in addition to causing a serious controversy within our editorial board, proved spectacularly wrong in its optimistic predictions that the aftermath of this Second Orange Revolution—a mass, anti-authoritarian movement that spectacularly replaces of one set of elites with another without at all affecting the oligopolistic nature of Ukraine’s society and economy—will provide a much better terrain for the left than the Euromaidan struggles, which had split and demoralized it.

Within a week of its publication, Russian troops in unmarked uniforms had occupied key positions in the Crimean peninsula, accelerating the pro-Russian secessionist tendencies of eastern and southern Ukraine. The news of the invasion came to me on February 28th in the form of a Colta.ru article boldly entitled “The Shadow of a Third World War.”² I remember first dismissing it in my head as an impossibility and yet another instance of *demshiza* hysterics before reading confirmation elsewhere. To be sure, I still don’t think anybody

ROSSEN DJAGALOV is currently a postdoctoral fellow at the University of Pennsylvania Humanities Forum. A comparatist, he recently completed a dissertation on the media history of twentieth-century leftist culture.

¹ <http://www.criticatac.ro/lefteast/a-time-to-mourn-a-time-to-act-an-open-letter-to-the-ukrainian-left/>.

² <http://www.colta.ru/articles/society/2242>.

wants a war, much less a Third World War, but once such mechanisms are started, they can acquire logic of their own and no amount of anxiety or protest could be dismissed as hysterics.

Having thus established my own fallibility as an observer, let me move on to other people's—always a more fun exercise! The middle of a dynamic historical process is hardly an ideal time to draw conclusions, but the ideal time might never arrive so we might as well try. In the discursive battles the Euromaidan sparked, many opinions were offered, including some that will probably come to haunt and embarrass their authors in the future. Western Slavists have been particularly active on the Ukrainian front and have occasionally entered into implicit alliances with some of the conflict's less savory protagonists. Since this is a group (western Slavists, that is) to which I bear some relation, they will be the heroes of this piece.

Few have produced as systematic a response to the Ukrainian crisis as Timothy Snyder. A renowned historian of Central Europe, he has written extensively on Ukraine, most recently and famously in *Bloodlands: Europe between Stalin and Hitler* (2010), which offered a novel account of the dynamic that resulted in the deaths of 14 million civilians on the territory of today's Ukraine, Belarus, Poland, and the Baltic states between 1933 and 1945. Judging by the prolific facebook commentary, the series of articles he published on Euromaidan in the *New York Review of Books* has been received much less favorably. A stark, moralistic vision runs through his texts. As we learn from "Fascism, Russia, and Ukraine,"³ two forces are battling it out in Ukraine: the European Union and the Eurasian Union, the former "based on the principles of the equality and democracy of member states, the rule of law, or human rights. On the contrary, [the Eurasian Union] is a hierarchical organization, which by its nature seems unlikely to admit any members that are democracies with the rule of law and human rights. Any democracy within the Eurasian Union would pose a threat to Putin's rule in Russia. Putin wants Ukraine in

³ <http://www.nybooks.com/articles/archives/2014/mar/20/fascism-russia-and-ukraine/>.

his Eurasian Union, which means that Ukraine must be authoritarian, which means that the Maidan must be crushed.”

While in the aftermath of the de facto occupation of Crimea, it is much easier to see today’s Russia as the villain of the story, one does not need to be Greek, Irish, or some left-wing anti-austerity militant to be surprised by the glowing characterization of EU’s benevolence. The civilizational thinking underlying these passages is facilitated by Snyder’s confusion of the Eurasianism of Alexander Dugin as the ideology of the Eurasian Customs Union. A Russian Samuel Huntington, but with a more colorful style and personality, Dugin is far more popular with western Slavists than in Russia and has little to do with the construction of the Customs Union, which only accidentally happens to have the same name as his rather marginal but spectacular movement. Moreover, to credit “Russia” with proposing “an alternative idea of what European civilization would look like,” as Snyder does in a recent Democracy Now interview,⁴ a vision that rejects “Western” secularism and respect for gay and minority rights, is to mistake the conjunctural conservative turn of Putin’s third term for some larger, world-historical Idea⁵.

In addition to this geopolitical assignment of Ukraine to “the West”, the other main problem in Snyder’s writings has been his efforts to minimize the role of the far right sections in the Euromaidan. The Svoboda Party and the Right Sector were indisputably minorities within the broader movement. Yet they were Maidan’s most experienced and courageous fighting force in the confrontations with the police (many of them were, after all, soccer fans).⁶ Had they been insignificant, they would not have been rewarded with (somewhat embarrassing when it comes to dealing with western partners) important positions in the state and security apparatus. While there

⁴ <http://www.democracynow.org/shows/2014/3/3>.

⁵ Such civilizational thinking has come from other sources from which one could have expected better. For an example, see Slawomir Sierakowski’s “Has the West Already Lost Ukraine”, *New York Times* (Feb. 26, 2014): <http://www.nytimes.com/2014/02/26/opinion/has-the-west-already-lost-ukraine.html>

⁶ <http://reporter.vesti.ua/41419-shag-vpravo>.

is little record of them targeting specifically non-Ukrainians during the Maidan, they have beaten up a growing number of leftists and trade union activists, ransacked offices of leftist organizations such as Kyiv's Borotba, and perpetrated a fair deal of random street violence in Kyiv and western Ukraine. Snyder's strategy is to represent them as one of the multiple fragments of the Ukrainian nation. Sure, we learn from his account, there were far rightists, but the whole revolution was started by a Muslim Afghan, the journalist Mustafa Nayem, LGBT activists staffed a hotline, feminists ran the make-shift hospital, and Ukraine's Tatar and Jewish communities were prominently represented. (Incidentally, contradictory quotes from various representatives of Ukrainian Jewry have been extensively used as trump cards by both champions and enemies of the Maidan.)

That mosaic approach has been also adopted in a petition by a number of distinguished scholars of Ukraine, both Ukrainian and Western, protesting the exaggerated focus on right-wing radicals in international media reports.⁷ Even if expressed with perfect scholarly precision, tortured appeals to: "Western commentators to show empathy with a nation-state that is very young, unconsolidated and under a serious foreign threat. The fragile situation in which Ukraine's nation still finds itself and the enormous complications of everyday life in such a transitional society give birth to a whole variety of odd, destructive and contradictory opinions, behaviors and discourses. Support for fundamentalism, ethnocentrism and ultra-nationalism may sometimes have more to do with the permanent confusion and daily anxieties of the people living under such conditions than with their deeper beliefs," also serve the practical purpose of providing political cover to the far right and offer poor consolation to the victims of their violence. Although the petition's signatories claim to be "aware of the problems, dangers and potential of the involvement of certain right-wing extremist groupings in the Ukrainian protest" and

⁷ <https://www.change.org/ru/%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%B8/to-journalists-commentators-and-analysts-writing-on-the-ukrainian-protest-movement-euromaidan-kyiv-s-euromaidan-is-a-liberationist-and-not-extremist-mass-action-of-civic-disobedience>.

“critical of far right activities on the Euromaidan,” they never suggest the possibility of a break with the far right.⁸ If they have indeed been as critical of the far right in the Euromaidan as they profess, this criticism must have been subtle to the point of invisibility.⁹

The main warning of that petition, however—about the metonymic substitution of the right sections of the movement for the whole of it and the risk of amplifying official Russian propaganda in the process—, is well taken. One can criticize the Maidan movement as a whole—for the naïve Europhilia with which it started,¹⁰ for the now-fulfilled predictions that the forces it will end up bringing to power discredited politicians and policies,¹¹ and for much else—but to hurl at it wholesale “fascist” labels, as a number of anti-Maidan texts have done,¹² is not only factually wrong but also deeply offensive to the majority of those who joined the movement at no small risk to themselves and who exhibited miracles of self-organization and courage in their confrontation with the police. Thus, any honest coverage of the far right’s role in the Maidan should first contextualize it within the contours of the broader movement. In addition, the only way for anti-fascism to be credible is to be consistent rather than selective. If one condemns the far right aligned with the Euromaidan, one should also go on to condemn many of the far-right pro-Russian activists in eastern and southern Ukraine, and vice versa, of course. The latter are often armed with the same fists and iron pipes and the same intolerance of the Other that has been the hallmark of the pro-Maidan White Hammer. Sometimes, they have even sported similar swastika-like insignia, as has Gubarev, the *samozvanets* who meteorically rose and fell as

⁸ <http://www.theguardian.com/commentisfree/2014/feb/07/ukrainian-protesters-break-with-far-right>.

⁹ There have been a number of other petitions, which misrecognize the character of the Maidan movement and its perspectives. For an example, see the following one published in The Guardian of January 3, 2014 and signed by a wide spectrum of European and American intellectuals from Anne Applebaum to Slavoj Žižek: <http://www.theguardian.com/world/2014/jan/03/support-ukrainians-build-fairer-europe>.

¹⁰ <http://www.criticatac.ro/lefteast/ukraine-eu-dependency/>.

¹¹ <http://www.criticatac.ro/lefteast/ukraine-has-not-experienced-a-genuine-revolution-merely-a-change-of-elites/>.

¹² <https://www.wsws.org/en/articles/2014/03/06/pers-m06.html>.

Donetsk's "people's" governor, who turned out to be a former member of the radical right Russian National Unity.¹³

These are facts conspicuously missing from pro-Kremlin propaganda, whose own recently constructed version of "struggle against fascism" poses a grave danger to anybody who identifies with anti-fascist politics. Lest we forget, this official Russian "anti-fascism" is carried out by the very same media and some of the same politicians who in the aftermath of last October's Biruliovo pogrom¹⁴ in Moscow led the anti-immigrant crusade and demanded the construction of deportation camps and other "tough" measures on "illegals" from the Caucasus and Central Asia. Based on the phantasmatic truck-loads of armed *benderovites* headed for eastern Ukraine, this new "struggle against fascism" aimed at lending moral urgency to Russia's into Ukraine makes distancing from official Russian propaganda an obligatory preface to any criticism of Ukrainian nationalism. Another consequence of the Russian state's "anti-fascism" is that—unless a commentator on Ukraine deliberately seeks to discredit herself—she should never support her claims with video clips or news items from Russia Today or other news sources that can be ultimately traced to the political technologists of the Presidential Administration. The latter have generated so many fake news items that whole fact-checking sites have been founded to combat them.¹⁵ At a time when many of the above-mentioned scholars of the far right in Ukraine have suspended their professional duties and critical positions in favor of full-fledged participation in one (usually the pro-Maidan) side, a good sociology and ethnography of the far right's participation in the Maidan and the anti-Maidan has been sorely lacking and no trustworthy record-keeping of the violence they have perpetrated exists.¹⁶ As a modest proposal, we could start by reducing the prolific use of "fascist"

¹³ <http://khpg.org/index.php?id=1394442656>.

¹⁴ <http://www.criticatrac.ro/lefeast/moscows-anti-immigrant-pogrom-and-the-economics-of-racism/>.

¹⁵ <http://lenta.ru/articles/2014/03/07/stopfake/>.

¹⁶ As an example of the transformation of academics into uncritical activists, see the following statement by Anton Shekhovtsov, one of the leading scholars of the Ukrainian far right: "I think that everybody who did not decisively support the Euromaidan is a

or “Nazi”, first, because these are, technically speaking, phenomena of the period 1920s-1940s rather than some transhistorical ideologies, and second, because the prolific use of those labels unaccompanied by any action evacuates them of any meaning.

In addition to the exposure of the far right, there has been another line of critique of the Euromaidan—as an instance of Western interventionism—, which, while very real and urgent, has on a number of occasions come dangerously close to a defense of Russian foreign policy. Among western Slavists, this risk is best illustrated by Stephen Cohen, a scholar whose exploration of lost alternatives of Soviet history has been very important to me. Cohen is of course right in his critique of U.S. media’s Cold-War coverage of Russia and Eastern Europe and its obsession with the figure of Putin.¹⁷ Mass media likes heroes and villains. But if the problem is one person, then the obvious solution is its removal. Replacing Putin with someone else, however, would hardly resolve the structural problems of peripheral capitalism Russia is facing. However, Cohen’s extension of this critique to a thorough-going defense of Russia’s right to its own sphere of influence, which of course includes Ukraine, can hardly be appreciated by most of those who happen to be born in that sphere of influence and who have different visions for their society than alignment with Russian foreign policy. Such an account represents the reverse mirror image of Snyder’s, which makes a parallel case for Ukraine’s natural fit with the EU. Too focused on US foreign policy and domestic political debates and too poorly attuned to the actual events in Ukraine, Cohen’s writings discount the fact that imperialism and foreign domination in general are not a monopoly of the US, NATO, EU¹⁸ but can be also practiced by other powers as well, as we are witnessing in Crimea right now. In addition, they are hardly intended for East European audiences and are likely to leave them very unsympathetic. A much more convincing argument against NATO’s expansion in Eastern Europe—Cohen’s main

traitor and a piece of trash.” (translation is mine, R.D.): <https://www.facebook.com/anton.shekhovtsov/posts/10201838240573490>.

¹⁷ <http://www.thenation.com/article/178344/distorting-russia>.

¹⁸ <http://www.criticatac.ro/lefteast/bringing-class-response-to-poenaru/>.

concern, which in the interests of full disclosure, I fully share—and one that would speak to East Europeans would be to point out its basically undemocratic nature. Not to idealize referenda, which are so easily manipulated by the framing of the question or the media apparatus, as we see in Crimea right now, but should that expansion be ever put to a vote, it would be rejected by many of the populations offered those “protection services.” All the surveys I have seen about popular opinion of NATO in Bulgaria—the country of which I am a citizen—indicate that a significant majority disapproves of Bulgaria’s membership in the organization, which is why such a referendum has never been held. It is perfectly possible, of course, that Russia’s intervention in Ukraine would make NATO membership a much more popular cause than it has been until now.

Resisting great-power domination and intervention, whether Western or Russian, and fighting the far right, whether Ukrainian nationalist or Russian nationalist, constitute the basis of democratic politics in today’s Ukraine. Not all threats are of course equal in size, difficult distinctions must be made, and priorities ultimately decided upon. Broad coalitions, hence, compromises, are necessary for most victories. Such strategic considerations go beyond the scope of this piece. What it has tried to do is to establish a certain minimum for scholarly decency, namely, that neither of these particular forces in particular—the far right and imperialism, from whichever side—should ever be entertained as a possible ally to be treated with tolerance, understanding, and restraint.

Finally, lest this text be taken as a call for some Weberian objectivity and academic neutrality: the moment is urgent and sides need to be taken. (I, too, have taken sides although “side” may not be the most accurate description of the internally split and marginal Ukrainian left, which has been unable to form a pole independent of the main antagonists of the day.) Mistakes will definitely be made as scholars engage reality; the only way not to make them and remain perfect is not to say or do anything. Especially now, however, in the aftermath

of Russia's de facto occupation of Crimea, the demands for a certain minimum of political hygiene and scholarly honesty are ever greater.

An earlier version was published on the All the Russias' Blog of NYU's Jordan Center.¹⁹

[17 March 2014]

¹⁹ <http://jordanrussiacenter.org/news/dangerous-liaisons-ukraine-western-slavists/>.

“For Ukrainians, as for Any Other People in the World, the Main Threat is Capitalism”

Volodymyr Ishchenko

We publish the transcript of Volodymyr Ishchenko's interview on This is Hell! radio station with Chuck Mertz from the 19th of April 2014, organized in cooperation between the Chicago-based radio station, AntidoteZine.Com, and LeftEast. This is the complete transcript of the interview, including the last two questions, which Volodymyr answered in writing after the show.

C.M. On the line with us right now is Volodymyr Ishchenko. He is a sociologist studying social protests in Ukraine. Good evening, Volodymyr.

V.I. Good evening.

C.M. Volodymyr's most recent writing includes Tuesday's Guardian post Maidan or Anti-Maidan: the Ukraine situation requires more nuance. This week, Volodymyr, here's the story from the BBC: Russia and Ukraine agree on steps to end crisis. "Russia and Ukraine struck a deal on Thursday to end unrest in eastern Ukraine stoked by pro-Russian militants." Has that agreement solved all of Ukraine's problems? Do you think that this will provide safety and security for Ukrainian citizens? One of the stories that's been going around in the U.S. media is the idea in Crimea, and also in the East of Ukraine, that Kyiv has become lawless, it has become run by gangs, that there has been criminal activity, that it is not safe, and they fear that the same kind of chaos is coming to Crimea or the eastern Ukraine.

V.I. That's a very exaggerated picture. Life in Kyiv is totally safe. It's definitely much safer now than in the eastern Ukraine; in Donbass there are armed gangs which have attacked state buildings. Some of them seem to be local protesters, but some of them seem to be too well-equipped and too well-trained to be just some militia. If they aren't Russians or Russianists, they could also be former riot police officers who left Kyiv to escape punishment by the new government.

Kyiv is definitely much safer than in February, when there really was chaos and street clashes in the center; the major problem is in the eastern Ukraine.

C.M. Let me ask you a couple of really general questions about this protest. Whenever there is any coverage of any protest—it could be Ukraine, it could be Egypt, it could be Venezuela, it doesn't matter where it is—the media often points out that this is about the economy, and if it weren't for a downturn in the economy, these protests would never happen. It's almost as if the media is saying, protests do not happen when people are upset about an infringement on their rights or freedoms; the only thing that drives people out into the streets is the economy. To what degree did the economy play a role in this Ukrainian uprising? Is this at all about freedoms and rights, or is this just about the bottom line and Ukrainians' wallets?

V.I. There were actually two uprisings. You have the Maidan uprising—that started in December and became more violent in January—and now you have the eastern Ukrainian uprising. They have many similar traits, but the socio-economic component is somewhat deeper in the eastern Ukraine now, where the economic situation is really deteriorating.

The national currency lost something like 40% of its value during the last two or three months, prices are rising, and people in eastern Ukraine are mainly workers, pensioners. They are speaking about wages, they are speaking about prices, about the collapse of industry. Some of them demand nationalization, some of them demand decent pay for their work. That protest has more to do with the economy; it's not just about their identity.

But they also speak, of course, about their dignity, about their language, about their history, about their heroes, and about this federalization question—which also animates the question of recognition of their self-determination, the question of concrete freedoms and rights.

The Maidan protest started more as an ideological protest that was, to some extent, an attempt to break through to the European Dream, seeing it as a kind of utopia which would solve many Ukrainian problems. And for other people, it was a protest against Russia. It was generally believed that if Yanukovych would not sign the European Association Agreement, he will join the Customs Union with Russia, Belarus, and Kazakhstan. These countries were described in quite negative tones as authoritarian, poor countries that Ukraine doesn't need to orient itself to.

But later during the Maidan uprising, there came the questions of police repression and violence, of the authoritarian laws which were passed in January—they were pulled to the forefront. They became more important than the European Association.

C.M. This is the other general question I wanted to ask you: how much are these protests caused by outside forces? Since the Wikileaks revelation from last week—about USAID and the work that they have done in trying to destabilize or help overthrow governments that are not friendly to the United States—there has been some talk in critical sectors of the media, here in the States, about the role that USAID and NED play. And then if you take the Russian factor—according to the U.S. media, the protesters in eastern Ukraine are being manipulated by Russia. So is this really a Ukrainian uprising? Or are these just superpowers playing with a pawn?

V.I. Yeah, that's a big problem now in the discourse. Those who don't like the anti-Maidan uprising in the eastern Ukraine see it mainly as Russian manipulation: just irrational, stupid people who want a more authoritarian regime, who want a Russian dictatorship, who do not understand their real interests.

And the symmetrical picture—by the Russian media or by those who didn't like Maidan protesters—is of manipulation by Western

governments or by Ukrainian oligarchs; the claim, again, is that the people do not understand what they are fighting for.

Obviously you cannot deny that both the U.S. and Russia—and the EU—try to influence Ukrainian politics. They would be stupid if they didn't. They are great powers, they have their imperialist interests, and that's what we can expect from them.

But then you deny the grassroots nature of this protest. People are talking about real problems. People are self-organizing, both in Maidan in the western Ukraine and in the eastern Ukraine now. And you cannot just reduce it to this great power play.

It also matters when it comes to actual outcomes. What will be the outcome of these protests? In the case of Maidan: we see IMF-required austerity, increasing prices, a new neoliberal government, an increase in the strength of the far Right. And in the case of the eastern Ukrainian protests—if they do not stop, it will become a real danger to Ukrainian political stability... which in turn would be used by Russia to promote their own interests.

But we need to see this complex combination of various factors. The Ukrainian people hope to solve their problems; they hope to fight for a more just and free society. But they also are influenced by actors from abroad, and unfortunately Ukraine is now seen as the playground of the great powers.

C.M. One of the stupid things that the U.S. media is reporting right now is that the entire reason that Vladimir Putin sent the Russian military forces into Crimea—the entire reason that he's able to flex his muscles on Ukraine—is because he believes that Barack Obama is weak. Do you think that has any basis in reality?

V.I. No! That sounds really funny, if it's true that this is a major narrative. I think the main factor behind the Crimea annexation was internal politics. Putin needed to show the Russian people that any attempt to repeat Ukraine in Russia would not work. Crimea was necessary to increase patriotism among the Russian population, and to decrease any chance that the Russian opposition—which was very much inspired by Maidan—might attempt anything like that in Russia.

A short and victorious operation was very much necessary, and now you see from the polls: something like over 80% of Russians support the Crimea annexation; over 80% support Putin's policies, and there's a great extent of national unity around the president.

C.M. Is there a military solution to this problem? Here's what we hear: the West isn't doing enough to stop Russia, but if the United States and Russia don't do anything, it's very possible that Ukraine is going to fall into civil war. Is there a military solution—either intervention by the West, or a civil war—that could solve this problem?

V.I. No. A civil war is definitely not a solution. That's a problem, and a very real one. People are already dying in clashes in the eastern Ukraine—and according to recent polls, over 40% of the eastern Ukrainian region's population believes that civil war is very probable in the near future. That shows that it is getting quite dangerous.

And if NATO forces would be involved into pacifying eastern Ukraine, they would be seen as foreign occupiers. And a military solution is not possible for the Kyiv government either. There's a question as to whether Ukraine has an army right now—an army which can actually fight, not just the people and equipment on paper. There have been cases of soldiers sent to eastern Ukraine just leaving their military machines to the local protesters and going back. They were not ready to fight them. They were not ready to shoot at them. So it's not only a question of whether a military solution is desirable, but if it's even feasible.

A popular uprising doesn't mean that revolutionary changes—structural and fundamental changes in social or political institutions—will follow.

C.M. Who is the greatest threat to the Ukrainian people? Is it the West? Is it Russia? Is it the crime bosses within Ukraine? Or is it the Right Sector, the neo-fascist right-wing that you're concerned about?

V.I. I would say that for Ukrainians, as for any other people in the world, the main threat is capitalism, and all the problems and wars it leads to. The political crisis in Ukraine started much earlier

than 2013—Ukraine suffered a lot already in the economic crisis of 2008. The main enemies of Ukrainians are both Russian *and* Western imperialism as well as Ukrainian oligarchs and the ruling class.

The best solution—though the most difficult and not the most probable solution—would be for western Ukrainians and eastern Ukrainians to unite on some common ground, some common platform of shared demands for social justice, and to fight against the ruling class, against Russian intervention, against possible Western intervention, and against both pro-Ukrainian and pro-Russian far-right nationalists.

C.M. You write a great deal about the Right Sector, about the neo-fascists. Back in early February, a couple weeks before the Yanukovych government fell, you had a piece in The Guardian headlined the Ukrainian protesters must make a decisive break with the far right, with the sub-headline neo-fascists have become involved in the Euromaidan protest movement and we can't turn a blind eye to the danger that presents. Is it the neo-fascist ideology of the Right Sector that's popular, or is their popularity more driven by their violent tactics at the Euromaidan, by being the people who confronted the police?

V.I. More the latter than the former. They were seen as people's heroes and the vanguard of the uprising. They got a lot of respect and symbolic capital for that.

But you have to understand that the political mainstream in the Ukraine is much further to the right than, for example, in western Europe. Things which would receive very strong criticism in the West are more or less tolerable in the Ukraine. It's more or less okay to talk about things like "the defense of white European people"; this kind of thing can even be said by mainstream politicians. It's okay to be homophobic, not to recognize any need to defend LGBT people. In this more right-dominant ideology, the far right from the Right Sector or from the Svoboda party are not actually seen as something extreme.

Right now, the Right Sector and Svoboda are being criticized because their violent and provocative actions are seen as something that can be used by Russia—the Russian media can capitalize on them

and use them to show that there is a very serious fascist threat in Ukraine. So people, even when they criticize the Right Sector, they do not criticize them for their antidemocratic ideology. They don't criticize them for being extreme right. They criticize them because they are not "consistent nationalists"; because they appear not to be thinking about the national interests of Ukraine.

The biggest problem in the Ukraine is probably this rightwing consensus, and there's not any serious left-wing force which could be a challenge to this.

C.M. So there is no real alternative, then? Are you saying it's inevitable that whoever is running the next Ukrainian government will definitely be farther to the right?

V.I. No—if you're speaking about this government, this is a neo-liberal government. You cannot say that it's any kind of fascist *junta*, which is a popular term used by the Russian media. It's a neoliberal government; it includes some nationalists from Svoboda, but they are not dominant. And they would not be able to promote any far right policies before the situation in the eastern Ukraine stabilizes. That would just be extremely stupid.

And we know that the winner of the next election will probably be Petro Poroshenko, who is an oligarch. He is one of the hundred richest men in Ukraine, and he would continue the same neoliberal policy.

C.M. To what degree are Ukrainians even going to have a choice, though?

V.I. That's another question, because as far as I can see from the polls, many people from the eastern Ukraine are actually not going to vote in the coming presidential elections. Or if they turn out at all, they are going to vote against all candidates. So whoever wins the coming presidential elections will have serious problems with legitimacy, at least in the eastern Ukraine.

C.M. You know our media really likes to try to find a celebrity within any story. And the celebrity that they have found here is Yulia Tymoshenko. Some people have referred to Yulia Tymoshenko

as Ukraine's Sarah Palin. How would you describe the potential for Yulia Tymoshenko to be the next leader of the Ukraine, and does it even matter if all she really represents is another neoliberal government running Ukraine?

V.I. I would compare her not as much with Sarah Palin, probably, as with Eva Perón, the wife of the 20th century Argentinian leader. She is actually a dangerous person. I am quite sure, if she were faced with something like the Maidan uprising against her, she would be much more ready to suppress it—even more than Yanukovych, for example, or any other major politician in Ukraine.

And at this moment she doesn't have good chances to win the elections. She is far behind Petro Poroshenko. One of the reasons why all these protests in the eastern Ukraine started now, and why they are so violent, is actually to halt the national elections in May—to postpone them and give Tymoshenko some time to gain more popularity among Ukrainians.

C.M. You write that "two popular labels are being ascribed to events in Ukraine. It was either a democratic or even social revolution, or it was a right-wing or even neo-Nazi coup. In fact, both characterizations are wrong." So if it's not a rightwing coup or a democratic revolution, how would you describe it?

V.I. I describe it as a popular uprising which led to a change of elites. A popular uprising doesn't mean that revolutionary changes—structural and fundamental changes in social or political institutions—will follow.

At this moment I do not see anything really changing the fundamentals of Ukrainian oligarchic capitalism. The oligarchs actually have even more power now; many were appointed as governors in some regions, and the likeliest next president is again another oligarch.

It's not in their interests to fight corruption or to construct transparent institutions in Ukraine. Because their corruption, their close connection to the state, was one of the competitive advantages that allowed them to build their wealth in the first place.

So I do not see the potential for revolutionary change now. At this point it was a popular uprising leading to a change of elites, but not to revolutionary change.

(The following questions were submitted to Ishchenko via email after the telephone connection between Chicago and Kyiv was interrupted; Chuck Mertz read them on the following week's episode of This is Hell! to round out the conversation.)

C.M. "Coup" has very negative connotations. However, a coup is "a sudden, violent, and illegal seizure of power from a government." In that the changeover of power in Ukraine did not follow the electoral and parliamentary processes that were in the Ukrainian constitution, and the interim transition agreement was immediately abandoned when Yanukovich left Kyiv, how was what happened in Kyiv not illegal, sudden or violent? I am concerned that the political connotations of "coup" is what seems to be driving the debate.

V.I. It was not a coup for a simple reason: those who seized power, the opposition parties, were not the vanguard of the Maidan but its very moderate wing.

After the first violent clashes started, the former opposition leaders distanced themselves, condemned them as government provocation and tried to intervene and stop them. Many times, the opposition leaders tried to convince the Maidan to accept compromises with Yanukovich.

As footage from Yanukovich residence security cameras showed, the opposition (together with European ministers of foreign affairs) pleaded with the people on the square to accept a final compromise with Yanukovich allowing him to stay in power until December—when he had already started to pack his things, preparing his escape from Kyiv!

The "coup" concept does not fully grasp the distinction between the movement—which was the (very much autonomous) driving force of events—and the political opposition, the people who actually took power. This is why I am calling Maidan a people's revolt, not a "coup."

C.M. The final question we ask each guest is what we call the Question From Hell: the question we hate to ask, you'll hate to

answer, and our audience will hate the response. Asking the Question From Hell usually makes me cringe—and none more than the one I have for you: Who will be responsible for more Ukrainian protester deaths: the deposed Yanukovich government or the post-Yanukovich government? We may need to distinguish between the Yanukovich government, the current interim government, and whatever government is elected post-interim administration. It's a horrible question to ask, but it gets at the greater point of potential for more violence. My concerns in any event like this are always for the most vulnerable.

V.I. As is very often the case, the new government will blame its predecessors for all or most of the deaths and atrocities, even if they happened after their actual rule. And, as is also very often the case, this might be justified to some extent. If Yanukovich did not try to suppress the protest and did not cling to power to the bitter end, the violence would not have escalated to the level we see now—and might see even more in the nearest future. We will also need to assess the responsibility of the violent revolt itself, which is tightly connected to issues that are sharply divisive for Ukrainian people.

But if we are starting to speculate about the future, why stop here? If the events will lead to full-scale civil war in Ukraine, and then to full-scale Russian intervention, and then to the Third World War, who will we need to blame for the end of the human civilization? The crazy, irrational capitalist system that inevitably produces competing imperialisms. This is the root of the problem—not only for Ukraine, but for the entire world.

Transcribed and edited by
Edward Sutton from AntidoteZine.com

[29 May 2014]

The Revolutionary Process in Ukraine is Not Over Yet

Neil Davidson

This interview is published in cooperation with the Ukrainian journal Спільне/ Commons: Journal of Social Criticism. Questions were asked by Yuriy Dergunov. They were sent on February 28 and replies were received on May 2, 2014.

*

How can you describe the overthrow of Yanukovych's regime in Ukraine in terms of historical materialist social theory?

The revolutionary process in Ukraine isn't over yet, and in a sense how we define revolutions depends on their ultimate outcomes, but the notion of "political revolution" seems to be the most accurate way to describe the likely short-term outcome. By this I mean a revolution which doesn't fundamentally change the nature of society, the mode of production. In other words, it isn't a "social revolution," but one

NEIL DAVIDSON is a Scottish historian and sociologist, a lecturer at the School of Social and Political Sciences, University of Glasgow. His areas of research include theories of revolution and development since the Enlightenment, nationalism and ethnicity, the relationship between capitalist economy and the nation-state, neoliberalism, and right-wing social movements; he is also interested in the Scottish aspect of all these themes. He is author of *The Origins of Scottish Nationhood* (2000), *Discovering the Scottish Revolution* (2003), *How Revolutionary Were the Bourgeois Revolutions?* (2012), and a collection of essays on Marxist thinkers, *Holding Fast to an Image of the Past* (2014). Recently he had completed a major study on the relationship between neoliberal transformation of global capitalism and the change in class and ethnic consciousness, and now prepares for publication two books—*What Was Neoliberalism?* and *Violating All the Laws of History: Combined Development, Nation-States and Neoliberal Capitalism*.

which does change the personnel and perhaps the actual nature of the regime. Another way of looking at it would be to say that political revolutions occur within the state rather than transforming the state. This is not to denigrate the courage or creativity of the masses in Maidan or in similar revolutions—some of the greatest events of the 20th century like the Mexican or Iranian revolutions were political in this sense: its an argument about outcomes, about consequences, not processes.

Is it similar in this respect to other upheavals in the course of Arab spring that resulted in regime changes?

Very much: both in the sense of having the potential to become social(ist) revolutions and the way in which—for the moment at least—they were resolved as political revolutions. And political revolution has been the best outcome, of course, as in the case of Tunisia; in the case of Egypt there's been an actual counter-revolution. In both cases (i.e. Ukraine and the Arab Spring) the difficulty has been the weakness of socialism as an organising principle, as a set of ideas, and as a goal—although you obviously know this far better than me. Right though until the 1980s, any revolutionary movement was almost automatically “of the left” in some respects—even in Eastern Europe, where the various revolutionary movements, above all in Hungary in 1956, but also in Poland, were mainly striving for some sort of genuine socialism. The absence of this as a virtual default position is a serious weakness and simply pointing to the fact that the working class is numerically bigger than ever before in history is not an adequate response. Socialist consciousness is not automatically produced simply by the fact of exploitation; that only makes it possible. The active intervention of organised socialists is also required.

Is the notion of bourgeois-democratic revolution relevant to categorize political revolutions of that kind (and was it ever relevant)?

I am very suspicious of this notion. It made some sense before the Russian Revolution to conceive of it as being both a bourgeois revolution (albeit one which would have to be carried out by the

working class in alliance with the peasantry) and democratic (in the sense that it would establish a parliamentary regime on the Western European model). This conception did not survive the Revolution of October 1917, which, as Trotsky predicted in his theory of permanent revolution, involved the proletariat coming to power and moving straight onto the construction of a worker's state under council, not parliamentary democracy. Following the crushing of the Russian Revolution by the emergent bureaucracy—which had occurred by 1928 at the latest—the notion of the bourgeois-democratic revolution was used by the Stalinist regime and its ideologues to consciously mislead in two ways. One, in relation to history, was to argue that every bourgeois revolution should also be “democratic”—if they were not, then the so-called “tasks” of the bourgeois revolution had still to be accomplished. (See my answer to question 5 below for more on “tasks”.) Now, democracy is obviously desirable, not least because it enhances the working class's ability to organise and take part in political life, but it has nothing necessarily to do with the bourgeois revolution. The other misleading way in which the notion was used involved working-class struggle, at least until very recently. Here, it was the idea that every revolution outside of the advanced West had to go through a “bourgeois-democratic” stage, then an indeterminate period of capitalist development under bourgeois parliamentary rule before socialism was on the agenda. This either had the effect of undermining potential socialist revolutions from within (as in Spain in 1936) or was simply a cover for Stalinist attempts to establish themselves in power (as in China in 1949). The historical importance of the theory of permanent revolution is that posed an alternative to this. Now, of course, the majority of former communists no longer believe that there is a socialist “stage” beyond capitalism, and all that is possible is to make it more “democratic.”

How does the proper designation of these events matter for the political strategy of anticapitalist left in respective countries?

It matters because revolutionaries have to know what outcomes are possible and consequently what they are arguing and organising

for. The era of the bourgeois revolutions is over—October 1917 showed that even where a pre-capitalist state existed, it was possible to begin the process of overthrowing it and moving towards socialism without any “bourgeois” stage whatsoever. However, the defeat of the Russian Revolution and the poisonous effects of Stalinism on the working class meant that a similar process was never successfully accomplished anywhere else. The so-called “communist” revolutions were in fact the contemporary form of the bourgeois revolutions, leading to the establishment of the state capitalist regimes which fell in Eastern Europe and the USSR between 1989 and 1993. It is important to understand this because if we use the term “socialist revolution” and people think that we mean to recreate the Stalinist regimes then they are unlikely to be persuaded of the need for it. I am not arguing, of course, that fighting for objectives less than complete social revolution is valueless—that would be ultra-left stupidity. In situations where the state is run by dictatorships, or where rights are restricted in some way then revolutionaries have to fight respectively for the overthrow of the regime or for reforms. But the point is that they do so while aiming for the greater social transformation. As the example of Egypt shows, if you don’t consciously aim for a social revolution you can’t even be able to guarantee the survival of a political one.

What is the actual meaning of the notion of bourgeois revolution in Marxist tradition? What were the main trends in its theorizing? Does this notion survive the revisionist challenge from outside and inside Marxism?

The notion of a bourgeois revolution, although not the actual term, pre-existed Marxism. It can be found first in the work of the English republican James Harrington in the 1650s, then in that of the Scot Sir James Steuart in 1760s, then in that of French revolutionary Antoine Barnave in the 1790s; the actual term was coined by Louis Blanc in 1839. Interestingly, my own research suggests that Marx and Engels did not derive the concept from these sources, but from their development of the notion of a social revolution during their engagement with Hegel during the mid-1840s. Much of the confusion

surrounding the concept stems from the way in which a particular version of bourgeois revolution became the orthodoxy within Social Democracy after 1889 and—especially—in Stalinism after 1928. This version essentially took the French Revolution, and to a lesser extent, the English, as models and tended to treat the bourgeois revolutions as involving a set of “tasks” which had to be accomplished by the masses under the leadership of a class-conscious bourgeoisie. These tasks were usually taken to be agrarian reform, national unification and, of course, our old friend, democracy. (See my comments on the political implication of this in answer 4 above.) Revisionists were able to point out, not only that most countries not undergone anything like the English/ French experience—including many which, like Germany, were obviously highly industrialised capitalist states—but also that even the English and French experiences were much more complex and ambiguous than most Stalinist accounts suggested. Revisionists were mainly anti-Marxists, of course, but a further flanking attack came from more radical sources, namely the world-systems theory associated with Wallerstein on the one hand and the Political Marxism associated with Brenner on the other. Although these theories have quite different and indeed antithetical positions on the origins and nature of capitalism, both argue that the events we tend to think of as bourgeois revolutions were simply political revolutions and the really significant process was the prior development of capitalist relations of production (for the former) or of property (for the latter). Any defensible theory of bourgeois revolution therefore has to be able to explain what events as different as the 16th century Dutch Revolt against the Spanish Empire, the 19th century Unification of Germany, and the 20th century Egyptian Revolution (of 1952) have in common. The answer, I think, can only be found by looking at their outcomes—in other words, the establishment of a nation-state dedicated to the accumulation of capital, regardless of whether any other so-called tasks were accomplished or not. This position can be found in the writings of the classical Marxism—Engels on Germany, Gramsci on Italy, Lenin on Russia, Lukács more generally—but was elaborated more recently

(often without reference to the Classical Marxist tradition) in the work of Isaac Deutscher. Christopher Hill's later work on England (from around 1974), Geoff Eley's writings on Germany, Alex Callinicos' more general reflections, and my own work on Scotland and in *How Revolutionary Were the Bourgeois Revolutions?*

What is the meaning of the notion of uneven and combined development that you actively refer to in some of your recent theoretical studies? Is the notion of U&CD relevant to Ukrainian situation or in a wider Eastern European context? If so, how does U&CD connected to the ongoing and prospective social change in these countries?

Before uneven and combined development there was uneven development. This encompasses a number of different phenomena but the key one is the idea of "the advantages of backwardness," or how developing adopt the developed forms of technology, technique, military hardware, etc., rather than going through all the steps of development undergone by their more advanced predecessors. There is nothing particularly Marxist or even socialist about this—the process was first noticed by Leibniz and Turgot in the 18th century, and by Sir Walter Scott and the Russian Populists in the 19th, and by figures as diverse as Hilferding, Gramsci and Veblen in the early 20th. Trotsky added the notion of "combination." The "proto" law of uneven and combined development was originally intended by Trotsky to explain the conditions of possibility for the strategy of permanent revolution in Tsarist Russia, as set out in works written during and immediately after the 1905 Revolution like *Results and Prospects* and *1905*. From 1930, when uneven and combined development emerged as an actual concept with a name, as opposed to a series of insightful but inchoate observations, Trotsky began to identify the same process in states even more backward than Russia had been, and hence also the possibility of permanent revolution as an outcome. Essentially it means where industrialisation and urbanisation have irrupted into feudal or tributary society, but that society is unable to complete the transition to capitalist modernity, hence their "combined"—and socially explosive—character, fusing "the archaic and the modern."

Most accounts of uneven and combined development follow the main focus of Trotsky's thought and assume that, after the fall of the great tributary empires at the end of the First World War, it was applicable mainly to those areas of the world which have been successively described as colonial and semi-colonial, the Third World, and the Global South. Yet, in my view, it is possible to understand UCD not simply as a process confined to backward or underdeveloped areas within the structured inequalities of imperialism, but as one generated universally by the intrusion of capitalist modernity in the form of industrialisation and urbanisation. On this reading, all states which have undergone the impact of modern factories and cities will have experienced uneven and combined development to some degree. The difference between Germany or Japan on the one hand, and Turkey or China on the other, was that the former gone through the process of uneven and combined development and emerged as great industrial powers before imperialism began to fix the long-term parameters of the advanced and the backward. Uneven and combined development therefore does not indicate an absolute spatial distinction between West and East or between North and South; but rather a difference in degree, in which the experience of the former may have to be subject to historical excavation rather than sociological investigation. Uneven and combined development is therefore not necessarily an effect of capitalist industrialisation and urbanisation impacting on pre-capitalist society, but of their impact on any hitherto stable agrarian societies, even if they had previously been subject to capitalist laws of motion. For this reason the concept is as relevant to contemporary developments in China as it was during the 1920s. Whether it is applicable in countries like Ukraine is a question which you would be in a better position to answer than me—I suspect not, since industrialisation took place during the Stalinist era; but revolutions can be caused for reasons other than UCD, otherwise those of us in Europe, where it is largely a historical phenomenon, would be facing a very bleak future.

Recently there had been a substantial rise in the popular support to far right in some Eastern European countries (and in Ukraine

in particular). Does this trend fits some global pattern? What are the connections of neoliberal globalization and the rise of far right?

There has been a global revival of both fascist and non-fascist far right parties, from England through to India. In part, this is a right-wing reaction to neoliberal globalisation, and particularly to “social” neoliberalism—which has the original economic agenda but is (in relation to the middle classes at least)—also committed to opposing racism, and various forms of oppression. Against this, the new right stands for the defence of the nation and the “native” populations against the supposedly destructive influence of immigration, whether as a result of population movements within the EU or more widely. This form of right-wing populism plays on popular discontent, social collapse and alienation from political elites by blaming both the migrants themselves (this kind of racism is of course usually the dominant element in a whole mix of deeply socially conservative or reactionary positions) and the “establishments” which have supposedly allowed the foreigners in to pollute the purity of the national body. The crisis of 2007–2008 gave more credibility to their claims. As long as the left does not convince the working class people of the real reasons for their problems these parties will find an audience. This is why it is absolutely fatal, a crime against socialism, for politicians on the left to make the slightest concessions to the anti-migrant, anti-Islamic propaganda of the far right in the scramble for votes. All this does is give far-right arguments legitimacy. Instead the left should rely on mass mobilisations, especially involving the populations who are being persecuted and victimised, in order to expose the far-right and give people the confidence to oppose them. One of the reasons why the UK has a relatively small far-right compared to France, is because of the successful social movement organised by the Anti-Nazi League/ Rock Against Racism in the late 1970s and early 1980s. It is important to distinguish between the fascist and non-fascist far-right, as the tactics required will be different: in British terms, anti-racists would physically stop the fascist British national Party from marching

or demonstrating, but would not apply this tactic to the far-right but non-fascist UKIP, although we obviously do demonstrate against them.

How do far right political parties and movements relate to structural interests of capital? How can far right capacity for popular political mobilization be explained?

Classical fascism performed two services for German and Italian capital between the wars: crushing an already weakened working class and launching an imperial expansionist drive to conquer new territory. The contemporary relevance of this experience is limited in both respects: the working class is not currently combative enough to inspire fear in the bourgeoisie, and the states in which the fascist far-right is closest to achieving power—above all, in Greece—are not imperialist powers capable of attempting continental domination in the way that were Germany or even Italy. The point is that in the contemporary situation all that may remain are those aspects of the far-right program which are irrational for capital, particularly in its current neoliberal manifestation. For example, the imperial nationalism unleashed by the British Conservatives before 1997 in relation to “Europe,” was not because the EU was in any sense hostile to neoliberalism—it is a machine for implementing it, as Ukrainians may soon discover to their cost—but rather as an ideological diversion from the failure of neoliberalism to transform the fortunes of British capital. But the nationalism invoked for this purpose now places a major obstacle for British politicians and state managers who want to pursue a strategy of greater European integration, however rational such a strategy might be from their perspective. The key beneficiary of the anti-European hysteria has been the far-right UKIP and its success has in turn emboldened the right within the Conservative Party, even though the policies associated with both are incoherent. No large-scale British capitalist wants to leave the EU, they want to renegotiate the Treaty, but they may end up with a referendum which actually leads to British withdrawal. A similar tale could be told of the Tea Party and its influence over the Republican Party in the USA. But although certain aspects of far-right politics are counter-productive in

relation to the needs of capital, it does not follow that the increased chaos consequent on the implementation of these policies would necessarily be of benefit, even indirectly, to the left. Defense of the system is always the principle objective of the bourgeoisie, even at the expense of temporary system malfunction. In a situation where economic desperation was leading to mounting disorder, far-right parties would be brought into play to direct attention from the real source of social anguish onto already-identified scapegoats, no matter what price they exacted in terms of policy terms.

What are the other significant impacts of neoliberalism on ethnic and class identities?

The ideology of neoliberalism claims that it is “ethnic-blind,” that markets don’t discriminate (except in relation to wealth and power, of course). This may be true for the 1%, or the upper levels of the New Middle Class (the top 15%), but for almost everybody else, neoliberalism has heightened ethnic tensions in three ways. First, in the competition for sharply decreasing government funds, petitioning for support on an ethnic basis becomes an alternative to struggle; broadly, if you can claim that your “ethnicity” has been treated worse, or is more disadvantaged, then you should have access to state funding, particularly at the local level: this of course encourages people to see themselves as primarily belonging to an ethnicity. Second, neoliberalism greatly increasing levels of social fragmentation, so that—in the absence of strong class consciousness—clinging to some kind of ethnic identity, however recently invented, may provide the only social cohesion available in the face of the naked marketization of human relationships. (And this, of course, also feeds the far-right.) Third, neoliberal regimes in the West play a triple game: formally supporting multiculturalism (at least in the UK and USA—France is slightly different); tacitly encouraging immigration to lower wage levels; while simultaneously denouncing migrants as job and/ or benefit-stealing parasites—denunciations which are of course amplified by the far-right, as I discussed earlier. Neoliberalism has not necessarily weakened class consciousness, but

has weakened working-class representation in the utter capitulation of social democracy and the sharp fall in trade union membership. This obviously has effects, most of all in making it very difficult for highly exploited and pressurised working-class people to see the possibility of any alternative way of organising society. Of all the important things that the left does—fighting oppression, establishing solidarity, building parties and trade unions—perhaps the most important, or the thing that should run through them all, is the need to reaffirm the socialist alternative to the current crisis, that—as the slogan from 1999 has it—another world is possible.

[23 May 2014]

Ukrainian Elections Results

Volodymyr Ishchenko

Exit-polls and preliminary results showed a decisive victory for Petro Poroshenko at the presidential elections in Ukraine on May 25. One of the richest man in the country (7th rank according to Ukrainian Forbes list) with liberal economic program is taking 54% according to over 64% counted protocols from electoral precincts. Yulia Tymoshenko—the major competitor—is far below with 13%. The third place got Oleh Lyashko who should be most precisely characterized as populist political clown. The candidates who could be seen as representing “south-eastern Ukraine” like Serhiy Tyhipko, Mykhailo Dobkin or Petro Symonenko are getting marginal support.

The high voting result for Poroshenko was anything but unexpected. He emerged as the greatest winner of Maidan uprising with the highest electoral support that was credited to him as early as in March. After the strongest contestant Vitalii Klitchko resigned from presidential elections in favor of Poroshenko the support for the former skyrocketed. Instead Klitchko balloted for Kyiv mayor elections and is winning them according to the exit poll with over 57% support.

As usual, these elections were not competition of political programs. Whoever was going to win would have continued neoliberal policies of austerity being highly dependent on IMF financial support. The main intrigue of these elections was whether two rounds would be necessary to elect Poroshenko or he could win the first round with absolute majority. There was a very strong motivation to vote for Poroshenko to allow him to win in the first round. Many people saw it as a possibility to prevent more deaths in the eastern Ukraine

in the hope that the country finally will get a “legitimate” president and it will stabilize the political situation.

Unfortunately, these hopes are not justified. Though Poroshenko, who according to the preliminary results got at least relative majority in every region of Ukraine (even in the east and in the south), is by far a national unifying leader. In fact the turnover appeared to be the lowest in the history of presidential elections in Ukraine. The turnover rate in the whole Ukraine was 60.3%. The major reason for this was, of course, the situation in Donetsk and Lugansk regions where in only 10 from 34 electoral districts totally was possible to organize elections at all. Even in these districts some precincts opened late or closed earlier, there were several reported cases of attacks by armed separatist groups on electoral precincts. The turnover in Lugansk region (in working districts only) was only 38.9% and in Donetsk region (in working electoral districts)—only 15.4%. However, these very low voting numbers in Donbass (even in working electoral districts!) cannot be attributed only to the terror of separatist armed groups who are not recognizing the elections. Though the factor of fear to come to the elections or to open electoral precincts cannot be disregarded completely, it should not be exaggerated as well. The phone poll conducted by respectable Kyiv International Institute of Sociology on the day of elections among Donbass and Lugansk regions citizens showed that only 17% were going to vote but could not do this¹. 67% said that they were not going to vote. Among those who did not have intention to vote 46% did not go to the elections because of political reasons (no candidate worth to vote, did not believe that these elections were fair or because they thought Donbass were not Ukraine any more), 32% because no elections were organized or the precinct did not work, 17% because of personal and other reasons and only 7% said that it was dangerous to go to the elections. These findings show relatively high number of Donbass citizens (31% at least) who boycotted elections because of political reasons. Moreover, the turnover in two other important south-eastern regions—Odessa and

¹ <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=324&page=1>.

Kharkiv—where mass federalization/ separation mobilizations had been taking place before also appeared to be below 50%.

This is why the elections will not be the step forward for a peace in Ukraine. It is doubtful that revolting Donbass will accept Poroshenko as the new legitimate president. To make things worse the first words from Poroshenko, after exit-polls' results had been published, were that 85% of Ukrainians voted for "unitary Ukraine" and "European choice" thus not promising any significant concessions to the Donbass rebels demanding at least autonomy within federalized Ukraine if not separating from Ukraine totally. Moreover, so called "anti-terrorist" operation will continue even more active. After elections Kyiv government can finally declare emergency state in Donbass and proceed with full-scale army involvement against armed rebels escalating civil war but without definite chances to suppress the rebels supported by local population.

Another significant result is low voting for the far right leaders—Oleh Tyahnybok (Svoboda) and Dmytro Yarosh (Right Sector)—each is going to get something around 1%. No doubt, these numbers show how exaggerated was Russian propaganda, especially about the Right Sector influence. In the same time, however, these numbers should not be used to downplay the danger of the far rights in contemporary Ukraine. It is not possible to simply extrapolate from personal ratings on the presidential elections (especially when many people were voting for the leading candidate just to avoid the second round) to the party and ideological support. According to the most recent poll (conducted on May 8-13 by three leading pollster companies²) Svoboda's support has grown from 5% to 7% (support for Right Sector, though, seemed to decline from 3% to 2%). According to the exit-poll in elections to Kyiv city local council Svoboda as well as the Radical Party of Oleh Lyashko are going to win around 8% each. Their party lists include some of the leadership of neo-Nazi groups like S14 and Social-National Assembly. What is even worse, dehumanizing hate speech against "colorados" (Donbass rebels are derogatively compared

² <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=news&id=317&page=1>.

to Colorado beetles for their orange and black stripes) has spread among even liberal government members and pro-Maidan politicians. In the civil war situation Svoboda and Right Sector support figures are not even as dangerous as continuing shift to the right of Ukrainian political mainstream.

The only candidate that could remotely be called “left” at these elections—the leader of the Communist Party of Ukraine (CPU) Petro Symonenko—withdrawed his candidacy (in fact he declared about this so late that his name was still included into the voting bulletins and he is getting around 1.6% of the votes). In the last weeks the CPU has been under attack threatened to be disband as the parliamentary faction and to have the trial banning the party overall being accused in support for Donbass separatists. Overall CPU can hardly be called a leftist party as it was becoming quite culturally conservative, selling its MP places to oligarchs and playing a role of minoritarian partner for the former ruling Party of Regions. The Communist MPs voted unanimously for the laws restricting civic liberties passed by Yanukovych-controlled parliament on January 16. However, its ban might have McCarthyist consequences extending attack on the CPU to attack on the communist ideology in general thus putting under threat almost every leftist organization in the country. The banned CPU itself may radicalize up to the total support for the armed rebellion in Donbass or may give a number of radicalized activists to the far left and Russian nationalist groups in the eastern Ukraine.

[29 May 2014]

Maidan: Democratic Movement or Nationalist Mobilization?

Stephen D. Shenfield

Introduction

It is conventional wisdom in the West to describe the “Maidan” that brought to power the current regime in Kyiv as an anti-authoritarian mass movement guided by democratic “European” values.¹ While not denying the presence of such themes in the Maidan, I wish to argue that the Maidan was and is *primarily* a mobilization on behalf of a specific variant of Ukrainian nationalism. This article approaches from a broader perspective issues that I raised in April 2014 in my essay “Ukraine: Popular Uprising or Fascist Coup?”,² which had the more specific purpose of assessing the role played by fascist or semi-fascist radical Ukrainian nationalists (mostly associated with the Banderite tradition) in the overthrow of the Yanukovich government.

STEPHEN D. SHENFIELD is a British-born specialist on politics and society in Russia and the post-Soviet region. He obtained his Ph.D. in Soviet Studies and Economics at Birmingham University’s Centre for Russian and East European Studies. For several years, he worked at Brown University’s Watson Institute for International Studies. He is the author of *The Nuclear Predicament: Explorations in Soviet Ideology* (1987) and *Russian Fascism: Traditions, Tendencies, Movements* (2001). He is currently an independent researcher and translator.

¹ Thus, experts Andreas Umland and Anton Shekhovtsov start a recent analysis by defining the Maidan as Ukraine’s “third post-Soviet anti-authoritarian movement” following the “Ukraine without Kuchma!” campaign of 2000–2001 and the Orange Revolution of 2004; see “Ukrainian Right Radicals, European Integration and the Neo-Fascist Threat” (in Russian), May 21, 2014: <http://polit.ru/article/2014/05/21/ukraine>.

² This essay first appeared on Johnson’s Russia List on April 4. A slightly different version was published in *The Libertarian Communist*, Issue 26. The most recent version is that on my own website: <http://www.stephenshenfield.net/themes/international-relations/164-ukraine-popular-uprising-or-fascist-coup>.

This article has two secondary purposes. I wish to present evidence that considerable numbers of Western journalists and academic experts have been deliberately misrepresenting the nature of the “Maidan.” I also want to comment on recent manipulation of the “Jewish question” by the radical Ukrainian nationalists.

Statement of the 41: Umland attacks Umland

I start with a “collective statement” issued on February 6, 2014 over the signatures of 41 “experts on Ukrainian nationalism” working in Ukraine and various Western countries.³ The experts appeal to commentators on events in Ukraine not to claim that the Maidan “is being infiltrated, driven or taken over by radically ethnocentrist groups” or that “ultra-nationalist actors and ideas are at the core or helm of the Ukrainian protests” because these claims are false and provide grist for the mill of Russian imperialist propaganda against Ukraine.

The argumentation supposedly proving the falsity of the “claims” is decidedly weak. The “proof” boils down to the point that the Maidan is politically diverse—a point that no one denies. However, diversity is quite consistent with a scenario in which one element in that diversity acquires a preponderant influence. Indeed, Andreas Umland, who not only signed the statement but coordinated the whole initiative, bore witness to precisely that scenario in a report that he posted on the internet exactly one month before the publication of the Statement of the 41—describing, for instance, how a Banderite slogan became the main motto of the Maidan.⁴ By organizing the Statement, Umland was in fact attacking himself (among others).

³ The statement was published in English and Ukrainian: <http://krytyka.com/ua/articles/kyiivskyy-evromaydan-tse-vyzvolna-ne-ekstremistska-masova-aktsiya-hromadyanskoyi-nepokory>. Twenty-one signatories are based in Ukraine, six in the United States, three in Canada, five in Germany, five in other countries of Western and Central Europe, and one in Israel. Another critique of the statement is that of Volodymyr Ishchenko: “Ukrainian protesters must make a decisive break with the far right,” *The Guardian*, February 7, 2014: <http://www.theguardian.com/commentisfree/2014/feb/07/ukrainian-protesters-break-with-far-right>.

⁴ Umland’s report, first published on January 6 on the site of the *Kyiv Post*, strongly influenced my own view of the situation, and I quoted extensively from it in my

Of course, Umland like anyone else has a right to change his mind, but he should openly acknowledge that he has changed his mind and provide a clear explanation of what led him to do so, especially on a matter of such importance.

The extreme weakness of the substantive argumentation in the Statement makes me suspect that the main concern of the signatories is not to provide grist for Russian propaganda. They seek not to determine where the truth may lie but rather to deal with the phenomenon of the Ukrainian radical nationalists in such a way as to do the least harm to the cause with which they sympathize. It is understandable that experts, like other people, will have political sympathies and antipathies, but when they speak and write *as experts* it is their duty to set political commitments aside and strive for the greatest possible objectivity. The signatories of the Statement have betrayed that duty.

The large number of signatories may create a misleading impression of consensus among “the experts.” In fact, quite a few experts did not sign the Statement, including well-known writers on contemporary Ukrainian nationalism like Andrew Wilson and Dominique Arel. Finally, about a quarter of the signatories are historians specializing in Ukrainian nationalism before and during World War Two; they are not necessarily well informed on current affairs.

Walking past armed men without seeing them

Descending for a moment into the grubbier world of mass journalism, I checked how the two main British television broadcasters, BBC and ITV, reported—or, rather, avoided reporting—the Right Sector (RS) massacre of anti-Maidan protestors in Odessa on May 2. When the RS burned their tents, the protestors took refuge in the trade union building, which was then set on fire. Some died in the fire, while others

earlier essay. Indicative of its content is the heading of the second section: “The Ethno-Centrist Slant of Ukraine’s Third Post-Soviet Mass Rebellion.” For another useful assessment of the conservative nationalist nature of the Maidan, see Viktor Shapinov, “A Class Analysis of the Ukrainian Crisis”: links.org.au/node/3903 (translated from the Ukrainian website Liva [The Left] by Renfrey Clarke).

were strangled, knifed or otherwise murdered upon escaping from the building. There is video evidence of the RS systematically setting the fire: we see RS girls around a big table in the courtyard preparing Molotov cocktails and passing them to the boys for throwing.⁵

The BBC, quoting a source identified only as Serhiy, concludes that Molotov cocktails were thrown by both sides, although it is unclear where those supposedly thrown from inside the building could have come from.⁶ Not satisfied with merely obscuring the truth, ITV goes further and blames the victims for their own deaths: “pro-Russian activists were killed ... as they were setting fire to a building.”⁷

On another occasion, freelance journalist Graham W. Phillips berated ITV’s Europe editor James Mates for his deliberate distortions. On his site he writes: “I watched James Mates walk past a mass of masked pro-Ukrainian men at a march, with gloves concealing weapons. He then described it as a peaceful Ukrainian march, before pulling out all the negative terminology for the Russian side.” On a video we hear Phillips try to argue with Mates, who complains at Phillips “having a go at me personally” and tells him to “go away.”⁸ Presumably Mates is following instructions from above and does not feel it fair to call him to account.

Relationship between the radical nationalists and the Orange mainstream

Despite the prominent role played by radical nationalist groups in the change of regime in Kyiv, their social base remains narrow and confined to Galicia, so that in the course of time they may return to the margins of Ukrainian political life. However, an analysis of the

⁵ This can be viewed on the video: <https://www.youtube.com/watch?v=H4dJRnI-X8Q> (published on May 12) starting at 4:30 minutes. The pattern of events was much more complicated than this, but here I focus on this central sequence.

⁶ <http://www.bbc.com/news/world-europe-27275383>.

⁷ <http://www.itv.com/news/update/2014-05-07/russias-lavrov-blames-Odesa-deaths-on-fascism/>.

⁸ <http://grahamwphillips.com/2014/06/13/why-the-western-world-is-on-ukraines-side-10-reasons/>.

nature of the Maidan must consider not only the relative size of these forces but also the relationship between them and the mainstream of the movement. What is perhaps most shocking is not the presence of ultra-rightists or even their numbers but the fact that (with few exceptions) they are broadly accepted as a legitimate part of the Maidan. Opinions differ concerning the value of their contribution, but the great majority of Maidanites do not draw a sharp dividing line between themselves and the ultra-rightists, whom they regard as allies in the fight against the Russian and Russia-oriented enemies of the Maidan.

If we assume that the Maidan is an inherently democratic movement, then we are bound to find this very puzzling. However, once we abandon this assumption and view the Maidan primarily as a nationalist mobilization it makes perfect sense. Both ultra-rightists and the Orange mainstream—as represented, in particular, by the All-Ukraine Union *Batkivshchyna* (Fatherland)—are Ukrainian nationalists in the narrow sense of seeking to create a single, culturally uniform, Ukrainian-speaking nation (as distinct from the looser concept of Ukraine as a culturally and linguistically diverse community). Both therefore have more or less intensely negative attitudes toward the Russian-speaking population living in southern and eastern Ukraine.⁹

One reason why we cannot draw a clear line separating “Banderites” from mainstream nationalists is the success of the Banderites in gradually infiltrating the Bandera cult into the Orange mainstream. In 2009 a postal stamp was issued to commemorate the 100th anniversary of Bandera’s birth, and in January 2010 President Yushchenko posthumously awarded Bandera the title of Hero of Ukraine.¹⁰ By waging a campaign of defamation against Grzegorz Rossolinski-Liebe, a German historian who has written about the dark side of the history of the Banderite movement, the Svoboda party gave him the reputation of “an odious figure.”¹¹

⁹ A report has just appeared of Prime Minister Yatsenyuk referring to Russians in eastern Ukraine as “*nedomyselivky*” (subhumans).

¹⁰ The award was annulled a year later by President Yanukovich.

¹¹ Source: private correspondence.

A culture of mobilization

One would expect a democratic movement to overflow with substantive debate on a wide range of policy issues, with diverse opinions freely expressed and received with interest and respect. The impression that I have formed of the moral and intellectual atmosphere of the Maidan, on the basis of an admittedly limited exploration of relevant sources (speeches, articles, blogs, videos, etc.), is quite different. The dominant values seem to be those of a camp of the “forces of absolute good” mobilized against the “forces of absolute evil”—unity and loyalty to the common cause. Differences (on policy toward the EU, for instance) are glossed over for the sake of unity. The vigorous expression of important differences, when it does occur, easily triggers violence.¹²

Anti-Maidanites are often pilloried by their opponents as “*Sovoks*” or “*vatniks*” (Soviet-style quilted jackets)—that is, people still influenced by Soviet patterns of thinking. It seems to me that this label can be applied with equal justification to Maidanites. One obvious example is an excessive inclination to explain events as results of conspiracy by enemy secret services (Russian secret services in the case of Maidanite discourse). Another example is the constant repetition of set phrases, as in the old Soviet “*langue de bois*” (wooden language).

The use made of one of these set phrases—“Ukraine’s European choice”—is reminiscent of the set phrase “the socialist choice of the Soviet people”, which Gorbachev used in the late 1980s in his attempt to place limits on perestroika. In both cases the word “choice” is actually used to *deny* choice. The choice has supposedly already been made and cannot be reconsidered, whatever it may entail. For instance, the “European choice” entails, among other austerity measures, halving the pensions of working pensioners.¹³

¹² This is only an impression based on a relatively small sample of sources. It may be exaggerated. I hope that others with more direct personal experience will comment.

¹³ Austerity plans of the Ukrainian finance ministry reported in March 2014; see: <http://www.kommersant.ru/doc/2424454>.

Manipulation of the “Jewish question”

Despite the efforts of helpful “experts” and journalists, the presence of ultra-right forces in the Maidan and in the governing coalition is a serious PR problem for the new regime in Kyiv and its western backers. As these forces can neither be dispensed with (at least for the time being) nor completely hidden from sight, it is desirable that they should change their ideology and behavior in ways that will win them legitimacy and respectability in the eyes of world public opinion. The ultra-right leaders are themselves willing to take steps in this direction.

A fruitful area for this sort of manipulation is the “Jewish question.” It seems that both Tiahnybok, leader of the Svoboda party, and Yarosh, leader of the Right Sector, have made a decision to eliminate anti-Semitism from their ideology and practice. Yarosh has promised the Israeli ambassador to Ukraine to do all he can to prevent attacks on Jews and to liaise on a special hotline regarding any incidents that do occur.¹⁴ The RS now pose as protectors of Jews, even helping to clean up anti-Semitic graffiti. The history of Second World War is being rewritten to present Ukrainians and Jews as comrades-in-arms against Nazis and Soviets.

This policy decision has considerable PR potential. Not only does it promise to neutralize the enmity of world Jewish opinion; it also makes the charge of fascism much less credible to the popular mind, which identifies fascism with anti-Semitism.

In fact, this identification is historically and theoretically incorrect. Anti-Semitism is central to National-Socialism (Nazism) but not to fascism in general. In its early period, before the alliance with Hitler, the Mussolini regime was not anti-Semitic to any significant extent: it accepted Jews as members of the Italian fascist party and developed close relations with the revisionist wing of the Zionist movement (itself

¹⁴ Anti-Semitic incidents can be expected to continue to occur because some rank-and-file ultra-rightists may not understand or accept the new policy of their leaders. In particular, the Right Sector encompasses not only Banderite groups but also straightforward neo-Nazis such as White Hammer and other neo-Nazi skinhead groups, whose anti-Semitism is more deeply entrenched.

semi-fascist in orientation), even establishing a naval academy to train revisionist youth. Historically anti-Semitism was part of Banderite ideology, but Poles and Russians were viewed as the main enemies; Jews were hated as perceived agents of the Poles and Russians. A radical Ukrainian nationalism in the Banderite tradition that is not anti-Semitic is at least conceivable.

In general, fascism does typically cultivate ideas of racial/ ethnic separation, exclusiveness and superiority/ inferiority, but the specific groups extolled and targeted vary from case to case. For the semi-fascist Ukrainian radical nationalists the main target of ethnic hatred within the country is Russians—or, more broadly, residents of Ukraine who prefer to speak Russian and are oriented culturally (not necessarily politically) toward Russia. This “Russian-speaking population” includes people of various ethnic origins, including quite a few Ukrainians and also Russian-speaking Jews (who will continue to be persecuted, but as Russian speakers not as Jews). These are the people whom the Banderites compare with insect pests (“Colorado beetles”¹⁵) and seek to “Ukrainianize”—or, should that prove impossible, to imprison, sterilize or kill.¹⁶ The latest proposal of this kind

¹⁵ There were reports of some of the murderers in Odessa tweeting about how good it felt to kill “colorados” (Colorado beetles)—a common pejorative term that alludes to the black and orange St. George’s ribbons worn by veterans of World War Two. Some anti-Maidanites regard the Banderites themselves as insect pests. For example, Sergei Shevchenko, head of the House of Eternal Spring organization, recently declared: “We shall fight against all Nazism and national radicalism ... but let us not burn and destroy our home in order to rid it of cockroaches!”: https://vk.com/serg_shevchenko?w=wall116888305_398%2Fall.

¹⁶ Prominent Svoboda parliamentarian Iryna Farion wants speaking Russian to be made a criminal offense: Russian speakers are “degenerates” and should be imprisoned (*Komsomolskaya Pravda*, February 25, 2014). In 2010 a pseudonymous contributor to the party’s official forum, alleged to be Tiahnybok himself, wrote: “To create a truly Ukrainian Ukraine in the cities of the East and South, ... we will need to ... physically liquidate all Russian-speaking intellectuals and all Ukrainophobes (shoot them quickly, without trial—they can be registered by any member of Svoboda), execute all members of anti-Ukrainian political parties”: <http://grahamwphillips.com/2014/02/25/insane-ukraine>. A member of Svoboda living in Crimea (before its annexation by Russia) argued that it is impossible to Ukrainianize the residents of the city of Sevastopol; they cannot be killed either, as that might trigger an armed conflict with Russia; he therefore proposes that they be sterilized: <http://www.nakanune.ru/news/2014/2/25/22342608>.

comes from the new defense minister Colonel General Mikhail Koval, who proposes to imprison the citizens of south-eastern Ukraine in special “filtration camps” and then forcibly resettle them in other parts of the country¹⁷.

[4 July 2014]

¹⁷ Andrew Korybko, “Ethnic and Cultural Cleansing in Ukraine,” Orientalreview.org, June 18, 2014. The term “filtration camp” was used for the internment camps used by the Russian army in Chechnya.

Boeing 777: Between “Yes” and “No”

Ilya Budraitskis

We can say with confidence that the tragedy of Boeing 777, which took the lives of 298 people, has brought the conflict in eastern Ukraine to a principally new level. Now the main centers of power—Russia, the US, and the EU—must make themselves known and must take the responsibility for stopping the war or conversely—for its practical legitimation and expansion. Even considering the possibility that the plane was shot down by mistake, it is events of such magnitude that divide history into “before” and “after”. “After” such an event the possibilities of such “strange,” “hybrid,” and other “wars without war” become exhausted.

Over the past several months, as a constant stream of people and weapons passed across the gaping hole of the Russo-Ukrainian border, the nerve centre of the diplomatic struggle between Russia and the West was the question of whether Russia had a sway over the rebels or whether this was an intra-Ukrainian conflict. By giving a different answer to the question, each side could then propose a dramatically different solution: Russia needed a consensus around the idea that Ukraine was undergoing a “civil war,” which could be only ended through the dialogue of the outside parties, who would agree

ILYA BUDRAITSKIS is a historian, cultural and political activist. Since 2009 he is a Ph.D. student at the Institute for World History, Russian Academy of Science, Moscow. In 2001–2004 he organized Russian activists in mobilizations against the G8, in European and World Social Forums. Since 2011 he has been an activist and spokesperson for Russian Socialist Movement. Member of Editorial board of *Moscow Art Magazine*. Regular contributor to the number of political and cultural websites.

to a division of Ukraine into spheres of influence. The U.S., on the other hand, insisted that the conflict needs to be seen precisely as a form of undeclared but very real intervention by Russia on Ukrainian territory, that is, a variation of good old military operations, of which U.S. itself has a long and established record. A direct consequence of such a conclusion was the not-so-successful strategy of “containing” Russia, the gradual imposition of sanctions and other activities, which could force Putin to “end the war,” which he could end as easily as he began it. Compromises in this struggle to define what is taking place would mean a direct path to defeat for each of the sides.

By the logic of this cynical and cruel diplomatic game, if the tragedy of Boeing 777 had not taken place it would have been necessary to invent it. Evidence of the role of the rebels from the Donetsk People’s Republic (DNR), which will probably be found very soon by the so called “international community,” will probably lead to its designation as a “terrorist organization.” Justifications for the most brutal and destructive measures against “international terrorism” were, as we know, one of trademarks of Putin’s rule. The downing of MH17 will now confront him with the question over support for the DNR, which he can only answer in the affirmative or the negative (in reality, a “yes” should no longer be possible). The point of this message, addressed to a single person, is most clearly expressed in the editorial of yesterday’s issue of *The New York Times*: “Vladimir Putin Can Stop This War.”

Can Putin do this in reality? Does he have such a direct control not only over the rebel leaders but also over the regular rank-and-filers? Such questions have now been put in brackets, possibly forever. The space for maneuver Russian foreign policy enjoyed came to a sudden end somewhere over the Donbass region, at a height of 10,000 m.

The question that has remained is as follows: can Putin back down? It is well known that many, both in Russia and abroad, doubt the strength of the reigning regime’s “home front.” Liberals console themselves with the thought that the mirages of propaganda will fade away once the population comes to feel the direct consequences of

economic sanctions. Nationalists and some former leftists prophesy a Moscow “anti-Maidan,” that is, a patriotic mobilization, which may turn on Putin if he “betrays Donbass.”

It seems that both underrate the scope of the destructive work conducted since this spring by the Russian state over Russian society. “The New Putin Majority,” cheerfully announced by Kremlin sociologists, seems in the immediate future ready to accept any actions proposed by its rulers. A combination between abstract aggression and fear before the ghosts of instability—these are the impulses governing the majority of our countrymen, who are ready to accept anything as long as the images of war and destruction from their TV screens do not move into their own apartments. It will take a lot of time and patience before the feelings of dignity, the ability for independent thinking, and most importantly, the capacity to fight for their own rights come back to Russia.

Translated by Rossen Djagalov

[19 July 2014]

Peace-Fighters: On the Need for a New Democratic Opposition

Kirill Medvedev

The need for a “third way,” one that is different from the rabid support for one of the sides in the Ukrainian crisis, a way about which several of have written in the last few months,¹ is especially evident today, because it is the only chance to reconstitute the almost completely broken democratic opposition in Russia.

Maidan, the loudest and most relentless mobilization in post-Soviet space, was, without doubt, a chance for a unique democratic breakthrough, capable of serving as an example to Western Europe, the CIS countries, and many others.

Anti-Maidan, the tumult in south-east Ukraine, was, without doubt, a chance for a “circuit break,” an occasion to imagine the development of Western Europe outside of that course (of de-industrialization, privatization, neoliberalization) guaranteed to it by the heads of the European Union and the IMF.

It appears that both chances have been lost. Revolution is made by an active minority, but its fate depends on that minority’s ability to attract a majority to its cause, to convince it that there is a commonality of interests. Maidan proved unable to convey to the south-east, even before its victory, a clear message: we are one nation, we have common interests, there will be room in the new Ukraine for different cultural-historical traditions and economic-political orientations. Instead, there was, at best, confidence that the residents of

KIRILL MEDVEDEV is a Moscow-based poet, translator, and activist. He is the founder of the Arkady Kots band.

¹ <http://liva.com.ua/bolotnaya-i-maidan.html>.

the south-east will accept anything the revolutionaries will achieve in Kyiv, at worst—the most abhorrent social racism and chauvinism, which in the end became the ideological basis for the anti-terrorist operation (ATO).

The republics that came into being in south-east Ukraine are, without doubt, the result of a foreign policy adventure on the part of the Russian regime, which, risking and wavering, tried to turn to its advantage the entirely justified discontent of a huge part of the population in the south-east with the new Kyiv establishment and its politics.

Many on the Left (myself included) hoped that the people of Donbass (like those of Maidan) could formulate and realize their own social and democratic program: this could have either brought the two movements closer together, bringing to the fore the progressive elements of both; or it could have made the question of the territorial integrity of Ukraine (and Russia, and that of any other country in a similar situation) insignificant.

Besides problems of self-organization, of political initiative, which really do exist in south-east Ukraine (as they do in Russia and in many other places), it is also important that the aggrieved people of Donbass didn't have any well-defined political goals from the start. Therefore, it is entirely logical that at the head of the mobilization appeared a small cadre of people, primarily from Russia, with either military or administrative experience, with some (let it be uncertain and unstable) support from Moscow and a very specific political motive—the restoration and expansion of “the Russian World.” Yes, the rudimentary Soviet anti-fascism and egalitarianism that reside in the majority of people of Donbass are not, to put it mildly, the worst of values now diffused in post-Soviet space. But it is impossible to seriously take as signs of left-wing or democratic politics government-implemented ideas about nationalization, the “anti-fascism” of right-wing historical re-enactors and former members of the RNU (Russian National Unity Party), their anti-Western, anti-European rhetoric, which plays on the unambiguously reactionary sentiments of the masses. And there is nothing left-wing about anti-oligarchic declarations as such, which can easily be part of a Right-Left, even a National-Socialist

program. And there can be no comparison with either the Cuban or the Bolivarian revolutions as long as we refuse to speak of Russia as a local imperialist, dispatching its cadres to neighboring republics with the following ideas:

“The borders of the Russian World are significantly wider than the borders of the Russian Federation. I am fulfilling a historical mission in the name of the Russian nation, the Russian super-ethnos, bound together by Orthodox Christianity. In the Ukraine, as in the Caucasus, I fight against separatists, this time Ukrainian, not Chechen. Because there is such a thing as Russia, great Russia, the Russian Empire. And now the Ukrainian separatists in Kyiv are fighting against the Russian Empire.” (Aleksandr Borodai)

It is perfectly clear that the majority of residents of Donbass do not live in the fantasy-world of historical re-enactment, but in a world with their own everyday problems, problems of life and work, their own interests, which differ from the interests of the visiting fighters and commanders, no matter what hopes might have been placed on them in the beginning. And this is just as clear: even if a left-wing, radical-democratic agenda would suddenly begin to break through from the bottom, it would immediately be either appropriated or simply crushed, with support from Moscow, by the builders of the “Russian World.”

Therefore, the only chance to break the vicious circuit in Ukraine is for there to be radical changes in Russia. Changes that would come to pass not under the banner of a struggle for the “Russian World” against juvenile justice, Eurosodom and the like, but under the banner of radical democratic and social changes inside the country, a re-orientation of the economy from the maintenance of an army of bureaucrats, policemen, FSB-men, and heaps of big businessmen, to the social sphere, science, industry.

Of course, it is hard to imagine such changes taking place today. The events in Ukraine have, on the one hand, almost completely demoralized and divided the Russian opposition, divided its flanks from within (the Left flank most of all); on the other hand, they have presented a new problem for the regime: What is to be done with those sentiments that were persistently fired up by Russian propaganda,

with the leaders and fighters of the south-east, who have gained authority in the context of the “anti-fascist” hysteria in the mass media? And it is obvious that there is nothing left to do but to co-opt, in some way and measure, their leaders and the sentiments that stand behind, to bring them to power.

Here we approach the subject of fascism. While the phrase “Kyiv junta”, planted by the Russian propagandists, does nothing to help shed light on the situation, distinct elements of fascism are evident in post-Revolutionary Ukraine. These are, first of all, military forces financed by oligarchs, comprised of fighters motivated by ultra-nationalist ideas, recruited largely from far-right organizations. Attempts on the part of the regime (which may not itself be “fascist”) to support and make use of such structures all too often lead to the loss of control or to the surrender of it as the only means of survival. Historically, the intrigue of relations between bourgeois power and fascism consists precisely in this, which is why there is no point in calling the Poroshenko regime or the Putin regime in themselves “fascist” for the purpose of immediate propaganda gains.

In one way or another, the question of fascism in Ukraine must be discussed responsibly, including in the context of the pan-European situation with the far Right. We must discuss the relationship between the conduct of the pro-Kyiv soldiers/ fighters and ultra-nationalist ideology. But it must also be clear that racist hatred, torture, violence against peaceful residents are no less criminal if they take place under the Russian, Imperial or Soviet flag. And if we believe that a humanitarian catastrophe is taking place in south-east Ukraine, then we must demand the end of the anti-terrorist operation and the beginning of reconciliation under international control, not military support for our “brothers” coming from the right-wing, authoritarian Russian regime.

And, of course, we must discuss the question of fascism even more seriously in connection with Russia, for both the subsequent logic of events in the Donetsk People’s Republic and the example of, say, Ihor Kolomoyskyi, with his private battalions, give momentum to the formation of similar elements of classical fascism in our own country. It has been said more than once that, in the near term,

regardless of how this whole Donbass story will end, we will likely see both the rise to power of several “heroes of the DPR” and the formation, from the ranks of militia returning to Russia, of some type of paramilitary structure under the patronage of patriotically inclined big businessmen and groups of the elite. Iconic DPR-men and their newly-recruited associates may very easily be employed in various political and economic conflicts and repressions, serve as examples of the regime’s “national-patriotic” character, be brought to the forefront in the event of crisis, and in the event of extreme danger—appointed to the highest posts.

Naturally, and in parallel to this, “anti-liberalism” will be strengthened, without, however, deviation from the general neoliberal economic course, but only in the guise of refining the figure of the liberal “national traitor” as a bogeyman for members of any kind of opposition. It appears that some on the Left are quite ready to lend a hand in this effort: some simply out of hatred for “liberals”, others wishing to find a small, but stable place for themselves in the new situation. They will be poured into the same anti-Western, “anti-liberal” sauce as the trash-conservative agenda. Let us look, for example, at the account of the “Yalta Conference of Resistance” on the site rabkor.ru²: “The struggle with the new Kyiv regime is in effect a struggle against the EU, not in the form of challenging merely the politics of destroying the family and heterosexual relations, but in the form of challenging the entire anti-social neoliberal economic politics of the Western elites,” emphasized in his report the Head of the Centre for Economic Research (IGSO) Vasily Koltashov.

All those who are not satisfied with this dolled-up consensus, all those who want truly democratic, truly progressive social changes in Russia, who still hope that our country can become not just a petty regional predator, but an example of democracy, justice and education for all, need a new opposition. But for it to become possible, it is necessary, however difficult it may appear, to set aside differences of opinion with respect to Ukraine. Of course, it is impossible to set aside differences of opinion with those who, all these months, have

² <http://rabkor.ru/report/2014/07/09/yalta>.

had their teeth sunk into their computers, supporting the anti-terrorist operation in their attacks on the “Colorados” (the pro-Russian insurgents) just as it is impossible to set aside differences of opinion with those who have hysterically called for a campaign on Kyiv and Lviv in order to eradicate “Banderovism” and “Ukraino-fascism.” However, we can fully sympathize with those Ukrainians who do not want to live under today’s increasingly anti-democratic Ukrainian regime, and we can fully sympathize with those Ukrainians who want to protect their State from any kind of Russian interference. This is not our war, but our people are fighting in it—on both sides—besides a minority of ultra-right-wing thugs, their ideological and military leaders, patrons, and instigators on official TV. A great number of people from the most diverse social strata are fully capable of understanding and sharing this position, they are capable of conveying it to the majority.

We need a program of radical change that is oriented toward the majority, a program that brings together democratic and social demands, a program that proceeds from the fact that the exchange of one group of businessmen for another, more “democratic” one, does not lead to anything good, a program that is oriented simultaneously toward de-centralization and toward the unity of the country, for the Ukrainian example has once again shown everyone what results from the dream of “cozy national governments” under historical and cultural conditions that are unsuitable for them.

We must orient ourselves toward trade unions, which every day fight for labor rights, without which no democratic changes are possible.

We must orient ourselves toward the intelligentsia and toward everyone who cannot and who does not want to “hit the road,” but who wants to work in their own country under normal conditions.

We must orient ourselves toward the youth, which sooner or later will begin to rebel against idiotic conservative interdictions.

Such people are fully capable of constituting a real majority in defiance of today’s—in fact, ephemeral—ideological “for Putin, for Stalin, for the Russian World.”

And we must demand judgment upon those who with singular cynicism manipulated the psyches of millions of TV watchers all

these months, demand free access to central TV channels for different political forces (besides those that promulgate ethnic and religious division), social movements, and trade unions.

Our enemy is in the Kremlin!

Translated by Maksim Hanukai

[31 July 2014]

On the Possible Banning of the Communist Party of Ukraine and Its Meaning for Democracy and the Left

Volodymyr Ishchenko

On July 24 the speaker of the Ukrainian parliament Oleksandr Turchynov announced the disbanding of the parliamentary group of the Communist Party of Ukraine (CPU) over a ridiculous technicality. The court trial over CPU's ban as a political party started the same day with the next session of the court scheduled for mid-August. The CPU is accused of supporting "terrorism" and the separatism of eastern Ukrainian pro-Russian rebels. While Ukrainian and international left should not have any illusions about the CPU just because of the "communist" word in its name, nevertheless, we should worry and actively oppose its ban pushed forward in the context of a major anti-democratic assault after the president Yanukovich has been toppled down.

First of all, let me explain the political nature and position of the Communist Party of Ukraine. The CPU was revived in 1993 after its ban immediately following the failed attempt of the coup in the USSR in August 1991. Quickly it became the most popular party in Ukrainian politics and together with other left-wing Communist-successor parties gained over 40% of seats in Ukrainian parliament after the 1994 elections. It played a role of political representation of a wider popular opposition to the consequences of neoliberal reforms of the 1990s proceeding with privatization, deregulation and commercialization while gradually destructing the Soviet welfare state and lowering

living standards. By 2014 the CPU had lost its former support together with its, if somewhat old-fashioned, but still leftist position. Today's CPU is a reactionary, bourgeois, culturally conservative, Russian nationalist party. It is not a communist party at all and it can be considered as a left party only by tradition or genealogy. For many years it used to be interested more in culture wars around identity, language, politics of memory, geopolitical orientation, even church schisms than in social-class issues or contact with organized labor. No one among Ukrainian left considers it leftist party. It could be defended as "the only left parliamentary party" only by those who tried to prevent emergence of a genuine left party following a twisted sectarian logic. Sometimes the CPU was obscurantist and clerical even allowing publishing overly racist articles in the official party press. It used to sell the top party electoral list positions to the grand bourgeoisie. The richest woman in the parliament (a multimillionaire Oksana Kaletnik) was a member of the Communist group. The CPU unanimously voted for the infamous repressive laws rushed through the parliament by Yanukovich on January 16, 2014 when not even all of the MPs of the Party of Regions (the then-ruling pro-presidential party) voted for them.

But now the CPU is being banned not for being a reactionary, bourgeois, culturally conservative party but for voicing opposition to the new post-Maidan government. It is true that some local cells participated in the anti-Maidan movement in an organized way, and it is possible that individual members even participated in armed separatist militia groups (such a possibility exists for the members of any other party especially if they were on the pay-roll of that party or had maintained just a paper membership common for major Ukrainian parties, which are typically little more than electoral machines). At the same time, the CPU leadership is unequivocally supporting "united Ukraine." The allegations against the CPU voiced by the Ministry of Justice officials include, for example, statements like the following: "[individual CPU representatives] overtly expressed negative attitudes to the actions of our military in eastern Ukraine". If interpreted

literally, such accusations amount to plain and simple attack on the freedom of speech. A large share of Ukrainians are expressing now overtly negative attitudes to the so-called Anti-Terrorist Operation, which leads to large-scale destruction of the infrastructure, daily killings of civilians, and a humanitarian catastrophe in Donbass. Should they be punished for this justified criticism?

The ban of the CPU will push the people of the Donbass region (and not only CPU voters) even further away from Kyiv government. It will radicalize the committed rank-and-file CPU members who will have even more motivation to join the separatist movement. It will further discredit the Kyiv government among the progressive international public. Is this an act of extreme political idiotism? It might be. More likely this is just another step in the general strategy of increasing chauvinist hysteria while criminalizing not only political but also social-economic opposition in Ukraine. Recently top Ukrainian officials such as prime-minister Arseniy Yatseniuk or National Security and Defense Secretary Andriy Parubiy called the expected social protests against the austerity policies of the new government a provocation by Russian agents. Ukrainian media are heavily involved in a reciprocal information war against Russian propaganda, attacking those human rights activists and independent journalists who criticize Ukrainian government and military as pro-Russian. Serhiy Kvit, the new Minister of Education, called for sacking higher school lecturers for “amoral deeds” connecting them to anti-government political positions. Arsen Avakov, the Minister of Interior, suggested introducing severe punishment for “terrorism” and any form of attack on Ukrainian territorial integrity, including calls for “separatism”—something undefined in Ukrainian legislature.

Some would see these repressive sanctions and propaganda hysteria as necessary or at least logical steps for the state in a country with on-going civil war fuelled by a stronger foreign power. But even leaving aside the question of the class nature of the new Ukrainian government and the necessity to support it by any means at all, a more careful look at its recent repressive moves and rhetoric shows

that the restrictive measures against the freedom of speech and political activity are starting to exceed what might be justifiable even considering the de facto war situation. The CPU case seems to be only a part of this anti-democratic assault comparable to the repressive laws the Yanukovich regime passed in January and in some aspects even exceeding them. No other Ukrainian government since 1991 has ever attempted to ban a major opposition party.

Some people see this ban as the opportunity to open a niche for the new genuine left party. Unfortunately, these hopes are futile. If the war in Eastern Ukraine continues much longer or ends not with some peaceful negotiated solution but with the definite military victory of the Ukrainian forces, the much stronger and consolidated government would allow only marginal leftist activity in the country. Of course, it might not necessarily oppose some “soft-left” Euro-style activism for liberal-left values but as its recent attempts to discredit social-economic protests show, it would hardly allow anything really dangerous for the neoliberal oligarchic rule. The banning of the CPU will be only the first step in outlawing most forms genuine, peaceful opposition in Ukraine. Therefore, we must actively oppose this anti-democratic attack on political freedom by the even more reactionary, bourgeois, conservative and nationalist forces.

[4 August 2014]

War for the Map

Andriy Movchan

The political map does not show corruption schemes, diagrams of wealth, transactions to the offshore zones, structures of the world economy, hidden political agreements, maps of domination and alienation.

When I listen to the conversations about “United Ukraine,” I get a feeling that translators of this message do not really understand what they are talking about. What does the annoying Ukrainian flag in every corner of the TV-screen mean? What do we have to understand in the outline of the map of Ukraine, which has been known to us for the last 23 years?

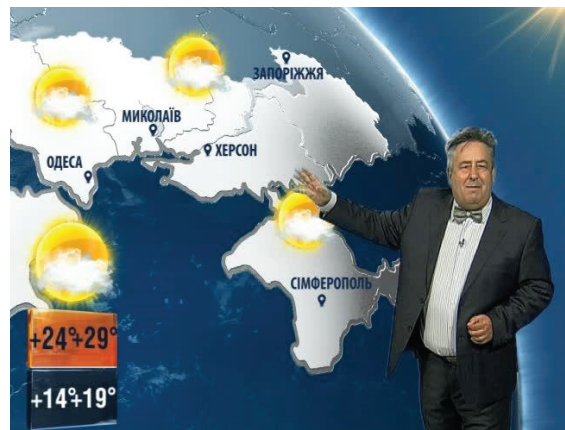
In the key book of his life *Simulacra and Simulation* Jean Baudrillard states that in the postmodern world models of reality become even more real than the reality itself and create new hyperreality. “It is

ANDRIY MOVCHAN is a journalist, in the past an active participant in the Ukrainian student movement. He defines his views as Marxist and communist.

nevertheless the map that precedes the territory—precession of simulacra—that engenders the territory, and if one must return to the fable, today it is the territory whose shreds slowly rot across the extent of the map.” To talk about the dominant public mood in Ukraine, is thus to talk about hyperreality.

One can see the political map of Ukraine in every school geography or history classroom. It is used as decoration in offices of bureaucrats, businessmen, officers and common patriotically oriented people. “It is cloudy in Lugansk, it is raining in Lviv, in Crimea it is sunny, 22 above zero”—says the weatherman against the background of the state map and the advertisement for a new fever medicine.

Longer to the west, thinner to the east, with a wave to the north and two outgrowths to the south—this outline is known from childhood. For a moment, just think how often it pops up in front of you every day: in the evening newscast, in the office of the CSP, on the logos of political organisations—including the Party of Regions. An outline of the state’s borders, decorated by pearls, advertises a net of jewellery stores; a smiley face jumps across all of the regions of Ukraine, from Lviv to Crimea, suggesting that we buy electronics in their online-shop Rozetka.¹ The map is everywhere!

¹ These are examples of popular advertisements of Ukrainian companies.

When we mention word “Ukraine,” our imaginations first of all brings up this image—one-color model of a territory, later it brings up all the other mythology, instilled by propaganda and dominant ideology. Watching the already-mentioned weather forecast, we do not even think about atmospheric effects, for example, in Tiraspol, which is situated right in between Odessa, Chernivtsi and Vinnitsa, it is not “ours.” But Crimea is “ours” and Donbass as well.

It is for this reason that Benedict Anderson states that a map is one of the key factors in the construction of national identity, of these “imagined communities.” Looking every day at an outline of the state’s borders helps the visual to become symbolic, to become real material power, which in turn enables the accomplishment of real wonders. Killing, for example.

I claim that the war going on at this minute in the east is, in the mass imagination, a war for the map.

Looking at the monochrome country through a bird’s eye panorama or even the satellite’s panorama, people tend to forget about the other ways of seeing it—they forget about the yellow-green physical map, where borders, artificially drawn by politicians, do not exist. Onto this political image it is even difficult for us to impose an economic, or demographic map. For example, it is difficult to see the sparsely populated Polesia, the completely rural Bukovina, or the fact that the majority of the urban population lives in 17 agglomerations, which are mostly situated on Donbass or Krivbass. You cannot find this information in the dominant hyperreality of the political map, because its mission is something else. It is ideological. And therefore, as was noted by Friedrich Engels, it serves for producing false consciousness.

A “horizontal” perspective on this map, that is, an understanding of how people actually live in the Donbass, is an inaccessible luxury. The “far east” of Ukraine for the absolute majority of the population remains some kind of terra incognita. What do those of the Kyiv middle classes, accustomed to take weekend trips “for coffee” and to “take in the architecture” in tourist-friendly Lviv, know of the region? Practically nothing! Mostly his knowledge and understanding

is limited to what is taught in the school textbooks, in the stories of acquaintances, in television reports and, in a best case scenario, to a few sporadic visits, from which all he can recall is the “industrial trash.” What then can be said about the residents of the hinterlands, who are now being mobilized into the ranks of the armed forces?

Encircled by the thick line of the state border from the east, the thinner dotted line of the administrative border from the west and a short strip of Azov coast from the south, these two regions were strongly associated with a number of other characteristics: coal mines, factories, criminality, the Russian language, “donetskye,”² the football club Shakhtar. For most Ukrainians, this stable set of associations were part of the same package, which carried neutral-to-negative overtones; the representations of this something else, this not always understandable and even strange other. Step by step this set of associations was generalized in the concrete chauvinistic notion—“vata.”³

Being politically apathetic, nostalgic for Soviet times and offering a passive electoral support for the “donetskye,” even before the current conflict, the population of Donbass was becoming at least suspicious in the eyes of the inhabitants of the rest of Ukraine. And the group that was most significant in cultivating such an attitude were Ukrainian nationalists, who did not even attempt to hide their own arrogance. “Crackdown,” “deprivation of voting rights,” “deportation,” “enforced ukrainization”—for years I have heard such statements from nationalists.

Paradoxically, at the same time these radical—and not so radical—right wing groups consider Donbass a truly Ukrainian land. And sometimes even think about drawing the borders of “Greater Ukraine” to Belgorod, Voronezh, Krasnodar and just short of the Caspian coast—such was the map of the ethnically Ukrainian lands created by the German army in 1918.

² Slang for criminal capitalist and politicians coming from Donbass, specially those close to the Party of Regions.

³ The word actually means “wadding,” the notion derives from winter clothes of Red Army soldiers in the Second World War, which were filled with wadding.

The map, as a symbol of national greatness, for the majority, has become more real than people that live in the territory. More real than cultural, economic and class relations. For “nationally conscious” citizens, the paper monochrome topographic model is a much stronger argument in making judgments than speaking with real people.

Within such a perception, the population living in the ATO zone⁴ becomes an obstacle on the way to that “Greater Ukraine.” And when nowadays in the name of “United country” army launches artillery fire into the residential quarters of Lugansk, I am not surprised as the cannonade merges with the sounds of the patriotic public’s applause. I do not become angry listening to the whole stream of chauvinist hate and the appeals to clean the region not only of the militants, but also of the “unreliable” population.

The armed insurrection in the Donbass is a logical consequence of the violent change of the central state power and the breaking of the shaky national consensus inherited from the days of the Ukrainian Soviet Socialist Republic. After the radical change of the social contract in Kyiv, the east of the country decided to fight for the rights by doing the same. So what the main difference between these two events? Above all things the power that was seized in Kyiv expands

⁴ ATO is the commonly used abbreviation of Anti-Terrorist Operation waged by today’s Ukrainian government.

over all the territory of the state. Whereas, in response Donbass, has encroached upon the “sacred”—on the map.

And now pointing to that very well-known map, the ruling class is calling people to war. The engine of propaganda everyday reports on the “United Country,” where the hyperreality of the map is elevated higher than the concrete inhabitants of the Donbass, who in turn are demoted from the status of citizens to insects—“Colorado beetles.”⁵ Where words about the unity of the nation relate firstly to the unity of classes—of the bank owner and the village teenager mobilized to fight the war.

The ones, for whom the war really makes sense, are state elite. They really have something for which to fight. Indeed, for Poroshenko, Kolomoysky, Tatura and Akhmetov, the Donbass is not just an imaginary abstract territory, not a map, but a site of quite concrete assets—enterprises, resources, land, labor, power, market, contracts, administration to be taken under control. In other words, political power and property. Capitalists do not throw money in the air, and that is why the generous contributions to the patriotic propaganda on the TV screens and to the military actions are nothing other than investments. They are investments in a class peace, which will provide them the opportunity to go on lining their pockets, leaving to the rest the satisfaction drawn from contemplating the restored map hung on the walls of their unheated apartments.

These investments are really paying dividends. Today, for a large part of Ukrainians, the map and all other elements of national pride have come to carry a particular metaphysical property—one so important that for it they are willing to go to war. The last mediocrity flaunts its love for this complex figure, towering over those in whom this “property” does not exist, over the “vata”. Although neither the first, nor the second really have this property, nor will either lose it very soon. Jean Paul Sartre named such a phenomenon “snobbism for the poor,” and he was right.

⁵ The Colorado Beetle, a potato pest supposedly introduced to the Eastern Bloc by the U.S., has the same orange and black stripes as St. George’s cross, which has become a symbol of Russian nationalism.

Actually, this excursion into the cognitive geography of the Ukrainian state is just a small example. How many wars for the “reality” of the maps were started since the emergence of the nation state? We cannot count them. Exactly a century ago the biggest European states mobilized millions of condemned men during the First World War in a struggle for the political map. Nowadays for the abstract idea of “historical” *Eretz Yisrael* bombs are falling on the residential quarters of Gaza. Five states of Central Asia are involved in bloody fights for territory. More to the east, China, Vietnam and the Philippines are ready to draw their population into a conflict because of a tiny desolate archipelago in the South China Sea.

Finally, ideas of Russian irredentism have, with unprecedented ease, drawn all classes into one united national spasm around the ruling elite of the Russian Federation. And when a Transbaikalian worker, living in open market shit, proudly claims “Crimea is ours!” it is as grotesque as the blue-yellow flags hanging from the balconies of “*khrushchyovka*”⁶ in the Vinnytsya region in the West of Ukraine.

⁶ Modernist residential buildings created in time of Nikita Khrushchev, which haven’t aged gracefully and enjoy a poor reputation.

Living in a world of the flat configuration of borders is much easier than trying to grasp all the multidimensionality of existing relations of class society. The political map does not show corruption schemes, diagrams of wealth, transactions to the offshore zones, structures of the world economy, hidden political agreements or maps of domination and alienation.

What cannot find on the maps the principal line of conflict, which does not coincide with the thinner, dotted lines of the state borders, but is situated in a completely different system of coordinates. It is the struggle for a new quality of social relations. But to actualize this conflict we have to turn our glaze away from the map and, as that classic of punk rock once suggested, “kill the state inside of us.”⁷

Borders are not primordial. There was a time when they did not exist, and I hope, there will be a time, when they are left to the pages of the textbooks and the future generations will consider us barbarians, capable of releasing a mass of red blood cells for these artificial limiting lines.

Translated by Aliona Lyasheva

[8 August 2014]

⁷ This is an allusion to the lyrics of the Grazhdanskaya oborona band: “Kill the inside yourself!”

Hope in a Hopeless Place

Ilya Budraitskis

Why is there no anti-war movement in Russia? Because today there are so few who are ready to go into the streets in order to publicly throw in the face of the state accusations of prolonging the war in eastern Ukraine? Such are the questions that we continue to pose to each other, those of us who several months ago supported the March 15th “March of Peace” in the center of Moscow. The circle of such people continually shrinks, but most importantly even those who still in their hearts support the protests are no longer sure that protest can change anything.

If there is a point of consensus uniting various social and cultural strata in the new state of war (or pre-war) into which Russian society is sinking all the deeper, then it is in this smothering and eerie consciousness of one’s own total powerlessness before the elemental power of interstate conflict. And without even an unstable system of coordinates each separate citizen is overwhelmed by the flow of news. The psyche cannot support the pressure and capitulates to the uncognizable and opaque logic of events, which, it seems to us, is less and less able to obey any concrete will. “Not knowing how to control the war, the war controls consciousness,” wrote Leo Trotsky about that war at the beginning of the century which a few timorously remember today.

The unfortunate inhabitants of Lugansk and Donetsk are today on the leading edge of the encounter with the destructive elements of war. Their testimony on the social networks—the exchange of the sparse data on the killed, the photographs of the destruction of artillery

bombardment, requests and responses to them of elementary empathy—this is the voice of the victims, the voice of those who have already lost. Here there is no separation of the partisans of “New Russia” or “United Ukraine,” they do not await the victory of “their side,” but only of peace—no matter from where, on whatever conditions, from whichever power. In place of houses, infrastructure, schools and hospitals, in eastern Ukraine society is destroyed practically to its foundations. And this means that the winner, able to bring stability even if to smoking ruins, will receive such a level of submission and obedience of which no state in peace time could even dream.

The waves from this barbaric destruction cover the population on both sides of the border. It is already a commonplace to assert that from this March domestic politics seems to have disappeared from Russia. Furthermore, according to the definition of the philosopher Jacques Rancière, it is possible to affirm that politics as “a form of human activity based on disagreement” has quickly disappeared, and conversely, that state policy as “an art of managing community” has achieved perfection. Anything that diverges even a millimeter to the left or right of the president’s line is instantly devalued, forfeiting any hint of independent thought. Those who try to applaud the state louder than the rest are just as politically invisible and powerless as those who set themselves against it. The patriots supporting their state instantly transform into its obedient instrument. The liberals critiquing their state willingly or not begin to speak as advocates of the enemy.

The logic of war unavoidably leads to the identity of the state and the people, their full merger one with another, mercilessly annihilating any marks of “disagreement.” This identity is based, despite widespread opinion, not only on the chauvinism quickly impregnating collective consciousness. War’s “unity of the nation,” to which we are approximately today, draws its strength from the fear of instability, from the expectation of defense from above, from the feeling that subjects and rulers are, in the end, “in the same boat.” It’s hard to describe what an improbably free hand the state has with respect to

its citizens in such a situation. This victory of the ruling elite over their own society—at least in the near term—counterbalances losses and sanctions and the shame of international isolation. Today it is impossible to predict how long this state will persist—in any event, the prior successful history of “wartime unity” often has been able to hold the majority in absolute submission for years.

So what is the anti-war movement we need today? One must honestly say that almost never has a civilian antiwar movement, no matter how massive, succeeded in preventing or stopping a war. From the beginning of the First World War more than three years of colossal death and destruction were necessary before the supporters of “peace without annexation or indemnity” transformed from marginalized minorities in their countries to a force able to change the course of events. The well-known movement against American intervention in Vietnam tried to affect social opinion in the West for almost a decade before a new president, in the face of serious losses, could begin the withdrawal of troops. Finally, in February 2003 in London, the most massive anti-war demonstration in all history (with more than a million participants) against the invasion of Iraq was simply ignored by the government of Tony Blair. But the anti-war movement even then, when it clearly was swimming upstream, had one improbably important function: to speak the truth. State propaganda, demonstrating in the past months its colossal power, lies not only for the sake of lying: in the state of “wartime unity” the lie becomes the direct continuation of military action and stands out as the key means for strengthening the “domestic front.” And trust in this lie and sympathy with its spread transforms into civil virtue, into a responsible understanding of “the state interest,” of which every citizen begins to feel him—or herself the agent. In the last months many of us have discovered that we can reach the truth only with the help of comparison with the war’s lies, issuing from both sides of the conflict. This method today is largely without alternative, however it holds within it an enormous danger: at any moment one of the sides can begin to seem more convincing.

The anti-war moment, if it is really trying to bring disagreement back to society, should hold a “third position.” The victims, the defeated and intimidated, everyone whose own voices has been stripped by “wartime unity,” should regain that voice in the anti-war movement. Such a movement fundamentally should not determine the greater or lesser degree of responsibility of each side, it should not “understand the point of view” of those who never have taken our point of view. Exactly for this reason, in today’s situation the anti-war movement in Russia, speaking out against its own government, can be honest and effective to the end, if it will go together with the same such movement in Ukraine. Both in Moscow and in Kyiv we should again and again put into question the right of the state to monopolize the representation of “the nation”. This “third position”—barely heard, almost unnoticed—can be easily lost in the humanist pathos of the willing or unwilling bearers of the lie of “the state interest.” If an analysis of the situation in the Donbass completely excludes the direct interference of Russia and events are interpreted exclusively as a “civil war” in which the Kyivan government of oligarchs fights against its own people, then in a second, to the contrary, everything boils down to a hidden Russian intervention and all elements of internal conflict are consequently ignored, then before us is only the next variation on “the cunning of war.” To speak the truth means not only to unmask propaganda, but also to point out the reasons for military conflict: the fight for military spending, the redistribution of markets and property, the determination to establish complete control on those below in the interests of the elite. A hundred years ago, such a message, seemingly radical, utopian and naive, in the end changed the world. And this fact, it would seem, could suggest hope in our hopeless place.

Translated by Adam Leeds

[10 August 2014]

Ukraine: The Normality of War

Gavin Rae

“What’s abnormal is not the worst. What’s normal, for example, is world war.”

Franz Kafka

The 100th anniversary of the outbreak of the First World War takes place in a growing atmosphere of global conflict. The world seems to be once again teetering on the verge of catastrophe. A wave of violence is spreading around the globe, leaving destruction and death in its wake. This surge towards war has developed a momentum that at times seems uncontrollable. Palestine, Ukraine, Libya, Syria, Iraq—the list of conflicts is growing and war is once again becoming normal.

The anniversary of First World War should be a time of deep reflection for the left. How was it possible that the vast majority of the socialist parties in Europe could drop their avowed internationalism and fall in behind the imperialist war adventures of their countries’ elites? How could they become so subsumed with nationalism and chauvinism that they allowed millions of young men to fall on the battle-fields? In hindsight this seems incomprehensible, but history does not move in retrospection. Rather it is forged in the present, through unique events whose outcomes are unknown. It is quite possible that future generations (if they will have a future at all) will look back and gasp in horror at our acquiescence as the world slid into war.

GAVIN RAE is a sociologist from Poland. He is author of the book *Poland’s Return to Capitalism* (2008) and runs the blog Beyond the Transition (beyondthetransition.blogspot.com).

Hundreds of thousands have demonstrated around the globe at the silence of their own governments; who have stood back and even funded the Israeli army as it rains bombs down on the prison camp of Gaza. The death count already stands at nearly 2,000 in the Gaza strip, the vast majority of whom are civilians and a large proportion of which are children. Many of us are repulsed by the scenes of disproportionate force and carnage, but this feeling is not unanimous. Those supporting Israel's offensive convince themselves that this is an action of self-defence; that Israel is not to blame for the deaths of children murdered as they sleep; that it cannot be held responsible when it shells a school or a hospital and fires missiles at children playing on a beach. The victims are de-humanised and shed of the rights that are afforded others.

On this peaceful sunny morning in Warsaw, war seems a distant thing, both historically and geographically. Yet as I write new news comes through about a war that is raging in the country next door. The previous day the Ukrainian army had shelled the city of Donetsk killing at least four civilians; the Vishnevskiy hospital had been hit¹ leaving one dead; an ancient orthodox church had been burned to the ground after being hit by an artillery shell in Gorlovka.² Just another normal day in eastern Ukraine.

These individual tragedies are adding up. According to the United Nations, by the end of July around 1,100 civilians had been killed and 3,500 wounded since the Ukrainian army had started its "anti-terrorist" operations in the east.³ This figure does not take into account those shot down on Maidan or burned to death in Odessa. It does not include the young Ukrainian soldiers who have lost their lives after being thrust into a civil war; nor the passengers on the MH17 flight who fell to their deaths.

A humanitarian catastrophe is unfolding in eastern Ukraine. According to the UN High Commissioner for Refugees, an estimated

¹ <http://tinyurl.com/lun5ngk>.

² <http://tinyurl.com/l8zrhsj>.

³ <http://tinyurl.com/mnqen3r>.

730,000 people have fled Ukraine to Russia (many of whom are now living in refugee camps near the border) and a further 117,000 are internally displaced within Ukraine.⁴ In the city of Lugansk around 250,000 people are currently without water, electricity, internet or telephone.⁵ It now seems that the war is about to move onto its next stage of street to street fighting in the eastern towns and cities, which is likely to bring a huge rise in casualties.

So why are we not marching for peace in Ukraine? A simplified and one-sided account for the war in Ukraine dominates the public discourse. This states that the unrest in the eastern regions is only due to the existence of Russian funded terrorists. The only solution is to support the Ukrainian government in its ongoing military campaign, in the hope that this will shortly be successful and bring stability to the whole country. The political centre has moved to the extreme position of supporting war and any alternative voice in this conflict is immediately cast as being part of the Kremlin's propaganda machine.

Despite the initial hopes of some, the Maidan has not led to greater democracy and freedom in Ukraine. We have seen the transfer of political power from one set of oligarchs to another; and the formation of a new administration that has at best a flimsy and disputed democratic mandate. The government has already collapsed as it tries to implement austerity economic policies being pushed by the IMF, whilst also funding a war. In Kyiv the remaining Maidan protestors are fighting with authorities who try to dismantle their camp.

Although the Moscow line that a fascist coup has occurred in Ukraine may be exaggerated, one has to be concerned at the growing influence of the far-right in the country. This extends beyond party politics and into the numerous paramilitary groups that are fighting in the east. One such example is the Azov Battalion that is connected to the Ministry of Internal Affairs and neo-Nazi groups

⁴ <http://www.criticatac.ro/lefteast/ukraine-the-normality-of-war>; <http://tinyurl.com/lun5ngk>.

⁵ <http://www.criticatac.ro/lefteast/ukraine-the-normality-of-war>; <http://tinyurl.com/ofak4na>.

such as the Social National Assembly.⁶ Associated with this battalion is the MP Oleg Lyashko, who has recently been criticised by Amnesty International for his lawless behaviour and carrying out abductions and detentions.⁷ Lyashko won 8% of the vote in the Presidential elections, and his Radical Party has recently been leading in the opinion polls.⁸ It is not enough to simply dismiss this information by pointing to the existence of Russian nationalists amongst the rebels in the east.

A strong alternative voice for military de-escalation and negotiation is urgently needed. It is possible to both support calls for Russia to stop interfering in eastern Ukraine, whilst also placing similar demands on our own states. At this point we have to decide on which side we stand: war or peace. Recently there have been numerous protests by groups of mothers in western Ukraine protesting against their sons being sent to the front. These have sometimes been met by counter protests of far-right activists who have labelled these women betrayers⁹. On which side of such disputes do we stand? Reports of a build-up of the Russian military are being accompanied by planned new military drills by NATO in Poland, the biggest of its kind since the end of the Cold War. Both of these destabilise the region, heighten the atmosphere of war and should be opposed by those propagating peace.

By failing to stand against war at the beginning of the twentieth century, the left betrayed its own most fundamental values. These include the basic principle of internationalism, the understanding that nationalism and chauvinism divides people. In order to oppose war, we have to first protect and nurture the basic instincts of human decency and compassion. Just as the people of Gaza have been dehumanised, so we also turn away from the citizens of Donetsk and Lugansk. We imagine this area, which is populated by millions of people, as being occupied only by “little green men” from Russia who should be destroyed. We hear no outrage when the countries of the

⁶ <http://tinyurl.com/kxvv2xm>.

⁷ <http://tinyurl.com/kw7xtsm>.

⁸ <http://tinyurl.com/kos2ern>.

⁹ <http://tinyurl.com/kos2ern>.

European Union give their backing to a government in the middle of Europe that is bombing its own cities.

If the experience of the past decade has taught us anything it is that wars make situations worse not better. In places such as Afghanistan, Iraq and Libya military aggressions were justified as a way of bringing democracy and freedom. But war rarely leaves peace and democracy, but brings chaos, disorder and more violence. There is no liberal democracy in Iraq now, there is ISIS.

Whatever different opinions we may hold on the origins of the conflict in Ukraine (NATO encirclement or Russian expansionism) it is time to set out an agenda for peace. The basic principle of a peace movement is to place pressure on one's own government to stop escalating war and help contribute to peace. War must become abnormal again.

[18 August 2014]

Cuprins

I. Introduceri.....	5
Ucraina live	7
de Alex Cistelean, Vasile Ernu, Florin Poenaru, Costi Rogozanu	
Cronologia crizei din Ucraina: 2013-2014. Cele mai importante evenimente.....	11
II. De la Maidan la război civil.....	21
Poker geopolitic UE-Ucraina-Rusia.Cine va câștiga? De la statul-clan la statul-corporație	23
de Vasile Ernu	
Evoluția: EuroMaidanul, EuroViolență, EuroPace, EuroBani. Reportaj de la miezul nopții.....	27
de Vasile Ernu	
Ucraina: zile de hotărâri, zile de luptă.....	35
de Ilia Budraitskis	
Ucraina, de partea cui?	39
de Jean-Marie Chauvier	
Maidanul și Programul Stângii. Programul-manifest al Opoziției de stânga din Ucraina.....	45
Sensul geopolitic al schismei din Ucraina.....	49
de Immanuel Wallerstein	
Câteva lucruri despre criza din Ucraina (pe care le puteți afla doar dacă închideți televizorul/ calculatorul)	53
de Vitalie Sprinceană	

Extazul ce prevestește agonia – Reflecții despre criza ucraineană	59
de Alexandru Racu	
Cât costă Ucraina și cine o cumpără, sau de ce după Februarie vine Octombrie?	63
de Vasile Ernu	
Ucraina: revista presei de după „lovitura de stat”	75
de Redacția CriticAtac	
Sânge și țărână sau putere comunală?	79
de Ovidiu Țichindeleanu	
Să mori pentru Putin, să mori pentru Obama, să mori pentru UE?	85
de Vasile Ernu	
Acesta nu e războiul nostru. Scrisoare unui prieten ruso-ucrainean	91
de Vasile Ernu	
Pe scurt despre Ucraina înainte de referendum	93
de Vitalie Sprînceană	
Deci s-a mai dat serialul ăsta cu ucrainenii acum zece ani și ăsta e un <i>remake</i> mai slăbuț, așa	97
de Dan Ungureanu	
Maidan sau anti-Maidan?	
Situația din Ucraina are nevoie de mai multe nuanțe	105
de Volodymyr Ishchenko	
Ucraina: linia frontului trece și prin Italia.	
Olga și Lena s-au certat	109
de Victor Druță	
Cine apără azi România de ruși?	
Pentru o etică a liberării de tranziție	113
de Ovidiu Țichindeleanu	
Putin în miez de noapte ne aduce aminte de Reagan	121
de Vasile Ernu	
Germania și Statele Unite: O ruptură fără precedent	123
de Immanuel Wallerstein	

Cine vine în locul lui Putin? Falsul-Putin.....	127
de Vasile Ernu	
Situația din Ucraina și internaționalismul regional est-european	133
de Ovidiu Țichindeleanu	
III. Interviuuri.....	143
Rusia și Ucraina. Momentul adevărului.....	145
de Alexei Miller	
Fracturile Ucrainei.....	155
de Volodymyr Ishchenko	
Viziunea lui Putin asupra lumii.....	189
de Gleb Pavlovski	
IV. CriticAtac și presa	205
Decalogul Radio Erevan al CA.....	207
de Redacția CriticAtac	
HotNews – manipulare grosolană	213
de Redacția CriticAtac	
Panică pe frontul de Est, sau rușii la porțile Bucureștiului	215
de Vasile Ernu	
Rusia va pierde războiul media: nu știe să facă filme cu fete frumoase care luptă pentru libertate	221
de Maria Cernat	
Sub ochii altora sau Crimeea mediatică.....	229
de Claudiu Gaiu	
Originile istorice ale antirusismului românesc	233
de Florin Poenaru	
V. LeftEast.....	243
Euromaidan: The Play with EU Integration.....	245
by Dmitry Kolesnik	
Support Ukrainians but Do Not Legitimize the Far-Right and Discredited Politicians!	251
by Volodymyr Ishchenko	

Ukraine: Nothing at Stake, Everything at Stake.....	255
by Ryan Culpepper	
To Make Sense of Ukraine.....	263
by Florin Poenaru	
Blood and Soil or Communal Power?	267
by Ovidiu Țichindeleanu	
A Time to Mourn, a Time to Act: an Open Letter to the Ukrainian Left.....	271
by LeftEast Editors	
I Hate! On War in Ukraine.....	275
by Volodymyr Ishchenko	
Ukraine Has Not Experienced a Genuine Revolution, Merely a Change of Elites	277
by Volodymyr Ishchenko	
“All-Ukrainian Strike” as the Big Fake of Euromaidan.....	281
by Oleh Vernick	
Ukraine Will Be Saved From Intervention by Solidarity.....	287
by Left Opposition	
Dangerous Liaisons: Ukraine and the Western Slavists.....	291
by Rossen Djagalov	
“For Ukrainians, as for Any Other People in the World, the Main Threat is Capitalism”	301
by Volodymyr Ishchenko	
The Revolutionary Process in Ukraine is Not Over Yet.....	311
by Neil Davidson	
Ukrainian Elections Results.....	323
by Volodymyr Ishchenko	
Maidan: Democratic Movement or Nationalist Mobilization?.....	327
by Stephen D. Shenfield	
Boeing 777: Between “Yes” and “No”	337
by Ilya Budraitskis	

Peace-Fighters: On the Need for a New Democratic Opposition.....	341
by Kirill Medvedev	
On the Possible Banning of the Communist Party of Ukraine and Its Meaning for Democracy and the Left	349
by Volodymyr Ishchenko	
War for the Map.....	353
by Andriy Movchan	
Hope in a Hopeless Place	361
by Ilya Budraitskis	
Ukraine: The Normality of War.....	365
by Gavin Rae	

Redactor: Andrei State
Corector: George State
Tehnoredactor: Cristian Moisa

Editura TACT, Str. Patriciu Barbu, nr. 13, Cluj-Napoca
Tel./fax: 0264-450129, www.edituratact.ro